

T. C
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM ANABİLİM DALI
STRATEJİK İLETİŞİM YÖNETİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS

**HOLLANDA'DA YAŞAYAN TÜRK EXPATLARIN GÖÇ ETME
MOTİVASYONLARI, KİMLİK İNŞA SÜREÇLERİ VE DİJİTAL
İLETİŞİM KANALLARI ARACILIĞIYLA GELİŞTİRDİKLERİ
SOSYAL AĞLARIN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Berse CANÖZLER

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Barış KARA

EYLÜL,2025

T. C
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM ANABİLİM DALI
STRATEJİK İLETİŞİM YÖNETİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS

**HOLLANDA'DA YAŞAYAN TÜRK EXPATLARIN GÖÇ ETME
MOTİVASYONLARI, KİMLİK İNŞA SÜREÇLERİ VE DİJİTAL
İLETİŞİM KANALLARI ARACILIĞIYLA GELİŞTİRDİKLERİ
SOSYAL AĞLARIN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Berse CANÖZLER

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Barış KARA

EYLÜL,2025

ÖNSÖZ

Hollanda’da yaşayan Türk expatların göç deneyimlerini konu alan bu çalışma, Galatasaray Üniversitesi Stratejik İletişim Yönetimi Yüksek Lisans Programı kapsamında, tamamı Hollanda’da yazılmıştır. Türk bir expat olarak Hollanda’ya taşındığım ilk yıl içinde kaleme alınmış olması, bu çalışmaya benim için oldukça kişisel bir değer de katmaktadır. Bu araştırmayı gerçekleştirmek, bana içinde bulunduğum göç deneyimine dair yeni bakış açıları kazandırmış ve kendimi daha iyi anlamamı sağlamıştır.

Bu tezin ortaya çıkması, birçok kişinin yardımları, destekleri ve yol göstermesi ile oldu. Bu doğrultuda öncelikle, tez sürecim boyunca bana her daim destek olan ve yol gösteren değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Barış Kara’ya teşekkür ederim. Bunun yanında yüksek lisans eğitimim süresince bilgileri ve deneyimleriyle bize ışık tutan Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi’ndeki değerli hocalarıma da şükranlarımı sunarım. Yeditepe Üniversitesi’nde lisans eğitimi aldığım süreçte bu çalışmanın temellerini atan sevgili hocalarıma, bana iletişim bilimlerine duyduğum ilgi ve merakı aşıl原因an hocam Prof.Dr.Kaan Taşbaşı’na ve yüksek lisans yapmam konusunda beni teşvik edip ilham veren ve medyaya dair farklı bakış açıları kazanmamı sağlayan hocam Prof.Dr. Defne Özönur’a da özel olarak teşekkür etmek istiyorum.

Son olarak bu tezi, her koşulda bana destek, motivasyon ve ilham veren aileme armağan ediyorum. Bu tez, bana küçük yaşta öğrenme sevgisini aşıl原因an babam ve ilk öğretmenim Sezer Karakulak’a, bana öğrenmenin ve gelişimin yaşlı olmadığını öğreten ve hedeflerimin peşinden koşmam adına her daim yanımda ve arkamda duran annem Berna Karakulak’a, disiplini ve özverisiyle örnek aldığım kardeşim Berkay Karakulak’a ve tez sürecimin başından sonuna kadar her konuda yanımda olarak bana güç veren sevgili eşim ve hayat arkadaşım Yağız Canözler’e aittir. Sizlere sonsuz teşekkür ve sevgilerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
TABLO LİSTESİ	iv
RÉSUMÉ	v
ABSTRACT	vii
ÖZET	ix
GİRİŞ	1
1. GÖÇ VE HOLLANDA'YA TÜRK GÖÇÜ	5
1.1. Göç Teorileri	6
1.2. Expat ve Göçmen/ Hollanda'da Yüksek Nitelikli Göçmen (Kennismigrant) Statüsü	9
1.3. Avrupa'ya Türk Göçünün Tarihi	14
1.4. Hollanda'da Türk Kökenli Nüfusun Oluşumu	16
1.4.1. İş Gücü Anlaşması ve İlk Göç Hareketi (1960'lar)	17
1.4.2. Aile Birleşimi ve Kalıcı Yerleşmeler (1970'ler)	18
1.4.3. Hollanda'daki Türk Kökenli Nüfusun Büyümesi ve Kurumsallaşması (1980'ler)	19
1.4.4. İkinci Nesil ve Entegrasyon Süreci (1990'lar)	21
1.4.5. Ulusötesilik ve Dijital Diaspora (2000'lerden Günümüze)	23
2. DİASPORA TANIMI VE KÖKENLERİ	26
2.1. Dijital Öncesi Dönemde Diaspora İletişim Pratikleri	29
2.2. Dijital Diaspora Kavramı	30
3. KİMLİK TEORİLERİ VE HİBRİT KİMLİK YAKLAŞIMLARI	32
3.1. Sosyal Kimlik Teorisi	33
3.2. Kültürel Kimlik ve Melezlik	35
3.3. Hibrit Kültür ve Üçüncü Uzam	37
3.4. Kimliğin Performatifliği	39
3.5. Küreselleşme ve Ulusötesi Kimlikler	42

3.6.	Expat Kimliği ve Yeni Kuşak Türk Expatlar	45
4.	HOLLANDA'DA YAŞAYAN TÜRK EXPATLARIN GÖÇ ETME MOTİVASYONLARI, KİMLİK İNŞA SÜREÇLERİ VE DİJİTAL İLETİŞİM KANALLARI ARACILIĞIYLA GELİŞTİRDİKLERİ SOSYAL AĞLARIN İNCELENMESİ	50
4.1.	Türk Göçü Üzerine Yapılan Çalışmalar	50
4.2.	Expatlar ve Göçmenler Üzerine Yapılan Çalışmalar	58
4.2.1.	Hollanda Odaklı Çalışmalar	60
4.2.2.	Dijital İletişim ve Sosyal Medyanın Kullanımı	62
4.3.	Araştırmanın Konusu, Amacı ve Özgün Değeri	64
4.4.	Araştırmanın Yöntemi	64
4.4.1.	Araştırmanın Örneklemi	65
4.4.2.	Araştırmanın Soruları	66
4.4.3.	Verilerin Toplanması ve Analizi	68
4.5.	Araştırmanın Sınırlıkları	69
4.6.	Araştırmanın Bulguları	70
4.6.1.	Göç Motivasyonları	71
4.6.2.	Göç Öncesi Sosyal Medya ve Dijital İletişim Araçlarının Kullanımı	90
4.6.3.	Kimlik, Aidiyet ve Kültürel Etkileşim	104
4.6.4.	Hollanda'da Yaşayan Türk Expatların Dijital İletişim Pratikleri	139
4.6.5.	Dijital Topluluklar ve Diasporik Bağlar	161
	SONUÇ	171
	KAYNAKÇA	179

TABLO LİSTESİ

Tablo 4.1: Katılımcıların Demografik Bilgileri	66
Tablo 4.2: Ana Tema ve Alt Temalar	69
Tablo 4.3: Katılımcıların Göç Motivasyonları	71
Tablo 4.4: Katılımcıların Sosyal Medya Kullanımı	139

RÉSUMÉ

UNE ÉTUDE DES MOTIVATIONS MIGRATOIRES, DES PROCESSUS DE CONSTRUCTION IDENTITAIRE ET DES RÉSEAUX SOCIAUX DÉVELOPPÉS PAR LES EXPATRIÉS TURCS AUX PAYS-BAS À TRAVERS LES CANAUX DE COMMUNICATION NUMÉRIQUE

Cette étude examine les motivations migratoires, les processus de construction identitaire et les pratiques de communication numérique des expatriés turcs hautement qualifiés vivant aux Pays-Bas. La migration est envisagée non seulement comme un déplacement spatial, mais aussi comme un processus multidimensionnel à travers lequel les individus reconstruisent leurs identités, leurs sentiments d'appartenance et leurs relations sociales. Ces dernières années, le concept d' expat a pris de l'importance dans la littérature, désignant des individus qui, à la différence des migrants ouvriers classiques, possèdent un haut niveau d'éducation, participent au marché du travail professionnel et migrent principalement pour des raisons volontaires.

La recherche explore les expériences migratoires et les motivations des expatriés turcs hautement qualifiés aux Pays-Bas, en se concentrant particulièrement sur les représentations identitaires véhiculées via les plateformes numériques, sur les relations multiformes établies avec les communautés diasporiques et sur les liens émotionnels et symboliques entretenus à la fois avec le pays d'origine et la société d'accueil. À cet égard, l'étude démontre que l'identité expat se construit non seulement à partir de préférences individuelles et de positions professionnelles, mais également à travers les interactions sociales et les pratiques de communication numérique.

Conçue dans une approche de recherche qualitative, l'étude repose sur des entretiens semi-directifs approfondis menés auprès de 14 participants résidant aux Pays-Bas avec le statut d'expatrié (migrant hautement qualifié). Les entretiens se sont centrés sur les décisions migratoires des participants, leurs expériences personnelles, leurs négociations identitaires et d'appartenance, ainsi que leurs

habitudes de communication numérique et leurs pratiques sur les réseaux sociaux, permettant de dégager des thèmes communs. Les participants ont également été interrogés sur la manière dont ils se représentent, sur la façon dont ils construisent un sentiment de communauté et sur la manière dont ils établissent des réseaux diasporiques dans les contextes numériques. Les données ont été analysées selon l'approche d'analyse thématique de Braun et Clarke.

Les résultats révèlent que les décisions migratoires des expatriés turcs hautement qualifiés ne sont pas seulement façonnées par des considérations économiques, mais également par des aspirations à la liberté individuelle, à une meilleure qualité de vie, au développement de carrière et à l'expérience internationale. Avant la migration, les participants utilisaient largement les plateformes de médias sociaux et les communautés en ligne pour obtenir des informations sur les conditions de vie, les opportunités d'emploi et l'environnement culturel aux Pays-Bas, un processus qui a joué un rôle crucial dans leurs décisions. Après la migration, ils ont développé une distance consciente vis-à-vis des communautés de travailleurs turcs migrants et ont souvent privilégié une intégration limitée dans la société néerlandaise. Ils ont plutôt reconstruit leurs identités sous des formes hybrides, ce qui constitue une caractéristique distinctive de l'expérience expat. En outre, les pratiques de communication numérique leur ont permis de maintenir des liens avec la Turquie tout en s'intégrant simultanément dans des réseaux internationaux d'expatriés, démontrant que les liens diasporiques dépassent l'attachement symbolique pour inclure des dimensions professionnelles et culturelles.

En conclusion, les expatriés turcs hautement qualifiés aux Pays-Bas illustrent que la migration aujourd'hui n'est pas seulement un phénomène économique ou spatial, mais un processus multilayer redéfini dans ses dimensions numériques, culturelles et identitaires. L'étude met en lumière les aspects distinctifs de l'identité expat par rapport à la migration classique, apportant ainsi des contributions théoriques et empiriques à la littérature sur les migrations.

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF THE MIGRATION MOTIVATIONS, IDENTITY CONSTRUCTION PROCESSES, AND SOCIAL NETWORKS DEVELOPED THROUGH DIGITAL COMMUNICATION CHANNELS OF TURKISH EXPATS LIVING IN THE NETHERLANDS

This study examines the migration motivations, identity construction processes, and digital communication practices of highly skilled Turkish expats living in the Netherlands. Migration is approached not merely as a spatial movement but as a multidimensional process through which individuals reconstruct their identities, senses of belonging, and social relations. In recent years, the concept of the “expat” has gained prominence in the literature, referring to individuals who, unlike classical labor migrants, possess high levels of education, participate in professional labor markets, and predominantly migrate for voluntary reasons.

The research explores the migration experiences and motivations of highly skilled Turkish expats in the Netherlands, focusing particularly on identity representations carried out through digital platforms, the multifaceted relations established with diaspora communities, and the emotional and symbolic ties maintained both with the homeland and the host society. In this respect, the study demonstrates that expat identity is shaped not only by individual preferences and professional positions but also through social interactions and digital communication practices.

Designed within a qualitative research framework, the study is based on semi-structured, in-depth interviews conducted with 14 participants residing in the Netherlands under expat (highly skilled migrant) status. The interviews focused on participants’ migration decisions, personal experiences, identity and belonging negotiations, digital communication habits, and social media practices, from which common themes were derived. Additionally, participants were asked about how they represent themselves, how they construct a sense of community, and how they establish diaspora networks in digital contexts. The data were analyzed using Braun and Clarke’s thematic analysis approach.

Findings reveal that the migration decisions of highly skilled Turkish expats are shaped not only by economic considerations but also by aspirations for personal freedom, improved quality of life, career development, and international experience. Before migration, participants made extensive use of social media platforms and online communities to obtain information about living conditions, employment opportunities, and cultural environments in the Netherlands, a process that played a critical role in shaping their decisions. After migration, they developed a conscious distance from Turkish labor migrant communities and often preferred limited integration into Dutch society. Instead, they reconstructed their identities in hybrid forms, a distinctive feature of the expat experience. Moreover, digital communication practices enabled expats to maintain ties with Turkey while simultaneously integrating into international expat networks, demonstrating that diaspora connections extend beyond symbolic attachment to include professional and cultural dimensions.

In conclusion, highly skilled Turkish expats in the Netherlands illustrate that migration today is not solely an economic or spatial phenomenon, but a multilayered process redefined across digital, cultural, and identity-related dimensions. The study highlights the distinctive aspects of expat identity in contrast to classical migration, offering both theoretical and empirical contributions to migration literature.

ÖZET

HOLLANDA’DA YAŞAYAN TÜRK EXPATLARIN GÖÇ ETME MOTİVASYONLARI, KİMLİK İNŞA SÜREÇLERİ VE DİJİTAL İLETİŞİM KANALLARI ARACILIĞIYLA GELİŞTİRDİKLERİ SOSYAL AĞLARIN İNCELENMESİ

Bu çalışma, Hollanda’da yaşayan yüksek nitelikli Türk expatların göç motivasyonlarını, kimlik inşa süreçlerini ve dijital iletişim pratiklerini incelemektedir. Göç olgusu yalnızca mekânsal bir hareketlilik olarak değil, aynı zamanda bireylerin kimliklerini, aidiyetlerini ve toplumsal ilişkilerini yeniden kurguladıkları çok boyutlu bir süreç olarak ele alınmaktadır. Literatürde son yıllarda öne çıkan “expat” kavramı, klasik işçi göçmenlerinden farklı olarak yüksek eğitim düzeyine sahip, profesyonel iş gücüne katılan ve çoğunlukla gönüllü nedenlerle göç eden bireyleri tanımlamaktadır.

Araştırma, yüksek nitelikli Türk expatların Hollanda’daki göç deneyimlerini, göç etme motivasyonlarını ve dijital platformlar üzerinden yürüttükleri kimlik temsillerini ele almakta; aynı zamanda diaspora topluluklarıyla kurulan çok yönlü ilişkiler ile hem anavatan hem de ev sahibi toplumla sürdürülen duygusal ve sembolik bağları incelemektedir. Bu bağlamda expat kimliğinin sosyal etkileşimler ve dijital iletişim pratikleri üzerinden şekillendiği ortaya konmaktadır.

Çalışma nitel araştırma yaklaşımıyla tasarlanmış, veri toplama sürecinde Hollanda’da yaşayan ve expat (yüksek nitelikli göçmen) statüsüne sahip 14 katılımcıyla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların göç kararları, bireysel deneyimleri, kimlik ve aidiyet müzakereleri, dijital iletişim alışkanlıkları ve sosyal medya pratikleri üzerinden ortak temalar çıkarılmıştır. Ayrıca görüşmelerde expatların kendilerini nasıl temsil ettikleri, nasıl bir topluluk duygusu geliştirdikleri ve dijital bağlamda nasıl diaspora ağı kurdukları da ele alınmıştır. Elde edilen veriler Braun ve Clarke’ın tematik analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırmanın bulguları, yüksek nitelikli Türk expatların göç kararlarında ekonomik nedenlerin yanında bireysel özgürlük, yaşam kalitesi, kariyer gelişimi ve uluslararası

deneyim arayışlarının da önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Katılımcılar, göç öncesinde sosyal medya platformlarını ve çevrim içi toplulukları yoğun biçimde kullanarak Hollanda'daki yaşam koşulları, iş olanakları ve kültürel ortam hakkında bilgi edinmişlerdir. Bu süreç, göç kararlarını şekillendirmede kritik bir işlev görmüştür. Göç sonrasında ise Türk işçi göçmen topluluklarından bilinçli bir mesafe geliştirdikleri görülmüştür. Kimliklerini hibrit bir yapıda yeniden kurgulamaları, expatlık deneyiminin ayırt edici bir yönü olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca dijital iletişim pratikleri, expatların hem Türkiye ile bağlarını sürdürmelerine hem de uluslararası expat ağlarıyla bütünleşmelerine imkân tanımış; bu durum diaspora bağlarının sembolik olmaktan çıkarak profesyonel ve kültürel boyutlar kazandığını ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, Hollanda'daki yüksek nitelikli Türk expatlar, göçün günümüzde yalnızca ekonomik ve mekânsal bir hareketlilik değil, aynı zamanda dijital, kültürel ve kimliksel düzlemlerde yeniden tanımlanan çok boyutlu bir süreç olduğunu göstermektedir. Çalışma, expat kimliğinin klasik göçmenlikten ayrılan yönlerini görünür kılarak göç literatürüne teorik ve ampirik katkı sağlamaktadır.

GİRİŞ

Göç, insanlık tarihi boyunca bireylerin ya da toplulukların coğrafi mekânlar arasında yer değiştirmesiyle sınırlı kalmayarak, toplumsal yapılar üzerinde de derin etkiler yaratan, kültürel kimliklerin yeniden inşasına ve bireysel benlik algılarının dönüşümüne yol açan bir olgudur. Göç, yalnızca fiziksel bir hareketlilik gibi görünmektedir ancak bu hareketlilik psikolojik, sosyal ve sembolik bir kırılma ve yeniden kurulum süreci olarak değerlendirilmelidir. Bu süreç, bireylerin, aidiyet sistemlerini, toplumsal rolleri, sosyal ağları, yaşam biçimleri ve kültürel yapıları gibi çeşitli olguları yeniden şekillendirmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda göç, bireyin iç dünyasında ve dahil olduğu toplumsal yapıda süregelen bir müzakere alanı yaratmaktadır. Göçmenler yeni çevrelerine uyum sağlamaya çalışırken, bir yandan da geçmişe ait değerlerini ve mevcut kimliklerini oluşturan unsurlarını da taşıyarak melez bir kimlik geliştirmektedirler.

Son yıllarda göç literatüründe yükselen bir kavramsal kategori olarak öne çıkan “expat” (expatriate) profili ise yüksek eğitilmiş, dil yeterliliğine sahip ve profesyonel iş gücüne mensup bireylerin gönüllü hareketliliğini tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Expat bireyler, çoğunlukla küresel iş piyasalarında rekabet avantajı kazanmak, kariyer gelişimini sürdürmek, yaşam kalitesini artırmak ya da kültürel çeşitlilik deneyimlemek gibi daha öznel ve seçime dayalı motivasyonlarla göç etmektedirler. Bu bağlamda expatlar ve diğer işçi sınıfı göçmenler arasında sınıfsal ve sembolik bir ayrışma kendini göstermektedir.

Expatların göç deneyimleri, geleneksel işçi sınıfı göçmenlerinden gerek hukuki statüleri gerekse toplumsal karşılanma biçimleri bakımından anlamlı ölçüde farklılık göstermektedir. Nitelikli çalışan vizesi uygulamaları, özel vergi indirimleri, uluslararası işveren ağları ve İngilizce konuşulan profesyonel çevreler gibi faktörler, bu bireylerin göç ettikleri ülkeye daha ayrıcalıklı koşullarda entegre olmalarını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, expatlar çoğu zaman yerel kültüre entegre olmak zorunda kalmaksızın kendi ulusötesi ağları içinde, benzer yaşam tarzı ve kültürel

kodları paylaşan bireylerle sosyal çevrelerini oluşturmaktadır. Bu durum, klasik göçmenlik deneyiminde sıklıkla karşılaşılan kültürel uyum baskısının expatlar için daha seyrek ve yüzeysel yaşandığına işaret etmektedir.

Diğer yandan, expatların kimlik inşa süreçleri hem geleneksel işçi sınıfı göçmenler gibi fiziksel olarak bulundukları mekâna hem de dijital ortamlarda kurdukları ilişkiler ve temsillere dayanmakta, medya aracılığıyla sürdürdükleri ulusötesi (transnasyonel) bağlar da bunun bir parçasını oluşturmaktadır. Dijital mecralar üzerinden hem anavatanla hem de küresel expat topluluklarıyla kurulan çok yönlü iletişim, ulusötesi bir kültürel pozisyona dönüşmektedir.

Bu çalışma, Hollanda'ya göç etmiş yüksek nitelikli Türk expatların göç etme motivasyonlarını, kimlik inşa süreçlerini ve dijital iletişim pratiklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel odağı, expat kimliğinin toplumsal olarak yapılandırılan ve dijital mecralarla giderek daha fazla şekillenen bir kimlik formu olduğunu ortaya koymaktır.

Hollanda'daki Türk kökenli göçmenler uzun yıllardır göç araştırmalarının odak noktalarından biri olmuş, özellikle 1960'lardan itibaren yaşanan işgücü göçü ve bunun sonucunda ortaya çıkan kültürel farklılıklar ve çokkültürlülük politikaları gibi meseleler sıklıkla ele alınmıştır. Ancak mevcut literatürde bu çalışmaların büyük çoğunluğu ilk kuşak işçi göçmenlerin deneyimlerine ve onların entegrasyon sorunlarına odaklanmakta, dolayısıyla yeni nesil, yüksek eğitimli, dijital becerilere sahip bireylerin deneyimleri yeterince görünür kılınamamaktadır. Ancak günümüzde Türkiye'den Hollanda'ya olan göçlerin büyük bir bölümü işgücü göçü olmaktan ziyade kişisel nedenler, yaşam kalitesi, ekonomik şartlar, bireysel özgürlük gibi motivasyonlarla şekillenen çok dilli, çok kültürlü ve küresel işgücüne entegre olmuş bir göç profili çizmektedir.

Yeni kuşak göçmenler olan expatlar, geliştirdikleri çok boyutlu aidiyet yapıları ile hem ev sahibi toplumla temas kurabilen hem de sosyal medya ve dijital iletişim kanalları üzerinden Türkiye ile bağlarını sürdüren ve dijital diaspora toplulukları içinde aktif biçimde yer alan bir göçmen grubunu oluşturmaktadırlar. Bu çalışma, söz konusu özgün deneyim biçimlerini açığa çıkarmayı hedeflemekte ve

hem literatürdeki temsil boşluğunu doldurmayı hem de expatlık, dijital diaspora ve kimlik inşası kavramlarını birbirine bağlayan kavramsal bir tartışma sunmayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma, yüksek nitelikli Türk expatların Hollanda'daki göç deneyimlerini ve göç etme motivasyonlarını, özellikle dijital platformlarda sürdürülen kimlik temsilleri ve diaspora toplulukları ile kurulan çok yönlü ilişkiler ve hem anavatanla hem de ev sahibi toplumla olan duygusal ve sembolik bağlar üzerinden incelemektedir. Bu bağlamda çalışma, expat kimliğinin bireyin kişisel tercihleri ve mesleki konumunun dışında kurdukları toplumsal etkileşimlere ve dijital iletişim pratiklerine dayandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, expat kimliğinin bireysel düzeyde öznel anlatılar, toplumsal düzeyde diasporik dayanışma ağları ve dijital düzeyde sosyal medya temsilleri üzerinden nasıl kurulduğu ve dönüştüğü detaylı biçimde analiz edilmiştir. Özellikle sosyal medyanın sunduğu anlatı alanları, expatların anavatanla olan bağlarını sürdürmelerini ve kolektif hafızalarını canlı tutmalarını mümkün kılmaktadır. Bu dijital etkileşim biçimleri, expat kimliğinin durağan bir aidiyet kategorisi olmadığını, aksine çok dilli, çok kültürlü, sürekli inşa edilen ve güncellenen bir yapıda göstermektedir. Bu durum, klasik diaspora anlayışlarından farklı olarak dijital diaspora kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır.

Bu araştırma expatların, göç motivasyonlarını, dijital iletişim pratiklerini ve bu çok yönlü kimlik inşa süreçlerini anlamak üzere nitel araştırma yaklaşımıyla tasarlanmıştır. Veri toplama süreci kapsamında, Hollanda'da yaşayan ve expat (yüksek nitelikli göçmen) statüsüne sahip 14 katılımcıyla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların göç motivasyonları, bireysel göç deneyimleri, göç sonrası kimlik inşa süreçleri, dijital iletişim ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve aidiyet tanımları gibi konulara odaklanan görüşmeler aracılığıyla bireysel anlatılar üzerinden ortak temalar çıkarılmıştır. Buna ek olarak, dijital ortamda, özellikle sosyal medya platformlarında, göçmenlik ve kimlik konularında yapılan paylaşımlar hakkında katılımcılarla görüşülmüş, expatların kendilerini nasıl temsil ettikleri, nasıl bir topluluk duygusu geliştirdikleri ve dijital bağlamda nasıl bir diaspora ağı oluşturdıkları üzerine bulgular elde

edilmiştir. Toplanan veriler, Braun ve Clarke'ın tematik analiz yöntemi esas alınarak çözümlenmiş ve elde edilen bulgular, literatürdeki ilişkili kavramlar üzerinden tartışılmıştır.

1. GÖÇ VE HOLLANDA'YA TÜRK GÖÇÜ

Göç, bireylerin ya da toplulukların yaşamsal, toplumsal ya da ekonomik nedenlerle, yaşamlarını sürdürdükleri bir yerden başka bir yere, geçici ya da kalıcı olacak şekilde yöneldikleri yer değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Lee, 1966). Bu hareketlilik yalnızca coğrafi sınırların aşılması anlamına gelmemekte; aynı zamanda bireysel hafızada, toplumsal yapıda ve kültürel sistemlerde kalıcı dönüşümler yaratmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca göç olgusu, doğrudan hayatta kalma dürtüsüne bağlı mevsimsel yer değiştirmelerden, sömürgecilik sürecinde gerçekleşen zorunlu köle taşımalarına, sanayileşmeyle birlikte hız kazanan işgücü hareketlerinden, savaş ve yoksulluk gibi krizlerin tetiklediği kitlesel göçlere kadar farklı biçimlerde tezahür etmektedir (Wallerstein, 1974; Cohen, 1997). Özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren, küresel eşitsizliklerin derinleşmesi, ulus-devlet yapılarındaki dönüşümler ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemelerle birlikte göç olgusu hem biçim hem içerik bakımından yeniden tanımlanmaktadır.

Göçün nedenleri, tarihsel bağlamlara göre farklılık göstermektedir. Bazı dönemlerde kıtlık, savaş, zorunlu iskân gibi itici etmenler öne çıkarken, bazı bağlamlarda ise refah, güvenlik, istikrar gibi çekici unsurların belirleyici olduğu görülmektedir (Lee, 1966). Neoklasik ve yeni ekonomik göç kuramları, bu kararları rasyonel birey varsayımı çerçevesinde ele almakta, göçü bireylerin ya da hanelerin fayda-maliyet hesaplamaları üzerinden anlamlandırmaya çalışmaktadır (Todaro, 1969; Stark ve Bloom, 1985). Günümüzde ise göç motivasyonları ekonomik gerekçelerin çok ötesine geçerek bireylerin yaşam tarzı tercihleri, duygulanımsal tatmin arayışları, çevresel güvencelere duyulan ihtiyaç ve kimlik inşa süreçleriyle doğrudan ilişkili hale gelmektedir. Bu bağlamda, yaşam tarzı göçü (lifestyle migration) yaklaşımı, bireylerin daha doyurucu, daha anlamlı bir yaşam kurma arzusunu göç kararlarının merkezine yerleştirmektedir (Benson ve O'Reilly, 2009). Appadurai'nin (1996) "hayali dünyalar" (imagined worlds) kavramı ise bireylerin

göçü dışsal koşulların yanında zihinlerinde kurguladıkları simgesel dünyalar aracılığıyla tahayyül ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda dijital platformlar da bireylerin göç ettikleri ya da etmeyi hayal ettikleri yerlerle kurdukları ilişkiyi biçimlendiren, yönlendiren ve bazen de hızlandıran etkileşim alanları olarak öne çıkmaktadır.

Göç yolları da tarihsel süreçte durağan bir hat izlememekte; toplumsal, ekonomik ve siyasal dinamiklere bağlı olarak sürekli olarak yön değiştirmektedir. Sanayi devrimi sonrası kırsaldan kente göç hareketleri, 19. ve 20. yüzyıldaki sömürgecilik hareketleri sonrası güneyden kuzeye yönelen işgücü akışları, savaşlar nedeniyle oluşan mülteci dalgaları ya da günümüzde küresel dijitalleşmenin tetiklediği nitelikli profesyonel hareketlilikler, bu değişken yönelimlerin farklı örneklerini oluşturmaktadır (Faist, 2013; Vertovec, 2009).

Göçmenlerin deneyimleri, göç edilen ülkenin sosyo-politik yapısına, kültürel kabullerine ve bireylerin etnik, sınıfsal, cinsiyet temelli kimlik unsurlarına bağlı olarak da farklılaşmakta; bu durum da göç olgusunu çok boyutlu bir deneyim alanına dönüştürmektedir. Bu farklılıkları anlamlandırmada önemli katkılar sunan diaspora çalışmaları, bireylerin göç sonrası hem köken ülkeleri ile olan bağlarını sürdürme hem de yeni toplumsal yapıya katılma biçimlerini analiz etme açısından kuramsal bir çerçeve sağlamaktadır (Brubaker, 2005; Hall, 1990). Son yıllarda gelişen dijital diaspora literatürü ise, sosyal medya platformları, anlık mesajlaşma uygulamaları ve çevrimiçi topluluklar aracılığıyla göçmenlerin hem bireysel hem kolektif kimliklerini nasıl yeniden kurguladıklarını ve görünür kıldıklarını analiz etmektedir (Leurs ve Ponzanesi, 2018; Oiarzabal, 2012). Göçmenlerin gündelik yaşamda deneyimledikleri sosyal pratikler, hem geldikleri yere dair aidiyetlerin sürdürülmesini hem de göç edilen toplumla kurulan yeni ilişkilerin içselleştirilmesini eşzamanlı olarak zorunlu kılmaktadır ve bu durum da bireyleri sürekli bir kimlik müzakeresi ve konumlandırma sürecine dahil etmektedir.

1.1. Göç Teorileri

Göç olgusu, farklı tarihsel dönemlerde farklı kuramsal çerçeveler içinde değerlendirilmiş ve bireylerin ve grupların hareketliliğini anlamaya yönelik bu teorik yaklaşımlar göçe dair ekonomik, politik, kültürel ve teknolojik etkenleri birlikte dikkate alan bir perspektifin gelişmesine olanak tanımıştır. Bu doğrultuda hem klasik göç kuramları hem de çağdaş yaklaşımlar, günümüz Türk expatlarının göç deneyimlerinin çok boyutlu doğasını kavrayabilmek için açıklayıcı kuramsal araçlar sunmaktadır.

İlk olarak Everett S. Lee tarafından ortaya konan İtme–Çekme Teorisi (Push–Pull Theory), göçü, kaynak ve hedef ülkeler arasında yapılan bir karşılaştırma süreci olarak tanımlamakta ve bu süreci kaynak ülkede bireyleri iten unsurlar ile hedef ülkede bireyleri çeken fırsatlar arasındaki etkileşim üzerinden açıklamaktadır (Lee, 1966). İşsizlik, güvensizlik, siyasi baskı, toplumsal huzursuzluk gibi itici faktörlerle; yüksek yaşam standardı, güvenli ortam, gelişmiş eğitim ve sağlık sistemleri gibi çekici koşullar arasındaki denge, bireylerin göç kararlarını şekillendirmektedir.

Neoklasik Ekonomik Göç Teorisi ise, göç kararını bireyin kendi ekonomik çıkarını maksimize etmeye yönelik rasyonel bir seçim olarak kavrar. Todaro (1969) ve Harris ve Todaro (1970), bireylerin göç yoluyla gelirlerini artırmak ve daha yüksek ücretli ve istikrarlı bir işe ulaşmak amacıyla hareket ettiğini ileri sürerken, göçü yaşam boyu kazanç potansiyelinin değerlendirildiği bir yatırım biçimi olarak görürler.

Öte yandan Yeni Ekonomik Göç Teorisi, bireyin kararını yalnızca bireysel fayda-zarar hesabı üzerinden değil, daha geniş bir hane ya da aile bağlamında ele almakta; göçü, aile içi ekonomik riskleri azaltma, sosyal güvenlik açıklarını telafi etme ya da çocuklara daha iyi bir gelecek sunma amacıyla yapılan kolektif bir strateji olarak değerlendirmektedir (Stark ve Bloom, 1985).

Wallerstein'in Dünya Sistemi Kuramı, göç olgusunu küresel kapitalist sistemin tarihsel gelişimi bağlamında açıklamayı amaçlamakta ve merkez ve çevre

lkeler arasındaki yapısal eşıtsizliklerin göçü doğuran temel dinamik olduğunu savunmaktadır (Wallerstein, 1974). Bu yaklaşıma göre, merkez ülkeler bilgi, sermaye ve teknolojiyi kontrol ederken; çevre ve yarı-çevre ülkeler bu sistemin emek sağlayıcısı konumundadır. Türkiye gibi yarı-çevre statüsündeki bir ülkeden, Hollanda gibi merkez bir ülkeye yönelen göç akışları, yalnızca bireysel nedenlerle değil, bu yapısal eşıtsizliklerin sonucu olarak da değerlendirilebilir. Bu perspektif, bireylerin karar süreçlerini aşarak, göçü tarihsel ve sistemsel bağlamda konumlandırmaktadır.

Transnasyonalizm (Ulusötecilik) ve ağ teorileri, göçmenlerin hem kaynak hem de hedef ülke ile eşzamanlı olarak kurdukları ilişkileri merkeze alarak, göçmenliğin sadece fiziksel yer değişiminden ibaret olmadığını, aynı zamanda çoklu aidiyet, çoklu kimlik ve çoklu mekânsal pratiklerle biçimlenen bir yaşam tarzı olduğunu ileri sürmektedir (Faist, 2000; Vertovec, 2009; Portes ve diğ., 1999). Dijital iletişim olanaklarının yaygınlaşmasıyla birlikte göçmenler ekonomik, kültürel ve duygusal düzeylerde de ulusötesi bir konumda varlık göstermekte, bir yandan Türkiye’deki gündemi takip ederken, öte yandan Hollanda’daki sosyal ve profesyonel yaşamlarına entegre olmaktadırlar. Bu ilişki biçimi, geleneksel göçmen tanımlarını dönüştürmekte ve diasporik aidiyetleri yeniden şekillendirmektedir.

Göç sürecini bireysel tercihler ya da küresel ekonomik ilişkiler üzerinden değerlendirmekle kalmayan kurumsal yaklaşımlar, bu olguyu devletler, politikalar ve göç rejimlerini belirleyen kurumlar bağlamında ele alarak, göçün yönünü, niteliğini ve sürdürülebilirliğini biçimlendiren yapısal koşullara dikkat çeker. Özellikle göç rejimi kuramları çerçevesinde, devletin ve çeşitli aracı kurumların göç politikalarının hem mikro düzeydeki bireysel kararları hem de makro düzeydeki toplumsal hareketliliği doğrudan şekillendirdiği vurgulanmaktadır (Hollifield, 2000). Vize sistemlerinden iş gücü kotalarına, sınır güvenliği uygulamalarından göçmenlerin hangi statüde kabul edileceğine kadar uzanan bu düzenlemeler, bireylerin göç rotalarını bireysel arzularının yanında, büyük ölçüde resmi mekanizmaların yönlendirmelerine göre belirlemelerine neden olmaktadır.

Özellikle ulusötesi (transnasyonal) göç literatüründe, bu kurumsal yapıların göçmenlerin hem geldikleri ülkelerle olan ilişkilerini hem de varış ülkelerindeki haklara erişim biçimlerini nasıl etkilediği meselesi giderek daha görünür hâle

gelmektedir (Faist, 2013). Sosyal güvenlik, vatandaşlık başvuruları, oturum izinleri ya da iş gücü piyasalarına giriş gibi alanlarda devlet politikaları, göçmenlerin topluma katılımını ya da dışlanmasını mümkün kılan sınırları çizerken, bireysel deneyimler de bu sınırlar içerisinde anlam kazanmaktadır.

Öte yandan göç literatürüne bakıldığında, modern göç biçimlerinin sadece rasyonel ekonomik hesaplamalarla açıklanamayacağı durumlar da ele alınmıştır. Özellikle “lifestyle migration” (yaşam tarzı göçleri) olarak tanımlanan yeni bir kavramsal çerçeve, bireylerin daha anlamlı, huzurlu, tatmin edici ya da kişisel değerlere uygun bir yaşam tarzı arayışıyla göç ettiklerini ileri sürmektedir (Benson ve O'Reilly, 2009). Bu yaklaşım, özellikle yaratıcı sınıf mensubu bireyler, dijital göçebeler ve refah düzeyi yüksek ülkelere yönelen profesyonel expatlar arasında yaygınlık göstermektedir. Bu nedenle bu göç türü, çoğunlukla profesyonel sebepler ile göç etme motivasyonunda olan expatları konu alan mevcut araştırma için de anlamlıdır.

1.2. Expat ve Göçmen/ Hollanda’da Yüksek Nitelikli Göçmen (Kennismigrant) Statüsü

Hollanda’daki yüksek nitelikli Türk bireylerin göç deneyimlerini ve medya kullanım alışkanlıklarını analiz etmek amacıyla yapılan bu çalışmada, öncelikle "expat" kavramının tanımlanması ve “expat” ile "göçmen" kavramları arasındaki ayrımın netleştirilmesi temel bir önem taşımaktadır. Bu iki kategori, yalnızca tanımsal farklılıklardan ibaret olmayıp, bireylerin sosyo-ekonomik konumları, göç motivasyonları, yasal statüleri ve ev sahibi toplumla kurdukları ilişkiler açısından da önemli farklılıklar göstermektedir. Çalışmada ele alınan bireylerin deneyimleri, klasik göçmenlik kalıplarından saparak daha ayrıcalıklı ve profesyonel güdümlü bir göç pratiğine işaret etmektedir. Bu nedenle, expat ve göçmen kategorilerinin sınıf, eğitim, statü ve hareketlilik motivasyonları temelinde ayrıştırılması, araştırmanın kuramsal çerçevesini güçlendirmek ve analiz edilen grubun özgün niteliklerini daha doğru bir şekilde kavrayabilmek açısından kritik bir gerekliliktir.

Göçmen (immigrant) kavramı, en sade biçimiyle, bireylerin ya da toplulukların doğup büyüdüğü ya da uzun süre yaşadıkları yerlerden, farklı bir ülkeye ekonomik, politik, sosyal ya da çevresel nedenlerle taşınmaları sonucunda edindikleri toplumsal ve hukuki bir statüye işaret etmektedir (Castles de Haas ve Miller, 2014). Ancak bu tanım, ilk bakışta yüzeysel bir yönelimi ima etse de göçmenlik olgusu tarihsel olarak dönüşen, siyasal anlamlar taşıyan ve kültürel olarak yüklü bir kimlik biçimi olarak çok boyutlu bir yapıya sahiptir.

Modern ulus-devlet sisteminin gelişimiyle birlikte “göçmen” terimi, mekânsal bir yer değiştirme hareketinin yanında sınırlar, vatandaşlık rejimleri, yasal meşruiyet, aidiyet ve dışlanma biçimleriyle şekillenen politik bir pozisyonu da içermeye başlamıştır. Bu bağlamda, göçmenlik, yer değiştirmeye eşzamanlı biçimde bireylerin hukuki statüye erişim mücadelelerini, yabancılaştırma mekanizmalarıyla karşı karşıya kalmalarını ve ötekileştirme süreçlerine dahil edilmelerini içeren sosyo-politik bir kavrama dönüşmektedir (Castles ve diğ., 2014).

Göçmenler çoğu zaman gönüllü ya da zorunlu (mülteci/sığınmacı), belgeli ya da belgesiz, geçici ya da kalıcı, ekonomik ya da politik nedenlerle hareket eden bireyler olarak farklı kategorilere ayrılmakta ancak bu kategorilerin büyük bir bölümü hukuki metinlerden çok, devlet politikaları, medya söylemleri ve kamuoyunun ön kabulleri doğrultusunda tanımlanmaktadır. Aynı sınırı geçen iki kişinin yalnızca belgelerindeki fark nedeniyle “göçmen” ya da “sığınmacı” olarak adlandırılması ya da geldikleri coğrafyanın küresel sistemdeki konumu nedeniyle farklı biçimlerde kodlanmaları, bu sınıflandırmaların ne denli siyasal ve seçici olduğunu açıkça göstermektedir (De Genova, 2002).

Özellikle Avrupa bağlamında göçmenlik, tarihsel olarak çoğu zaman “yoksul”, “Doğulu”, “uyumsuz” ya da “potansiyel tehdit” gibi etiketlerle anılmış; Batılı olmayan, beyaz olmayan göçmenler etrafında sınıfsal, ırksal ve etnik kodlamaların yeniden üretildiği bir alana dönüşmüştür (Said, 1978; Fassin, 2011). Öte yandan günümüzde dijitalleşme, esnek mobilite biçimleri ve ulusötesi etkileşimlerin artmasıyla birlikte, göçmen tanımı da dönüşmekte ve klasik kategorilerin açıklamakta zorlandığı melez aidiyet biçimleri ortaya çıkmaktadır. Artık bireyler dijital mecralar üzerinden de farklı coğrafyalara bağlanmakta; bir

ülkede yaşarken başka bir ülkede çalışabilmekte; sanal topluluklar aracılığıyla sosyal ve kültürel aidiyetler inşa edebilmektedir. Bu bağlamda, göçmenlik belirli bir yere ait olma ya da yerleşme halini değil; aynı zamanda çoklu mekânsal bağlılıklar, parçalı kimlikler ve geçişli toplumsallık biçimlerini de kapsamaktadır (Leurs ve Ponzanesi, 2018).

Expat (expatriate) kavramı ise, teknik olarak “yurt dışında yaşayan kişi” anlamına gelmekle birlikte, modern kullanımda belirli bir sosyal grubu ifade eder hale gelmiştir. Özellikle küresel şirketlerde çalışan, yüksek eğitilmiş, beyaz yakalı ve genellikle Batı kökenli bireyler için kullanılmaktadır (Fechter, 2007). Expatlar çoğunlukla gönüllü, geçici ve planlı bir şekilde başka bir ülkeye taşınırlar ve çoğunlukla ekonomik fırsatlar ya da yaşam tarzı motivasyonlarıyla hareket ederler (O'Reilly, 2015).

Kelime anlamına bakılacak olursa “Expatriate” ya da bu çalışmada da sıklıkla başvurulacak olan yaygın kullanımıyla “expat” terimi Latince'den "ex patria" kökenli olup "vatanı dışında yaşayan kişi" anlamına gelmektedir (Oxford English Dictionary). Ancak “vatanı dışında yaşayan kişi” tanımı, “kalıcı olarak kendi ülkesinden başka bir yerde yaşayan kişi” anlamına gelen “göçmen” kavramıyla karıştırılma riski taşıdığından, expat tanımını detaylandırma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Fetcher ve Walsh (2010) expatların, özellikle Avrupa veya Kuzey Amerika kökenli, çoğunlukla iş ile ilgili nedenlerle başka ülkelere taşınan bireyler olarak tanımlandığını belirtmektedirler. Bu tanımlamayı Batılı ve ayrıcalıklı bulan yazarlar expatları tanımlarken, “yaşam tarzı göçmenleri” ve “mobil profesyoneller” kavramlarını da birlikte kullanarak bu bireyleri yüksek hareketlilik ve profesyonel konumlanış çerçevesinde tanımlamaktadırlar. Burada tanımın yapılırken bireyin kökeninin belirtilmesi özellikle dikkat çekicidir. Bu tanımlamaya karşılık olarak Mai (2017) ve Leonard (2010) da kökene işaret eden tanımlama şeklinin ayrıştırıcı bir işlev gördüğünü belirtmektedirler.

Gatti'ye (2009) göre ise expatlar, çoğunlukla profesyonel nedenlerle ya da yurtdışı deneyimi kazanmak amacıyla göç eden, yüksek eğitilmiş bireylerdir. Bu kişiler, birden fazla dil konuşabilen, daha önce de yurtdışı deneyimi yaşamış ve yaşamlarını “dönüşsüz göç” yerine mobilité ve deneyim odaklı planlayan bireyler

olarak tanımlanır. Öte yandan göçmenler zorunlu nedenlerle, özellikle ekonomik sıkıntılar ve kötü yaşam koşulları sebebiyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan bireyler olarak konumlanmaktadır (Gatti, 2009; akt. Theemling, 2013). Bu ayrım, sadece göç etme motivasyonlarını değil, bireylerin geldikleri ülkeye dair algılarını, gelecek planlarını ve kendilerini konumlandırma biçimlerini de belirgin biçimde farklılaştırmaktadır.

Sonuç olarak “expat” ile “göçmen” arasındaki farkı netleştirmek gerekirse, bu ayrım göç motivasyonu, hareketlilik süresi ve eğitim seviyesi olmak üzere üç başlıkta toplanabilir. Göç motivasyonu açısından bakıldığında expatlar uluslararası iş imkanları doğrultusunda kariyer gelişimi veya yurtdışı deneyimi arzusu gibi sebeplerle yer değiştirirken, göçmenler ekonomik sıkıntılar ya da savaş, aile birleşimi vb. zorunlu nedenlerle yer değiştirmektedirler (Gatti,2009). Benzer şekilde expatların büyük çoğunluğu yüksek eğitilmiş bireylerden oluşur, bu da onları niteliksel olarak ayıran bir diğer unsurdur. Son olarak expatların hareketlilik süresi geçici, proje bazlı veya belirsiz olarak değerlendirilirken, göçmenlerin süreci genellikle daha kalıcı ve yerleşmeye yöneliktir. Bu farklılıklar, expat ve göçmen kavramlarının toplumsal konumlandırılmaları açısından ayrıştığını göstermektedir.

Göçmenlik ve expatlık terimleri, yüzeyde bireylerin uluslararası hareketliliğini tanımlamak için kullanılan iki kavramsal çerçeve gibi görünse de bu terimlerin kullanım biçimleri çoğu zaman ırksal, sınıfsal ve kültürel kodlamalarla iç içe geçmiş bir anlam dünyası içinde şekillenmektedir. Özellikle küresel göç rejimleri bağlamında, bu iki kavram arasındaki ayrımın nötr ya da teknik olmaktan uzak olduğu; aksine, eşitsiz güç ilişkilerinin, sömürgecilik sonrası kültürel hiyerarşilerin ve Batı-merkezli normların yeniden üretildiği bir zeminde anlam kazandığı görülmektedir.

Bu bağlamda expatlık, bireyin kendi ülkesinden farklı bir coğrafyada yaşaması anlamına gelmesinin de ötesinde bir tür küresel ayrıcalık göstergesine dönüşmektedir. Expat bireyler çoğu zaman yerleştikleri ülkede entegrasyon baskısıyla karşılaşmaz, gündelik yaşamda kültürel uyum sorumluluğu taşımaz ve sıklıkla kendi diasporik toplulukları içinde izole ya da ayrıcalıklı bir yaşam alanı kurarlar. Bu durum, expatlık kimliğini göçmenlikten ayıran temel farklılıklardan

biridir. Göçmenler, çoğunlukla ev sahibi toplumun normlarına uyum sağlamaya çağrılırken; expatlar için bu türden bir kültürel asimilasyon beklentisi çoğu zaman söz konusu değildir (Gupta ve Bapuji, 2024).

Expat teriminin bu yönüyle göçün arkasındaki yapısal eşitsizlikleri perdeleyen bir işlev gördüğü; buna karşılık göçmen kavramının hem bu eşitsizliklerin taşıyıcısı hem de görünür hale getiricisi olduğu söylenebilir. Nitekim literatürde, expatlık statüsünün neoliberal küreselleşmenin sunduğu hareketlilik imkanlarının, ancak belirli bir sınıfsal ve ırksal ayrıcalıkla mümkün olduğunu örtük biçimde varsaydığı yönünde eleştiriler giderek artmaktadır (Benson ve O'Reilly, 2009). Bu çerçevede, göçmen ve expat kavramlarının toplumsal algıda ve politik pratiklerde hangi anlamlara geldiğini yeniden düşünmek; göç çalışmalarında adalet, eşitlik ve temsiliyet tartışmalarını derinleştirmek açısından hayati bir önem taşımaktadır.

Bu çalışma kapsamında da "expat" kavramı, Gatti'nin (2009) tanımlaması baz alınarak, Hollanda'ya profesyonel iş amacıyla gelen, yüksek eğitim düzeyine ve mesleki niteliğe sahip bireyleri tanımlamak için kullanılacaktır. Özellikle Hollanda'da yasal bir statü olarak tanımlanan "yüksek nitelikli göçmen" (kennismigrant) kategorisi, bu bağlamda expat kavramıyla örtüşmektedir. Bu kişilerin göç süreçleri, geleneksel göçmen kategorisinin ötesine geçen deneyimsel ve sosyo-ekonomik özellikler taşıdığı için, çalışmada "expat" tanımı tercih edilmiştir.

Hollanda, nispeten küçük boyutuna rağmen, ülkedeki çok sayıdaki yerli ve yabancı çok uluslu şirket ve yüksek istihdam pozisyonları sayesinde expatlar için ilgi gören bir destinasyon olarak göze çarpmaktadır. Küresel iş piyasasında yaşanan mevcut durgunluğa rağmen, "Hollanda hâlâ yüksek nitelikli göçmenler için cazip bir destinasyon olmayı sürdürmekte ve şirketler hâlâ bazı meslek grupları için personel bulmakta zorlanmaktadır" (Shaw, 2012, akt. Theemling, 2013)

Bu nedenle Hollanda, uluslararası ölçekte yüksek nitelikli işgücünü ülkeye kazandırmak amacıyla 2004 yılında "Kennismigrant" (Yüksek Nitelikli Göçmen) statüsünü tanımlamıştır. Bu statü, Avrupa Birliği dışından gelen ve belirli bir uzmanlık gerektiren pozisyonlarda iş teklifi alan kişilere yöneliktir. Hollanda Göç ve

Vatandaşlık Dairesi'ne (IND) göre, yüksek nitelikli göçmen (kennismigrant) olarak kabul edilebilmek için başvuru sahibinin belirli bir maaş kriterini karşılaması ve IND tarafından onaylı bir işveren aracılığıyla oturma iznine başvurması gerekmektedir (IND, 2024).

2024 yılı itibariyle, 30 yaş altı yüksek eğitilmiş bireyler için minimum brüt maaş kriteri yaklaşık 3.909 €, 30 yaş üzeri bireyler için ise 5.331 € olarak belirlenmiştir (Government of the Netherlands, 2024). Ayrıca, "oranlama yılı" (orientation year) kapsamında Hollanda'da yeni mezun olanlar için bu sınır daha düşük tutulmaktadır. Bu uygulamalar, nitelikli yabancıların ülkeye çekilmesi için dikkat çekici teşvik mekanizmalarıdır. Aynı zamanda yüksek nitelikli göçmen (kennismigrant) statüsü sahiplerine, aile üyelerini yanlarına alma, uzun dönem oturma iznine başvurma ve vergi avantajı (örneğin 30% vergi indirimi) gibi haklar da sunulmaktadır (Immigration and Naturalisation Service [IND], 2024; Kroes Advocaten Immigration Lawyers, 2024).

Bu çalışma kapsamında da Hollanda'ya profesyonel iş amacıyla gelen bireyler, yasal olarak yüksek nitelikli göçmen (kennismigrant) statüsüne sahip olup, sosyolojik olarak expat tanımına uymaktadırlar. Yanaşmayan (2019), Türkiye'den gelen eğitilmiş gençlerin göç deneyimlerinde "entegrasyon baskısından muaf ulusötesi elitler" gibi görülebildiğini ifade etmektedir (ss. 117). Bu bağlamda, Hollanda'daki yüksek nitelikli Türk göçmenlerin durumunu tanımlamak için "expat" kavramının tercih edilmesi hem kavramsal hem de analitik bir tercihtir. Zira bu bireyler çoğunlukla yüksek nitelikli göçmen (kennismigrant) statüsü altında Hollanda'ya göç etmekte; yüksek eğitim düzeyine, profesyonel becerilere ve belirli bir gelir seviyesine sahip olarak ülkeye gelmekte; çoğu zaman uluslararası kurumlarda çalışmakta, İngilizce konuşulan ortamlarda varlık göstermekte ve yerel entegrasyon baskısından büyük ölçüde muaf tutulmaktadırlar. Bütün bu nedenlerle, söz konusu grubun klasik göçmenlik deneyimlerinden ayrılan, çok katmanlı ve ayrıcalıklı bir hareketlilik formu sergilediği söylenebilir. Dolayısıyla bu tezde, yüksek nitelikli Türk bireylerin göç deneyimlerini anlamak ve açıklamak için "expat" kavramsallaştırması kullanılmaktadır.

1.3. Avrupa'ya Türk Göçünün Tarihi

Göç kavramı, insanlık tarihinin erken dönemlerinden beri toplumsal ve ekonomik dönüşümlerin temel dinamiklerinden biri olmuştur. Göç ve özellikle işçi göçü hareketleri, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızlanmış ve 1950 ve 60'lı yıllarda Batı Avrupa, Birleşik Devletler ve petrol üreten Orta Doğu ülkelerinin ekonomilerini güçlendirmek amacıyla yabancı ülkelere iş gücü ithal etmeye başlamalarıyla birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. Başlangıçta kısa süreli ve “konuk işçilere” dayalı olarak planlanan bu hareket, zamanla işçilerin yeni geldikleri ülkelere kalıcı olarak yerleşmeleriyle birlikte günümüzün göçmen topluluklarının oluşumuna ve çokkültürlü toplum yapısına temel oluşturmuştur (Messina, 20077; Van Mol ve De Valk, 2016).

Avrupa'nın ihtiyaçları doğrultusunda 1950'lerin sonlarına doğru başlayan ve Yunanistan, İspanya, İtalya, Portekiz ve Yugoslavya gibi ülkelere Hollanda, Almanya, Belçika ve Fransa gibi ülkelere doğru devam eden bu işçi hareketliliğine, Türkiye 1961 yılından itibaren dahil olabilmıştır. Nitekim Türk vatandaşları, Türkiye'ye serbestçe giriş çıkış yapabilme özgürlüklerini 1961 Anayasası ile elde etmişlerdir. Seyahat etme özgürlüğünün anayasada temel bir hak olarak kabulüyle birlikte “Tercüme ve İşbulma” adı altında birtakım özel firmalar Türkiye'den yurtdışına işi gönderme sürecini başlatmışlardır (Abadan-Unat, 2022).

Bu dönemde bireyler, Türkiye'de artan işsizlik ve Avrupa'da daha yüksek ücretler karşılığında çalışma ümidi ile, Avrupa ülkelerine, özellikle Almanya'ya büyük ilgi göstermişlerdir. Bu durum, Abadan-Unat (2002)'nin aktardığına göre, 1960 yılında yurtdışında 2.700 işçi çalışırken, bu sayının %300 artarak aynı yıl içinde 6.700'e ulaşmasına sebep olmuştur. Başta “isme özel davet” ile gerçekleşen ve özel firmalar tarafından yürütelen bu hareket, 1961 yılında Almanya ile Türkiye arasında imzalanan işgücüne dayalı mübadele anlaşmasıyla resmiyet kazanmıştır. Benzer şekilde Almanya'yı 1964'te Belçika, Avusturya ve Hollanda izlemiş, 1965'te Fransa ve 1967'de İsveç de onlara katılmıştır. (Abadan-Unat, 2022)

Bu ikili anlaşmalar sonucunda Türkiye’den Avrupa’ya yaşanan yoğun işçi göçü, başta her iki ülkenin de bazı yapısal problemlerine çözüm bulma amacıyla kısa süreli olarak planlanmıştır. O dönemde Türkiye’nin yurtdışına işçi gönderme motivasyonu, vasıfsız işçilerin Avrupa’da çalışarak endüstriyel deneyim kazanmalarını sağlamakken; Avrupa ülkelerinin motivasyonu ise işgücü açığını kapatmaktır. Diğer yandan göç eden Türk vatandaşlarının motivasyonu, kırsal kökenli olanlar için tarım ve hayvancılık giderlerine destek sağlamak, kent kökenli olanlar içinse döndüklerinde kendilerine bir işyeri açabilecek birikimi elde etmektir (Yıldız, 2022).

Bu bağlamda, anlaşmanın tüm tarafları bu hareketliliğe geçici ve kısa süreli bir süreç olarak yaklaşmaktaydılar. Nitekim konuk işçi olarak Avrupa’ya giden kişilere rotasyon kuralı uygulanmaya çalışılmakta bir yıl çalışan işçinin yıl sonunda Türkiye’ye dönmesi ve yerine yenisinin gitmesi planlanmaktaydı. Ancak bu durum beklendiği gibi işlememiş, konuk işçiler, aldıkları yüksek ücretler nedeniyle bulundukları ülkede kalış sürelerini uzatmak istemiş; işverenler ise bir süredir çalışmakta olan ve entegrasyon bakımından ilerleme kaydeden işçilerini kaybetmek istememişlerdir (Abadan-Unat, 2002). Bu durum, rotasyon prensibinin sekteye uğramasına yol açmış ve 1970’li yıllara gelindiğinde Avrupa ülkeleri, misafirliğin uzadığını ve konuk işçilerin artık kendi toplumlarının kalıcı bir parçası haline geldiklerini kabul etmek durumunda kalmışlardır.

1.4. Hollanda’da Türk Kökenli Nüfusun Oluşumu

Hollanda ve Türkiye arasındaki ticari ve diplomatik ilişkiler uzun yıllar öncesine dayanmaktadır, ancak 20. yüzyılın ortalarına kadar Hollanda’da anlamlı bir Türk kökenli nüfus görülmemiştir (Hatunoğlu, 2002). 2. Dünya Savaşı’ndan sonra Hollanda’daki hızlı sanayileşme ile artan işgücü ihtiyacı ve Türkiye’deki işsizlik ile döviz sıkıntısıyla birleşince, 1960’lı yılların başında iki ülke arasında işgücü anlaşması imzalanmış ve böylelikle Hollanda’ya Türk göçü resmiyet kazanmıştır (Abadan-Unat, 2017). 1960’lı yıllara kadar Hollanda’da birkaç diplomat, öğrenci, gezgin ya da tüccar gibi bireysel düzeyde, geçici ve sınırlı bir Türk varlığının söz konusu olduğu görülmektedir (Hatunoğlu, 2002). 19. yüzyılda Osmanlı ve Hollanda

arasında diplomatik ilişkiler bulunmasına rağmen kitlesel bir göç hareketi olduğu görülmemiştir (Abadan-Unat, 2017). Bu nedenle 1960'lar öncesi Hollanda'daki Türk nüfusunun yalnızca birkaç yüz kişiyle sınırlı olduğu tahmin edilmektedir (Güleç, 2022).

Bu dönemde başlayan göç hareketi başlangıçta geçici "konuk işçilik" (Gastarbeiter) anlayışıyla sınırlıydı, ancak zamanla bu göç kalıcı yerleşim, aile birleşimleri ve toplumsal kurumsallaşma süreçleriyle birlikte Hollanda'da kalıcı bir Türk toplumunun temellerini atmıştır (Hatunoğlu, 2002; Abadan-Unat, 2017). Bu temellerin atılmasıyla birlikte Hollanda'ya Türk göçü ekonomik boyutu aşarak sosyal ve demografik bir boyut kazanmıştır (Güleç, 2022).

1.4.1. İş Gücü Anlaşması ve İlk Göç Hareketi (1960'lar)

Hollanda'da Türk kökenli nüfusun oluşumu, ilk olarak 9 Ağustos 1964'te Türkiye ve Hollanda arasında imzalanan, Hollanda'nın savaş sonrası dönemde büyüyen ekonomisinin işgücü ihtiyacını karşılamaya yönelik olan, işgücü anlaşmasıyla başlamıştır (Abadan-Unat, 2017). Aynı dönemde Türkiye'de ise işsizlik, hızlı nüfus artışı ve döviz darboğazı gibi sorunlar yaşanmaktaydı ve bu karşılıklı ihtiyaçlar, göçmen işçilerin Hollanda'ya yönelmesini hızlandırmıştır (Güleç, 2022).

İlk göçmenler çoğunlukla bekar genç erkeklerden oluşuyordu ve bu göçmenler ilk olarak taşeronlar aracılığıyla maden, inşaat, demiryolu ve ağır sanayi gibi sektörlerde çalıştırılmıştır (Hatunoğlu, 2002). Başlangıçta İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerden gelen bu göçmen profili, zamanla İç Anadolu, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu'nun kırsal bölgelerinden gelenlerle çeşitlenmiştir (Abadan-Unat, 2017). Bu dönemde göç, geçici bir misafir işçilik olarak tasarlanmıştır ve göçmenler birkaç yıl çalışarak para biriktirip Türkiye'ye dönmeyi planlamışlardır (Hatunoğlu, 2002). Bu nedenle aile birleşimi, göç sürecinin ilk evresinde yaygın bir uygulama olarak görülmemekteydi (Abadan-Unat, 2017).

Göçmenler geldikleri kültürel yapıyı sürdürmeye çalışmakta, dil, yemek kültürü ve dini alışkanlıklarını korumaktaydılar (Gökmen, 2023). 1976 yılında Hollanda Demiryolları'nda çalışan Türk işçiler üzerine yapılan bir araştırmada, bu kişilerin %45'inin kırsal kökenli olduğu tespit edilmiştir (Hatunoğlu, 2002). Bu bulgu, göçün önemli bir bölümünü kırsal kesimden gelen, daha önce yurtdışı deneyimi olmayan bireylerin oluşturduğunu göstermektedir (Güleç, 2022). Bu ilk kuşağın genel entegrasyonu sınırlı kalmış, ancak içsel dayanışma bağları güçlü olmuştur (Hatunoğlu, 2002).

1960'ların sonunda Hollanda'daki Türk nüfusunun yaklaşık 20 bin kişiye ulaşmış, bu süreçte “misafir işçi” (Gastarbeiter) ya da “gurbetçi” terimleri, bu kuşağın göç deneyimini tanımlamak için yaygın biçimde kullanılmıştır (Abadan-Unat, 2017). Zamanla bu göçmen işçiler kalıcı hale gelmiş ve Hollanda'daki Türk kökenli nüfusun temelini oluşturmuşlardır (Güleç, 2022).

1.4.2. Aile Birleşimi ve Kalıcı Yerleşmeler (1970'ler)

1973 yılında yaşanan petrol krizi sonrasında görülen ekonomik durgunluk, Hollanda hükümetini yeni işçi alımını durdurmaya sevk etmiş ve bu bağlamda Türkiye ile 1964'te imzalanan işgücü anlaşması 1974 yılında resmen sona erdirilmiştir (Abadan-Unat, 2017). Ancak bu tarihe kadar Hollanda'ya gelen Türk işçilerin önemli bir bölümünün ülkede kalmaya devam ettikleri ve buna bağlı olarak 1974 itibarıyla Hollanda'da yaklaşık 5.640 Türk işçi bulunduğu belirtilmektedir (Hatunoğlu, 2002).

Bu dönemin en belirleyici gelişmelerinden biri, “aile birleşimi” uygulamasının devreye girmesiyle birlikte göçün yapısında yaşanan köklü değişim olmuştur (Abadan-Unat, 2017). Başlangıçta geçici olarak planlanan göç süreci, işçilerin eşlerini ve çocuklarını Hollanda'ya getirmeye başlamalarıyla birlikte kalıcı hale dönüşmüştür (Güleç, 2022). Birçok göçmen, tasarruf yapıp ülkelerine dönme hedefini erteleyerek ailelerini yanlarına almayı tercih etmiş, böylece Türk toplumunun Hollanda'daki varlığı kurumsallaşmaya başlamıştır (Hatunoğlu, 2002).

Aile birleşimi uygulaması ile 1970'lerin ortalarında, Hollanda'daki Türk nüfusu yalnızca bekâr işçilerden değil, ailelerden oluşan yerleşik bir yapıya dönüşmüş, "misafir işçi" algısı yerini kalıcı göçmenlik anlayışına bırakmıştır (Abadan-Unat, 2017). 1978–1979 yıllarında ülkedeki Türk kökenli nüfusun yaklaşık 190.000'e ulaştığı, bu nüfusun da önemli bir bölümünün 0–20 yaş arası çocuklardan oluştuğu tespit edilmiştir (Hatunoğlu, 2002). Bu durum, o yıllarda Hollanda'daki Türk toplumunun genç bir demografik yapıya sahip olduğunu ve nesiller arası devamlılığın başladığını göstermektedir (Güleç, 2022).

Hollanda'daki Türk göçmenlerin çoğu, Amsterdam, Rotterdam ve Lahey gibi büyük şehirlerin endüstriyel bölgelerinde, sanayi işçileri için inşa edilmiş veya yıpranmış, düşük kira bedelli konut bölgelerinde yoğunlaşmışlar, kendi içlerinde güçlü bir sosyal dayanışma geliştirmişler, Türk marketleri, kahvehaneleri, camiler ve hemşeri dernekleri aracılığıyla kültürel bağlarını korumuşlardır (Abadan-Unat, 2017). Örneğin, 1974'te Almelo'da inşa edilen Yunus Emre Camii, Hollanda'da bir Türk cemaati tarafından inşa edilen ilk kubbeli ve minareli cami olarak dikkat çekmiştir (Hatunoğlu, 2002).

Aile birleşimi sonrasında Türk çocuklarının sayısı artarken, Hollanda eğitim sistemi de ilk kez Türk aileleri ve çocuklarıyla karşı karşıya kalmış, bu süreçte iki dillilik, eğitim ve entegrasyon sorunları gibi yeni gündemler ortaya çıkmıştır (Güleç, 2022). Bu dönemde bazı kız çocuklarının ev içi sorumluluklar nedeniyle eğitimden geri kalırken, erkek çocukların ise genellikle dış dünyaya daha açık yetiştikleri görülmüştür (Abadan- Unat, 2017).

Bu yerleşme süreci Türk göçmenler için entegrasyon sorunu doğururken Hollanda devleti için de göçmen politikalarında değişimi zorunlu kılmış, göçmen işçilere yönelik konut projeleri, dil kursları ve çocuklar için çift dilli eğitim gibi uygulamalar tartışılmaya başlanmıştır (Abadan-Unat, 2017). Göçmenlerin yaşadığı mahallelerde, hemşerilik ilişkileri güçlü kalmaya devam etmiş ve Konya, Sivas, Yozgat gibi illerden gelen göçmenler, aynı bölgelerde yoğunlaşarak kültürel dayanışma alanları yaratmışlardır (Hatunoğlu, 2002). 1970'li yıllarda Hollanda'daki Türk göçü niteliksel bir değişim geçirerek geçici işgücü hareketi kalıcı bir yerleşim

sürecine evrilmiş ve bu dönüşüm hem göçmenler hem de Hollanda toplumu açısından çok katmanlı etkiler doğurmuştur (Abadan- Unat, 2017).

1.4.3. Hollanda'daki Türk Kökenli Nüfusun Büyümesi ve Kurumsallaşması (1980'ler)

1980'li yıllarda Hollanda'daki Türk göçmen topluluğu hızla büyümeye ve daha da yerleşik bir yapıya kavuşmaya başlamıştır (Kaya, 2005). Bu dönemde aile birleşimi uygulaması zirveye ulaşmış, birinci kuşağın eşleri ve Türkiye'de doğup sonradan getirilen çocukları sayesinde Türk kökenli nüfus ciddi bir artış göstermiştir (Güleç, 2022). 1980 yılında yaklaşık 120.000 olan Türk nüfusu, on yılın sonunda 160.000'e ulaşmış, böylece Türk toplumu artık geçici işçi grubunun ötesine geçerek yerleşik ve görünür bir diaspora hâlini almıştır (Hatunoğlu, 2002).

Bu yıllarda hem Türkiye kökenli toplulukların iç kurumsallaşma süreçleri hem de Hollanda devletinin göçmenlere yönelik yaklaşımları daha belirgin hale gelmiş, 1980'lerin başında Hollanda devleti, Türk ve Fas kökenli göçmenleri “etnik azınlık” kategorisine dâhil ederek onlara yönelik sosyal politikalar geliştirmeye başlamıştır (Yılmaz, 2022). “Azınlık” terimi, ACOM [Advisory Committee on Minorities (Azınlıklar için Danışma Komitesi)] gibi kurumlarca “kültürel özellikleri ve dış görünüşü farklı gruplar” için kullanılmaktadır (Abadan-Unat, 2017). Bu yaklaşım çerçevesinde Türkçe anadil dersleri gibi kültürel kimliği koruma odaklı çokkültürlülük politikaları hayata geçirilmiştir (Karagül, 2020).

Aynı dönemde Türkler içinde sivil toplum örgütlenmeleri de hız kazanmış, camiler, kültür dernekleri, hemşeri vakıfları ve dini cemaatler toplumsal dayanışmanın çekirdeğini oluşturmuştur (Köker, 2005). 1982'de kurulan Hollanda Diyanet Vakfı, 148 camiyle ülkedeki en büyük sivil toplum örgütlerinden biri haline gelmiştir (Yılmaz, 2022).

Millî Görüş hareketine bağlı dernekler ve Türk İşçi Dernekleri Federasyonu gibi kuruluşlar da bu süreçte aktifleşmiştir (Karagül, 2020). İlk kuşak tarafından

kurulan bu kurumlar, öncelikle Hollanda'daki Türklere destek olmayı amaçlamış ancak zamanla hem Türkiye ile hem de Hollanda toplumuyla ilişki kurabilen ulusötesi kurumlara dönüşmüşlerdir (Abadan-Unat, 2017).

1980'lerin ikinci yarısında ilk kuşak yerleşik hayata geçerken, çocukları da Hollanda'da eğitim alarak iş gücü piyasasına dâhil olmaya başlamıştır (Güleç, 2022). Bu süreçte göçmenler hem Hollanda dilini öğrenip ev sahibi toplumla iletişim kurmaya çalışmışlar hem de Türkçeyi, geleneklerini ve kültürel kimliklerini korumaya gayret etmişler, böylece çift dillilik ve çift kültürlülük içeren bir çokkültürlü yapının temelleri atılmıştır (Yılmaz, 2022). Bu dönemde Türkiye'deki siyasi baskılardan kaçan siyasi mültecilerin ve sol muhaliflerin de Hollanda'ya iltica ettiği görülmektedir (Özdemir, 2011). Bu durum, Hollanda'daki Türk toplumunun sosyo-politik çeşitliliğini artırmış ve göçmen topluluğu politik unsurlarla da şekillenmeye başlamıştır (Güleç, 2022).

Türk kimliği, bu yıllarda yeniden tanımlanma sürecine girmiştir ve genç kuşaklar, evde Türkçe konuşup kültürel pratikleri sürdürürken, okulda ve işte Flemenkçe konuşarak iki farklı kimlik arasında denge kurmaya çalışmışlardır (Karagül, 2020). Bu süreç, “ikili aidiyet” ve “hibrit kimlik” kavramlarını öne çıkarmış ve akademik çalışmalar da ikinci kuşak Türk gençlerinin hem ev sahibi toplumla entegrasyon sağlama hem de köken kültürlerini koruma yönünde gösterdikleri çaba ve yaşadıkları zorlukları ortaya koymuştur (Köker, 2005). İkinci kuşağın entegrasyon sürecinde ebeveynlerinin düşük eğitim seviyesi, dil bariyerleri ve bunların yol açtığı düşük okul başarısı başlıca sorunlar olarak öne çıkmıştır (Yılmaz, 2022). Bu bağlamda ikinci kuşak, eğitimde birinci kuşağa kıyasla daha ileride ancak yerli Hollandalı akranlarının gerisinde kalmaya devam etmiştir (Kaya, 2005).

Pek çok genç mesleki eğitime yönelirken, üniversiteye devam edenlerin sayısı ancak 1990'lara doğru artış göstermeye başlamıştır (Hatunoğlu, 2002). 1980'lerde ekonomik daralma dönemlerinde yabancılara yönelik ayrımcılık vakaları artmış, Hollanda'nın sosyal raporlarına göre bazı işverenlerin göçmenlere karşı önyargılı davranarak iş başvurularında veya terfilerde dışlayıcı davrandığı saptanmıştır (Abadab-Unat, 2017). Bu durum bazı göçmenleri kendi işini kurmaya yönlendirmiş

ve 1990'lara gelindiğinde Türk göçmenlerin restoran, market ve seyahat acentesi gibi alanlarda küçük işletmeler kurarak ekonomik hayata giriş yaptıkları görülmüştür (Güleç, 2022).

Özetle, Türk toplumu, siyasal katılımı da adım atmaya başlamış, cami dernekleri, hemşeri vakıfları gibi kuruluşlar kimliğin korunmasında ve uyumun sağlanmasında önemli roller üstlenmiştir (Karagül, 2020). Abadan Unat'ın belirttiği gibi, göçmenler yalnızca yaşadıkları ülke ile değil, geldikleri ülke ile de bağlarını sürdürerek “iki yönlü yurttaşlık” gibi ulusötesi kimlik biçimleri geliştirmişlerdir (Abadan-Unat, 2017).

1.4.4. İkinci Nesil ve Entegrasyon Süreci (1990'lar)

1990'lı yıllarda Hollanda'daki Türk toplumu büyümeye devam ederek on yılın sonunda yaklaşık 300 bin kişilik bir nüfusa ulaşmıştır (Karagül, 2020). Bu demografik artış hem Türkiye'den gerçekleşen göçle hem de Hollanda'da doğan ikinci kuşak Türk kökenli bireylerin rolü ile mümkün olmuştur (Yılmaz, 2022). İkinci nesil Türk göçmenler, artık Hollanda eğitim sistemine doğrudan entegre olmaya başlamış, ancak bu süreçte çeşitli yapısal ve kültürel sorunlar devam etmiş ve eğitim başarısındaki farklılıklar da sürmüştür (Kaya, 2005).

Bu dönemde Türk gençleri arasında kimlik arayışları ve aidiyet gerilimleri gibi kültürel çatışmalardan kaynaklanan sorunlar daha görünür hâle gelmiştir (Hatunoğlu, 2002). Türk toplumunun, çifte vatandaş olma durumları, siyasi hakları, yurtdışında oy kullanmaları gibi durumlar ise göçmen toplumunun kamusal tartışmalara daha fazla dâhil olmasına neden olmuştur (Abadan-Unat, 2017). Özellikle 1990'lardan itibaren birçok Türk kökenli birey Hollanda vatandaşlığına geçerek siyasal ve sosyal hayata daha aktif biçimde katılmaya başlamıştır (Güleç, 2022). Bu sürecin bir sonucu olarak, 1990'lı yıllarda ilk Türk kökenli belediye meclis üyeleri ve milletvekilleri Hollanda siyasetinde temsil edilmeye başlanmıştır (Özdemir, 2011). Ancak aynı yıllarda göçmen politikalarında kayda değer bir dönüşüm yaşanarak 1990'ların başında çokkültürlülük yaklaşımı sorgulanmaya

başlanmış ve entegrasyon politikaları giderek daha fazla “uyum” odaklı hâle gelmiştir (Köker, 2005).

Çifte vatandaşlık hakkı, kamuoyunda geniş tartışmalara neden olmuş, 2000’li yılların başında ise bu dönüşüm gittikçe sertleşmiştir (Karagül, 2020). 2004 yılına gelindiğinde aile birleşimi ve evlilik göçüne ilişkin getirilen dil yeterliliği ve gelir düzeyi gibi koşullar, Türkiye’den Hollanda’ya yönelik yeni göçleri ciddi şekilde yavaşlatmıştır (Yılmaz, 2022). Bu politika değişikliklerine rağmen, Hollanda’daki Türk diasporası eğitim, iş dünyası ve sosyal yaşam alanlarında kalıcı bir varlık göstermeye devam etmiştir (Güleç, 2022).

Türkçe dili, geleneksel mutfak kültürü ve dini pratikler, ikinci nesille birlikte kent yaşamının bir parçası hâline gelmiştir (Abadan-Unat, 2017). Göçmenlike, göçmenlik artık geçici bir statü olmaktan çıkmış, yerleşik bir azınlık formuna dönüşmüştür (Kaya, 2005). 1990’lı ve 2000’li yıllar aynı zamanda Türk toplumunun içsel olarak çeşitlendiği, yeni kuşakların kendi kimliklerini inşa etmeye başladığı ve topluluğun yalnızca “göçmen” değil aynı zamanda “etnik azınlık” olarak tanımlandığı bir dönüşüm sürecini ifade etmektedir (Yılmaz, 2022).

Hollanda’da doğan ve büyüyen ikinci kuşak Türk gençleri arasında kimlik inşası, etnik, dini, kültürel ve sınıfsal düzeylerde olmak üzere çeşitli boyutlarda gelişmektedir (Hatunoğlu, 2002). Abadan Unat (2017), bu gençlerin hem Türkiye hem de Hollanda ile kurdukları duygusal, kültürel ve siyasal bağların çoğu zaman çelişkili ve gerilimli olduğunu belirtmektedir. 1990’lardan itibaren Türk diasporası hem sayı hem de nitelik bakımından dönüşmüş; yeni kuşaklar eğitim ve siyasal temsil alanlarında daha görünür hâle gelirken, göç olgusunun kalıcılığına dair toplumsal algı daha da pekişmiştir (Güleç, 2022).

1.4.5. Ulusötesilik ve Dijital Diaspora (2000’lerden Günümüze)

2000’li yıllarla birlikte Hollanda’daki Türk toplumu içinde ulusötesi yurttaşlık pratikleri belirginleşmiştir (Unat, 2017). Türkiye ile bağlar artık tatil ya da akraba ziyareti gibi fiziksel temasların ötesine geçerek medya, dijital iletişim, siyasal

yönelimler ve ekonomik yatırımlar yoluyla da sürdürülmeye başlanmıştır (Kaya, 2022). T.C. Dışişleri Bakanlığı verilerine göre Hollanda'daki Türk kökenli nüfus 500.000'e yaklaşmış ve bu rakam ülke nüfusunun yaklaşık %5'ine denk gelerek Türkleri Hollanda'nın en büyük göçmen topluluklarından biri hâline getirmiştir (akt. Erkal, 2015). Gayriresmî kaynaklarda, başka AB vatandaşlığına geçen Türk kökenliler de hesaba katıldığında gerçek sayının bu rakamın da üzerinde olduğu belirtilmektedir (Çiğdem & Toprak, 2011).

Bu nüfus artışına paralel olarak Türk toplumu içerisinde sosyoekonomik çeşitlilik de derinleşmiştir (Yılmaz, 2021). Eğitimli expatlar, geleneksel işçi sınıfı göçmenler, siyasal mülteciler ve dijital platformlarda kimlik inşa eden genç nesiller farklı sosyal grupları temsil etmektedir (Karaca & Aktaş, 2018). Göçün başında dönme düşüncesiyle¹ yola çıkan ilk kuşak, sonraki nesillerde bu yolculuğu kalıcı bir hayata ve profesyonel kariyerlere dönüştürmüştür (Sirkeci, 2003). Bugün Hollanda'daki Türkler hem iş gücü olarak hem eğitimli bireyler, girişimciler, sanatçılar ve siyasetçiler olarak da ülke toplumuna entegre olmuştur (Koçer, 2021). Örneğin, Hollanda Parlamentosu'nda yer alan Türk kökenli milletvekilleri [ör: Denk Partisi- Nilüfer Gündoğan, Tunahan Kuzu, Mahir Alkaya, Hülya Kat, Dilan Yeşilgöz-Zegerius (2021)] ve çeşitli kamu pozisyonlarındaki temsilciler, diasporanın siyasal alandaki varlığını ortaya koymakta, eğitim ve iş yaşamında sağlanan başarılar, bu toplumun Hollanda'nın sosyal ve ekonomik yapısına entegrasyonunu da göstermektedir (Yılmaz, 2021).

Ancak 2000'li yıllar aynı zamanda entegrasyon politikalarının sertleştiği ve çokkültürlülük paradigmasının sorgulanmaya başlandığı bir döneme denk gelmiştir (Vasta, 2007). Göçmenlerin uyumuna dair yükselen endişeler, özellikle 2004 yılında sinemacı Theo van Gogh'un bir göçmen kökenli kişi tarafından öldürülmesi² gibi olaylarla daha da görünür hâle gelmiş ve bu gelişmeler kamuoyunda göç ve İslam üzerine tartışmaları yoğunlaştırmıştır (Boersema & Schinkel, 2009). Bu ortamda, Türk göçmenler hem başarılarıyla öne çıkmış hem de yabancı karşıtlığı ve

¹ Geri dönüş miti: Göçmenlerin çoğu, göçün başlangıcında anavatana dönme düşüncesini korusalar da bu çoğunlukla gerçekleşmeyen sembolik bir beklenti olarak kalmıştır (Anwar, 1979; King, 2000).

² Theo van Gogh'un öldürülmesi olayı: 3 Kasım 2004'te Amsterdam'da yönetmen Theo van Gogh, Linnaeusstraat'ta aracından indiği sırada saldırıya uğramış ve yaşamını yitirmiştir. Hollanda ve Fas uyruklu 26 yaşındaki fail, kısa süre sonra polis tarafından yakalanmıştır (Henley, 2004, *The Guardian*).

İslamofobiyle mücadele etmek durumunda kalmıştır (Abadan-Unat, 2017; Kaya, 2022). Yine de zaman içinde daha dengeli bir toplumsal yaklaşım gelişmiş, diasporanın katkıları daha geniş kabul görmeye başlamıştır (Duyar-Kienast, 2005).

Bu süreçte dijital iletişim araçları, diasporanın kendini ifade etmesinde ve Türkiye ile bağlarını sürdürmesinde kilit rol oynamıştır (Çağlar, 2015). 1990'lerden itibaren TRT-INT ve ATV Avrupa gibi televizyon kanalları, 2000'li yıllarda ise Facebook, YouTube, Instagram gibi sosyal medya platformları, Hollanda'daki Türklerin anavatanındaki gelişmeleri anında takip etmelerini ve kültürel aidiyetlerini korumalarını mümkün kılmıştır (Karakuş, 2023). Örneğin 2017 yılında Türkiye ile Hollanda arasında yaşanan diplomatik kriz sırasında, Hollanda'daki Türkler sosyal medya aracılığıyla hızla örgütlenerek protestolar düzenlemiş ve Türkiye ile olan duygusal bağlarını açıkça göstermiştir (Köksal, 2018).

Günümüzde Hollanda'daki Türk toplumu bir yandan Hollanda'yı ikinci vatan olarak görüp burada kalıcı bir yaşam sürdürürken, diğer yandan Türkiye ile olan kültürel, siyasal ve duygusal bağlarını canlı tutarak ikili aidiyet örneği sergilemektedir (Abadan-Unat, 2017; Karaca & Aktaş, 2018). Bu kalıcılığın sembollerinden biri olarak Müslüman mezarlıklarının inşası, diaspora yaşamının jenerasyonlar boyunca süreceğini göstermektedir (Soysüren, 2020).

Resmî kurumlar ve Hollandalı yetkililer de bu katkıyı tanımakta, örneğin Hollanda Sosyal İşler Bakanlığı'ndan Araya Sumter, Türklerin Hollanda'nın kalkınmasında kritik roller üstlendiğini ifade etmektedir (Sumter, 2019). Bugün 25.000'in üzerinde girişimci Türkiye kökenli Hollandalı, binlerce kişiye istihdam sağlamaktadır (Koçer, 2021). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren'in sözleriyle ifade etmek gerekirse, Hollanda'daki Türk diasporasının 60 yılı "adeta bir başarı hikâyesi" olarak değerlendirilmektedir (Eren, 2022).

2020'li yıllarda Türkiye kökenli nüfus 420.000'in üzerine çıkmış ve 2022 yılı itibarıyla Hollanda'daki en büyük göçmen kökenli grup hâline gelmiştir (Kaya, 2022). Bu nüfusun içinde birinci kuşak, ikinci, üçüncü ve hatta dördüncü nesiller de bulunmaktadır. Güncel tahminlere göre Hollanda'daki Türkler yaklaşık 70.000

işverene sahiptir ve bu durum, topluluğun ülke ekonomisine olan katkısının altını çizmektedir (Yılmaz, 2021).

Son yıllarda, Türkiye’deki siyasal gelişmelerle bağlantılı olarak Hollanda’ya siyasi iltica taleplerinde de artış yaşanmıştır (Karakuş, 2023). Özellikle 2016 sonrası, ifade özgürlüğü ve siyasi baskı nedeniyle bazı Türk vatandaşları sığınma başvurusunda bulunmuştur (Eken, 2021). Tüm bu gelişmeler Hollanda’daki Türk nüfusunun çok kuşaklı, çok kimlikli ve dinamik yapısını daha da belirgin kılmıştır (Yükseker, 2006).

1960’lı yıllardan günümüze, Hollanda’daki Türk nüfusunun oluşumu incelendiğinde, başlangıçta geçici “misafir işçilik” formunda başlayan göç sürecinin, bugün yerleşik bir diaspora kimliği ile tanımlandığı, ekonomik, kültürel ve siyasal düzlemlerde Hollanda toplumunun ayrılmaz bir parçası hâline geldiği görülmektedir (Abadan-Unat, 2017). Bu dönüşümde hem göçmenlerin bireysel stratejileri hem de Hollanda’nın değişen entegrasyon politikaları etkili olmuştur (Koçer, 2021). Abadan-Unat’ın (2017) ifadesiyle, artık sadece göç değil, “ulusötesi yurttaşlık” deneyimi söz konusudur. Bugün Hollanda’daki Türkler hem Türkiye ile bağıni sürdüren hem de ev sahibi ülkeye entegre olan bir çift yönlü aidiyet yapısı sergilemekte, bu yönüyle göçmenlikten diasporaya evrilen bir süreci temsil etmektedir.

2. DİASPORA TANIMI VE KÖKENLERİ

Bu çalışmada diaspora kavramına yer verilmesi, sadece tarihsel bir kavram olarak değil, aynı zamanda dijital çağda yeniden şekillenen kimlik aidiyetlerini anlamak açısından da kritiktir. Expatların dijital ortamlarda kurdukları ilişkiler zamanla ortak kültürel referanslar, geçmişe dair anlatılar ve kolektif hafızalar üzerinden biçimlenen dijital topluluklara dönüşebilmektedir. Bu süreç, mekânsal dağılma, nostalji ve kültürel süreklilik gibi diaspora literatürüne özgü bazı dinamikleri yeniden üretmektedir. Her ne kadar expatlar genellikle gönüllü ve kısa vadeli göç biçimleriyle ilişkilendirilse de bazı durumlarda dijital pratikleri onların da “dijital diaspora” benzeri yapılar inşa ettiklerini göstermektedir. Bu nedenle diaspora kavramının tarihsel kökenlerini ve dönüşen anlamlarını incelemek, expat kimliğinin bireysellikten kolektifliğe doğru evrilen boyutlarını kavramsallaştırmak açısından önemli bir teorik zemin sunmaktadır.

Diaspora terimi, kökenini Yunanca “diaspeirein” (διασπείρειν) fiilinden alır; bu fiil “dağıtmak, saçmak” anlamına gelmektedir (Cohen, 1997, ss. ix). Kavram tarihsel olarak, belirli bir halkın anavatanından zorla koparılarak farklı coğrafyalara

dağılması sürecini ifade etmek için kullanılmıştır. Bu bağlamda, klasik anlamda diaspora denildiğinde akla ilk gelen örnek Yahudi diasporasıdır. M.Ö. 6. yüzyıldaki Babil Sürgünü ve M.S. 70 yılında Roma işgali sonrası Yahudilerin tarihsel anavatanları olan Filistin topraklarından dağılması, diaspora olgusunun ilk ve en etkili örneklerinden biri olarak kabul edilir (Safran, 1991).

Yahudi diasporası fiziksel bir dağılmanın yanında kültürel, dini ve sembolik bağların uzun vadede sürdürüldüğü bir tarihsel deneyimdir. Bu diaspora, üyelerinin “Zion”’a yani kutsal topraklara dönüş arzusunu ve kolektif bir kimliği yüzyıllar boyunca canlı tutmalarıyla karakterize edilir (Boyarin ve Boyarin, 2002). William Safran’a göre, diaspora toplulukları genellikle (1) atalarının anavatanından zorla sürülmüş olma, (2) kolektif hafızada bu anavatana aidiyet duygusunun korunması, (3) geri dönme arzusu, (4) anavatanla ilişkilerin sürdürülmesi ve (5) etnik grubun kimliğinin bulunduğu ülkede de yaşatılması gibi kriterlerle tanımlanır (Safran, 1991). Yahudi diasporası bu tanımın neredeyse tüm boyutlarını taşır ve bu yönüyle Safran’ın “ideal diaspora” tanımına en çok yaklaşan örneklerden biridir.

Zamanla diaspora kavramı yalnızca Yahudi deneyimiyle sınırlı kalmamış, başka tarihsel zorunlu göçlerle şekillenen toplulukları da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Özellikle Afrika diasporası, köle ticaretiyle zorla yerinden edilmiş insanların torunları arasında kolektif hafıza, ırksal bilinç ve kültürel yeniden üretim üzerinden gelişen bir diaspora örneğidir (Cohen, 1997, ss. 121–123). Benzer şekilde, Filistin diasporası da yerinden edilme, geri dönme arzusu ve politik aidiyet üzerinden klasik diaspora tanımına yaklaşan bir başka örnektir (Sheffer, 2003, ss. 11–13).

20.yüzyılın son çeyreğinden itibaren, diaspora kavramı etnik ve dini sürgün gruplarıyla birlikte ekonomik göçmenleri, gönüllü yer değiştiren toplulukları ve hatta ulusötesi profesyonel ağlara sahip grupları da tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır (Tölölyan, 1996, ss. 8; Brubaker, 2005, ss. 3). Bu gelişmeyle birlikte diaspora, sabit ve dar bir tanımdan uzaklaşarak, daha esnek, çoğulcu ve süreçsel bir kavramsallaştırmaya evrilmiştir.

1990’lardan itibaren artan göç hareketliliği ve küreselleşmeyle birlikte diaspora kavramının hem akademik literatürde hem de gündelik söylemde kullanımı belirgin biçimde genişlemiş ve esnekleşmiştir. Bu dönüşüm, diaspora kavramının

gönüllü göç, ekonomik nedenlerle yer değiştirme ve kültürel aidiyet bağlamlarında da kullanılmasına yol açmıştır. Diaspora çalışmalarının öncü isimlerinden Khachig Tölölyan, diaspora kavramının bu dönüşümünü erken dönemde tespit etmiş ve 1996'da yayımladığı makalesinde, artık terimin yalnızca “klasik diaspora” biçimlerini değil, anavatanları dışında yaşayan neredeyse tüm etnik toplulukları kapsayan bir şemsiye kavrama dönüştüğünü vurgulamıştır (Tölölyan, 1996, ss. 8). Tölölyan'a göre, diasporalar “ulus-devlet sonrası çağın örnek toplulukları”dır ve transnasyonal, çok mekânlı, çok kimlikli yapılarıyla küresel çağın siyasal ve kültürel dinamiklerine doğrudan müdahil olurlar (Tölölyan, 1996, ss. 5–6).

Benzer bir kuramsal uyarı, sosyolog Rogers Brubaker tarafından yapılmıştır. Brubaker (2005), diaspora kavramının son yıllarda uğradığı hızlı yaygınlaşmanın, onun analitik değerini zayıflatma riski taşıdığını savunur. Ona göre terim, zamanla “mekânsal olarak bir şekilde dağılmış her türlü nüfusa” atfen kullanılabilecek kadar genişletilmiş ve bu da kavramın içinin boşalmasına neden olmuştur (Brubaker, 2005, ss. 3). Bu soruna çözüm olarak Brubaker, diaspora olgusunun tanımlanmasında üç temel ölçüt önerir: (1) Coğrafi dağılıma; (2) gerçek ya da hayali bir anavatana yönelik kolektif aidiyet ve özlem; (3) içinde yaşanılan toplumdan ayırt edilebilir bir kimliğin korunması. Bu ölçütler, kavramın en azından analitik düzeyde tutarlılığını korumak için gerekli asgari unsurlar olarak sunulmuştur (Brubaker, 2005, ss. 5–6).

Bu kuramsal açılımlara ek olarak, Robin Cohen (1997), diaspora kavramının bu esnekliğini daha yapıcı bir biçimde tipolojileştirerek açıklamıştır. Cohen, klasik sürgün diasporalarının yanı sıra ticaret diasporaları, emperyal diasporalar, kültürel diasporalar ve gönüllü göçmen diasporalar gibi farklı türlerden söz ederek, kavramın güncel çeşitliliğini analitik bir düzleme oturtmaya çalışır (Cohen, 1997, ss. 9–15). Özellikle gönüllü göçmen toplulukların da diasporik özellikler gösterebildiği, yeni diasporaların geçmişe değil, geleceğe dönük bağ kurma biçimlerine odaklandığı vurgusu, klasik diaspora modeline alternatif bir perspektif sunar. Bu çalışma kapsamında da Hollanda'daki Türk expatların kendi aralarında kurdukları dijital topluluklar da Cohen'in diaspora tanımı çerçevesinde incelenecektir.

2.1. Dijital Öncesi Dönemde Diaspora İletişim Pratikleri

Dijital iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasından önceki dönemde diaspora topluluklarının hem iç iletişimleri hem de anavatanlarıyla kurdukları bağlar, büyük ölçüde fiziksel ve geleneksel iletişim araçlarına dayanmakta ve bu süreç daha yavaş, sınırlı ve tek yönlü bir iletişim modeli üretmekteydi (Sheffer, 2013). Bu dönemin iletişim pratikleri, diasporik bağlılığın sürdürülmesinde işlevsel olmakla birlikte yapısal bazı sınırlılıklar da barındırıyordu.

20.yüzyıl boyunca mektuplaşma, diaspora üyeleri arasında en yaygın kullanılan iletişim yöntemlerinden biri olmuştur. Knott ve McLoughlin'in (2010) belirttiği gibi, bu yazışmalar duygusal yakınlık ve kültürel sürekliliğin korunması konusunda önemli bir rol oynamıştır. Mektuplar, aile içi bağların sürdürülmesini sağlayarak diaspora bireylerinin kendi deneyimlerini karşılaştırmalı bir zeminde anlamlandırmalarına imkân tanımıştır.

Göçmen dernekleri, dini cemaatler ve hemşehri dayanışma ağları da bu dönemde diasporik örgütlenmenin başlıca araçları arasında yer almıştır. Sheffer (2013), bu yapıların diaspora üyeleri arasında kolektif kimliğin inşasında önemli roller üstlendiğini belirtirken, Tölölyan (1996) bu tür kurumların aidiyet duygusunun pekiştirilmesi ve kuşaklar arası aktarım süreçlerinde etkili olduğunu vurgular. Bu kurumlar aracılığıyla diaspora grupları hem kültürel sınırlarını koruma hem de topluluğun normatif yapısını yeniden üretme kapasitesi geliştirmiştir.

Basılı medya organları da diaspora iletişiminin önemli bileşenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Diasporik gazeteler, dergiler ve haber bültenleri, farklı ülkelerde yaşayan topluluk üyelerine hem anavatanla ilgili haberleri aktarmış hem de diaspora içi gelişmeleri görünür kılmıştır (Knott ve McLoughlin, 2010). Bu tür yayınlar, topluluklar arası bilişsel bir bağ kurarak ortak bir diasporik hafızanın oluşmasına katkı sağlamıştır.

1980'li yıllardan itibaren radyo ve uydu televizyon yayınlarının yaygınlaşmasıyla birlikte, diaspora ve anavatan arasındaki iletişim kısmen dönüşüme uğramıştır. Cohen (1997), bu dönemde bazı anavatan merkezli yayınların, diaspora

topluluklarında kültürel aidiyetin sürdürülmesi ve politik farkındalığın artırılması açısından işlevsel hale geldiğini ifade eder. Bu medya araçları, özellikle politik baskı altındaki diasporalar için bir mobilizasyon zemini de oluşturmuştur.

Ancak analog iletişim araçları, yapısal bazı sınırlamalara tabidir. Sheffer (2013), bu dönemde yüksek iletişim maliyetleri, fiziksel mesafeler ve zamansal gecikmeler nedeniyle diasporik bağlılıkların kesintili ve düşük frekanslı olmak üzere sürdürüldüğünü belirtir. Bu durum, diaspora aidiyetinin daha çok sembolik ve yerel bağlamlarda deneyimlenmesine neden olmuştur.

Sonuç olarak, dijital öncesi dönemin iletişim biçimleri her ne kadar görece sınırlı etkileşim olanağı sunsa da diaspora topluluklarının kolektif kimlikleriyle beraber kültürel sürekliliklerini ve anavatanla olan bağlarını kurumsallaştırmalarında temel bir rol oynamıştır. Bu araçlar, günümüzde dijital ortamda yeniden şekillenen diasporik iletişimin tarihsel öncülleri olarak değerlendirilebilir.

2.2. Dijital Diaspora Kavramı

Dijital diaspora, geleneksel diaspora kavramının günümüzün küresel ve çevrimiçi dünyasına uyarlanmış biçimini ifade etmektedir. Günümüzde dijital platformlar ve sosyal medya araçları, diaspora topluluklarının anlık haberleşmesini, kültürel pratiklerini paylaşmasını ve yerötesi bir topluluk hissi geliştirmesini mümkün kılmaktadır. Bu gelişme, diaspora kavramını coğrafi sınırlardan uzaklaştırarak, çevrimiçi etkileşimler yoluyla örülen kültürel bir ağa dönüştürmektedir (Gündüz, 2019). Gündüz, dijital çağda göçmenlik deneyimlerinin sanal bağlamlarla da şekillendiğini; bu bağlamın diaspora kimliğini dönüştürdüğünü ileri sürer. Ona göre sosyal medya, geleneksel diaspora aidiyetinin sınırlarını aşarak yeni bir dijital yurttaşlık ve bağlılık biçimi üretmektedir (Gündüz, 2019).

Bu dönüşüm, Benedict Anderson'ın (1991) "hayali cemaatler" kavramı üzerinden de anlamlandırılabilir. Anderson'a göre ulus gibi topluluklar, bireylerin birbirlerini hiç tanımasalar da ortak bir aidiyet hayal etmeleriyle kurulur. Benzer biçimde, dijital diaspora üyeleri de sosyal medya grupları, WhatsApp sohbetleri veya

diaspora forumları gibi araçlar aracılığıyla, fiziksel mesafeye rağmen ortak bir kimlik duygusu geliştirmektedir (Anderson, 1991). Örneğin, Hollanda’da yaşayan bir Türk expat, bayram sabahı Instagram veya Twitter gibi bir platformda bayramı kutlayan Türkçe bir gönderi paylaştığında, Türkiye’de ya da dünyanın başka yerlerindeki tanımadığı Türk kullanıcıların da benzer mesajlar yayınladığını görerek onlarla aynı ulusal ve kültürel hissiyata ortak olur. Bu dijital eşzamanlılık, ortak bir cemaat duygusunu pekiştirmekte ve dijital teknolojilerin hayali cemaat fikrini küresel ölçekte yeniden ürettiğini göstermektedir.

Dijital diaspora üzerine yapılan güncel kuramsal çalışmalar, bu yeni aidiyet biçimlerinin çok boyutlu yapısını açığa çıkarmaktadır. Sandra Ponzanesi (2020), dijital teknolojilerin diaspora deneyimlerini araçsal ve yapısal olarak dönüştürdüğünü belirtir. O’na göre dijital mecralar, diaspora üyelerinin öz-sunum biçimlerini ve kimlik anlatılarını şekillendiren birer uzamsal çerçeveye dönüşmüştür. Ponzanesi ve Candidatu (2022) ise dijital diasporanın iki yönelimli yapısına dikkat çeker: (1) Bireyler kendi etnik topluluklarına kapanarak “kapsüllenmiş kimlik” yönelimini sürdürürler. (2) Bireyler çokkültürlü etkileşimlerle “kozmopolit kimlik” biçimlerine açılmaktadır (Ponzanesi ve Candidatu, 2022). Bu bağlamda dijital diaspora hem içe dönük dayanışmayı hem de dışa dönük kültürel alışverişi mümkün kılan melez bir aidiyet alanı sunar.

Son yıllarda bu kavramsallaştırmalar, diaspora çalışmalarında dijitalleşmeyi merkeze alan yeni araştırma alanlarının doğmasına yol açmıştır. Özellikle çevrimiçi ritüeller, toplu mesajlaşmalar, sanal kutlamalar ve sosyal medya anlatıları diaspora kimliğinin dijital ortamda sürekli yeniden üretildiği bir yapıya işaret etmektedir (Ponzanesi, 2020; Anderson, 1991).

Bu tez kapsamında ise diaspora kavramı, Hollanda’da yaşayan gönüllü ve yüksek nitelikli göçmenlerin (bu tez kapsamında kullanılacak diğer bir deyişle expatların) çevrimiçi pratikleri aracılığıyla inşa ettikleri aidiyet yapıları bağlamında ele alınacaktır. Expatların sosyal medya ve dijital platformlarda kurdukları ilişkiler, klasik diaspora tanımlarına her zaman birebir uymasa da kültürel süreklilik, kolektif hafıza, sembolik geri dönüş arzusu ve çevrimiçi dayanışma biçimleri gibi pek çok

yönüyle diasporik deneyimle kesişmektedir. Bu nedenle tezde dijital diaspora kavramı hem teorik hem de analitik bir çerçeve olarak kullanılacaktır.

3. KİMLİK TEORİLERİ VE HİBRİT KİMLİK YAKLAŞIMLARI

Bu tezin yanıt aradığı sorulardan biri de Hollanda'da yaşayan expatların kimlik ve aidiyet inşa süreçlerinin nasıl işlediğidir. Bu çerçevede bakıldığında, expat kimliğini ve bu kimliğin nasıl oluşturulduğunu, hangi platformlarda nasıl ifade edildiğini anlamak için öncelikle kimlikle ilgili teorileri incelemek gerekmektedir.

Sosyal bilimler literatürüne bakıldığında kimliğin, çoğunlukla sabit bir özden ziyade çok katmanlı, değişken, sürekli inşa edilen bağlamsal bir olgu olarak ele alındığı görülmektedir. Günümüzde expat kimliği de kimlik tartışmalarının canlı bir örneğini sunmaktadır. Daha iyi yaşam koşulları arayışıyla gönüllü olarak göç eden bireylerin, anavatanlarından uzakta yeni bir yaşam kurma sürecinde, kimlik karmaşası yaşamaları ve aidiyet duygularını sorgulamaları olasıdır. Expat kimliğinin karmaşık yapısının anlaşılabilmesi için bu bölümde öncelikle kimlik kuramlarına ve özellikle hibrit kimlik yaklaşımlarına odaklanılacaktır. Özellikle Stuart Hall, Homi Bhabha, Henri Tajfel, Erving Goffman, Arjun Appadurai, Steven Vertovec ve Ulrich Beck gibi kuramcılarının çalışmaları ışığında kimliğin tarihsel, kuramsal ve sosyolojik boyutları ele alınacak; expat kimliğinin hibrit, dijitalleşmiş, ulusötesi ve performatif doğası tartışılacaktır.

3.1. Sosyal Kimlik Teorisi

Toplumsal kimliğin dinamiklerini incelemede başlıca kuramsal çerçevelerden biri, Henri Tajfel ve John Turner tarafından geliştirilen Sosyal Kimlik Kuramı'dır (Social Identity Theory). Sosyal Kimlik Teorisi, toplumsal kimliğin nasıl ortaya çıktığını ve bireyin grup içindeki davranışlarını anlamada temel bir başlangıç noktası sunar. Sosyal Kimlik Teorisi'ne göre bireyler, içinde bulundukları dünyayı kategorilere ayırmakta ve kendileri ve başkalarını üyesi oldukları gruplar temelinde tanımlamaktadırlar. Kişi benlik algısının önemli bir bölümünü ait olduğu gruplara dair bilgisi ve bu grup üyeliklerine yüklediği duygusal-değer atıfları üzerine inşa eder (Tajfel ve Turner, 1986). Diğer bir deyişle Tajfel ve Turner'a göre sosyal kimlik, bireyin kendini bir sosyal grubun üyesi olarak görmesi ve bu üyeliğe verdiği

değerden türeyen benlik anlayışıdır.

Sosyal Kimlik Teorisi'nin bu temel tanımının arka planı, Henri Tajfel'in 1970'li yıllarda yürüttüğü minimal grup deneylerine dayanmaktadır (Tajfel, 1982). Bu deneyler, bireylerin en rastlantısal şekilde oluşturulan gruplar içerisinde bile kendi iç gruplarını kayırma ve dış grupları olumsuz değerlendirme eğiliminde olduklarını göstermiştir. Tajfel ve öğrencisi John Turner, bu gözlemler ışığında Sosyal Kimlik Teorisi'ni geliştirerek, bireylerin sosyal dünyayı nasıl yapılandırıldığını ve grup üyeliklerinin bireysel psikoloji üzerindeki etkilerini açıklamışlardır (Tajfel ve Turner, 1986). Bu teori grup temelli ötekileştirme, ayrımcılık ve kimlik müzakeresi gibi sosyal olguları da analiz edebilmek için güçlü bir kuramsal çerçeve sunmuştur.

Sosyal kimlik oluşumu, (1) sosyal kategorizasyon, (2) sosyal özdeşleşme ve (3) sosyal karşılaştırma olmak üzere üç temel süreçle açıklanır (Tajfel ve Turner, 1986, ss. 283-284). İlk olarak birey, toplumu *biz* ve *onlar* olmak üzere belirli kategorilere ayırır. Bu kategorizasyon, dünyanın bilişsel olarak düzenlenmesine hizmet eder (Tajfel ve Turner, 1986, ss. 284). İkinci olarak kişi, kendini bazı gruplarla özdeşleştirir ve o grubun norm ve değerlerini kendi davranışlarına yansıtır (Tajfel ve Turner, 1986, ss. 284). Üçüncü olarak ise ait olunan grup (iç grup), diğer gruplarla (dış grup) karşılaştırılarak değerlendirilir. Bireyler, olumlu bir benlik imajı geliştirmek motivasyonu ile kendi gruplarını mümkün olduğunca olumlu değerlendirirken, dış grupları olumsuz değerlendirmeye yatkındır (Tajfel ve Turner, 1986, ss. 284-285). Bu kendi grubunu yüceltme ve ayrıcalıklı kılma eğilimi, literatürde “iç grup kayırmacılığı” (in-group favoritism) olarak bilinmektedir (Tajfel ve Turner, 1986, ss. 282). Sonuç olarak, sosyal kimlik mekanizması bir yandan bireye “biz” duygusu kazandırırken, diğer yandan bunun karşısında konumlanan bir “öteki” tanımlamasını da üretmektedir (Tajfel ve Turner, 1986, ss. 283).

Sosyal Kimlik Teorisi, göçmen ve azınlık kimliklerinin anlaşılmasında kritik bir rol oynar. Göçmen bir birey, hem ait olduğu etnik/dini ulus grubunun bir üyesi olarak iç grup kimliğini taşır, hem de yeni toplumunda çoğunluk tarafından dış grup üyesi, yani yabancı ve/veya öteki olarak kategorize edilir. Bu durum, ötekileştirme olgusunu da gündeme getirir. Tajfel ve Turner'ın kuramı, ötekileştirmenin psikolojik temelini anlamaya yardımcı olurken, göç bağlamında da “Göçmenler, kendilerine atfedilen “öteki” kimliğini nasıl deneyimler? İçinde yaşadıkları toplumda dışlanma veya ayrımcılığa maruz kalmaları, benlik algılarını nasıl etkiler?” gibi soruları da

gündeme getirir.

Son dönemde yapılan çalışmalar, “öteki”nin varlığının kimlik oluşumu açısından kaçınılmaz olduğunu vurgulayarak, ötekileştirmenin stereotipler oluşturmak gibi bilişsel süreçlerine dikkat çekmektedir (Mete, 2023, ss. 470). Göç alan toplumlarda çoğunluk gruplarının göçmenlere dair geliştirdiği kalıp yargılar, göçmen kimliğini damgalayabilmekte ve onların “outsider” (dışarıdan gelen) olarak konumlanmasına yol açabilmektedir. Örneğin Hollanda’daki Türk expatlar, bir yandan diasporik Türk toplumunu kendi iç grubu olarak tanımlarken, diğer yandan ev sahibi toplumun nezdinde etnik/dini kimliğiyle öteki kategorisinde algılanabilir. Sosyal kimlik perspektifi, bu iç grup-dış grup dinamiklerinin expat kimliğinin şekillenmesindeki etkisinin anlaşılmasını sağlamaktadır. Göçmen kimliğinin küresel ölçekte artan görünürlüğü, onu aynı zamanda küresel bir ötekileştirme diskurunun nesnesi haline getirmiştir (Mete, 2023, ss. 472). Bu bağlamda, Türk expatlar gibi gruplar kendi pozitif kimliklerini korumak için dayanışma ağlarına yönelirken, maruz kaldıkları önyargı ve ayrımcılıkla da mücadele etmek zorunda kalabilmektedirler.

Özetle, Sosyal Kimlik Teorisi expat kimliğinin toplumsal düzlemdeki gerilimlerini kavramak için temel sağlar. Birey sadece “Türk” ya da “Hollandalı” değildir; kendini üyesi olduğu çoklu gruplar üzerinden olarak tanımlar. Bir Türk expat, Türk kimliğine dair olumlu değerini korumaya çalışırken, Hollanda toplumunda ayrımcılığa uğramamak için çeşitli stratejiler geliştirebilir. Bu ikili süreç, kimliğin sabit olmadığını, duruma ve ilişkilere göre yeniden tanımlandığını gösterir.

3.2. Kültürel Kimlik ve Melezlik

Stuart Hall, kimlik konusundaki çalışmalarıyla kimliğin durağan değil, daima oluş halindeki yapısını vurgulayan öncü kuramcılardandır. Hall’a göre kültürel kimliği anlamanın özcü yaklaşım ve tarihsel/inşacı yaklaşım olmak üzere en az iki yolu vardır. Özcü (essentialist) yaklaşım, kültürel kimliği değişmez, ortak bir öz üzerinden tanımlar. Bu bakış açısıyla bir topluluğun üyeleri, hepsinde ortak olan “tek bir gerçek öz” sayesinde değişmeden kalır. Buna göre kimlik, derinlerde yatan ve tüm yüzeysel farklılıkların ötesinde paylaşılan bir özdür (Hall,1990). Örneğin diaspora içindeki bireylerin, geçmişteki ortak tarih ve değerler sayesinde tek bir

kültürel kimliği paylaştıkları varsayılır. Bu yaklaşım diaspora topluluklarının birlik duygusunu açıklamakta yardımcı olsa da kimliği fazla durağan ve homojen görme riski taşımaktadır (Hall, 1990, ss. 223; Özdoğran, 2020, ss. 480).

Hall'un tercih ettiği ikinci yaklaşım ise, kimliği tarihsel ve inşacı (constructivist) bir perspektifle ele alır. Bu yaklaşıma göre kimlik, bir “varlık” meselesinden ziyade bir “oluş” meselesidir. Kültürel kimlik, hiçbir zaman tam anlamıyla tamamlanamayacak, sürekli devam eden bir üretim sürecidir (Hall, 1990, ss. 225). Bir başka deyişle kimlik, geçmiş kadar geleceğe de aittir. İnşacı yaklaşıma göre, kimliği anlamak için “Gerçekte kimiz?” sorusundan ziyade “Neye dönüşüyoruz?” sorusunu sormak gerekir. Bu durumda diaspora kimliği, sabit bir ata mirası değil, göç deneyimiyle birlikte sürekli değişen, yeniden tanımlanan bir kimlik olarak anlaşılır. Hall (1990), Karayip diasporası örneğinde, diaspora kimliğinin hem birlik hem de farklılık içerdiğini belirtmiştir. Diasporadaki bireyler, ortak bir geçmişten gelen bir yanlar (örneğin Türklük bilinci) olsa bile, bulundukları yerel koşullar ve etkileşimler sonucu birbirinden farklı deneyimler yaşar ve kimliklerini farklı biçimde yeniden üretirler.

Hall ayrıca, kimliğin temsil süreçleri içinde kurulduğunu ve bireylerin kendilerini temsili anlatılar, imgeler ve kültürel pratikler yoluyla konumlandığını savunur (Özdoğran, 2020, ss. 481). Hall'un “sürekli oluş halindeki kimlik” vurgusu, diasporaların ve expat toplulukların durumunu anlamak için özellikle değerlidir. Bu bakımdan Hollanda'daki Türk diasporası ele alındığında, bireyler arasında ortak bir kültürel hafıza paylaşılsa da her bir bireyin Hollanda'daki deneyimi farklılaşır, kuşaklar ilerledikçe dil, değer ve aidiyet algıları dönüşür. Hall (1990), diaspora kimliklerinin bu nedenle ne sabit bir öze indirgenebileceğini ne de tamamen tekdüze kalıplarla açıklanabileceğini savunur. Kimlik daima içeride ve dışarıda, temsil pratikleri içinde yeniden kurulur (Hall, 1990, ss. 225). Hall bunu temsilde kimlik olarak açıklar. Bireyler kendilerini anlatırken, hikâyeler, imgeler ve pratikler üzerinden kimliklerini inşa ederler; bu anlatılar da durağan değildir, zamanla değişir.

Bu kuramsal çerçeveye göre diaspora kimliği hem aynılık hem farklılık ekseninde hareket eder. Hall'a göre kimliğin birlik yönünü, diaspora üyelerini bir arada tutan ortak dil, din, milli tarih gibi ortak paydalar oluştururken, kimliğin farklılık yönünü diaspora deneyiminin getirdiği parçalanma, çeşitlenme, yeni kültürler ile temaslar ve yeni sentezler oluşturur (Hall, 1990, ss. 235; Özdoğran,

2020, ss. 483). O'na göre özellikle diaspora, eski yurt ile yeni yurt arasındaki gerilim ve birleşmelerin alanıdır. Kültürel kimlik bu iki ekseninde yeniden tanımlanır. Hall (1990) bu durumu açıklarken Karayip örneğinde, diaspora kimliğinin geçmişin ortak kodlarına dayanarak bir birlik hissi verse de esasen sürekli yeniden yaratılan bir kimlik olduğunu söyler: "Diaspora kimlikleri, 'oluş' halindedir, her anlatıda kendini tekrar kurar ve hiçbir zaman tam anlamıyla bitmiş değildir" (Hall, 1990, ss. 225).

Benzer şekilde Hall'un görüşleri Türk expat kimliğine uyarlandığında, expat'ların kimliklerini sabit kategoriler yerine müzakere edilen kimlikler olarak görmek gerekir. Bir Türk expat, bir yandan kendini Türk diasporasının parçası olarak görüp Türk kültürüne aidiyet hissederken, diğer yandan Hollanda toplumunda edindiği yeni alışkanlıklar, değerler ve ilişkiler doğrultusunda kimliğine yeni öğeler katar. Bu ikili durum, Hall'un vurguladığı gibi, kimliği tek boyutlu değil çok boyutlu hale getirir. Kültürel kimlik kuramı, diaspora bireylerinin hem farklı (Hollandalılardan, "ötekilerden" farklı Türk) hem de bir ve aynı (diaspora içinde ortak değerleri paylaşan topluluk) olabildiğini anlatır. Bu paradoks, ancak kimliği durağan bir öz yerine tarihsel süreç içinde değişen bir pozisyon olarak görülmesiyle anlaşılabilir.

Özetle, Stuart Hall'un yaklaşımı, kimliği farklılık içinde birlik ve birlik içinde farklılık şeklinde ikili bir prizmadan değerlendirir. Bu bakış açısı, expat kimliğinin hem geldiği kültüre bağlanma hem de yeni kültüre uyum sağlama ikileminde şekillendiğini gösterir. Kimlik ne tamamen "Türk" olarak kalır, ne de bütünüyle "Hollandalı" olur; bu iki uç arasında sürekli gidip gelen, hibrit bir karakter kazanır. Bu hibritliğin kuramsal temelleri, Homi Bhabha'nın çalışmalarıyla daha da pekiştirilmiştir.

3.3. Hibrit Kültür ve Üçüncü Uzam

Bu çalışma kapsamında expat kimliğini anlamak için başvurulmuş önemli kuramsal yaklaşımlardan biri de Homi K. Bhabha'nın postkolonyal kuram çerçevesinde geliştirdiği melezlik (hybridity) ve üçüncü uzam (third space) kavramlarıdır.

Homi K. Bhabha, postkolonyal kuram içinde geliştirdiği melezlik (hybridity)

ve üçüncü uzam (third space) kavramlarıyla, kültürel kimliğin karşılaşma ve etkileşim süreçlerinde nasıl dönüştüğünü açıklar. Bhabha'ya göre, iki farklı kültürün temasında ortaya çıkan kimlik ne bütünüyle eski olana ne de bütünüyle yeni olana tekabül eder. Bunun yerine, üçüncü bir uzamda melez bir kimlik doğar (Bhabha, 1994, ss. 37). Üçüncü uzam, farklı kültürel anlamların karşılaştığı, müzakere edildiği ve yeni anlamların üretildiği ara bölgedir. Bhabha, kültürel melezleşmeyi “yeni bir üçüncü mekânın doğuşundan ziyade, var olan iki mekânın etkileşiminden türeyen bir alan” olarak tanımlar. Bu alan, sabit ve kapalı kimlik kategorilerini sarsar; anlam ve temsil arasında bir “uzlaşma ve anlaşma” zemini yaratarak, kültürel farklılıklar arasında iletişim kurulmasına imkân tanır (Bhabha, 1994, akt. Bhandari, 2022, s.173).

Bhabha'nın ifadesiyle, “kültürel anlam ve temsillerin hiçbir zaman ‘özgün bir birlik’ veya değişmez bir özü yoktur”; bunlar her zaman üçüncü uzamın belirsizliğinde yeniden üretilir (Bhabha, 1990, ss. 215, akt. Rutherford). Bu bakış açısı, kimliğin özcü bir şekilde sabitlenemeyeceğini, tam tersine farklı kültürel öğelerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan yeni sentezlerle oluştuğunu vurgular. Üçüncü uzam kavramı, özellikle göçmenler, diasporalar ve postkolonyal toplumlar için açıklayıcıdır. Bu gruplar iki (ya da daha fazla) kültür arasında, ne tamamen “burada” ne tamamen “orada” olan, sınırları muğlak bir kimlik alanında yaşarlar. Bhabha, melezliğin bu belirsiz uzamını olumlu bir potansiyel olarak görür; çünkü üçüncü uzam, mevcut iktidar söylemlerini (örneğin kolonyal anlatıları veya ulus-merkezli kimlik söylemlerini) bozarak yeni kimlik işaretlerinin ve farklılık temelli dayanışmaların filizlenebileceği bir zemin hazırlar (Bhabha, 1994, ss. 38)

Melez kimlik, Bhabha için, özcü kimlik anlayışına bir panzehir gibidir. Zira özcülük, kimliği değişmez ve tekil bir öz üzerinden tanımlarken, melezlik kuramı kimliğin daima etkileşimle biçimlendiğini, müzakere yoluyla kurulduğunu ileri sürer. Bhabha (1994), tüm kültürel formların aslında bir melezleşme sürecinde olduğunu, kültürlerin sabit olmayıp birbirleriyle temas halinde dönüştüklerini belirtir. Özellikle sömürgecilik sonrası dünyada, eski sömürge ile sömürgeci güç arasında oluşan üçüncü uzam, yeni melez kimlikler üretmiştir. Bu melez kimlikler ne tamamen sömürge öncesi kimliğe ne de tamamen sömürgecinin kimliğine indirgenebilir; her ikisinin unsurlarını içerip aşan özgün bir senteze sahiptir.

Türk expatların kimlikleri de Bhabha'nın çizdiği melezlik çerçevesinde

anlaşılabilir. Örneğin, Hollanda’da yaşayan bir Türk profesyonel, Türkiye’den getirdiği kültürel alışkanlıkları ile Hollanda’nın toplumsal normları arasında kendine özgü bir denge kurar. Evde Türkçe konuşup geleneksel Türk mutfağını sürdürürken, işyerinde Felemenkçe veya İngilizce iletişim kurabilir, Hollandalı meslektaşlarının değerlerini paylaşabilir. Ortaya çıkan kimlik, ne bütünüyle geleneksel Türk kimliğinin aynısıdır ne de tam anlamıyla Hollandalı; hibrit bir expat kimliğidir. Bu kimlik üçüncü uzamda, yani Türk ve Hollanda kültürlerinin kesişim noktasında şekillenir. Birey bu üçüncü uzamda her iki kültürün unsurlarını yeniden yorumlar ve kendince harmanlar. Örneğin hem milli bayramlarda Türk toplumuyla birliktelik sergiler, hem de Hollanda’nın Kral Günü kutlamalarına katılır. Böylece, expat deneyimi melez bir aidiyet duygusu yaratır. Bhabha’nın kuramı ayrıca kültürel çeviri kavramını da içerir. Üçüncü uzamdaki birey, iki kültür arasında sürekli bir tercüman gibidir; bir kültürün anlamlarını diğerine çevirirken, aslında yeni anlamlar üretir. Bu süreçte kimlik performatif olarak yeniden kurgulanır (Bhabha, 1994, akt. Bhandari, 2022, s.173).

Karşılaştırmalı olarak bakıldığında, Stuart Hall ve Homi K. Bhabha’nın kimliğe dair kuramsal yaklaşımları, özcülüğe karşı eleştirel bir tutumla, kimliği sabit bir varlık değil, sürekli dönüşüm içinde bir oluş süreci olarak kavrar. Hall’un inşacı yaklaşımı, kimliğin tarihsel bağlamda, temsil pratikleri aracılığıyla yeniden üretildiğini vurgularken; Bhabha ise bu süreci kültürel temas alanlarında ortaya çıkan “üçüncü uzam” aracılığıyla açıklar. Her iki kuramcı da kimliği durağan ve yekpare bir yapı olarak değil, çok katmanlı, çoksesli ve müzakereye açık bir süreç olarak ele alır. Ancak Bhabha, kimliğin dönüşümünü yalnızca tarihsel koşullara değil, aynı zamanda kültürlerarası karşılaşmalarda ortaya çıkan yaratıcı melezlik potansiyeline bağlar. Bu noktada Hall’un “farklılık içinde birlik” vurgusu ile Bhabha’nın “melezlik ve üçüncü uzam” kavramı birbirini tamamlar. Hall kimliğin geçmişin ortak anlatıları ile şekillendiğini savunurken, Bhabha kimliğin tam da bu anlatıların çatıştığı ve yeniden yazıldığı ara bölgede kurulduğunu öne sürer. Bu sentez, özellikle expat ve diaspora kimliklerinin ne yalnızca geçmişin kültürel mirasına ne de yalnızca yeni çevresel koşullara indirgenemeyeceğinin anlaşılmasına olanak tanır.

3.4. Kimliğin Performatifliği

Expat kimliğinin anlaşılması için bu araştırmada başvuru teorilerden biri

de Goffman'ın Kimliğin Performatifliği (performativity of identity) kuramıdır. Kanadalı sosyolog Erving Goffman, gündelik yaşamda kimlik sunumlarını analiz ettiği *The Presentation of Self in Everyday Life (Gündelik Yaşamda Benliğin Sunumu)* eserinde, kimliği bir nevi tiyatro sahnesindeki performansa benzetir (1959). Goffman'ın dramaturjik yaklaşımına göre bireyler, sosyal etkileşim esnasında adeta birer aktör gibi davranır, belirli roller oynar ve bulundukları ortama uygun imajlar sergilerler (Goffman, 1959, ss. 17). O'na göre her birey, farklı izleyicilere göre farklı maskeler takar ve farklı yüzler gösterir. Goffman, sosyal etkileşimde (1) ön sahne ve (2) arka sahne olmak üzere iki temel bölgeden söz eder. Ön sahne, bireyin toplum önündeki rolünü oynadığı, başkalarının gözlemi altında kendini sunduğu alandır (Goffman, 1959). Burada resmi, uygun ve beklentilere göre bir kimlik sergilenir. Arka sahne ise bireyin perde arkasına çekildiği, rolünü bırakarak rahatladığı, samimi benliğini gösterdiği alandır. Bu araştırma bağlamında örnek vermek gerekirse bir Türk expat, iş yerinde profesyonel bir kimlik (ön sahne) sergilerken, iş yeri bağlamından çıktığında kendi kültürel kodlarına göre davrandığı özel bir alan (arka sahne) bulabilir.

Goffman'a göre insanlar, başkaları üzerinde bırakmak istedikleri izlenimleri kontrol etmeye çalışırlar. Bu durum, “izlenim yönetimi” kavramıyla açıklanabilir. Bir başka deyişle, birey toplumsal bağlamda kendini sunarken stratejik davranır, tıpkı bir oyuncunun performansında olduğu gibi başarılı bir rol oynamaya gayret eder (Goffman, 1959, ss. 22). Bu performatif süreçte, karşıdaki izleyici kitlesinin beklentileri, sosyal normlar ve bulundukları ortamın kuralları belirleyici olur. Örneğin Hollanda'da yaşayan bir expat, Hollandalı komşularıyla etkileşiminde kendi kültürel alışkanlıklarını bir miktar düzenleyerek sunabilir, fazla “ayrık” görünmemeye çalışarak ortak bir zemin bulmaya gayret edebilir. Bu da bir tür izlenim yönetimidir; kişi, “Ben de bu toplumun saygın bir üyesiyim” mesajını vermek ister. Aynı expat, Türk toplumundan arkadaşlarıyla bir araya geldiğinde ise daha farklı bir öz-sunum stratejisi benimseyebilir, kendi kültürel kimliğini vurgulayarak rahat davranabilir.

Kimliğin bu şekilde bağlama göre performe edilmesi, Goffman'ın çalışmalarından günümüz dijital çağına dek geçerliliğini koruyan bir olgudur. Goffman'ın döneminde performans daha çok yüz yüze etkileşimler için analiz edilmişken, günümüzde sosyal medya ve dijital platformlar bireylere birden çok “sahne” sunmaktadır. Boyd (2010) da dijital ortamda bireylerin farklı platformlar

üzerinde farklı izleyicilere hitap eden çoklu kimlikler oluşturduğunu vurgular. Dijital kimlik temsilleri, Goffman'ın öngördüğü performatif kimliğin çevrimiçi yeni bir boyutunu ortaya koyar. Artık bireyler, farklı sosyal medya platformlarında farklı yönlerini sergilerler. Örneğin LinkedIn'de profesyonel kimliğini öne çıkaran bir expat, Instagram'da aile yaşamından kesitlerle kültürel kimliğini paylaşabilir, X'de ise politik görüşlerini yansıtarak başka bir yönünü görünür kılabilir (Boyd, 2010). Her bir platform, farklı bir izleyici kitlesi ve farklı bir bağlam demektir. Dolayısıyla expat birey de platformlar arası geçiş yaparken kimlik sunumunu yeniden ayarlar. Goffman'ın terimleriyle, birey farklı ön sahnelerde farklı roller oynar, ama bütün bu roller onun geniş kimlik repertuarının parçalarıdır. Birey kendi kimliğini bu çoklu sunumlar aracılığıyla hem inşa eder hem de temsil eder.

Kimliğin performatifliği, expat'ların yeni toplumlarda entegrasyon stratejileri ile de yakından ilişkilidir. Kimi zaman kişi, “yeni kültüre uyum sağlama” performansı sergileyerek kabul görmeye çalışır (örneğin dilini aksansız konuşmaya çabalamak, yerel adetlere sıkı sıkıya uymak); kimi zaman ise kendi farklılığını vurgulayarak “çokkültürlü bir zenginlik” performansı ortaya koyar (örneğin Türk mutfağını tanıtmak, geleneklerini görünür kılmak). Her iki durumda da kimlik sabit olmayıp, etkileşimde yaratılan bir olgudur. Goffman'ın yaklaşımı, kimliğin toplumsal bir rol takımı içinde müzakere edildiğini öne sürer. Nasıl ki tiyatrodaki bir oyun, oyuncular ve izleyiciler arasındaki karşılıklı etkileşimle anlam kazanırsa, günlük yaşamda da kimlik, birey ile sosyal çevresi arasındaki etkileşimlerde anlam bulur (Goffman, 1959, ss. 15–17).

Dijital bağlamda Goffman'ın performans kuramı, bağlam çöküşü (context collapse) kavramıyla genişletilmiştir (Boyd, 2010, ss. 49–50). Bir expat, sosyal medyada farklı sosyal çevrelerin (aile, iş, arkadaş çevresi, ev sahibi toplumdan kişiler) aynı platformda bir araya gelmesiyle, eskiden ayrı tuttuğu kimlik rolleri arasında sınırların bulanıklaştığını deneyimleyebilir. Örneğin, aynı Facebook hesabında hem Türk akrabalar hem Hollandalı iş arkadaşları varsa, kişi ne tür paylaşımlar yapacağı konusunda temkinli davranabilir; çünkü her paylaşım farklı izleyici gruplarınca farklı algılanabilir. Bu durum, Goffman'ın tasvir ettiği ön/arka sahne ayrımının dijitalde zorlaşması anlamına gelir. Ancak Boyd'a (2010) göre bireyler, bu meydan okumaya platformları stratejik kullanarak veya gizlilik ayarlarıyla farklı kitleleri ayırıştırarak yanıt verebilirler (Boyd, 2010, ss. 52). Böylece birey, farklı platformlarda farklı kimlik performansları sergileyerek bağlamlar arası

geçişi yönetmeye çalışır. Öz-sunum kavramı, expat kimliğinin aktif bir bileşenidir. Birey hem eski kimliğinin kabulünü sürdürmek hem de yeni toplumunda saygın bir yer edinmek için sürekli bir kimlik çalışması içindedir.

Sonuç olarak, Goffman'ın performatif kimlik yaklaşımı, kimliği sabit bir kimlik kartı yerine, sürekli sahnelenen bir oyun gibi görülmesini sağlar. Boyd'un (2010) katkısıyla dijital sahnelerde kimliğin daha da esnek, bağlamlara duyarlı ve platformlar arasında geçişken bir yapı kazandığı anlaşılmaktadır. Expat bireyler de bu oyunun usta oyuncularına haline gelir; farklı kültürler arası gidip gelirken kendi kimliklerini yeniden yorumlar, biçimlendirir ve sunarlar. Bu durum, kimliğin özünde ne kadar esnek ve yaratıcı olduğunu ortaya koyar.

3.5. Küreselleşme ve Ulusötesi Kimlikler

20. yüzyılın sonlarından itibaren hız kazanan küreselleşme, kimlik tartışmalarına yeni boyutlar eklemiştir. Ulus-devlet sınırlarının önem yitirmesi, iletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesi ve dünya genelinde artan göç hareketleri, kimliklerin artık tek bir coğrafyaya sıkı sıkıya bağlı olmaktan çıkıp ulusötesi, yani ulusötesi nitelikler kazanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, Arjun Appadurai ve Steven Vertovec gibi araştırmacılar, diasporaların ve göçmen toplulukların oluşturduğu yeni kimlik biçimlerini kavramsallaştırmaya çalışmışlardır.

Arjun Appadurai, *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization* (Genel Olarak Modernite: Küreselleşmenin Kültürel Boyutları) adlı eserinde küreselleşmenin kültürel boyutlarını açıklarken, dünya genelindeki insanların artık birden fazla mekâna ve topluma aynı anda bağlanabildiğini belirtmiştir (1996). Appadurai'nin geliştirdiği “ethnoscape” kavramı, küresel ölçekte yer değiştiren göçmenler, mülteciler, turistler, expatlar vb. insan akışlarını ifade eder (Appadurai, 1996, s.33). Bu akışlar sonucunda kimlikler coğrafi olarak sabit kalmaz; “yerinden edilme (deterritorialization)” olgusu ortaya çıkar. Bugün, bir Appadurai örneğine göre, Bangladeş'in bir köyü, coğrafi olarak yakınındaki diğer Bangladeş şehirlerinden ziyade, İngiltere'deki Bradford şehrindeki Bangladeş diasporasına daha güçlü bağlarla bağlı olabileceği örneği translokal bağların ulusal sınırların ötesine geçtiğini gösteren bir örnektir (Appadurai, 1996). Appadurai (1996), ulus-devletin

artık farklı toplulukları bir arada tutan tek çerçeve olmadığını; aksine diaspora gibi yapılar sayesinde, insanların bir ayağının bir ülkede, diğer ayağının başka bir ülkede olabildiğini vurgular.

Appadurai ayrıca “hayali dünyalar” (imagined worlds) kavramıyla, medya ve iletişim ağları sayesinde diaspora topluluklarının kendi ülkeleriyle hayali bir yakınlık kurabildiğini, kültürel kimliklerini sınırların ötesinde canlı tutabildiğini söyler (Appadurai, 1996, ss. 55-56). Örneğin Hollanda’daki Türk expatlar uydu yayınları, internet ve sosyal medya aracılığıyla Türkiye’deki kültürel-siyasi gelişmeleri sürekli takip edebilir; bu sayede kendilerini fiziken uzakta olsalar bile “Türkiye’nin bir parçası” gibi hissedebilirler. Bu, kimliğin coğrafi mesafeyle zayıflamadığını, ancak küresel medya ve diaspora ağlarıyla sürdürülebildiğini gösterir. Appadurai’nin ifadesiyle, “ulus” ile “devlet”i birleştiren tire işareti artık bir bağdan çok bir kopuşun göstergesi haline gelmiştir (Appadurai, 1996, ss. 160). Yani, ulus-devlet kimliği eskisi kadar monolitik ve kapsayıcı değildir; insanlar ulusalla birlikte ulusötesi kimlikler de geliştirmektedir.

Steven Vertovec ise Transnationalism (2009) adlı eserinde, ulusötesi bağlılıkların sistematik etkilerini incelemiştir. Vertovec’e göre transnasyonalizm, bireyleri ve kurumları ulusötesi bağlarla birbirine bağlayan çoklu ilişki ve etkileşimler ağıdır. Bu tanım, diaspora ve göçmen toplulukların sadece göç ettikleri topluma entegre olmakla kalmayıp, anavatanlarıyla ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi bağlarını da devam ettirdiklerini vurgular. Vertovec (2009), günümüz göçmenlerinin yeni ve çağdaş ulusötesi pratiklerinin hem geldikleri ülkelerin hem de yerleştikleri ülkelerin toplumsal yapısını eşzamanlı olarak dönüştürdüğünü belirtir. Örneğin diaspora üzerinden para transferleri (remittances), siyasi lobicilik, kültürel festivaller veya dijital platformlardaki diaspora grupları hem anavatanın hem de ev sahibi ülkenin dinamiklerini etkiler. Bu, kimlik açısından, diaspora bireyinin çoklu aidiyetlerinin aktif rol oynadığını, pasif bir ziyaretçi olmayıp iki toplumu da etkileyebilen bir aktör olduğunu gösterir (Lahneman, 2005; Levitt, 2001; Shain & Wittes, 2002).

Ulrich Beck ise küreselleşme çağında kimliği anlamak için kozmopolitik bakış (cosmopolitan vision) geliştirilmesi gerektiğini ileri sürer. Beck, iklim krizi,

nükleer tehdit, finansal krizler vb. modern toplumun riskleri ve küresel sorunları karşısında insanların ulusal kimliklerinin ötesine geçen bir “dünya vatandaşlığı (global citizenship)” bilincine yöneldiğini belirtir. Beck’e göre kozmopolit kimlik veya kozmopolit perspektif, “küresel bir duyu, sınır tanımama hissi” içerir; insanlar kendilerini sadece bir ulusun değil, insanlığın bir parçası olarak görmeye başlarlar (Beck, 2006, ss. 2). Bu, ulusötesi deneyimleri olan expatlar için özellikle anlamlıdır. Ulrich Beck’in Cosmopolitan Vision (2006) eserinde belirttiği gibi, kozmopolit bakış açısı tarihsel olarak farkların bulanıklaştığı, aidiyetlerin çoğullaştığı bir bilinç durumudur.

Beck ayrıca küresel riskler ve karşılıklı bağımlılıklar çağında, insanların kader ortaklığı duygusunun güçlendiğini, bunun da kozmopolit dayanışma ve kimlik formlarını doğurduğunu söyler. Örneğin diaspora toplulukları, sadece kendi etnik çıkarları için değil, küresel adalet veya insan hakları gibi evrensel değerler için de harekete geçebilirler. Bu, kimliğin ahlaki boyutunu da küreselleştirir. Kişi kendini belli bir ulusa ait hissetse de tüm insanlık adına sorumluluk hissedebilir. Beck’in kavramları, Türk expatların da içinde olduğu ulusötesi profesyonel sınıfın demokrasi, ifade özgürlüğü, çevre bilinci gibi dünya genelinde paylaştığı ortak değerlere vurgu yapılmasını sağlar. Bu durum da expat kimliğinin küresel yurttaş kimliğine evrilme potansiyeline vurgu yapar.

Özetle, Appadurai, Vertovec ve Beck gibi araştırmacıların katkıları, kimliğin ulusötesi niteliğini ortaya koyar. Kimlik artık bir pasaportla tanımlanamayacak kadar akışkan, sınırları aşan ve çoklu bir yapıya sahiptir. Türk expatlar örneğinde, bir birey aynı anda diasporik Türk, Hollandalı yerleşik, küresel bir profesyonel ve kozmopolit bir dünya vatandaşı kimliklerini taşıyabilir. Bu kimlikler birbirini dışlamak zorunda değildir; uygun koşullarda bir arada var olabilir ve bireyin farklı hayat alanlarında farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Ulusötesi kimlik kuramları, expat bireylerin bu çoklu aidiyetlerini anlamlandırmak için kavramsal araçlar sunar. Ayrıca diaspora topluluklarının dijital ağlar üzerinden kendi kültürel kimliklerini desteklerken ev sahibi toplumla köprüler kurabildiğini de gösterir. Örneğin dijital diaspora platformları sayesinde, diaspora üyeleri hibrit kimliklerini kolektif olarak ifade etme ve paylaşma imkânı bulurlar.

Son olarak, günümüz dünyasında expat ve diaspora kimliklerinin önemli bir boyutu da dijital topluluklardır. İnternet ve sosyal medya, diaspora üyelerini coğrafi mesafeleri aşarak bir araya getirmekte; onlara hem anavatanla bağlarını koruyabilecekleri hem de bulundukları ülkedeki diğer diaspora üyeleriyle dayanışma geliştirebilecekleri platformlar sunmaktadır. Bu dijital etkileşim alanlarında, diaspora üyeleri hibrit kimliklerini kolektif olarak ifade etme ve müzakere etme imkânı bulurlar. Örneğin çevrimiçi forumlar veya Facebook ve Whatsapp grupları üzerinden Türk expatlar, ortak deneyimlerini paylaşarak bir topluluk hissi geliştirebilir, birbirlerine hem duygusal destek hem pratik bilgi sağlayabilirler. Bu, kimliğin sadece bireysel bir performans değil, aynı zamanda kolektif bir inşa süreci olduğunu da ortaya koyar. Dijital diaspora pratikleri, üyelerine kimlik desteği sağlayarak yeni fikir ve deneyimleri kimlik çerçevelerine entegre etmelerine imkân tanır; böylece diaspora topluluğu içinde paylaşılan bir hibrit kimlik konsensüsü bile evrilebilir.

3.6. Expat Kimliği ve Yeni Kuşak Türk Expatlar

Bir önceki bölümde ele alınan kuramsal çerçeve, expat kimliğinin sabit, homojen ve tek boyutlu bir yapıdan ziyade; akışkan, çok katmanlı ve bağlamsal bir oluşum süreci olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal kimlik, kültürel melezlik, performatif kimlik ve ulusötesi aidiyet kavramları, expat kimliğinin dinamik ve çok yönlü doğasını anlamlandırmak için önemli kavramsal araçlar sunmuştur. Bu bölümde ise, kuramsal tartışmalarda ortaya çıkan bu çok boyutlu kimlik yapısını daha sistematik bir şekilde analiz etmek amacıyla expat kimliğinin kişisel, ilişkisel ve sosyal boyutları ele alınacaktır. Bu bağlamda Adams ve diğerlerinin (2015) geliştirdiği model, expat kimliğini bu üç boyutun kesişiminde konumlandırarak kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

Expat kimliğini daha sistematik anlamak için kişisel, ilişkisel ve sosyal kimlik boyutlarını bir arada ele alan modeller önerilmiştir. Adams ve diğerlerinin (2015) geliştirdiği model, expat kimliğini bu üç boyutun kesişiminde konumlandırır. Onlar'a

göre expat kimliği, kişisel, ilişkisel ve sosyal kimlik boyutlarının kesişiminde inşa edilen çok katmanlı bir yapıya sahiptir. İlk olarak, kişisel kimlik, bireyin kendine özgü değerlerini, inançlarını, hedeflerini ve benlik duygusunu kapsar. Erikson'un (1968) kimlik gelişimi kuramına dayanan bu boyut, bireyin değişen kültürel ve sosyal bağlamlar karşısında benlik algısında bir süreklilik ve tutarlılık sağlamasına olanak tanır. Adams, van de Vijver ve De Bruin'e (2015) göre, expat bireyler yabancı bir çevreye uyum sağlarken bile kişisel kimliklerine dayalı bir istikrar duygusunu koruma eğilimindedirler. Bu bağlamda kişisel kimlik, kültürlerarası geçiş süreçlerinde birey için bir referans noktası ve içsel bir dayanıklılık kaynağı işlevi görmektedir.

İkinci olarak, ilişkisel kimlik, bireyin sosyal dünyasında diğer bireylerle kurduğu ilişkiler aracılığıyla şekillenir. Aile içindeki roller, arkadaş çevreleri ve profesyonel iş ilişkileri gibi kişilerarası dinamikler bu boyutun temelini oluşturur. Expat bireyler, bir yandan anavatandaki aile ve arkadaşlarıyla olan bağlarını sürdürmeye çalışırken, diğer yandan ev sahibi toplumda yeni sosyal ağlar inşa etmek durumundadırlar. Bu süreç, kültürlerarası farklılıklarla müzakereyi ve ilişkisel kimlikte esnek bir uyum geliştirilmesini gerekli kılar. Adams ve diğerlerinin (2015) belirttiği üzere, expatlar farklı kültürel normlara sahip gruplarla etkileşimlerinde sosyal rollerini yeniden tanımlayarak ilişkisel kimliklerini duruma uygun biçimde yeniden yapılandırmaktadırlar.

Son olarak, sosyal kimlik, bireyin kendini ait hissettiği toplumsal gruplar ve bu gruplara üyelikten kaynaklanan aidiyet duygusu temelinde şekillenir. Etnik kimlik, ulusal kimlik, mesleki kimlik ve expat topluluğuna aidiyet gibi unsurlar sosyal kimlik boyutunun önemli bileşenlerini oluşturmaktadır.

Adams vd. (2015), expatların bu üç boyutta yaşadığı deneyimleri bütünsel olarak ele alarak kimlik oluşumunun karmaşık doğasını ortaya koymuştur. Özellikle kişisel kimliğin devamlılığı korunurken, ilişkisel ve sosyal kimliklerin daha esnek ve müzakere edilebilir olduğu bulunmuştur. Yeni bir kültüre uyum sağlama sürecinde expatlar, günlük etkileşimlerinde (ilişkisel kimlik) ve grup aidiyetlerinde (sosyal kimlik) değişim ve uyarlamalar yaparken, öz değerlerini ve benlik sürekliliğini

(kişisel kimlik) bir ölçüde sabit tutmaya çalışırlar. Bu dengenin kurulabilmesi, expat'ın psikososyal uyumu ve iyi oluşu için kritik görülmektedir (Adams vd., 2015).

Hollanda'daki Türk expat kimliğini anlamak için, ülkeye yaklaşık üç kuşak önce gelen yerleşik Türk göçmen topluluğu ile olan ilişkiyi de göz önüne almak gerekmektedir. Zira her iki grup “Türk kimliği” etrafında benzer bir etnik kökene sahip olsa da Türkiye’den gelen yeni kuşak eğitilmiş Türk expatlar ile 1960’lardan itibaren oluşmuş yerleşik Türk göçmen toplumu arasında belirgin bir mesafe olduğu gözlemlenmektedir (Yanasmayan, 2019). ³Yeni gelen Türk expatlar genellikle kendilerini “göçmen” ya da “gurbetçi” olarak adlandırmaktan kaçınarak bunun yerine “yabancı uzman” veya “expat” kimliğini vurgulamayı tercih ederler. Bu tercih, sadece sözcük seçimiyle sınırlı olmayıp derin bir kimlik ayrışmasına işaret etmektedir. Yanasmayan’ın (2019) Hollanda’daki eğitilmiş Türk göçmenlerle yaptığı araştırma, bu grubun yerleşik Türk topluluğuna karşı ciddi bir sınır çizme (boundary-making) pratiği içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Yeni kuşak Türk expatlar, Hollanda’daki eski göçmenleri genellikle daha muhafazakâr, eğitim düzeyi nispeten düşük ve toplumsal entegrasyonları belirli sınırlar içinde gerçekleşmiş bir grup olarak algılamakta ve onlardan uzak durmayı yeğlemektedir (Yanaşmayan,2019). Örneğin Yanaşmayan’ın görüştüğü katılımcılardan biri, *“Türkiye’de bile toplumda pek itibar görmeyen ve istemediğimiz bir kesim burada Türk imajını belirliyor; dolayısıyla Hollandalıların önyargılı olmasına şaşmamalı”* diyerek eski nesil işçi göçmenlere yönelik olumsuz yargısını dile getirmiştir (Yanaşmayan,2019). Bu ifadede, yeni expatların, ev sahibi toplumdaki genel yargılar için eski göçmenleri sorumlu gördüğü ve onlarla özdeşleştirilmek istemediği açıkça görülmektedir.

Yeni kuşak expatlar, kendilerini Hollanda’daki yerleşik Türk göçmenlerden ayırtırmak için çeşitli stratejiler kullanır. Bunlardan biri, fiziksel ve sosyal mesafe koymaktır. Örneğin, ikinci veya üçüncü kuşak Türklerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerden uzak durmak, sosyal hayatını büyük ölçüde uluslararası ya da Hollandalı çevrelerle sınırlamak gibi davranışlar yaygındır. Yanaşmayan (2019),

³ Zeynep Yanasmayan’ın Amsterdam, Barcelona ve Londra’da 42 yüksek eğitilmiş Türk göçmenle yaptığı niteliksel araştırma (2009), bu grubun göç deneyimlerini “hareketlilik” ekseninde ele almakta; ekonomik ve mesleki gerekçelerin yanı sıra özgürlük ve kendini geliştirme arzularının da göç kararlarında belirleyici olduğunu göstermektedir (Yanasmayan, 2019).

görüştüğü yüksek nitelikli göçmen statüsündeki Türklerin çoğunun, boş zamanlarında yerleşik Türk toplumu ile vakit geçirmekten kaçındığını aktarmaktadır.

Katılımcılardan biri, Hollanda'daki Türk mahallelerine gitmediğini, çünkü oradaki kültürel ortamı kendine “yabancı” bulduğunu belirtmiştir; örneğin oradaki gençlerin aile baskısı nedeniyle sosyal etkinliklere katılmakta zorlandığını, oysa Türkiye'deki şehirli gençlikte daha özgür bir kültür olduğunu söylemiştir (Yanaşmayan,2019). (Bu noktada, Hollanda'daki Türk toplumunun Türkiye toplumuna göre daha muhafazakâr olmasının nedenleriyle ilgili olarak Sunier ve van Heelsun'un (2002) çalışmaları önemli bir referans sunmaktadır.)⁴ Bu tür görüşler, yeni gelenlerin eski diasporayı “modernlik” ve “özgürlük” ölçütleri üzerinden daha geri kalmış görme eğiliminde olduğunu gösterir. Aradaki mesafe, sadece kültürel pratiklerde değil, öz kimlik tanımlarında da ortaya çıkar: Yeni kuşak, kendini “Avrupa'da yaşayan profesyonel Türk” olarak tanımlarken, eski kuşağı “Almanca” veya “gurbetçi” gibi tanımlarla ayrı bir kategoriye koyar.

Literatüre bakıldığında da benzer bulgular göze çarpmaktadır. Chan (2014) de yeni nesil göçmenlerin geldikleri toplumlarda kendilerini önceki göçmen kuşaklarından farklı bir konuma yerleştirdiklerine dikkat çeker. Mandy Chan'ın uluslararası deneyimlerin kimlik üzerine etkilerini incelediği çalışmasında, yeni nesil expatların kolektif kimlik algılarının ev sahibi ülkedeki yerleşik diaspora gruplarından ayrıştığı belirtilmektedir (Chan, 2014). Bu ayrışma, bir yandan eğitim düzeyi ve mesleki statü farklarından kaynaklanırken, diğer yandan da itibar ve aidiyet stratejileriyle ilgilidir. Yeni expat'lar, kendilerini ev sahibi toplumda daha seçkin ve küresel bir kimlikle göstermeyi arzu ederken, eski kuşak diaspora ile özdeşleşmenin onları hiyerarşik olarak aşağı bir konuma koyacağından endişe duyabilmektedirler (Chan, 2014; Yanaşmayan, 2019). Bu durum, sosyal kimlik kuramının (Tajfel, 1982) öngördüğü üzere, bireylerin ait oldukları grupların saygınlığına göre kendi saygınlıklarını ayarlama çabasının bir yansımasıdır. Yeni kuşak Türk expat, Hollanda bağlamında, “Türk diasporası” imajından ziyade

⁴ Sunier ve van Heelsun'un 2002 tarihli çalışması, Hollanda'daki Türk ve Fas kökenli Müslüman göçmenlerin dini örgütlenmelerini ve kimlik inşa süreçlerini incelemektedir. Yazarlar, göç ortamında kimliğin korunması için dini ve kültürel normlara anavatandakinden daha sıkı sarıldığını, bu nedenle Hollanda'daki Türk toplumunun Türkiye'deki topluma kıyasla daha muhafazakâr bir görünüm sergilediğini ortaya koymaktadır (Sunier & van Heelsun, 2002).

“uluslararası uzman” imajıyla anılmak ister; dolayısıyla Türk işçi göçmenlerin oluşturduğu topluluktan bilinçli bir uzaklık geliştirir (Kılınç, 2022).

Yanasmayan (2019), yüksek eğitilmiş Türk göçmenlerin Türkiye popüler kültürüne (ör. Türk televizyon dizilerine) ilgisinin düşük olduğunu, daha ziyade entelektüel tartışmalar ve gazetelerle ilgilendiklerini not eder. Bu da yeni kuşağın, eski diaspora kültüründen bilinçli bir kopuş sergilediğini göstermektedir.

Sonuç olarak, Hollanda’daki Türk expat kimliğinin oluşumu, yalnızca Hollanda toplumuyla kurulan ilişkiyle değil, aynı zamanda Türkiye diasporasının kendi içindeki kuşak farklılaşmasıyla da şekillenmektedir. Expatlar, eski kuşağa mesafe alarak kendi kimliğini “onlardan ayrı ve daha ileri” bir konumda tanımlarken; bu tutum hem ev sahibi ülkede algılanma biçimlerine hem de transnasyonal bağlar kapsamında Türkiye ile kurulan ilişkilere yansımaktadır (Yanasmayan, 2019; Chan, 2014). Bu tartışma, expat kimliğinin ne denli bağlamsal olduğunu bir kez daha ortaya koyar. Expat kimliği, sadece yerli-toplum ikiliği içinde değil, diaspora içi hiyerarşiler ve müzakereler içinde de inşa edilir.

Görüldüğü üzere expat kimliği, çok boyutlu (kişisel, ilişkisel, sosyal), inşa edilen (sabit olmayıp sürekli yeniden tanımlanan) ve giderek dijitalleşen bir doğaya sahiptir. Bireyler, yurt dışı deneyimleri boyunca kendi kimliklerini hem içsel bir anlatı olarak yeniden kurgular (Hall, 1990; Giddens, 1991), hem ait oldukları gruplar ve sosyal çevreler üzerinden konumlandırır (Tajfel, 1982; Adams vd., 2015). Ayrıca dijital medya, expat kimliğinin ifade alanını genişletmiş; expat’lar çevrimiçi platformlarda kimliklerini küresel ölçekte temsil etmeye ve topluluklar oluşturmaya başlamıştır (Ponzanesi ve Candidatu, 2022).

Tüm bu unsurlar, expat kimliğini tek bir kalıba sığmayan, sürekli dönüşen bir yapı olarak karşımıza çıkarmaktadır. Örneğin, Hollanda’da yaşayan bir Türk expat, aynı anda hem Türk hem Hollandalı toplumun bir parçası hissedebilir; ama aynı zamanda kendini bu ikisine de tam ait görmeyip üçüncü bir kültürel kimlik geliştirebilir. Kendi diaspora topluluğuyla mesafesini ayarlarken (Yanasmayan, 2019), dijital alanda küresel bir diaspora ağının aktif bir üyesi olabilir. Bu nedenle

expat kimliğini anlamak, çok katmanlı aidiyet, zamanla değişim ve mekânlarötesi etkileşim kavramlarını bir arada düşünmeyi gerektirir.

Genel olarak, expat kimliği ne tamamen bireysel bir tercihin ürünü ne de tek başına ortamın dayattığı bir roldür; ikisi arasındaki sürekli etkileşimin, yani bireyin öz kavrayışı ile çevresinin onu algılayışının kesişiminde oluşur. Bu nedenle expat kimliği, öznenin kendi anlatısı ile toplumsal söylemlerin kesişim noktasında şekillenir denilebilir.

4. HOLLANDA'DA YAŞAYAN TÜRK EXPATLARIN GÖÇ ETME MOTİVASYONLARI, KİMLİK İNŞA SÜREÇLERİ VE DİJİTAL İLETİŞİM KANALLARI ARACILIĞIYLA GELİŞTİRDİKLERİ SOSYAL AĞLARIN İNCELENMESİ

4.1. Türk Göçü Üzerine Yapılan Çalışmalar

Fransa'daki Türk göçünü ele alan Kastoryano (1991, 2003), 100 göçmenle gerçekleştirdiği saha araştırmasında Türk diasporasının kapalı ve içine dönük bir topluluk yapısına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Kastoryano, Fransız vatandaşlık politikaları bağlamında Türk göçmenlerin kimlik stratejilerini analiz etmiş ve bu topluluğun entegrasyon yerine kendi iç dayanışmasına yaslanarak varlığını sürdürdüğünü bulgulamıştır.

Almanya bağlamında Kaya (2013), Türkiye'den Almanya'ya göçün 50. yılına odaklanarak farklı kuşak göçmenlerin entegrasyon deneyimlerini incelemiştir. Çalışma, birinci kuşak göçmenlerin ekonomik gerekçelerle göç ettiklerini, sonraki kuşakların ise eğitim ve kültürel alanda kimlik mücadelesi verdiklerini göstermektedir. Kaya, entegrasyon süreçlerinde göçmenlerin hem dışlanma hem de çokkültürlü imkanlarla şekillenen ikili bir deneyim yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Almanya'da medyanın göçmen karşıtı tutumlara etkisini ele alan Boomgaarden ve Vliegenthart (2009), 1993–2005 yılları arasındaki haber içeriklerini incelemiştir. Araştırma, medyada göçmenleri olumsuz yansıtan haberlerin toplumda göçmen karşıtı tutumları pekiştirdiğini göstermiştir. Bu bulgu, medya söylemi ile toplumsal algı arasındaki güçlü ilişkiye dikkat çekmektedir.

Alman basınında Türklerin temsilini ele alan Alver (2001), Türklerin Alman medyasında nasıl tasvir edildiğini ve bu temsillerin göçmenlere yönelik kamu algısını nasıl etkilediğini incelemiştir. Araştırma, Türklerin çoğunlukla problem odaklı haberlerle gündeme geldiğini, bu durumun da toplumsal önyargıları güçlendirdiğini göstermektedir.

Mora (2011) ise Alman kolektif belleğinde Türk imgesini tarihsel bağlamıyla birlikte analiz etmiş ve bu imgenin medyada nasıl yeniden üretildiğini araştırmıştır. Çalışma, Alman toplumunda Türklerin imajının tarihsel olarak “öteki”leştirilmiş bir kategoriye yerleştirildiğini ve medyanın bu algıyı yeniden üreten önemli bir araç işlevi gördüğünü vurgulamıştır.

Şahin Kütük (2015), Hollanda’da yaşayan Türk göçmenlerin ulusötesi medya kullanımını ve bunun kimlik inşası üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışma, göçmenlerin hem Türkiye kaynaklı hem de Hollanda’daki medya içeriklerini takip ederek çok katmanlı bir kimlik müzakeresi yürüttüklerini göstermektedir. Kütük, özellikle genç kuşakların medya aracılığıyla hem Türkiye ile bağlarını sürdürdüğünü hem de Hollanda toplumuna dair aidiyet geliştirdiğini ortaya koymuştur.

Ökten Sipahioğlu (2021), Hollanda’daki Türk diasporasının tarihsel gelişimini ele almış ve bu topluluğun günümüzdeki sosyo-politik görünümünü incelemiştir. Araştırma, göçün ilk dönemlerinden itibaren Türklerin Hollanda’daki sivil toplum örgütleri aracılığıyla güçlü bir diaspora inşa ettiklerini ve bu örgütlenmelerin entegrasyon sürecinde hem destekleyici hem de ayrıştırıcı işlevler taşıdığını ortaya koymuştur.

Kolbaşı Muyan (2017), Hollanda’daki ikinci nesil Türk göçmenlerin aile birleşimi deneyimlerini incelemiştir. Araştırma, aile birleşiminin entegrasyon sürecini doğrudan etkilediğini, fakat hukuki ve siyasi faktörlerin bu süreci karmaşıktırdığını göstermektedir. Özellikle aile birleşimi yoluyla gelenlerin, eğitim ve iş gücü piyasasına entegrasyonda daha fazla zorluk yaşadıkları vurgulanmıştır.

Gökmen (2010), Avrupa’da Müslüman göçmenlere yönelik İslamofobik tutumları Hollanda örneğinde incelemiştir. Çalışma, Hollanda’daki Müslüman göçmenlerin toplumda ayrımcılığa maruz kaldığını ve bu durumun entegrasyon süreçlerini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Gökmen (2022) tarafından yapılan devam niteliğindeki çalışmada ise, Müslüman göçmenlerin dini kimlik taleplerinin entegrasyon politikaları bağlamında önemli bir mücadele alanı haline geldiği ortaya konmuştur.

Yaşar (2023), Hollanda’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin kültürel

kimlik deneyimlerini ele almıştır. Çalışma, göçmenlerin kültürel kimliklerini korumaya yönelik çabalarının, Hollanda'daki toplumsal entegrasyon politikalarıyla sürekli bir etkileşim içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma, özellikle genç kuşakların, kültürel kimliklerini hibrit bir biçimde yeniden tanımladıklarını bulgulamıştır.

Yanasmayan (2019), Amsterdam, Barcelona ve Londra'da 42 yüksek eğitimli Türk göçmenle yaptığı saha araştırmasına dayanan çalışmada, bu grubun göç motivasyonlarını ve kimlik inşa süreçlerini analiz etmiştir. Araştırma, yüksek vasıflı Türklerin göç deneyimlerinin sadece ekonomik gerekçelerle açıklanamayacağını, özgürlük, kendini geliştirme ve küresel hareketlilik arzusunun da belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca Yanasmayan, bu grubun kendilerini “misafir işçi” kimliğinden farklılaştırarak “küresel yetenek” olarak tanımlama eğiliminde olduklarını vurgulamıştır.

Haşar (2020), Hollanda'ya göç eden yüksek eğitimli Türklerin entegrasyon süreçlerini incelemiştir. Utrecht Üniversitesi'nde hazırlanan bu tez, göçmenlerin ekonomik ve mesleki alanlarda karşılaştıkları fırsatları ve engelleri ele alırken, aynı zamanda sosyal uyum ve aidiyet meselelerini de analiz etmiştir. Haşar'ın bulgularına göre, yüksek vasıflı Türk göçmenler profesyonel alanlarda daha görünür bir başarı elde etseler de toplumsal kabul ve kültürel uyum konularında farklı zorluklarla karşılaşmaktadır.

Kaşkaya (2024), Almanya ve Hollanda'ya göç eden yüksek nitelikli Türk kadınların göç karar alma süreçlerini nitel yöntemlerle incelemiştir. Çalışma, kadınların göç kararlarını yalnızca ekonomik fırsatlarla değil, aynı zamanda bireysel özgürlük, kariyer gelişimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği beklentileriyle şekillendirdiklerini göstermektedir. Kaşkaya, yüksek vasıflı kadın göçmenlerin kendi topluluklarından ve geleneksel diaspora yapılarından bilinçli olarak uzaklaşarak daha uluslararası bir kimlik geliştirdiklerini de ortaya koymuştur.

van der Knaap (2017), Hollanda'da yaşayan expatların kültürel şok ve uyum süreçlerini araştırmıştır. Çalışma, expatların ilk geldiklerinde ciddi kültürel uyum sorunları yaşadıklarını, ancak zamanla profesyonel iş ortamları ve expat toplulukları aracılığıyla bir tür “korunaklı alan” oluşturduklarını bulgulamıştır. Bu durum, onların entegrasyon yerine ayrıcalıklı ve nispeten izole yaşam biçimleri geliştirdiklerini

göstermektedir.

Theemling (2013), Hollanda'daki expatların sosyal medya kullanımını entegrasyon süreçleri bağlamında incelemiştir. Çalışma, expatların sosyal medya aracılığıyla hem kendi topluluklarıyla bağlarını sürdürdüklerini hem de Hollanda'daki kültürel ortama dair bilgi edindiklerini göstermektedir. Theemling'in bulguları, sosyal medyanın expat uyumunda hem destekleyici hem de sınır çizici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Temel ve Koçak (2020), Avrupa medyasındaki İslam karşıtı söylemleri analiz etmişlerdir. Medya ve Din Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan bu çalışma, Müslümanların medya aracılığıyla sıklıkla olumsuz temsillere maruz bırakıldığını ve bu temsillerin İslamofobik tutumların yaygınlaşmasına katkıda bulunduğunu ortaya koymuştur. Yazarlar, medyanın toplumsal algıyı şekillendirmede kritik bir rol oynadığını ve Müslüman göçmenlerin entegrasyonunu zorlaştırdığını belirtmiştir.

Gökmen (2010), Avrupa'da Müslüman göçmenlere yönelik İslamofobik tutumları Hollanda örneğinde incelemiştir. Çalışma, Hollanda'daki Müslüman göçmenlerin toplumsal yaşamda ayrımcılık deneyimlediklerini, bu durumun ise onların kimlik müzakerelerini zorlaştırdığını göstermektedir. Gökmen'in daha güncel bir araştırması olan "Entegrasyon Bağlamında Kimlik Mücadelesi: Avrupa'da Müslüman Olmak (2022)" ise, Müslüman göçmenlerin dini kimlik taleplerinin entegrasyon süreçlerinde önemli bir mücadele alanı haline geldiğini ortaya koymuştur.

Batur (2019), Avrupa'daki mülteci krizinin aşırı sağ partilerin yükselişine etkilerini incelemiştir. Çalışma, mülteci krizinin ardından birçok Avrupa ülkesinde göç karşıtı söylemlerin güçlendiğini ve aşırı sağın bu söylemler üzerinden siyasi destek kazandığını bulgulamıştır. Özellikle Hollanda örneğinde, mülteci karşıtı politikaların aşırı sağın siyasal etkisini artırdığı tespit edilmiştir.

Avcu (2018), Hollanda'daki aşırı sağ partilerin göç politikaları üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Çalışma, aşırı sağın göçmen karşıtı politikaları merkeze alarak siyasi söylemlerini güçlendirdiğini ve bu politikaların göçmenlerin entegrasyon süreçlerini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Avcu, Hollanda'da yükselen sağ popülizmin, göç politikalarının sertleşmesinde belirleyici olduğunu

vurgulamaktadır.

Yüksel (2019), Avrupa’da sağ popülist liderlerin yeni medya kullanım pratiklerini incelemiştir. Çalışma, sosyal medya platformlarının aşırı sağ söylemleri yaygınlaştırmada ve göç karşıtı politikaları meşrulaştırmada etkili bir araç haline geldiğini ortaya koymaktadır. Yüksel, özellikle Hollanda ve diğer Avrupa ülkelerinde dijital mecraların sağ popülizmin yükselişinde oynadığı merkezi rolü vurgulamaktadır.

Yılmaz (2022), Batı Avrupa’da yükselen popülist radikal sağın Avrupa Birliği üzerindeki etkilerini ele almıştır. Avusturya, Hollanda ve Fransa örnekleri üzerinden yürütülen çalışma, radikal sağ partilerin AB’nin göç politikaları üzerinde baskı kurduğunu ve ulus-devlet merkezli politikaları yeniden öne çıkardığını bulgulamıştır. Yılmaz, bu eğilimin AB düzeyinde entegrasyon politikalarını zayıflatma riski taşıdığını belirtmektedir.

van der Valk (2017), SETA Vakfı tarafından yayımlanan *2016 Avrupa İslamofobi Raporu*’nun Hollanda bölümünü hazırlamıştır. Bu rapor, 2016 yılı boyunca Hollanda’da meydana gelen İslamofobik olayları kapsamlı şekilde belgelemekte ve medyanın bu olayları nasıl temsil ettiğini incelemektedir. Bulgular, İslamofobik söylemlerin hem siyasal hem de toplumsal düzeyde arttığını, medyanın ise bu süreçte belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymuştur.

Ceceli Köse (2012), Hollanda’daki Türkiye kökenli göçmenler üzerine yaptığı incelemede, çokkültürcülükten entegrasyon politikalarına geçişin etkilerini ele almıştır. Çalışma, çokkültürcülük döneminde göçmenlerin kültürel kimliklerini koruma imkanlarının daha geniş olduğunu, ancak entegrasyon politikalarının bu alanı daraltarak daha asimilasyonist bir çizgiye kaydığını ortaya koymuştur.

Hünler (2007), Hollanda’ya yeni göç eden Türk göçmenlerin psikolojik problemleri ve yaşam doyumu üzerine bir araştırma gerçekleştirmiştir. Çalışma, yeni göçmenlerin yoğun bir şekilde kültürel uyum sorunları, yalnızlık ve psikolojik stres yaşadıklarını, bunun da yaşam doyumlarını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Bulgular, entegrasyon sürecinin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda psikolojik boyutlarıyla da değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Yaşar (2023), Hollanda’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin kültürel

kimlik deneyimlerini ele almıştır. Araştırma, göçmenlerin hem Türkiye ile bağlarını sürdürdüklerini hem de Hollanda toplumunda yeni kimlik stratejileri geliştirdiklerini göstermektedir. Özellikle genç kuşakların, hibrit kimlikler oluşturarak iki kültür arasında bir denge kurmaya çalıştıkları ortaya konmuştur.

Aydemir Çavuş (2015), Hollanda ve İngiltere siyasi sistemlerinde göçmen kökenli milletvekillerin parlamentodaki temsilini incelemiştir. Çalışma, göçmen siyasetçilerin hem göçmen topluluklarının sesi olma hem de ulusal politik sistemlere entegre olma gibi ikili bir rol üstlendiklerini bulgulamıştır. Bu durum, göçmen kökenli vekillerin siyasi temsilde kritik bir köprü işlevi gördüklerini ortaya koymaktadır.

Karayalçın (2015), Hollanda’da yaşayan üçüncü kuşak Türkiye kökenli gençlerin entegrasyon sorunlarını niteliksel bir araştırmayla ele almıştır. Çalışma, bu gençlerin eğitim, iş gücü piyasası ve sosyal alanlarda hâlâ çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını, kimlik bağlamında ise iki kültür arasında gidip gelen bir aidiyet mücadelesi yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Üzüm (2007), Hollanda’daki milliyetçilik ve yabancılar sorununu ele almıştır. Çalışma, Hollanda’da yabancı kökenlilere yönelik toplumsal algının milliyetçilik söylemleriyle nasıl iç içe geçtiğini incelemektedir. Üzüm, bu algının Türk göçmenlerin toplumsal kabulünü zorlaştırdığını ve göçmenlere yönelik politikaların sertleşmesinde rol oynadığını belirtmiştir.

Durugönül (2013), Avrupa’dan Türkiye’ye geri dönüş göçünü ele aldığı çalışmasında, Türk göçmenlerin başlangıçta güçlü bir “eve dönüş miti” ile yola çıktıklarını, ancak zaman içinde bu beklentinin zayıfladığını ortaya koymuştur. Araştırma, ilk kuşak göçmenlerin çoğunlukla Türkiye’ye dönmeyi planladıklarını fakat ekonomik, sosyal ve ailevi nedenlerle kalıcı bir yaşam kurmaya yöneldiklerini göstermektedir. Böylece “eve dönüş miti”nin zamanla gerçekçi olmaktan çıkıp sembolik bir anlatıya dönüştüğü bulgulanmıştır.

Cakmak (2021), Londra’daki Türkçe konuşan diaspora topluluğu üzerine yaptığı etnografik araştırmada, “eve dönüş miti”nin yerini sembolik ve ritüel nitelikli “vatan ziyaretlerinin” aldığını bulgulamıştır. Çalışma, göçmenlerin artık “kalıcı dönüş” yerine “kısa süreli ziyaretlerle” aidiyetlerini pekiştirdiklerini, diaspora

kimliğinin ise transnasyonal pratikler aracılığıyla yeniden üretildiğini ortaya koymuştur.

4.2. Expatlar ve Göçmenler Üzerine Yapılan Çalışmalar

Son yıllarda uluslararası göçte gözle görülür bir artış yaşanmış; 2020 yılı itibarıyla dünya genelinde yaklaşık 281 milyon kişinin uluslararası göçmen statüsünde olduğu belirtilmiştir (Pew Research Center, 2020). Bu küresel olgu, sosyoloji ve antropolojiden ekonomiye, uluslararası yönetime ve kültürel çalışmalara kadar farklı disiplinlerde geniş kapsamlı araştırmaların konusu olmuştur. Literatürün erken dönemlerinde daha çok emek göçü, mülteciler ve asimilasyon/entegrasyon süreçleri ele alınırken; yönetim bilimlerinde ise şirketler tarafından yurt dışına geçici olarak gönderilen kurumsal “expat”lara odaklanılmıştır (Al Ariss ve Crowley-Henry, 2013).

Genel olarak “göçmen” kavramı, iş, aile birleşimi, güvenlik gibi farklı nedenlerle sınır aşan bireyleri tanımlarken; “expat” terimi tarihsel olarak daha çok yüksek nitelikli, genellikle işverenleri tarafından yurt dışına geçici süreliğine gönderilen profesyonelleri ifade etmektedir (Fechter ve Walsh, 2010). Ancak zamanla bu iki kategori arasındaki sınırın giderek bulanıklaştığı ve sosyal bilimler literatüründe bu ayrımın ideolojik ve sınıfsal yönlerinin daha fazla sorgulandığı görülmektedir.

Bu literatür içinde “expat” kategorisi, özellikle ayrıcalıklı, yüksek nitelikli bireylerle ilişkilendirilmiştir. Uluslararası yönetim alanında “expatriate” terimi genellikle çok uluslu şirketler tarafından yurt dışına gönderilen çalışanları ifade eder. Bu bireyler çoğunlukla Batı Avrupa ya da Kuzey Amerika kökenlidir, iyi eğitimlidir ve orta ya da üst sınıfa mensup profesyonellerdir (Suutari ve Brewster, 2000). Bu bağlamda yapılan çalışmalar, expatların kültürlerarası adaptasyon süreçleri, kariyer planlamaları ve geri dönüş stratejileri üzerine yoğunlaşmıştır.

Antropoloji ve coğrafya gibi diğer disiplinlerde ise “yaşam tarzı göçmenleri” (lifestyle migrants) ya da “elit göçmenler (elite migrants)” kavramı altında, daha çok bireysel tercihlere dayalı, gönüllü göç hareketleri incelenmektedir (Benson ve O'Reilly, 2009). Bu gruba örnek olarak, refah düzeyi yüksek ülkelere daha ucuz ve iklim olarak cazip ülkelere göç eden emekliler (Warnes, 2009; King ve diğ., 2021) ya

da küresel kentlerde kariyer arayışına giren genç profesyoneller (Sassen, 2010; Isaakyan, 2024) verilebilir.

Expat ve göçmen literatürü oldukça disiplinlerarası ve çok boyutlu bir yapı sergilemektedir. Düşük ücretli emek göçünden mülteci hareketlerine, yüksek nitelikli mobiliteden kozmopolit yaşam tarzı arayışlarına kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan bu literatür, aynı zamanda bu kategoriler arasındaki geçişkenliğe ve ayrımın sosyal olarak nasıl üretildiğine dair eleştirileri de içermektedir. Özellikle son dönemde artan şekilde, “expat” ve “göçmen” gibi etiketlerin sınıf, ırk ve kültürel önyargılar temelinde nasıl hiyerarşik anlamlar taşıdığına dikkat çekilmektedir (Kunz, 2020; Fechter, 2007; Leonard, 2010).

4.2.1. Hollanda Odaklı Çalışmalar

Göçmenlik, expatlık ve kimlik meselelerini incelemek açısından Hollanda oldukça zengin bir bağlam sunmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Hollanda, Türkiye ve Fas gibi ülkelerden gelen “misafir işçiler,” Endonezya, Surinam ve Karayipler’den gelen sömürge sonrası göçmenler ve son yıllarda artan sayıda sığınmacı ile Avrupa Birliği içi hareketliliğe katılan bireylerin varlığıyla yoğun bir göçmen nüfusa ev sahipliği yapmıştır. Öte yandan, Amsterdam ve Lahey gibi şehirlerde yoğunlaşan uluslararası şirketlerde çalışan yüksek nitelikli expatlar sayesinde ülke aynı zamanda nitelikli işgücü göçü açısından da bir merkez haline gelmiştir. Bu çeşitlilik, göçmenlerin topluma uyum süreçleri, etiketlenme biçimleri ve kimlik müzakereleri üzerine birçok çalışmayı tetiklemiştir. Hollanda bağlamında öne çıkan bulgulardan biri, “expat” ve “göçmen” ayrımının hem gündelik yaşamda hem de kurumlar düzeyinde açıkça yapılmasıdır. Hollanda göç mevzuatında “expat” terimi hiç geçmemektedir. Bunun yerine, “expat” daha çok toplumsal ve kurumsal algılarla şekillenen bir kimlik kategorisidir ve çoğunlukla bireyin sosyoekonomik ve kültürel sermayesine göre belirlenmektedir (Leiden Anthropology Blog, 2023).

Örneğin, Hollanda devletinin tanıdığı ve daha önceki bölümlerde ele alınan “yüksek nitelikli göçmen” statüsündeki bireyler için belediyelerde özel merkezler açılmaktadır. Bu merkezler, örtük biçimde Batılı profesyonellere hitap etmektedir. Bu

bireyler çoğu zaman entegrasyon kursu zorunluluğundan muaf tutulur, “30% ruling”⁵ adı verilen vergi indiriminden faydalanır ve bürokratik süreçlerde kolaylık yaşar (Immigration and Naturalisation Service [IND], 2024; Kroes Advocaten Immigration Lawyers, 2024). Buna karşılık, diğer göçmen gruplar zorunlu dil kurslarına, vatandaşlık sınavlarına ve entegrasyon yükümlülüklerine tabi tutulur. Bir çalışmada örneklenen bir vakada, şirket sponsorluğuyla gelen bir Kuzey Amerikalı birey her ortamda “expat” olarak tanımlanırken; partner vizesiyle gelen bir Kolombiyalı kadın hem hukuken hem sosyal olarak “göçmen” kategorisine dahil edilmiş ve sistematik şüpheye maruz kalmıştır (Cuadrado ve diğ., 2023). Bu örnekler, Hollanda’nın göç politikalarının ve toplumsal söylemlerinin kültürel, sosyal ve ekonomik hiyerarşilere dayandığını göstermektedir.

Bu biçimsel ve biçimsel olmayan ayrımlar, bireylerin kimlik ve aidiyet duygularını doğrudan etkilemektedir. Araştırmalar, Hollanda’daki expatların genellikle kendi toplulukları içinde kaldığını, yerel kültürle sınırlı etkileşimde bulundukları ve Felemenkçe öğrenme ya da kültürel uyum konusunda ciddi bir baskı hissetmediklerini ortaya koymaktadır (Leiden Anthropology Blog, 2023). Bu bireyler sıklıkla ekonomik olarak arzu edilen ama toplumsal olarak tam olarak dahil edilmeyen “ayrıcalıklı yabancılar” olarak konumlanmaktadır. Buna karşılık, uzun yıllardır ülkede yaşayan göçmen topluluklar (örneğin Türk-Hollandalılar, Fas kökenliler) ve onların burada doğan çocukları hem sosyal kabul hem de vatandaşlık düzeyinde sürekli mücadele içerisinde.

Hollanda’nın entegrasyon politikaları zamanla çokkültürlülüğten asimilasyonu önceleyen bir çizgiye evrilmiştir. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren Hollanda diline, Hollanda değerlerine ve vatandaşlık sınavlarına vurgu yapan daha katı bir uyum politikası benimsenmiştir. Bununla birlikte, birçok göçmen hâlâ gerçekten nereli olduğuna dair sorularla karşılaşmakta ve aidiyet duyguları sekteye uğramaktadır.

Hollanda’daki göç çalışmalarının önemli bulgularından biri “entegrasyon paradoksu (integration paradox)” dur. Araştırmalar, daha yüksek eğitim düzeyine ve

⁵ Hollanda’da “%30 ruling”, yüksek vasıflı yabancı çalışanlara yönelik bir vergi avantajı düzenlemesidir. Bu uygulama kapsamında, belirli nitelikleri sağlayan göçmen profesyonellerin maaşlarının %30’u gelir vergisinden muaf tutulmakta, böylece uluslararası yeteneklerin ülkeye çekilmesi hedeflenmektedir (Immigration and Naturalisation Service [IND], 2024).

profesyonel statüye sahip göçmenlerin, daha düşük entegre olanlara kıyasla daha fazla dışlanmışlık ve ayrımcılık hissi yaşadığını ortaya koymaktadır (Van Doorn ve diğ., 2020). Örneğin, üniversite mezunu, profesyonel mesleklerde çalışan Türk kökenli bireylerin, eşitlik beklentileri yüksek olduğu için ayrımcı davranışları daha yoğun hissettikleri bulunmuştur (Crul ve Doomernik, 2013). Bu bağlamda, yapısal entegrasyonun (iş, eğitim, gelir) her zaman psikolojik entegrasyonu (aidiyet, kabul görme) sağlamadığı anlaşılmaktadır (Arends-Tóth ve Van de Vijver, 2006). Hatta bu bireyler, toplumun kamu söylemine daha fazla maruz kaldıklarından dolayı ayrımcı dil ve temsilleri daha çabuk fark edebilmektedir.

Diğer yandan, aidiyet geliştirmeye katkı sunan olumlu etkenler de belirlenmiştir. Yerel topluluk girişimleri, kapsayıcı kentsel politikalar ve etnik gruplar arası temas, göçmenlerin kendilerini “evde hissetmelerine” katkıda bulunmaktadır. Örneğin, Hollanda’daki bazı Polonyalı göçmenlerin yerel dans kulüplerine katılmaları, kültürel farklara rağmen dışlanmışlık hissini azaltmıştır (Nowicka, 2014). Benzer şekilde, Latin Amerikalı kadın göçmenlerin geleneksel yemekler, topluluk etkinlikleri ve kendi dillerini kullanarak kültürel kimliklerini sürdürmeleri, aynı zamanda Hollanda toplumuyla etkileşim kurmaları, psikolojik iyi oluşlarını desteklemiştir (García, 2021). Kısacası, bireyler yalnızca hukuki değil, toplumsal, kültürel ve ekonomik düzeyde de kendilerine yer açmaya çalışmaktadır. Kimileri ayrıcalık sağladığı için “expat” kimliğini sahiplenmekte; kimileri ise “çift yönlü” ya da “melez” kimliklerle aidiyet geliştirmektedir.

4.2.2. Dijital İletişim ve Sosyal Medyanın Kullanımı

Dekker ve Engbersen (2014), sosyal medyanın göçmenler için bir tür “köprü sermaye” (bridging capital) işlevi gördüğünü ve bu sayede bireylerin ev sahibi toplumla bilgi ve bağlantı kurmalarının kolaylaştığını savunmaktadır. Geçmişte yalnızca hemşeri ilişkilerine dayanan bilgilendirme pratiklerinin yerini bugün mahalle Facebook grupları, yerel haber kaynakları ya da dil ve kültür öğrenmeye

yönelik mobil uygulamalar almıştır. Bu dijital uygulamalar, göçmenlerin ev sahibi toplumdaki yön bulma süreçlerini hızlandırabilmektedir. Örneğin, Avrupa'ya yeni gelen mülteciler cep telefonlarını yalnızca aileyle iletişim için değil; devlet dairelerinde yön bulmak, yerel hizmetlere ulaşmak ve toplumsal kaynaklara erişmek için de kullanmaktadır. Hollanda'da yürütülen bir araştırmada, mültecilerin sosyal medya aracılığıyla Hollanda kültürü, yasaları ve fırsatları hakkında bilgi edinerek yüz yüze entegrasyon çabalarını tamamladıkları görülmüştür (Alencar ve Tsagkroni, 2019). Araştırmacılar, medya ve bilgi erişiminin entegrasyon sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulamaktadır.

Bununla birlikte, dijital medyanın kimlik ve aidiyet üzerindeki etkileri her zaman olumlu değildir. Çevrimiçi platformlar, tıpkı fiziksel toplum gibi hem fırsatları hem de riskleri barındırır. Kimlik ifadesine, topluluk inşasına ve kültürlerarası diyaloga alan açmakla birlikte; aynı zamanda ayrımcılık ve dışlanma gibi olumsuz deneyimlere de zemin hazırlayabilir. Koen Leurs (2015), Hollanda'da yaşayan Fas kökenli gençlerle yaptığı etnografik çalışmada, bu bireylerin YouTube, sosyal medya ve forumlar aracılığıyla hem köken kültürlerini hem de Hollanda kültürünü harmanladıklarını ve bu sayede kimlik müzakeresi yürüttüklerini göstermiştir. Katılımcılar, bu çevrimiçi ortamlar sayesinde kendi anlatılarını üretmiş ve stereotiplere karşı direnç geliştirmiştir. Ancak Leurs'un çalışması, gençlerin çevrimiçi oyun kültüründe ya da sosyal medya yorumlarında sokakta karşılaştıkları ırkçılığın benzer biçimlerde yeniden üretildiğini de göstermiştir. Bu durum, dijital alanların aidiyet hissini güçlendirmekle birlikte yeni dışlanma biçimlerine de kapı araladığını ortaya koymaktadır (Leurs, 2015).

Öte yandan, dijital bağlantıların geleneksel yüz yüze toplulukları bütünüyle ortadan kaldırmadığı; daha çok onları tamamladığı görülmektedir. Laura Candidatu (2021), Hollanda'daki Somalili kadınlarla yaptığı çalışmada "diasporik annelik (diasporic motherhood)" kavramı çerçevesinde iki nesil arasındaki farkları incelemiştir. Yaşlı kadınlar topluluğu daha çok yüz yüze ilişkiler, cami etkinlikleri ve mahalli buluşmalar yoluyla inşa ederken; genç kadınlar bu temasları çevrimiçi platformlarla desteklemiştir. Candidatu, Hollanda'daki topluluk merkezleri ve sosyal politika yapısının hâlâ yüz yüze etkileşime öncelik verdiğini ve dijital medyanın diaspora inşasında ancak bu temeller üzerine inşa edildiğinde etkili olabildiğini ifade

etmektedir. Başka bir deyişle, dijital mecralar göçmenlerin topluluk oluşturmada güçlü araçlardır; ancak kalıcı aidiyet hissi çoğunlukla fiziksel topluluklarla kurulan bağlarla başlar (Candidatu, 2021).

Dijital iletişim araçları bu süreci hem kolaylaştırmakta hem de karmaşıktırmaktadır. Sosyal medya, bilgiye erişim, dayanışma ve kimlik ifadesi için imkânlar sunarken; öte yandan göçmenleri dijital ayrımcılık, nefret söylemi ve dışlayıcı sanal ortamlarla da karşı karşıya bırakabilmektedir. Bu nedenle çağdaş göç deneyimini anlamada dijital teknolojilerin, kimlik politikalarının ve toplumsal güç ilişkilerinin kesiştiği noktalar büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda özellikle Hollanda odaklı çalışmalar, expat/göçmen ikiliğinin ötesine geçen daha kapsayıcı bakış açıları geliştirmeye; entegrasyonun yalnızca ekonomik göstergelerle değil, aynı zamanda psikososyal boyutlarla da değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir (Leurs, 2015; Candidatu, 2021; Alencar ve Tsagkroni, 2019).

4.3. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Özgün Değeri

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmanın saha çalışmasına dayalı bir nitel araştırma örneği olması ve veri toplama yöntemi olarak da derinlemesine görüşme yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir. Nitel araştırma, araştırmacıların insan davranışlarını, deneyimlerini ve etkileşimlerini derinlemesine anlamak amacıyla gerçekleştirilen bir araştırma yaklaşımı (Seers, 2011) olmakla birlikte bu tür araştırmalar, katılımcıların perspektiflerini, motivasyonlarını ve kendi deneyimlerine yükledikleri anlamları keşfetmeye odaklanarak genellikle küçük örneklem grupları ile gerçekleştirilmektedir (Aspers & Corte, 2019).

Derinlemesine görüşmeler, nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir veri toplama tekniği olarak öne çıkmaktadır. Bu yöntem, araştırmacının katılımcılarla birebir etkileşimde bulunarak, onların düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini

detaylı bir şekilde anlamasını sağlamakta, katılımcıların konuyu kendi kelimeleriyle açıklamalarına olanak tanımakta ve bu sayede daha zengin ve detaylı veriler elde edilmektedir (Holloway ve Biley, 2011).

Yarı yapılandırılmış soru tekniği ise, derinlemesine görüşmelerde sıklıkla kullanılan bir veri oluşturma yöntemidir. Bu teknikte, araştırmacı önceden belirlenmiş bir dizi soruyu katılımcılara yöneltir ancak görüşme sırasında esneklik göstererek katılımcının yanıtlarına göre yeni sorular ekleyebilir veya mevcut soruları derinleştirebilir (Busetto ve diğ., 2020). Yarı yapılandırılmış soru tekniği, görüşmecinin belirli bir rehberle bağlı kalmasını sağlamakta ancak aynı zamanda katılımcının özgürce ve detaylı bir şekilde yanıt vermesine olanak tanımaktadır (Busetto ve diğ., 2020).

Bu bağlamda, mevcut araştırmada saha çalışmasına dayalı nitel araştırma yöntemini kullanarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde yarı yapılandırılmış soru tekniği kullanarak, katılımcıların konuyla ilgili düşünceleri, duyguları ve deneyimleri en detaylı şekilde anlaşılmasına çalışılmıştır.

4.4.1. Araştırmanın Örneklemi

Bu çalışmada katılımcılara “amaçlı örnekleme” yoluyla ulaşılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmanın amacına en uygun katılımcıların kasıtlı olarak seçilmesi sürecini ifade etmektedir. Bu yöntem, araştırma sorularını en iyi yanıtlayacak ve en zengin bilgiyi sağlayacak bireylerin belirlenmesini sağlamaktadır ve bu sayede araştırmacılar, belirli kriterlere sahip katılımcıları seçerek veri toplama sürecini daha hedeflenmiş ve etkili hale getirebilmektedirler. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmanın derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak tanıdığı için özellikle nitel araştırmalarda oldukça yaygın kullanılmaktadır (Campbell ve diğ., 2020).

Bu bağlamda; sorunsal hakkında doğrudan deneyim sahibi olan Türkiye doğumlu ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan, Hollanda’da en az 1 yıldır yaşayan,

lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip, Hollanda’da profesyonel iş ve yüksek öğrenim amacı ile ve “yüksek nitelikli göçmen” vize statüsü ile bulunan, 25-35 yaş aralığındaki bireyler, bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Katılımcılara; çevrimiçi expat grupları, araştırmacının kişisel ve profesyonel çevresi ile kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Nitel araştırma yönteminin gereklilikleri göz önünde bulundurularak toplam 7 kadın ve 7 erkek olmak üzere 14 katılımcı ile görüşülmüş, her bir görüşme katılımcı ile satürasyon noktasına gelene kadar sürdürülmüştür. Katılımcılara görüşmelerden önce aydınlanmış onam ve etik hususlar konusunda bilgilendirme yapılmış, katılımcının tercihiyle bağlı olarak yüz yüze veya çevrimiçi gerçekleştirilen görüşmeler, katılımcıların rızası ile kayda alınmıştır. Katılımcılara ilişkin bilgiler tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1: Katılımcıların Demografik Bilgileri

Kod	Yaş	Eğitim Seviyesi	Meslek	Cinsiyet
K1	25	Yüksek Lisans	Satın Alma Uzmanı	Kadın
K2	28	Lisans	Servis Koordinatörü	Erkek
K3	35	Lisans	Klinik Takım Müdürü	Kadın
K4	30	Lisans	Pazarlama Uzmanı	Kadın
K5	29	Doktora	Araştırma Görevlisi	Erkek
K6	34	Lisans	Yazılım Mühendisi	Erkek
K7	27	Lisans	Yazılım Mühendisi	Erkek
K8	28	Yüksek Lisans	Gıda Güvenliği Uzmanı	Kadın
K9	32	Lisans	Servis Planlama Uzmanı	Erkek
K10	34	Lisans	Yazılım Mühendisi	Erkek
K11	29	Doktora	Araştırma Görevlisi	Kadın
K12	34	Lisans	İş Geliştirme Yöneticisi	Kadın
K13	28	Yüksek Lisans	Medikal Pazarlama Uzmanı	Kadın
K14	27	Lisans	Satış Mühendisi	Erkek

4.4.2. Araştırmanın Soruları

Bu araştırmada araştırmanın amaç ve sorunsalına uygun olarak yarı yapılandırılmış sorular ile katılımcılarının görüşlerine başvurulmuştur. Derinlemesine görüşme esnasında sorulacak sorular ise metoda özgü bir yaklaşımla katılımcıların

görüşlerine başvurularak yapılan iki pilot görüşme sonucunda esnek kalmak kaydıyla yarı yapılandırılmış olarak belirlenmiştir. Araştırmanın konuları Hollanda'ya göç etmiş yüksek eğitilmiş Türk bireyler olan expatların kimlik deneyimlerini ve dijital ortamlarda sürekli inşa edilen sosyal deneyimlerini anlamak, dijital diaspora üzerinden bu grubun dijital temsilleri ve sosyal medya aracılığıyla kurdukları yeni bağları ortaya koymak olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda mevcut araştırmada;

- Hollanda'ya göç eden Türk expatlar göç kararlarını hangi faktörler doğrultusunda aldı?
- Türkiye'deki sosyal, ekonomik, politik faktörler göç kararlarını etkiledi mi? Etkilediyse nasıl?
- Göç kararını olumlu etkileyen Hollanda'ya dair bir faktör var mıdır? Varsa nelerdir?
- Göç eden bireyler kendilerini “expat” olarak mı, yoksa başka bir kimlik çerçevesinde mi tanımlıyor?
- Expatlar, Hollanda'da bulunan eski kuşak göçmenlerle olan ilişkilerini nasıl değerlendiriyorlar? Bu ilişki, kimlik inşalarını etkiliyor mu? Etkiliyorsa ne yönde etkiliyor?
- Expatlar göç sonrası kimliklerini nasıl inşa ediyorlar?
- Expatlar Türkiye ve Hollanda arasında yoğunluklu olarak hangi ülkeye yönelik aidiyet duygusu besliyorlar?
- Expatların aidiyet duygusu zamana, mekâna ve bağlama bağlı olarak değişiklik gösteriyor mu? Gösteriyorsa hangi durumlarda bu değişiklik gözleniyor?
- Expatlar, Hollandalıların Türk kökenli göçmenlere dair imajlarını nasıl deneyimliyorlar?
- Expatlar, göç öncesinde sosyal medyada araştırma yapıyorlar mı? Göç öncesinde hedef ülkeye dair hangi konularda içeriklere erişiyorlar? Hangi platformları kullanıyorlar?
- Göç öncesi hedef ülkeye dair erişilen sosyal medya içerikleri ile göç motivasyonu arasında bir ilişki var mıdır? Varsa bu ilişkinin niteliği nedir?
- Expatlar hangi sosyal medya ve dijital iletişim platformlarını aktif olarak kullanıyorlar?

- Expatlar, sosyal medya ve dijital iletişim araçlarını hangi amaçlarla kullanıyorlar?
- Türkiye ile olan bağlarını hangi kanallarla sürdürüyorlar?
- Expatlar, Türkiye/Hollanda/Dünya gündemini takip ediyorlar mı? Ediyorlarsa hangi platform ve iletişim araçlarından takip ediyorlar?
- Expatlar, sosyal medyada expat hayatının nasıl temsil edildiğini düşünüyorlar?
- Expatlar, sosyal medyada expat hayatını temsil eden içeriklerin diğer potansiyel göçmenler/expatlar üzerinde etki yarattığını düşünüyorlar mı?
- Expatlar, kendi aralarında sosyal medya ve dijital iletişim kanalları aracılığıyla topluluklar oluşturuyorlar mı? Oluşturuyorlar ise bu toplulukların işlevleri ve nitelikleri nelerdir?

sorularına yanıt aranmıştır.

4.4.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında yapılan yüzyüze ve online görüşmelerde kullanılan soru formu yarı yapılandırılmış formatta araştırmacı tarafından hazırlanmış olup danışman tarafından akademik uygunluğu kontrol edilmiştir. Soru formu, 8 tematik başlık altında düzenlenmiş, katılımcıların göç motivasyonları, kimlik inşa süreçleri, dijital medya kullanımları ve sosyal ağ deneyimlerini anlamaya yönelik 40 açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerin her biri ortalama 40-60 dakika sürmüştür, veriler yalnızca araştırmacı tarafından toplanmıştır. Tüm görüşmelerde katılımcıların açık rızaları alınmış, ses kaydı yapılmış, bu kayıtlar yalnızca çözümleme amacı ile kullanılmış ve veri analizi tamamlandıktan sonra güvenli bir şekilde silinmiştir. Görüşme kayıtları, araştırmacı tarafından deşifre edilmiş, herhangi bir dijital araç veya yazılım kullanılmadan manuel olarak analiz edilmiştir.

Derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen ses kayıtları, görüşmelerin hemen ardından metne aktarılmıştır. Görüşme metinlerine sadık kalarak veriler

tematik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Tematik analiz, nitel veri analizinde yaygın olarak kullanılan bir yöntem olarak verilerdeki anlamlı temaları belirlemeye, analiz etmeye ve yorumlamaya odaklanmakta ve esnek ve teorik olarak özgür bir yaklaşım sunarak araştırmacılara veriler üzerinde derinlemesine ve karmaşık analizler yapma olanağı sağlamaktadır (Braun ve Clarke, 2017). Tematik analiz süreci 6 aşamadan oluşmaktadır: (1) Verilere aşinalık kazanma aşamasında, araştırmacılar verileri tekrar tekrar okuyarak veya dinleyerek verilerle aşina olurlar. (2) Kod oluşturma aşamasında, verilerdeki anlamlı parçalar kodlanır ve bu kodlar, veri kümesindeki önemli özellikleri tanımlar. (3) Temalar oluşturma aşamasında, kodlar gruplandırılır ve benzer kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulur. (4) Temaları gözden geçirme aşamasında, oluşturulan temalar verilerin tamamıyla uyumlu olup olmadığını kontrol etmek için gözden geçirilir. (5) Temaları tanımlama ve isimlendirme aşamasında, temaların ne anlama geldiği tanımlanır ve her temaya uygun bir isim verilir. Son olarak, (6) rapor yazma aşamasında analiz süreci ve bulgular detaylı bir şekilde rapor edilir (Braun ve Clarke, 2017). Çalışmada çözümlenen görüşme kayıtları esas alınarak, isimleri anonimleştirilen katılımcı bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntı yapmak suretiyle, elde edilen bulgular araştırmanın sorunsalı kapsamında belirli temalar üzerinden alt başlıklar altında tematik olarak analiz edilmiştir.

4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, yüksek nitelikli Türk expatların Hollanda'daki göç motivasyonlarını, kimlik inşa süreçlerini ve dijital etkileşim pratiklerini nitel bir çerçevede ele alarak özgün bulgular sunmayı amaçlamıştır. Ancak her nitel çalışmada olduğu gibi bu araştırmanın da bazı sınırlılıkları bulunmaktadır.

İlk olarak, araştırma nitel veri toplama ve analiz yöntemine dayanmakta olup, elde edilen bulgular genellenebilirlik iddiası taşımamaktadır. Katılımcıların deneyimleri bağlamsaldır ve çalışmaya dâhil edilen bireylerin kişisel yaşam öyküleri, değerleri, ideolojik pozisyonları ve dijital okuryazarlık düzeyleri gibi etkenler,

sonuçların yalnızca benzer profildeki bireyler için geçerli olabileceğini göstermektedir.

İkinci olarak, çalışmanın örneklem sayısı ve çeşitliliği sınırlıdır. Görüşmeler Hollanda’da yaşayan ve expat statüsünde olan 14 yüksek nitelikli göçmenle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar farklı sektörlerde çalışıyor olsalar da çoğunlukla kent merkezlerinde yaşayan, iyi eğitilmiş ve dijital erişimi yüksek bireylerden oluşmaktadır. Bu durum, kırsal bölgelerde yaşayan veya dijital kaynaklara sınırlı erişimi olan expat gruplarının deneyimlerinin kapsam dışı kalmasına yol açmaktadır.

Ayrıca, araştırma zaman kısıtlaması nedeniyle katılımcıların göç deneyimlerinin yalnızca belirli bir dönemine (genellikle göç sonrası ilk birkaç yıl) odaklanmıştır. Oysa expatlık deneyimi dinamik ve zamansal olarak değişen bir yapıya sahiptir; dolayısıyla zamanla dönüşebilecek kimlik, aidiyet ve entegrasyon süreçleri uzun erimli olarak izlenememiştir.

Son olarak, araştırmacının yorumlayıcı yaklaşımı, elde edilen verilerin analizinde etkili olmuştur. Nitel çalışmalarda araştırmacı, veriye tam anlamıyla dışsal kalamaz; dolayısıyla bulgular, katılımcıların anlatıları kadar araştırmacının kavramsal çerçevesi ve yorumlayıcı süzgeci ile şekillenmiştir. Bu durum, araştırmanın güçlü bir derinlik sağlamasını mümkün kılmakla birlikte, olası yorum farklılıklarını da beraberinde getirebilir.

4.6. Araştırmanın Bulguları

Tablo 4.2: Ana Tema ve Alt Temalar

Ana Temalar	Alt Temalar
Göç Motivasyonları	Ekonomik, Sosyal ve Politik Sebepler
	İtici Faktörler Ekonomik Belirsizlik ve Gelecek Kaygısı
	Politik ve Kültürel Sebepler
	Güvenlik Duygusuna İlişkin Kaygılar
Çekici Faktörler	Profesyonel Gelişim ve Kariyer Fırsatları
	Bireysel Yönelimler ve Arzular
	Eğitim ve Akademik Fırsatlar

Göç Öncesi Sosyal Medya ve Dijital İletişim Araçlarının Kullanımı	Göç Öncesi Araştırma Yapmayanlar
	Göç Öncesi Araştırma Yapanlar
	- Göç Öncesi Tüketilen İçerikler - İdari Konular Hakkında Araştırma - Gündelik Yaşam ile İlgili Konularda Araştırma
	Başvurulan Platformlar
	Göç Öncesi Medya Araştırması ile Göç Motivasyonu İlişkisi
Kimlik, Aidiyet ve Kültürel Etkileşim	Hollanda’da Yaşayan Yüksek Nitelikli Göçmenlerin Kimlik Algıları
	Kimlik ve Vatandaşlık İlişkisi
	Göç ve Aidiyet İlişkisine Dair Bulgular
	Hollandalıların Türk Algısı
	Expatriatların Gözünden “Gurbetçiler”
Hollanda’da Yaşayan Türk Expatriatların Dijital İletişim Pratikleri	Platform Özelinde Sosyal Medya Kullanım Biçimleri
	Haber Takibi
	Haber Kaçınması
	Sosyal Medyada Expatriat Hayatının Temsiline Dair Bulgular
Dijital Topluluklar ve Diasporik Bağlar	Dijital Toplulukların Expatriat Hayatındaki İşlevleri
	- Bilgi Alışverişi İşlevi - Yardımlaşma ve Destek Mekanizması İşlevi - Sosyalleşme İşlevi
	Dijital Toplulukların, Expatriatların Uyum ve Entegrasyon Süreci ile İlişkisi

4.6.1. Göç Motivasyonları

Hollanda’daki Türk Expatriatların göç deneyimlerini anlayabilmek için ilk hedef göç motivasyonlarını anlamaktır. Her şeyden önce yüksek eğitimli ve sosyoekonomik seviyesi yüksek bu bireylerin neden yaşadıkları ülkeden farklı bir ülkede bir hayat kurmak istedikleri bu araştırmanın merkezlerinden birini oluşturmaktadır. Yapılan görüşmeler sonucunda, katılımcıların göç kararlarında çeşitli içsel ve dışsal faktörlerin rol oynadığı görülmüştür. Katılımcıların göç

kararlarını verirken onları Hollanda'ya çeken faktörlerin yanında, Türkiye'den iten ve göç etmek istemelerine yol açacak sebepler olduğu da saptanmıştır. Bu yapı, Lee'nin İtme ve Çekme (Push and Pull) Kuramı uyum göstermektedir. Bu sebeple bulgular sunulurken bu teori çerçeve alınacaktır.

Araştırma bulguları, katılımcıların göç kararını etkileyen birden fazla motivasyonun olduğunu belirtmiştir. Bu da göç kararının, ekonomik, politik, bireysel ve profesyonel faktörlerin iç içe geçtiği süreç sonunda alındığını göstermektedir. Edinilen bulgulara göre katılımcıların bir kısmı, göç kararlarını itici faktör olarak değerlendirilecek olan sosyal, ekonomik ve politik sebeplerle vermişlerdir. Türkiye'deki ekonomik belirsizlik ve yaşam şartlarının zorluğu, politik baskı ortamı ve buna bağlı olarak gelecek kaygısı ve katılımcı ifadelerine göre Türkiye'deki "kültürel yozlaşma" (K9, K14) katılımcıların göç kararlarını vermelerinde büyük rol oynamıştır. Öte yandan katılımcıların bir kısmı Hollanda'daki profesyonel gelişim ve kariyer fırsatlarını çekici bir unsur olarak değerlendirirken, benzer şekilde bazı katılımcılar da yurtdışında hayatı deneyimleme arzusu, sosyal ağlar ve mobilite arayışı gibi bireysel sebeplerle Hollanda'ya göç ettiklerini belirtmişlerdir. Eğitim ve akademik ilerleme ise dört katılımcı tarafından doğrudan göç sebebi olarak ifade edilmiştir.

Tablo 4.3: Katılımcıların Göç Motivasyonları

Katılımcı	Sosyal, Ekonomik, Politik Sebepler	Profesyonel Gelişim ve Kariyer Fırsatları	Bireysel Yönelimler ve Arzular	Eğitim ve Akademik Fırsatlar
K1				X
K2		X	X	
K3	X			
K4	X			
K5	X			X

K6		X		
K7	X	X		
K8	X	X		
K9	X	X		
K10			X	
K11	X	X		X
K12		X	X	
K13			X	X
K14		X	X	
Toplam	7	8	5	4

4.6.1.1. İtici Faktörler

Everett S. Lee, bireylerin göç kararlarını, itici faktörler olarak adlandırdığı bireyin bulunduğu yerin olumsuz koşulları ve çekici faktörler olarak adlandırdığı, hedef ülkenin sunduğu avantajlar bağlamında geliştirdiği İtme Çekme (Push and Pull) Kuramı ile açıklamaktadır (1966). Bu teori bağlamında işsizlik, ekonomik istikrarsızlık, düşük yaşam standartları, siyasi baskılar, toplumsal çatışmalar, kişisel güvenlik eksikliği gibi bireyleri yaşadıkları yerden ayrılmaya zorlayan unsurlar itici (push) faktörler arasında yer almaktadır (Lee, 1966). Bireylerin göç kararlarının ardındaki zorlayıcı yaşantıları temsil eden bu faktörlerin bireyin kontrolü dışındaki yapısal sorunlar olduğu görülmektedir. Mevcut araştırmanın bulgularında katılımcılardan bazılarının göç etme motivasyonlarının ekonomik, sosyal ve politik nedenler olduğu görülmüş ve bu sebeple mevcut bulgular bu teorilerle açıklanmıştır.

4.6.1.1.1. Ekonomik, Sosyal ve Politik Sebepler

Derinlemesine görüşmeler sonucu edinilen bulgulara göre 14 katılımcının 8'i Türkiye'deki olumsuz ekonomik, sosyal ve politik gelişmelerin göç motivasyonlarını etkilediklerini belirtmişlerdir. Kimi katılımcı için bu gelişmeler doğrudan göç kararını etki ederken, kimi katılımcılar için Hollanda'da uzun süreli kalma kararını pekiştirmiştir.

“Benim Hollanda'ya ilk gelme sebebinde açıkçası Türkiye'deki gelişmeler hiç etkili olmadı. Ben eğitim odaklı geldim. Ama master'ımı bitirdikten sonra dönmeme kararım kesinlikle Türkiye'nin ekonomik durumundan dolayı oldu. Ben normalde yurtdışında yaşamayı düşünmüyordum. Ama Türkiye'deki ekonomik ve politik belirsizlik her geçen yıl daha da arttı. Hatta master'a giderken bile bu kadar yoğun hissetmiyordum bunu. Yani o 1 yıl boyunca bile kurun aşırı yükselmesi, 40 seviyelerine ulaşması, ülkedeki politik durumun iyice karmaşık bir hale gelmesi yüksek lisansı bitirince ülkeme geri dönmeme sebep oldu.” (K1, 25, Kadın, Satın Alma Uzmanı)

4.6.1.1.1.1. Ekonomik Belirsizlik ve Gelecek Kaygısı

Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, ekonomik belirsizlik ve gelecek kaygısının genç profesyonellerde strese yol açtığı ve aslında istemeseler de göç etmeye kendilerini mecbur hissettiklerini ortaya koymuştur. Görüşme yapılan katılımcıların tümü 25-35 yaş aralığında, en az lisans derecesinde eğitilmiş ve profesyonel anlamda kendi ifadelerine göre prestijli işler icra eden bireylerdir. Katılımcıların tümü Hollanda'ya son 5 yıl içinde göç etmiş olup, katılımcılardan 10 tanesi göç öncesinde hali hazırda iş hayatında olan beyaz yaka çalışanlarıdır. Birçoğu Türkiye'de kendi ifadelerine göre asgari maaşın üstünde ücret kazanmasına karşın artan enflasyon, Türk lirasının döviz karşısında değer kaybı ve ekonominin geleceğinin belirsiz olması sebebiyle kaygı ve stres yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Nitekim ülkenin ekonomik tablosuna dair son 5 yıldaki bazı veriler de katılımcıların kaygılarını destekler niteliktedir. 2021- 2025 yılları arasında

asgari ücretin döviz karşılığı 316 USD'ye kadar düşmüş, dalgalı seyredererek 2025 yılına kadar 500 doların altında kalmıştır (countryeconomy, 2025; Reuter, 2024) Enflasyon ise 2022 yılında yaklaşık 72,3 %, 2023 yılında 53,9 % ve 2024 yılında yaklaşık 58,5 % olarak ölçülmüştür. Mayıs 2025 itibariyle bu değer yaklaşık 35,4 % olarak seyretse de hala oldukça yüksek olarak değerlendirilmektedir (Macrotrends, 2025; TÜİK, 2025).

Benzer şekilde konut fiyat endeksine bakıldığında, Türkiye'de ev fiyatlarının 2022 yılında 151,9 %, 2023 yılında 83,1 % ve 2024 yılında 29,4 % arttığı görülmektedir (Global Property Guide, 2025)

Bir katılımcının, Hollanda'daki ev alma deneyiminden bahsederken kurduğu cümle, yukarıdaki verinin bireyler üzerindeki etkisini destekler niteliktedir:

“(...) Şu anda burada 4. senemde mortgage sistemi ile de olsa bir ev alabildim. Türkiye’de olsaydım şu anda büyük ihtimalle evin yakınından bile geçemiyordum. Belki daha ucuz kiralık bir ev bakıyordum kendime.” (K6, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Bu anlatılar, bireylerin göç kararlarını kişisel tercihlerinin yanı sıra maruz kaldıkları yapısal ekonomik belirsizlikler çerçevesinde de şekillendirdiklerini ortaya koymaktadır. Özellikle yüksek eğitilmiş profesyonellerin oluşturduğu genç kitlenin içinde bulundukları istikrarsız ekonomik koşullar doğrultusunda geleceğe dair plan yapamaz durumda olmaları, onların göçü kaçınılmaz ve gerekli olarak değerlendirmelerine neden olmaktadır. Bu durum, İtme- Çekme Teorisi bağlamında değerlendirildiğinde, yüksek enflasyon, alım gücünün düşmesi, döviz kuru baskısı ve konut krizi gibi etkenlerin bireyleri mevcut yaşam alanlarından “iten” yapısal faktörler arasında yer aldığını ortaya koymaktadır. Bireyleri mevcut yaşam alanlarında iten ve alternatif yaşam alanlarına çeken faktörler dışında bireylerin karar verme süreçleri de Rasyonel Tercih Teorisi (Rational Choice Theory) ile ilişkilendirilebilir. Bu teoriye göre bireyler, mevcut yaşam koşullarının sunduğu olanakları değerlendirirken uzun vadede daha öngörülebilir, istikrarlı ve güvenli bir hayatın mümkün olduğu yerleri tercih etmeye yönelmektedirler (Massey et al., 1993). Türkiye'deki ekonomik istikrarsızlıkların yarattığı gelecek kaygısı,

katılımcıların Hollanda'yı yalnızca alternatif bir destinasyon değil, aynı zamanda daha yaşanabilir bir hayatın mümkün olduğu bir çıkış noktası olarak değerlendirmelerine zemin hazırlamıştır.

4.6.1.1.1.2. Politik ve Kültürel Sebepler

Katılımcıların önemli bir bölümü, Türkiye’de politik atmosferin göç kararlarında itici bir rol oynadığını ifade etmiştir. Özellikle ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar, hukukun üstünlüğüne olan güven kaybı ve baskıcı yönetim politikaları gibi etmenler, katılımcıları alternatif yaşam alanları aramaya yöneltmiştir. Katılımcılardan özellikle 2’si, net olarak üniversite öğrencisi oldukları süreçte baskıyı sık sık hissettiklerini ve bu durumun kendilerinde gelecek kaygısı yarattığını dile getirmişlerdir.

“Üniversite okuduğum süreçte Türkiye siyasi, politik, ekonomik anlamda inanılmaz bir gerilemeye gitti. Bu beni çok etkiledi ve gelecek kaygım giderek arttı. Ülkenin kültürel olarak bu yozlaşma süreci özellikle Gezi Parkı olaylarından sonra başladı diye düşünüyorum. Bu süreci biz de canlı canlı yaşadık, öğrenci olarak en çok biz hissettik. Bir korku vardı her zaman “Acaba gelecekte ne yapacağım?” diye. (...) Türkiye’de çalıştığım firma da beni Hollanda ofislerine yollamak istediklerini söylediklerinde bunu reddetmek istemedim.” (K9, 32, Erkek, Servis Planlama Uzmanı)

“(…) Çocukken sosyal medyadan görüyorduk, bir yerlerden okuyorduk ama çok anlamıyorduk tabi... Ne zaman üniversiteye başladım o zaman gerçekten anladım baskının ne demek olduğunu.” (K7, 27, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Bu alıntılar, katılımcıların gelecek kaygılarının yanı sıra ifade özgürlüklerinin ve demokratik katılımlarının sınırlandığını ve eleştirel söylemin mümkün olmadığı bir ortamda yaşadıklarını düşündüklerini göstermektedir. Jürgen Habermas’ın kamusal alan kuramına (public sphere) göre demokratik toplumlar, bireyler kamusal alanda fikir beyan edebildiğinde, tartışabildiğinde ve karar alma süreçlerine dahil

olabildiğinde işlevsellik kazanır (Habermas, 1989). Ancak otokratikleşen ve kutuplaşan toplum yapılarında bu kamusal alan giderek daralmakta, bireyler yalnızlaşmakta, dışlanmış hissetmekte ve kendilerini ifade edebilecekleri yeni alanlar aramaya başlamaktadırlar. Habermas'ın kamusal alan kuramı bağlamında; katılımcıların göç kararlarının özgür ifade imkânı bulabilecekleri, daha açık ve katılımcı bir toplumsal düzene yönelme isteği ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Katılımcı K9, Türkiye’de “kişilerarası iletişimin yozlaştığını” ifade etmiş ve bundan dolayı hissettiği rahatsızlığı dile getirmiştir. Katılımcı, kişilerarası iletişimde bireylerin devamlı olarak kendini başkalarına kanıtlama ihtiyacı güttüklerini ve görünür olma ihtiyacının arttığını belirtmiştir.

"(..) Benim en çok rahatsız olduğum şeylerden biriydi bu da Türkiye'de. Tamamen gösteriş, tamamen başkaları için yaşama, başarını bile başkalarına göstermek için elde etme çabası..." (K9, 32, Erkek, Servis Planlama Uzmanı)

Bu ifade, günlük iletişim pratiklerine sinmiş olan kültürel baskılara da dikkat çekmektedir. Katılımcının deneyimi, kişilerarası iletişimde giderek artan bir görünürlük baskısı olduğu ve başarının sosyal onay elde etme adına araçsallaştırıldığı yönündedir. Başarı, meslek ve sosyal statü adeta bireyin kabul görmesi için performe edilmesi gereken araçlara dönüşmüşlerdir.

Bu bağlamda, bu kültürel ortamdan uzaklaşma arzusu göç kararının ardında yatan daha derin bir gerekçe olarak okunabilir. Benzer şekilde gösterişsiz iletişim beklentisi, göç motivasyonlarının altında iletişimsel özgürlük arzusunun da yatabileceği şeklinde yorumlanabilir. Nitekim benzer şekilde K5, Hollanda’ya dair yaptığı bir gözlemi anlatırken *"(..) Burada yeni tanıştığın insan bazen sana mesleğini ikinci, üçüncü görüşmede söylüyor. Bu flört ettiğin herhangi bir kadın olabilir, yeni tanıştığın bir arkadaşın olabilir... Önemli değil onlar için."* (K5, 29, Erkek, Araştırma Görevlisi) şeklinde yorumda bulunmuştur.

K5’in bu ifadesi, bireyin toplumsal etkileşimlerde yalnızca kendisi olarak var olmadığı, sosyal olarak kabul görmek için belirli rolleri “oynamak” zorunda

hissettiği bir iletişim iklimine işaret etmektedir. Bu durum, Erving Goffman'ın (1959) *öz-sunum* (self-presentation) kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Goffman'a göre bireyler sosyal hayatlarında kendilerini bir *sahnede* gibi sunmaktadırlar ve *ön sahnede* sosyal normlara uygun davranarak belirli izlenimler bırakmaya çalışırken, *arka sahnede* ise daha içten ve baskılardan arınmış bir benlik deneyimlemektedirler (1959). K9'un ise "başarıyı göstermek için elde etme çabası" şeklindeki ifadesi, bireyin sürekli olarak *ön sahnede* performans sergileme ve sosyal olarak onaylanma baskısıyla yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda göç, bireyin daha az performatif olmak istediği, *arka sahnesine alan tanıyacak* şekilde daha sade, içten ve baskısız sosyal ilişkiler kurabileceği bir hayat arayışının da parçası olarak yorumlanabilir.

Katılımcıların ifadeleri, İtme- Çekme Kuramı bağlamında değerlendirildiğinde de anlam kazanmaktadır. Nitekim politik baskı, kültürel zorlayıcılık ve iletişimsel kısıtlamalar, bireyleri mevcut yaşam alanlarından "iten" temel faktörler olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların deneyimledikleri baskı ve ifade özgürlüğünün kaybı hissi, kendilerini özgürce var edemediklerini hissetmelerine de yol açmaktadır.

4.6.1.1.2. Güvenlik Duygusu ile İlişkili Kaygılar

Yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda kimi katılımcıların fiziksel ve psikolojik sağlık ve güvenlikleri ile ilgili duydukları endişelerin göç kararlarını etkilediği saptanmıştır. Bu bağlamda güvenlik duygusu kimi katılımcılar için doğrudan fiziksel can güvenliğine işaret ederken, kimi katılımcılar için psikolojik ve ruhsal sağlıkla ilişkilendirilmiştir.

Katılımcı K3, Türkiye'de maddi anlamda tatmin edici bir hayat yaşamasına rağmen, günlük hayatın belirsizliği ve devamlı kötü haber ve senaryolara uyanma hali nedeniyle göç kararı aldığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bizim herhangi bir maddi kaygımız yoktu Türkiye’de...Bütün hayatını düzgün sürdürebilmen için ne gerekiyorsa sahiptik maddi anlamda. Ama biliyorsun ki onunla bitmiyor...İnsanın tek mutlu eden şey para değil... Her gün “Bugün hangi berbat haberle uyanacağız ve bakalım bugün başımıza ne gelecek?” ya da “Acaba bugün ölmeden, başımıza bir şey gelmeden işten eve dönebilecek miyiz?” diye uyanmaya başlamıştık. Artık bir noktadan sonra gerçekten katlanılamaz hale gelmişti. Biz artık limitimizi doldurmuştuk. Bu yüzden ya taşınacaktık ya da ben ruh sağlığımı kaybedecektim.” (K3, 35, Kadın, Klinik Takım Müdürü)

Benzer şekilde K4 ise deprem deneyimi ve ardından gelen konut güvenliğine duyduğu kaygının kendisini tehlike altında hissettirdiğini ve buna bağlı olarak göç kararının tetiklendiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben aslında yurtdışında yaşamayı hiç istemiyordum... Sonra 2019’da İzmir’de bir deprem oldu, biz de oradaydık. Bulunduğumuz ev yıkılacak gibi oldu. Çevremizde çok paralar verip yeni ev alanlar vardı, o evlerin hep parça parça olup yıkıldığını gördüm. Hep böyle ‘ne kadar ekmek o kadar köfte’ vardır ya, bir şeyin pahalısını alıyorsan onun kaliteli olmasını beklersin, senin can güvenliğini sağlamasını beklersin; işte ben orada onu yaşayamadığımı gördüm. (...) Ve hiç can güvenliğim yokmuş gibi hissettim. Eşimi aradım ve yurtdışına taşınmak istediğimi söyledim.” (K4, 30, Pazarlama Uzmanı)

Katılımcı K13 de Türkiye’de kendini güvende hissetmediğini şu şekilde vurgulamıştır:

“Bayağı hiç güvende hissetmiyordum. Akşam sekiz olunca, hava karınca ben dışarı çıkmak istemiyordum. Politik sebepler çok etkiliyordu. Artık bıkmıştım hiçbir şeyin stabil olmamasından. Bunlar genel sebepler ama en büyük sorun güvensiz hissetmemdi.” (K13, 28, Kadın, Medikal Pazarlama Uzmanı)

Bu anlatılar, bireylerin makro sistemlere olan güvenlerinin sarsıldığı ve bunun sonucunda kişilerin bireysel esenliklerini koruma içgüdüsüyle yer değiştirmeyi bir

çözüm olarak gördükleri şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda güvenlik duygusu yalnızca “tehditten uzak olmak” anlamına gelmez; aynı zamanda kurumlara, yapılara ve geleceğe duyulan inanç anlamına da gelir. Dolayısıyla göç motivasyonu, yaşam kalitesine dair bütünsel bir beklentinin karşılanmaması şeklinde ifade edilebilir.

Bu bağlamda katılımcıların dile getirdiği güvensizlik halleri hem fiziksel tehditleri hem de bireyin içinde yaşadığı toplumsal dünyanın sürekliliğine ve öngörülebilirliğine yönelik duyduğu temel güvenin sarsılmasını kapsamaktadır. Anthony Giddens’in (1991) ortaya koyduğu *ontolojik güvenlik (ontological security)* kavramına göre bireylerin benlik duygularını sürdürebilmeleri ancak yaşamlarının temel yapılarının, yani günlük rutinlerinin, sosyal ilişkilerinin ve toplumsal kurumların belli bir istikrar ve süreklilik içinde işlemesiyle mümkün olmaktadır. Katılımcıların ifade ettikleri güvensizlik hissi Giddens’in ontolojik güvenlik bağlamında açıklanabilir çünkü ontolojik güvenlik kavramı da tıpkı katılımcıların ifadelerinde olduğu gibi yalnızca fiziksel güvenliği değil, aynı zamanda bireyin kendini anlamlandırabileceği, geleceği öngörebileceği ve sosyal dünyasında tutarlılık kurabileceği bir varoluşsal zemini ifade eder.

Katılımcıların “*her gün kötü bir haberle uyanmak*”, “*akşam dışarı çıkamamak*”, “*deprem sonrası evin güvenliğinden endişe duymak*” gibi anlatıları, bu temel güven duygusunun aşındığı bir yaşam alanına işaret etmektedir. Bu bağlamda göç kararı mekânsal bir yer değiştirme olması ile bireylerin daha istikrarlı, öngörülebilir ve psikolojik açıdan sürdürülebilir bir yaşam kurma çabasının sonucu olarak okunabilir. Bu doğrultuda, mevcut çalışmanın bulguları göçü ekonomik ve politik nedenlerin dışında bireyin ontolojik güvenliğini yeniden sağlama arzusuyla şekillenen bir süreç olarak da konumlandırmaktadır.

4.6.1.2. Çekici Faktörler

Everett S.Lee (1996), bireylerin göç kararı almaları ardında yatan sebepleri açıklamak amacıyla geliştirdiği İtme-Çekme kuramında, bireylerin göç bu kararını

varış destinasyonunun sağladığı olanaklarla birlikte de değerlendirdiğini öne sürmüştür. Lee'ye (1996) göre bu faktörler, varış noktasıyla ilgili çekici (pozitif) faktörlerdir ve daha iyi kariyer fırsatları, eğitim olanakları, güvenlik, kişisel özgürlükler ve sosyal ağların varlığı gibi maddelerle özetlenebilir.

Benzer şekilde bu araştırmada da katılımcıları Hollanda'da ve/veya yurtdışında yaşamaya çeken faktörler tematik olarak 3 başlıkta toplanmıştır: (1) Profesyonel Gelişim ve Kariyer Fırsatları, (2) Bireysel Yönelimler ve Arzular, (3) Eğitim ve Akademik Fırsatlar.

Araştırmada edinilen bulgulara göre, tablo 4.3'te de görüldüğü üzere (göç motivasyonları tablosu) itici faktörler olan ekonomik, politik ve sosyal faktörler 7 kez göç nedeni olarak gösterilirken, yukarıda belirtilen çekici faktörler toplamda 17 kez sebep gösterilmiştir. Bu durumda, katılımcıların göç motivasyonları değerlendirildiğinde, çekici faktörlerin itici faktörlere kıyasla yaklaşık iki kat daha sık ifade edildiği görülmektedir.

4.6.1.2.1. Profesyonel Gelişim ve Kariyer Fırsatları

Bu başlık, araştırma kapsamında görüşülen 14 katılımcının göç motivasyonları arasında en önemli yeri tutan başlıktır. Zira katılımcıların 14'ü de Hollanda'ya yüksek nitelikli göçmen statüsüyle ülkeye gelmiş olup Hollanda'da işgücü piyasasına katkı sağlamaktadır. Katılımcıların 10'u, Türkiye'de halihazırda çalışırken doğrudan Hollanda'da iş bularak ve çalışma ve oturma izni sponsorluğu kapsamında bir şirkete bağlı olarak göç etmişlerdir. Geri kalan 4 katılımcı ise başta yükseköğrenim amacıyla Hollanda'ya gelip, mezuniyet sonrası iş bularak profesyonel yaşamlarına Hollanda'da devam etmişlerdir.

14 katılımcının yalnızca 8'i ilk etapta kariyer ve mesleki gelişim motivasyonu ile Hollanda'ya gelmiş olduklarını vurgulasalar da geriye kalan katılımcıların da Hollanda'daki varlıkları doğrudan yaptıkları işle bağlantılıdır. Bu durum, Hollanda'daki yüksek nitelikli göçmen (kennismigrant) statüsünün yapısına

ilişkindir. Nitekim bu vize türü, bireyin bir şirkete sponsorlu olarak bağlı kalmasını gerektirir ve sponsorluğun sona ermesi halinde ülkede bulunma hakkı sona ermektedir (Business.gov.nl, n.d.; IND, 2025). Katılımcı K12, Hollanda'ya taşındıktan yalnızca 5 hafta sonra deneme süresi (probation period) kapsamında işten çıkarıldığını ve 3 ay içerisinde kendisine vize sponsoru olacak bir şirket bulamaması halinde oturum hakkının sona erme riskiyle karşı karşıya kaldığını anlatmıştır. Dolayısıyla araştırmadaki tüm katılımcıların Hollanda'daki yaşamlarının kurumsal iş ilişkileriyle doğrudan bağlantılı olduğu söylenebilir.

Bunlara ek olarak, bu araştırma kapsamında Hollanda'daki yüksek nitelikli Türk göçmenler “expat” olarak tanımlanmışlardır. Nitekim ilgili literatürde de sıklıkla vurgulandığı üzere, profesyonel gerekçeler, expat hareketliliğini açıklamada en belirleyici faktörlerden biridir (Benson & O'Reilly, 2009; Fechter & Walsh, 2010; Gatti, 2009).

Katılımcıların kariyerlerinde gelişim arzularına yönelik motivasyonlarına bakıldığında, bir kısmının çalıştığı sektörlerin Hollanda'da gelişmiş olması göze çarpmaktadır. Katılımcıların 3'ü yazılım mühendisi olarak bilişim sektöründe, 3'ü ise denizcilik sektörünün çeşitli alanlarında faaliyet göstermektedir. Bu kişiler, göç motivasyonlarını aktarırken çalıştıkları sektörlerin Hollanda'da daha ileri düzeyde olması nedeniyle kariyer fırsatlarının daha geniş olduğunu vurgulamışlardır.

Nitekim Stichting Nederland Maritiem Land'ın (2018) verilerine göre, Hollanda denizcilik sektörü yaklaşık 259.000 kişiye istihdam sağlayarak toplam istihdamın %2,85'ini oluşturmakta ve ülke GSYH'sine %3,1 oranında katkı sağlamaktadır.

Benzer şekilde Hollanda'da yazılım geliştirme sektörü ciddi büyüme göstermektedir ve 2020–2025 döneminde yıllık %7,8 bileşik büyüme hızıyla, Hollanda'da 56 binin üzerinde yazılım firması bulunmaktadır (IBISWorld, 2025). Denizcilik sektöründe çalışan kimi katılımcılar, bu yapısal avantajları doğrudan göç sebepleri ile ilişkilendirmişlerdir:

“Zaten ben Hollanda'ya taşınmayı sanırım üniversitenin ilk senesinde ilk defa planlamıştım. Onun da sebebi tabii ki denizcilik sektörünün çok gelişmiş olmasıydı. (..) Nihai amacım yaklaşık bir 4-5 sene Türkiye'de çalıştıktan sonra Hollanda'ya taşınmaktı.” (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü)

“Ben denizcilik mezunuyum ve stajlarımda gemilerde çalıştım. Açık deniz stajları yaptım ve bu sürelerde de birçok ülkeyi görme şansım oldu. Avrupa'da da Afrika'da da Türkiye'de de birçok yerde çalıştım. Avrupa'ya ilk gemiyle geldiğimde, bu mesleğin Avrupa'da ciddi bir ayağı olduğunu fark ettiğimde “Bu sektörün bir kolunda ama Avrupa'da kendime yer bulabilir miyim?” diye merak etmiştim. İlk orada içime yerleşti Hollanda'ya taşınma düşüncesi.” (K14, 27, Erkek, Maritime Satış Mühendisi)

Bilişim sektöründe çalışan K7 ise, doğrudan çalışmak istediği şirketin Hollanda'da bulunması sebebiyle ülkeye taşındığını şu sözlerle aktarmıştır:

“Ben Hollanda'dan ziyade spesifik olarak şu an çalıştığım firmada çalışmak için geldim buraya. Yazılım alanında daha iyi projeler, daha büyük işler yapmak istiyordum ve şu an ki firmam da dünyada bunu en iyi yapan yerlerden biri. Bu yüzden burayı kovaladım başından beri.” (K7, 27, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Kariyer odaklı göç kararı alan diğer katılımcılar da Hollanda'da çalışmanın kendilerini profesyonel anlamda ileri taşıyacağına inandıkları için göç ettiklerini ifade etmişlerdir:

“(...) Aslında biraz da kariyerimde yükselme motivasyonu ile geldim. Türkiye'de çalıştığım firmanın Hollanda'da global ekibine transfer oldum ve bana göre erken yaşta elde etmek için güzel bir kariyer adımıydı bu.” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

Katılımcıların ifadeleri, Everett S. Lee'nin (1996) İtme–Çekme (Push–Pull) kuramı bağlamında değerlendirildiğinde, katılımcıların göç kararlarında Hollanda'nın sunduğu pozitif kariyer ve profesyonel gelişim olanaklarının belirleyici

rol oynadığını görülmektedir. Katılımcıların anlatılarına göre, Hollanda'daki sektörel gelişmişlik, küresel şirketlerde çalışmaya yönelik istek ve profesyonel ilerleme beklentisi gibi unsurlar çekici faktörler olarak değerlendirilebilir ve anlatılar katılımcıların bu çekici faktörler doğrultusunda hareket ettiklerin ortaya koymaktadır.

Ayrıca bireylerin bu kararları yalnızca duygusal değil, aynı zamanda rasyonel hesaplamalara da dayanarak aldıkları görülmektedir. Rasyonel Tercih Teorisi' (Scott, 2000) bağlamında değerlendirildiğinde, bireylerin fayda-maliyet analizi yaparak en avantajlı seçenek olarak göç etmeyi tercih ettikleri anlaşılır bir zemine oturmaktadır. Katılımcıların birçoğu, Hollanda'daki profesyonel olanakları değerlendirirken mevcut durumlarıyla kıyasladıklarını ve kendi yetkinliklerini daha iyi değerlendirebilecekleri bir ortam arayışı içinde olduklarını ifade etmişlerdir.

4.6.1.2.2. Bireysel Yönelimler ve Arzular

Profesyonel ve akademik gerekçelerin yanı sıra, katılımcıların göç kararlarını şekillendiren bir diğer önemli unsur da bireysel yönelimleri, sosyal çevreleri ve yaşama dair hayalleri olmuştur. Katılımcıların 5'inin göç motivasyonlarından biri de bu başlık altında kodlanmıştır. Katılımcılar, yurtdışında yaşam deneyimini bir "keşif", "özgürleşme" ya da "yaşam kalitesini artırma" fırsatı olarak değerlendirmişlerdir. Bu motivasyonlar kimi zaman bir partnerin, arkadaş çevresinin ya da kardeşin etkisiyle pekişmiş; kimi zaman da bireyin kendi içsel arzusu ya da yaşamı deneyimleme isteğiyle temellenmiştir.

Katılımcıların bir kısmı, Hollanda'da veya genel olarak yurtdışında yaşamayı uzun süredir kurdukları bir hayalin gerçekleşmesi, "dünya vatandaşı" olma arzusu veya hayatın farklı bir yönünü deneyimleme fırsatı olarak değerlendirmiştir. Ayrıca, katılımcıların kişisel çevrelerinin yurtdışında yaşamaya başlamış olması, göç kararlarını kolaylaştırıcı ve teşvik edici bir rol oynamıştır:

"(...) Yurt dışında yaşamayı çocukluğumdan beri istiyordum zaten orası ayrı ama mezun olacağım sene kız arkadaşım la tanıştım, onun da Hollanda'ya

taşınmak istediğini öğrendim. O mezun olduktan sonra iş bulup Hollanda'ya taşındı, bu benim için extra bir motivasyon oldu, kendi taşınma sürecimi hızlandırmamı sağladı.” (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü)

“Aklımda önceden de yurtdışına gideyim diye böyle ufak bir düşünce vardı. Burada benim dört tane çocukluk arkadaşım var. Onlar benden önce geldiler. Onlarla konuştum, dediler ki “İstiyorsan dene, sen yaparsın”. Ben de biraz dünya vatandaşı olmak istedim. Zaten bir önceki işlerimde arada gidip geliyordum Londra'ya, İtalya'ya, ama bunlar kısa süreli iş ziyaretleri olduğu için yaşamış gibi olmuyorsun, içinde bir heves oluşuyor. O yüzden biraz daha dünya insanı olayım diye 1-2 sene denerim, olmazsa dönerim diye düşündüm.” (K10, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi)

“(.)Yurtdışında yaşamak, bu deneyime sahip olmak çok büyük hayalimdi. O dönemde de erkek arkadaşım ile birlikte Amerika'da master yapmak için çalışıyorduk. Her şeyi beraber planlıyorduk. O dönemde üniversiteyi bitirdiğimde erkek arkadaşım gitti. Kız kardeşim zaten yurtdışındaydı, Hollanda'da yaşıyordu. Erkek arkadaşımın ablası yurtdışına gitti. Herkes böyle bir anda ülkeyi terk etti. Böyle olunca hem çevrem yurtdışına taşınmış olması hem de benim bu deneyimi yaşamak istemem etkili oldu.” (K13, 28, Kadın, Medikal Pazarlama Uzmanı)

Bazı katılımcıların ise çevre baskısı sebebiyle göç kararı verdiği, Hollanda'da/yurtdışında yaşamının bir başarı ölçütü olarak görülmesi sebebiyle bireylerin bir bakıma başarılarını kanıtlamak amacıyla göç ettikleri gözlemlenmiştir:

“Çevre baskısı yüzünden taşındım... (...) İş arkadaşlarım, sosyal çevrem, herkes teker teker yurtdışına taşınyordu. O dönem benim de aşırı bir başarısızlık hissi kapladı içimi. “Allah biz ne yapıyoruz? Ben niye yurt dışına taşınamıyorum? Başarısız mıyım ben?” diye düşünmeye başladım. Bunlar gerçekten dış sesler. Etrafında ailen, arkadaşların, tanıdığın insanlar “Sen bu kadar başarılı bir kadınsın neden yurt dışına gitmiyorsun? Niye burada kalıyorsun?” gibi sorular sormaya başlıyorlar. Çevre baskısı dediğim tam olarak bu yani.” (K12, 34, Kadın, İş Geliştirme Yöneticisi)

“Çevremin, arkadaşlarımın, benden önce mezun olanların, neredeyse herkesin bir süre sonra yurtdışında iş aramaya başladığını gördüm. Tabii herkesin kendine göre sebepleri vardır ama bu sayıdaki artışı görünce böyle bir teklifi reddetmenin önemli bir fırsatı kaçırmak olacağını düşündüm. (K6, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Bu örnekler, bireysel yönelimlerin hem kişisel tercihlere hem de sosyal ilişkiler, toplumsal beklentiler ve hayat tarzı arayışlarına dayandığını ortaya koymaktadır. Bu bireysel yönelimler, yalnızca kişisel arzu ve yaşam doyumuyla sınırlı kalmayıp, göç kararlarının varış noktasına dair çekici unsurlarla da şekillendiğini öne süren İtme-Çekme modeli ile de örtüşmektedir. Bu bağlamda, katılımcıların “yaşam kalitesini artırma” ya da “dünya vatandaşı olma” isteği, Hollanda’nın sunduğu özgürlük, istikrar ve bireysel gelişim gibi çekici faktörlerle birleşerek göç kararını desteklemiştir.

Appadurai’nin (1996) ortaya koyduğu *hayali dünyalar* (imagined worlds) kavramı, bireylerin küresel medyatik imgeler, dijital ağlar ve toplumsal çevre aracılığıyla kurdukları hayal evrenlerini betimlemektedir. Katılımcıların “*yurtdışında yaşamayı çocukluktan beri hayal etmeleri*”, “*çevrelerinin taşınmasıyla oluşan baskı*”, ya da “*hayatın farklı bir yönünü deneyimleme arzusu*” gibi ifadeleri, göç kararlarının rasyonel tercihlerle birlikte hayal gücüyle beslenen bir özlem ve tahayyül sürecine de dayandığını göstermektedir. Bu tahayyül katılımcıların ifadelerine göre çoğu zaman sosyal medyada karşılaşılan başarı hikâyeleri, çevrenin göç deneyimiyle ilgili anlatıları ya da kültürel sermayenin küresel normlara göre yeniden tanımlanması ile beslenmektedir.

Elde edilen veriler, bireylerin göç kararlarını ekonomik ve siyasi nedenlerle birlikte kişisel tatmin, sosyal prestij ve anlam arayışı gibi daha sembolik gerekçelerle de verdiklerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bireylerin “daha iyi bir yaşam tarzı” arayışıyla yaptıkları göçleri anlamlandırmak için yaşam tarzı göçü (lifestyle migration) literatürü önemli bir kuramsal çerçeve oluşturur (Benson & O’Reilly, 2009). Katılımcıların Hollanda’da özgürlük, bireysellik, kültürel deneyim ve toplumsal aidiyet gibi değerleri daha rahat deneyimleyebileceklerine inanmaları, göç

kararlarının hem araçsal hem de yaşam tarzına dair etik ve estetik bir tercih olduğunu, yani expat hareketliliğinin iş ya da eğitim meselesi dışında da kimlik, hayal ve anlamlandırma etrafında şekillenen yaşamsal bir proje olduğunu gözler önüne sermektedir.

4.6.1.2.3. Eğitim ve Akademik Fırsatlar

Hollanda, yükseköğrenim açısından uluslararası ölçekte popüler bir tercih olarak öne çıkmaktadır. Nuffic'in 2023–2024 verilerine göre, Hollanda'daki yükseköğretim öğrencilerinin %16,6'sı uluslararası öğrencilerden oluşmaktadır ve 2024–2025 akademik yılı itibarıyla ülkede 131.000'in üzerinde tam zamanlı uluslararası öğrenci bulunmaktadır. Bu sayı, son yıllarda yaklaşık %3'lük bir artış göstermiş ve Hollanda'yı Avrupa'da açık ara önde gelen bir eğitim destinasyonu haline getirmiştir. En fazla uluslararası öğrencinin geldiği ülkeler arasında Almanya, İtalya ve Çin ile Türkiye de yer almaktadır. Nitekim Nuffic'in raporunda, Türkiye'den gelen yeni kayıt sayısının bir önceki yıla göre %25 oranında arttığı özellikle vurgulanmaktadır (Nuffic, 2024).

Bu araştırmanın bulgularına göre ise 4 katılımcı doğrudan yükseköğrenim amacıyla Hollanda'ya taşınmıştır. Katılımcıların ikisi yüksek lisans, diğer ikisi ise doktora yapmak amacıyla gelmişlerdir.

Katılımcılar arasında, eğitim kalitesi, akademik itibar ve Hollanda'nın sunduğu yapısal avantajlar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Özellikle yüksek lisans düzeyinde eğitim almayı hedefleyen katılımcılar, Avrupa'daki çeşitli ülkeleri kıyaslamış ve Hollanda'nın maliyet-etkinliği, program çeşitliliği ve İngilizce programları nedeniyle öne çıktığını vurgulamıştır:

“Öncelikle yüksek lisans için ben en uygun yerin Hollanda olduğunu düşündüm. Diğer seçeneklerim Almanya, İsviçre, Fransa ve İngiltereydi. İngiltere'nin fiyatları çok yüksek olduğu için eledim. Almanya'da eğitim süresi 2 yıldır ve sonrasında ülkede kalmak daha zordu Almanca bilmen

gerektiği için. Onu da o şekilde eledim. Çünkü Hollanda'da kalmak istediğimden emin değildim. Master yaptıktan sonra dönebilirdim. Ama en azından o opsiyonum olsun istedim. Bir de Hollanda eğitiminin iyi olduğunu biliyordum. Fransa'da Erasmus yaptığım için karşılaştırabilirdim. Erasmus yaparken tanıştığım Hollandalı arkadaşlarımın ne kadar iyi eğitim seviyelerinin olduğunu görmüştüm, böylece Hollanda'ya gelmeye karar verdim.” (K1, 25, Kadın, Satın Alma Uzmanı)

Akademik sistemin yapısı, burs olanaklarının yetersizliği ve kadro kıtlığı gibi nedenlerle Türkiye’de akademik ilerlemenin zorlaştığını belirten katılımcılar ise, yurt dışına çıkmanın bu koşullarda “nitelikli bir akademik kariyer” için kaçınılmaz hale geldiğini vurgulamışlardır.

K11 bu durumu şu şekilde özetlemiştir:

“Doktora yapmak istiyordum ve Türkiye’de bunu yapmak istiyorsanız genelde burslu yapıyorsunuz ve bu doktora bursları geçinmenizi sağlayacak bir miktarda değil. Yani o zamanlar öyleydi. Şu an daha da kötü maalesef. Ek olarak akademide çok rekabetçi bir ortam vardı, kadro imkanları yoktu. Bir de herkes “Bir Avrupa'ya git, doktoranı orada yap, sonra geri gelirsin” modundaydı.” (K11, 29, Kadın, Araştırma Görevlisi)

Benzer şekilde, Türkiye'deki politik atmosferin akademik özgürlüğe etkisi de bazı katılımcıların kararlarında belirleyici olmuştur. Araştırma yapma koşullarının kısıtlılığı ve akademideki kurumsal baskılar, yurt dışında daha özgür ve prestijli bir akademik ortam arayışına yol açmıştır:

“Yüksek lisans yapmak istiyordum ve o zamanlar Türkiye'deki politik durumla rahat rahat araştırma yapmak pek mümkün değildi, (...) aslında hala günümüzde de durum pek iç açıcı değil. Bize hocalarımız bile “Eğer Türkiye'de akademik kariyer yapmak istiyorsanız önce bir yurt dışına çıkın mutlaka, yurt dışını bir görün. Bir dünyanız bir genişlesin. Başka yerlerde insanlar nasıl yapıyorlar bu işi anlayın. Ondan sonrasında geri gelin.” diyorlardı. Ki akademiye bir küresel kurum olarak bakıldığı zaman, yurt

dışında, Türkiye'nin dışındaki ülkelerde Avrupa olsun, Amerika'da olsun, çok daha prestijli kurumlar var. Prestijli kurumlarda çalışmış olmak, eğitim almış olmak, kişinin iş bulma özelliğini, şansını ciddi anlamda arttırıyor. O anlamda yüksek lisansı yurtdışında yapmak makul bir seçenektir.” (K5, 29, Erkek, Araştırma Görevlisi)

Yukarıdaki örnekler bakıldığında yurtdışında eğitim almanın Türkiye’de sosyal ve profesyonel başarıyla özdeşleştirilmesi bağlamı ortaya çıkmaktadır. Daha önce profesyonel gerekçeler başlığı altında vurgulanan “yurt dışında çalışmanın bir başarı göstergesi olarak algılanması” eğilimi, bu bağlamda “yurt dışında eğitim almış olmak” üzerinden de tekrar görünür hale gelmektedir.

Katılımcıların yurt dışında eğitim alma motivasyonlarını şekillendiren faktörler akademik kalite ve yapısal avantajlarla açıklanabileceği gibi bireysel stratejiler, sosyal prestij ve uluslararası hareketlilik idealiyle de ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda, İtme-Çekme Teorisi (Lee, 1996), bir kez daha açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Katılımcıların anlatıları, Türkiye’deki politik baskılar, burs olanaklarının yetersizliği ve akademiye kadro eksikliği gibi itici faktörlerin, Hollanda’nın İngilizce eğitim veren kurumları, akademik özgürlük sağlayan ortamı ve uluslararası prestij gibi çekici faktörlerle birleşerek göç kararlarını şekillendirdiği görülmektedir.

Ayrıca, bu deneyimler hem rasyonel tercihlerle hem de yaşam tarzı göçü (lifestyle migration) literatürünün de işaret ettiği gibi bireyin daha “anamlı” ve “nitelikli” bir hayat kurma arzusuyla da ilişkilendirilebilir (Benson & O’Reilly, 2009). Eğitim, bu anlamda meslekî yatırım olmasının yanında bireyin kendini gerçekleştirme ve küresel vatandaşlık idealine yaklaşma biçimi olarak da ortaya çıkmaktadır.

Bu bulgular, eğitim temelli göçün bir “okul tercihi” olmasının dışında bir aidiyet arayışı, bir toplumsal statü yükseltme stratejisi ve bir kimlik inşa süreci olarak da okunabileceğini göstermektedir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular, yüksek nitelikli göçmenler olarak Türk expatların göç kararlarının çok boyutlu bir yapı sergilediğini ortaya çıkarmıştır. Katılımcıların deneyimleri değerlendirildiğinde, hem mevcut yaşam alanlarına

yönelik duyulan rahatsızlıkların hem de göç ettikleri ülkeye dair sahip oldukları beklentilerin, göç kararında belirleyici olduğu görülmüştür.

Bu bağlamda Rasyonel Tercih Kuramı (Rational Choice Theory) (Boudon, 2003; Habermas, 1984), bireylerin kendi refahlarını artırma yönünde bilinçli ve stratejik tercihler yaptıklarını ortaya koyarken; yaşam tarzı göçü (lifestyle migration) literatürü (Benson & O'Reilly, 2009), bireylerin daha “anlamlı” bir yaşam arayışıyla göç etmeye yöneldiğini vurgulamaktadır. Katılımcıların bazıları göç kararlarını hem kariyer ve eğitim faktörleri ile hem de “kendini gerçekleştirme”, “özgürleşme” veya “başarı hissini dışa vurma” gibi daha derin yaşam hedefleriyle ilişkilendirmiştir.

Ayrıca, katılımcıların gelecek tahayyüllerini şekillendiren hayal evrenleri, Appadurai'nin (1996) hayali dünyalar (imagined worlds) kavramı üzerinden de değerlendirilebilir. Katılımcılar, yurt dışında yaşamayı sadece bir mekânsal geçiş olarak değil, daha güvenli, daha kaliteli, daha prestijli bir hayat inşa etmenin yolu olarak görmüşlerdir. Bu anlamda göç, bir yer değiştirme süreci olmasının yanı sıra bir anlam inşa etme, bir toplumsal konumlanma ve bir kimlik yeniden üretimi süreci haline gelmiştir.

Bu çalışma sonucunda göçün ardındaki motivasyonların hem yapısal hem de öznel faktörlerle şekillendiği; bireysel deneyimlerin ise sosyolojik kuramlarla güçlü biçimde örtüştüğü görülmüştür. Expat göçü, ekonomik veya profesyonel nedenlerin yanında duygusal, kültürel, sosyal ve kimliksel yönelimlerle de biçimlenmekte ve bireyin yaşama yüklediği anlamları yeniden tanımladığı çok katmanlı bir dönüşüm alanı oluşturmaktadır.

4.6.2. Göç Öncesi Sosyal Medya ve Dijital İletişim Araçlarının Kullanımı

Göç süreci hem fiziksel bir yer değişimi hem de zihinsel ve duygusal açıdan hazırlık gerektiren çok boyutlu bir deneyimi ifade etmektedir. Bu hazırlık sürecinde ise bireyler, gidecekleri ülkeye dair belirsizlikleri azaltmak, gittikleri ülkede

karşılaşacakları yaşam koşullarına ilişkin fikir edinmek ve göç kararlarını pekiştirmek gibi amaçlarla çeşitli kaynaklardan bilgi edinme eğiliminde olmaktadır. Günümüzde bilgi edinme amacı ile kullanılan kaynakların başında ise dijital mecralar ve sosyal medya platformları gelmektedir. (Bahl ve diğ., 2025). Nitekim mevcut araştırmadan elde edilen bulgular da bazı katılımcıların sosyal medyayı göç öncesi bir enformasyon aracı olarak kullandıklarını göstermiştir.

Görüşme yapılan katılımcıların 9'u, Hollanda'ya göç etmeden önce çeşitli sosyal medya ve dijital iletişim araçları aracılığıyla bilgi arayışına girdiğini ifade etmiştir. Katılımcılar kimi zaman sosyal medya içerikleri ile Hollanda'da günlük yaşam pratiklerini gözlemlemiş, kimi zaman ise idari süreçlere dair rehberlik edici içeriklere ulaşmışlardır. Öte yandan 14 katılımcının 5'i ise göç öncesi araştırma yapma bakımından sosyal medyaya daha mesafeli yaklaşarak bu kanallardan araştırma yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Göç öncesi sosyal medya ve dijital iletişim araçlarının kullanımı bağlamında ortaya çıkan bulguların bir bölümü Kullanımlar ve Doyumlar (Uses and Gratifications) Teorisi çerçevesinde ele alınmıştır. Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı ilk olarak Katz tarafından geliştirilmiş ve “medya insanlara ne yapıyor?” sorusundan çok, “insanlar medyayla ne yapıyor?” sorusuna odaklanmasıyla iletişim araştırmalarında yeni bir yönelim başlatmıştır (Katz, 1974). Katz'a göre bireyler, bilgi edinme, eğlenme, kimlik geliştirme ya da toplumsal bağ kurma gibi ihtiyaçlarını karşılamak için kitle iletişim araçlarını aktif biçimde seçmekte ve kullanmaktadır. McQuail ise bu kuramı sistematikleştirerek, izleyicilerin medya kullanım motivasyonlarını beş ana grupta toplamıştır: bilgi edinme, kişisel kimlik geliştirme, toplumsal entegrasyon, eğlence ve kaçış (McQuail, 1983).

Bu doğrultuda incelendiğinde katılımcıların göç öncesinde bilgi edinme amaçlı sosyal medya aracılığıyla Hollanda'da yaşama ilişkin araştırma yapmaları, Kullanımlar ve Doyumlar Kuramının bilgi doyumuna karşılık gelmektedir. Sosyal medyadan araştırma yapan bu bireyler, bilgi ve haber alma ve bunları yorumlama anlamına gelen bilişsel ihtiyaçlarını sosyal medya ile gidermişlerdir.

Öte yandan sosyal medyadan araştırma yapmayan bireylerin ise kendi kişisel çevrelerinden bilgi almayı tercih ettikleri ve sosyal medyada dolaşımında bulunan bilgilere güvenmedikleri bulgusu saptanmıştır. Bu durum, Habermas'ın kamusal alanı, bireylerin toplumsal meseleleri tartışabileceği, fikir alışverişinde bulunabileceği, rasyonel tartışma yoluyla ortak bir anlayış geliştirebileceği bir mecra olarak tanımladığı Kamusal Alan Kuramı (Public Sphere) ile açıklanabilir (Habermas, 2005, akt. Torun, 2020). Dijital iletişim ortamları da bu kuramın modern bir uzantısı olarak değerlendirilebilir bir kamusal alan olarak kendini gösterse de araştırmanın bulguları, kamusal alanın ideal işleyişine gölge düşüren unsurların da söz konusu olduğunu göstermiştir. Katılımcılar, sosyal medyada karşılaştıkları bilgi kirliliği, doğrulanamayan içerikler ve anonim kaynaklar nedeniyle bu platformlara eleştirel yaklaşmakta ve rasyonel kamusal tartışma ortamının zedelendiğini ima etmektedirler. Bu durum, Habermas'ın "kamusal aklın" (public reason) zayıfladığı mecralarda bireylerin alternatif güven kaynaklarına yönelme eğilimini (Habermas, 2023, akt. Yıldırım ve Bulduklu, 2025) destekler. Nitekim bazı katılımcılar için bilgiyi kimden ve nasıl edindikleri bilgiye ulaşmada temel kriter halini almıştır.

4.6.2.1. Göç Öncesi Araştırma Yapmayanlar

Araştırma bulgularına göre, çeşitli sosyal medya ve dijital iletişim kanallarından Hollanda'ya göç süreci ile ilgili araştırma yapan katılımcıların yanı sıra, 5 katılımcı göç öncesinde sosyal medya ve dijital iletişim kanalları aracılığıyla bilgi edinme amaçlı araştırma yapmadıklarını dile getirmişlerdir.

Katılımcı K6, sosyal medyada araştırma yapmak yerine kendi kişisel ağlarına başvurduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“(.) Hollanda'ya kabul almadan önce hiç araştırma yapmadım. Zaten Amsterdam ofisindeki ekiple bağlantılarım vardı, o benim avantajım oldu. Onlar Türkiye'ye gidip geliyorlardı, o yüzden (Hollanda'daki) hem iş ortamını hem yaşam tarzını biraz biliyordum.” (K6, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Bu ifadelerle paralel olarak K12 de sosyal medya aracılığıyla bilgiye ulaşma konusundaki çekincelerini şu ifadelerle vurgulamıştır:

“Ben (sosyal medyada) böyle şeylere çok bakmıyorum, ihtiyaç dahilinde gerekirse bakıyorum. Bir de ben sosyal medyada araştırma yapmak yerine insanlara sormayı tercih ediyorum, arkadaşın arkadaşı, referans, kendi network’üm vesaire... Çünkü bence sosyal medyada çok fazla bilgi kirliliği var. Birçok söylenen şeyin ne kadar gerçekliği var bilmiyorsun.” (K12, 34, Kadın, İş Geliştirme Yöneticisi)

Bu ifadelerden, Hollanda’da halihazırda sosyal, kişisel ya da profesyonel bağlantılara sahip olan bireylerin göç sürecine dair bilgi ihtiyaçlarının büyük çoğunluğunu doğrudan kendi çevrelerinden karşıladıkları ve buna bağlı olarak sosyal medya araştırmasına ihtiyaç duymadıkları anlaşılmaktadır. Göç öncesi süreçte bilgi arayışında bireylerin dijital platformlardan faydalanma motivasyonları ise büyük ölçüde erişilebilirlik, güvenilirlik ve ilişkisellik gibi faktörlere dayanmaktadır. Bu bağlamda sosyal medyanın, mevcut bağlantıları sınırlı olan bireyler için birincil bir kaynak işlevi görürken, güçlü kişisel ağlara sahip bireyler için ise daha ikincil ve tamamlayıcı bir araç olarak işlev gördüğü düşünülebilir. Deneyime dayalı, doğrudan ve ilişkişel bir bilgi aktarımı, birincil bilgi kaynağı olarak kişisel bağlantılarını kullanan bu bireyler açısından sosyal medyada karşılaşılabilecek spekülative ve doğruluğu teyit edilemeyen içeriklere kıyasla çok daha güvenilir bulunmakta, bu nedenle göç sürecinde bilgi edinmek amacıyla sosyal medya kullanımına karşı daha mesafeli bir duruş sergilemektedirler.

Bütün bunların yanı sıra sosyal medyada, kaynağı anonim olan paylaşımlar ve çelişkili anlatıların yarattığı bilgi kirliliği de bazı bireylerin bu platformlara ilişkin eleştirel bir tutum geliştirmesine yol açmaktadır. Bu tutumda olan katılımcılar, özellikle göç gibi yüksek düzeyde belirsizlik içeren bir karar söz konusu olduğunda, birebir deneyim aktarımını ve güvenilir referansları öncelikli bilgi kaynakları olarak değerlendirmekte ve bilgiye “nereden” erişildiğine “ne” öğrenildiği kadar önem vermektedirler. Bu bağlamda, bireylerin kişisel ağlarının göç kararı alma sürecinde

stratejik açıdan önemli bir rol oynadığı ve bilgiye duyulan güvenin sosyal ilişkiler aracılığıyla yeniden üretildiği söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ayrıca, katılımcıların sosyal medya platformlarına yönelik mesafeli duruşlarının dijital ortamlarda karşılaştıkları iletişim yapılarıyla da ilişkili olduğunu göstermektedir. Katılımcıların dijital mecradaki anlatıların anonimliği, çelişkili ve güvensiz oluşuna dair vurguları, bu mecralarda kurulan iletişimin rasyonellikten uzaklaştığına işaret etmektedir. Özellikle göç gibi karar anlarında bireylerin, kamusal dijital mecralar yerine Habermas'ın "yarı-kamusal alan" (semi- public space) olarak ifade ettiği (Habermas, 2023, akt. Yıldırım ve Bulduklu, 2025) güven duydukları özel sosyal ilişkileri tercih etmeleri, dijital kamusal alanların sunamadığı bilgi güvenliğini ve istikrarını bu ilişkisel bağlar aracılığıyla sağlamaya çalıştıklarını ortaya koymaktadır.

Habermas bu durumu Kamusal Alan (public sphere) kuramında, bireylerin kamusal tartışma ortamlarından beklediği rasyonel ve eleştirel iletişim biçiminin karşılanmadığı dijital platformlarda, kamusal aklın yerini spekülative söylemlere ve doğruluğu teyit edilemeyen içeriklere bırakması şeklinde açıklamaktadır (Habermas, akt. De Zeeuw, 2024; Utomo, 2022). Bu tercih, rasyonel iletişim zemini sunması beklenen sosyal medya ve dijital mecraların işlevine duyulan inancın zayıfladığını ve bireylerin bilgiye erişim pratiklerini daha çok sosyal güven ve deneyim aktarımına dayandırdıklarını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, bilgi arayışı süreçlerinde kamusal alandan özel ağlara doğru yönelen bu geçiş, dijital ortamlarda ideal bir iletişim zemininin yokluğuna verilen stratejik bir yanıt olarak değerlendirilebilir.

4.6.2.2. Göç Öncesi Araştırma Yapanlar

Göç öncesi dönem, katılımcılar açısından fiziksel bir hazırlık sürecinin yanı sıra bilgiye ulaşma ihtiyacının da belirginleştiği bir dönem olduğundan gündelik yaşam pratiklerinden idari detaylara kadar birçok konuda hem sosyal medyada içerik tüketme hem de deneyim sahibi bireylerle doğrudan iletişime geçme aracılığıyla bilgi edinildiğine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Bu bağlamda sosyal medya, tek yönlü bir bilgi edinme aracı olmanın ötesinde içerik üretimi, paylaşımı ve dijital etkileşim imkânı sağlayan çok katmanlı bir ağ görevi üstlenmektedir. Alencar'ın (2017) belirttiği üzere göç bağlamında sosyal medya, özellikle iletişim ve iş birliği süreçlerindeki yeniliklerle ilişkili olarak, göçmen adaylarının sosyal ağlarını geliştirmelerine olanak tanıyan dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Buna paralel olarak Komito (2011), sosyal medya sayesinde göç ağlarının genişlediğini ve göç kararını destekleyen bilgilerin daha erişilebilir hâle geldiğini öne sürmektedir. Nitekim Dekker ve Engbersen'e (2014) göre de sosyal medya, diğer dijital platformlara kıyasla kullanıcıların içerik tüketme, üretme ve paylaşma pratiklerini aynı anda mümkün kılarak, göç süreçlerini hızlandıran ve kolaylaştıran bir enformasyon zemini sunmaktadır.

Bunlara ek olarak, Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı'na (Uses and Gratifications Theory) göre bireyler, medyayı belli başlı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla seçerek kullanmakta ve enformasyon, rehberlik ve yön bulma gibi bilişsel doyumlar, medya kullanımını motive eden temel unsurlar arasında yer almaktadır (Katz ve diğ., 1973). Bu bağlamda katılımcıların sosyal medya ve dijital platformlardan göç öncesi araştırma yapması; özellikle bilgi edinme, durum değerlendirmesi yapma ve gelecek planlaması gibi bilişsel ihtiyaçlarını karşılama arayışıyla ilişkilendirilebilir.

4.6.2.2.1. Göç Öncesi Erişilen İçerikler

Göç öncesi sosyal medya aracılığıyla araştırma yaptığını belirten katılımcıların ifadeleri incelendiğinde öncelikli olarak *İdari Konular ve Gündelik Yaşam* ile ilgili olarak araştırma yaptıkları ve içerik tükettikleri saptanmıştır.

4.6.2.2.1.1. İdari Konular Hakkında Araştırma

Katılımcıların Hollanda'ya göç etme sürecindeki deneyimleri incelendiğinde gerek göç öncesinde gerekse hareketlilik sırasında çok sayıda bürokratik ve idari aşamadan geçtikleri görülmüştür. Katılımcıların anlatılarına göre, Yüksek Nitelikli Göçmen statüsüyle Türkiye'den Hollanda'ya gelen bireylerin, BSN (Burger Service Nummer) numarası edinme, adres kaydı yaptıрма ve oturum kartının teslim alınması gibi çeşitli resmi işlemleri yerine getirmeleri gerekmektedir. Katılımcılar, bu sürecin karmaşık ve belirsizliklerle dolu olduğunu ifade etmişler ve özellikle ilk kez bu tür bir idari prosedürle karşılaşmaları nedeniyle, nasıl ilerlemeleri gerektiğine dair yönlendirici bilgi arayışına girdiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda sosyal medya platformlarının, katılımcılar için bilgi ve deneyim paylaşımı sunan dijital kaynaklar olarak öne çıktığı görülmüştür.

“YouTube'daki videoları bayağı izlemiştik o dönem... Onun dışında malum Instagram... Yani sosyal medya ve YouTube'dan tabii ki araştırdık. Özellikle idari işlerle ilgili konuları tabii ki araştırman gerekiyor. İlk başta Hollanda'ya gelir gelmez yapılacaklar var, oturum kartının alınması, BSN numaranı alman gibi. Özellikle o ilk birkaç kaç ay için bayağı ilk gelmeden önce araştırma yapman gerekiyor.” (K3, 35, Kadın, Klinik Takım Müdürü)

“Daha çok bu idari konuları araştırdım. Mesela ev kiralarken nelere dikkat edeceksin? Oturum kartını, BSN numaranı nereden nasıl alacaksın? Çünkü o anda insan “Hollanda'da ne yapılır? Nereye gidilir?” gibi konuları ikinci

plana atıyor doğal olarak. Senin için o anda o öncelikli olmuyor. İlk önce düzenini kurmak istiyorsun.” (K7, 27, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Bu ifadeler, katılımcıların göç deneyimlerinin teknik ve idari gereklilikler barındırdığını ve bu alandaki enformasyon eksikliklerini zaman zaman sosyal medya ile kapattıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, sosyal medyanın bu noktada yalnızca bir bilgi edinme aracı değil, aynı zamanda bireylerin kendilerini hazırlama ve belirsizliği azaltma stratejilerinin bir parçası olarak işlev gördüğü de görülmektedir.

Bu bulgular, Kullanımlar ve Doyumlar (Uses and Gratifications) Kuramı bağlamında değerlendirildiğinde, katılımcıların sosyal medyayı göç öncesi dönemde idari konularla ilgili bilgi edinmek amacıyla kullanmalarının, özellikle bilişsel doyum ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir medya kullanım biçimi olduğu değerlendirilmesi yapılabilir. Bu bağlamda sosyal medya, teknik bilgiye ulaşma imkânı sunan ve bireylerin kendi göç süreçlerini planlamalarına yardımcı olan kişisel bir rehber işlevi de görmektedir (Dekker ve Engbersen, 2014; Alencar, 2017; Komito, 2011).

4.6.2.2.1.2. **Gündelik Yaşam ile İlgili Konularda Araştırma**

Katılımcılarla yapılan görüşmeler, katılımcıların Hollanda’daki yaşam tarzı, yaşam maliyetleri, sosyal ve turistik faaliyetler, kültürel etkileşimler gibi konularda da Hollanda’yı tanıma amacıyla sosyal medya içeriklerini takip ettiklerini ortaya koymuştur.

Katılımcı K10, göç öncesi yaptığı araştırmayı “*Genellikle YouTube'daki videoları izledim. Tam kanalları hatırlamayabilirim ama “expat olmak, Hollanda'da yaşam” konulu videoları izledim. Ne yapacağımı ne edeceğimi, kuralların nasıl olduğunu araştırdım. Belki 50 video, 100 video dinlemişimdir. Dinlemişimdir diyorum çünkü arabada açıyordum Türkiye'de bir yere giderken. Bir yere gidiyorum 40 dakika, 50 dakika onu dinliyorum. Onlar benim bilgi açığımı çok kapattı.*” (K10, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi) sözleriyle ifade etmiştir. Bu ifade, göç öncesinde

bireylerin gündelik yaşam pratiklerine dair duydukları bilgi ihtiyacını sosyal medya aracılığıyla gidermeye çalıştıklarını ve aynı zamanda bu bilgi açığının büyüklüğünü de dolaylı biçimde ortaya koymaktadır.

K11 ise göç öncesi Hollanda ile ilgili sosyal medya içerik tüketiminin kendisine sağladığı faydayı aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir:

“Sürekli sosyal medyadan Hollanda’da yaşam, Hollanda’da market alışverişi gibi konulara bakıyordum. Onun dışında gideceğim okuldaki insanlarla Instagram’dan ekleşmiştik. Onlarla Hollanda’da hayat nasıl, günlük yaşam nasıl, bilim nasıl ilerliyor gibi konularda konuşuyorduk. Onlar Hollanda’daki ilk arkadaşlarım oldular diyebilirim. O yüzden de sosyal medya benim çok işime yaradı.” (K11, 29, Kadın, Araştırma Görevlisi)

Buradan katılımcıların salt sosyal medyada içerik tüketmek yerine, dijital iletişim kanalları aracılığıyla içerik üreticileri ile iletişime geçerek bağlantı kurdukları ve birinci ağızdan deneyim aktarımı yoluyla bilgi edindikleri sonucuna da varılabilir. Sosyal medya bu bağlamda sadece bir bilgi kaynağı değil, aynı zamanda bir sosyal köprü olarak da işlev görmektedir.

K14 de benzer şekilde içerik üreticileriyle kurduğu bağlantıları şu şekilde anlatmaktadır:

“Taşınmadan önce Youtube çokça izledim. YouTube’da burada senelerdir yaşayanlar veya yeni gelmiş olanlar vardı. Tek olanlar vardı. Ailesiyle gelmiş olanlar vardı. Bu insanların YouTube’da çektiği gündelik hayatlarından paylaştıkları kesitleri, bilgileri, bunları paylaştıkları videoları izliyordum çokça. Elimde o zaman Hollanda’ya taşınmakla ilgili somut bir fırsat yoktu henüz ama yine de izliyordum, bunları takip ediyordum. Bu insanlarla hatta iletişimdeydim. Birçoğuna sosyal medyadan yazmışım bana fikir verebilecekleri bir şey olur, yol gösterirler, belki bir şey kaparım diye düşünerek.” (K14, 27, Erkek, Maritime Satış Mühendisi)

K8'in “Çöp nasıl atılır onun videosunu dahi izledim...” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı) şeklindeki ifadesi, bireylerin göç süreçlerinde temel gündelik konulara ilişkin dahi sosyal medyada bilgi arama ihtiyacında olduklarını göstermekte, bu süreç ortaya çıkan bilgi boşluklarının yaygınlığını ve bu durumun sıradanlaştığını gözler önüne sermektedir. Göç sürecinde kamusal bilgiye ulaşma konusunda yaşanan bu güçlük, daha yapısal ve güvenilir dijital rehberlik mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Nitekim bu durumun, bireysel çabalarla kapatılmaya çalışılan bir boşluğun ötesinde diaspora topluluklarının kolektif olarak üstlenebileceği potansiyel bir destek alanına işaret etmektedir.

Katılımcılar, platformlardaki göçmen toplulukları ve onların ürettikleri içerikleri vize başvuru prosedürleri, iş ve konut bulma stratejileri, günlük yaşam deneyimleri gibi pek çok konuda yol haritası niteliğinde kullanmışlardır. Bu yönüyle sosyal medya, Habermas'ın kamusal alan modelinde olduğu gibi vatandaşların (burada potansiyel göçmenlerin) ortak ilgi alanı olan bir konuda (burada yeni bir ülkeye yerleşme konusunda) bir araya gelerek birbirlerine destek olduğu bir alan halini alır. (Habermas, 1991). Bu dijital kamusal alanda paylaşılan bilgiler ve deneyimler aracılığıyla bireysel kararların uygulanması, kolektif bir öğrenme sürecine dönüşmektedir. Katılımcıların da belirttiği üzere, sosyal medyada kurulan bağlar sayesinde “Onlar yapabildiyse biz de yaparız” düşüncesi pekişmekte ve bu ağlar, henüz tanışık olmayan kişilerle dahi “gizil bağlar” (latent ties) oluşturarak bilgi aktarımı sağlamaktadır. (Haythornthwaite, 2002). Böylece sosyal medya grupları ve içerikleri, göç sürecinde olan bireylerin bilgi ihtiyacını karşılayanın (Kullanımlar ve Doyumlar kuramındaki *gözetim/bilgi edinme* işleviyle uyumlu biçimde) yanı sıra yalnız olmadıkları hissini de vererek sosyal destek sağlamaktadır.

4.6.2.3. Başvurulan Platformlar

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, göç öncesi bilgi edinme sürecinde başvuru kaynağı olarak öne çıkan sosyal platformlar arasında; YouTube, Instagram,

Reddit, Ekşi Sözlük gibi açık dijital platformlar ve WhatsApp ve Facebook gibi daha kapalı topluluk yapısına sahip kanallar bulunmaktadır.

Katılımcılardan elde edilen bulgular en çok başvuru alan platformun YouTube olduğunu (6 kişi), onu Ekşi Sözlük (3 kişi), Instagram (2 kişi), Reddit (2 kişi), Facebook gruplarının (1 kişi) ve WhatsApp gruplarının (1 kişi) takip ettiğini göstermiştir. Bu platformlar, katılımcıların göç öncesi dönemde hem idari süreçleri hem de gündelik yaşam pratiklerini anlamlandırmalarına yardımcı olmuş ve sosyal, kültürel ve ekonomik düzlemde Hollanda'ya dair bir ön izlenim geliştirmelerine olanak tanımıştır.

Youtube: Katılımcılar arasında göç öncesinde en sık başvuru alan platform olan YouTube, özellikle Hollanda'da gündelik yaşamın nasıl işlediği, yaşam maliyetleri, ev kiralama, araç alımı gibi pratik bilgilere erişim açısından yoğun olarak kullanılmıştır:

“Youtube'dan genel hayatla ilgili ‘Yaşam maliyetleri nedir? Maaş nedir?’ gibi konuları araştırdım... Çünkü gelmeden maaşınız yetecek mi yetmeyecek mi bilmiyorsunuz. Ama bir yandan da şu var: Gelmek istiyorsunuz ve şirketin verdiği teklifi kabul etmeniz gerekiyor. Çünkü reddetme lüksünüz yok. Bu yüzden alacağınız maaş yetecek mi bilmek istiyorsunuz. Onun dışında kiraya nasıl çıkarız, oturum kartı almak için neler gerekiyor... Bunlara hep baktık çoğunlukla.” (K4, 30, Pazarlama Uzmanı)

Instagram: Instagram, özellikle yaşam tarzına yönelik görsel içerikler yoluyla bilgi edinme ve ilham alma amacıyla kullanılmış ve katılımcılar, Hollanda'daki yaşam ritmini gözlemleyerek kendi beklentilerini şekillendirme imkânına erişmişlerdir. K1, sosyal medyada tükettiği içeriklerle Hollanda yaşam tarzından etkilendiği şu sözlerle ifade etmiştir:

“(.) Sosyal medyadan bakıp etkilendiğim kişiler oldu. Erasmus'la tanıştığım Hollandalı bir kız vardı. Onun sosyal medyasından çok etkilenmiştim. Çok keyifli gözükiyordu her şey, bana çok güzel bir izlenim veriyordu. Havanın yağmurlu ya da güneşli olmasının bir farkı yoktu onun için. Güneşliyse parka

gidip koşarlar, piknik yaparlar, doğanın tadını çıkarırlar. Yağmurluysa güzel bir restorana gider, yemeğini yer. Bir talk show'a gider. Her şeye ulaşabiliyorlar. Hem bir maddi ulaşım var. Hem de her şey ayaklarının altında gibi. Bana farklı gelmişti. Bizim Türkiye'de bir haftasonu aktivitesi alışveriş merkezine gidip tüm günü orada geçirmekken onlar çok farklı şeyler yapıyordu. Onu fark ettim. Golf oynamaya gidiyor, ata binmeye gidiyor vs. Bu beni çok etkilemişti.” (K1, 25, Kadın, Satın Alma Uzmanı)

Aynı zamanda kimi katılımcılar (K11, K14) daha önce belirtildiği gibi, platformu içerik üreticileriyle iletişime geçmek ve sorularını yöneltmek amacıyla kullanmışlardır.

Facebook ve Whatsapp Grupları: K13, daha sonraki bölümlerde detaylı biçimde ele alınacak olan "Amsterdam Anneleri" gibi Türklerin birbirine yardım ettiği ve bilgi paylaştığı Facebook gruplarından göç öncesinde araştırma yaptığını belirtmiştir:

“Sosyal medyadan pek araştırma yapmadım, yalnızca Facebook’a bakıyordum. Orada Amsterdam’daki kadınların oluşturduğu bir topluluk var, birbirlerine yardım ettikleri ya da bilgi paylaştıkları. O grubun gönderilerine bakmıştım.” (K13, 28, Kadın, Medikal Pazarlama Uzmanı)

Ekşi Sözlük ve Reddit: Kapsamlı ve detaylı bilgi taramaları için ise çoğunlukla anonim yazıların yer aldığı, kullanıcı deneyimlerine dayalı olan bu platformlar tercih edilmiştir. K2, özellikle Ekşi Sözlük'teki Hollanda başlığını 200 sayfaya kadar okuduğunu ve Reddit'i de kullandığını ifade etmiştir:

“Ben deli gibi Ekşi Sözlük okudum. Reddit'i çok okudum. (..) Ekşi Sözlük'den mesela açıp açıp Hollanda ile ilgili şeyler okuyordum. Çok net hatırlıyorum yani. Ekşi Sözlük'deki Hollanda başlığının belki 200 sayfasını okumuşumdur.” (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü)

Bu bulgular, sosyal medyanın, göç öncesi dönemde bireylerin bilgiye erişim ihtiyaçlarına farklı düzlemlerde yanıt sunan bir araç olarak öne çıktığını ortaya

koymaktadır. Katılımcılar bu platformlardan bazılarını pratik bilgilere ulaşmak, bazılarını ise gündelik yaşamı gözlemlemek veya kişisel deneyimlerden ilham almak amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Video temelli içeriklerin yer aldığı YouTube, prosedürel adımların anlaşılması ve yaşam tarzlarına dair ön izlemeler sunması açısından etkili bir kaynak olarak tercih edilirken, Instagram ise daha çok Hollanda'daki yaşam ritmine dair izlenim edinme ve bireylerle doğrudan iletişim kurma alanında başvurulan bir platform olmuştur. Kullanıcı yorumlarına dayalı, yazılı içerik bulunduran platformlar olarak Reddit ve Ekşi Sözlük ise, göç edenlerin kişisel deneyimleri aracılığıyla farklı senaryolar hakkında fikir yürütmek için kullanılmıştır. Bu çeşitlilik, sosyal medya platformlarının göç öncesi hazırlık sürecinde çok yönlü ve katılımcı özelliğiyle işlevsel bir kaynak haline geldiği sonucunu gözler önüne sermektedir.

4.6.2.4. Göç Öncesi Sosyal Medya Araştırması ile Göç Motivasyonu İlişkisi

Araştırma bulgularına göre bazı katılımcılar için göç öncesinde sosyal medyada tükettikleri içerikler, motivasyonu artırıcı ve kararı pekiştirici bir etki yapmıştır. Yurt dışında eğitim ve kariyer hedefleri zaten güçlü olan bireyler dahi, sosyal medya sayesinde bu hedefe yönelik isteklerini daha da kamçılayan bir destek bulmuştur. Örneğin, K11 doktora için yurtdışına gitme motivasyonunun zaten yüksek olduğunu, ancak sosyal medyadaki içeriklerin bu motivasyonu daha da artırdığını belirtmiştir:

“(.) İzlediklerim beni daha çok motive ediyor, daha mutlu ediyordu, bunları görüp gaza geliyordum.” (K11, 29, Kadın, Araştırma Görevlisi)

Bu ifade göstermektedir ki göç planı yapan bireyler, sosyal medya içerikleri aracılığıyla hedef ülkeyi adeta bir “hayal edilen dünya” olarak tasavvur etmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Hollanda'daki yaşama ilişkin deneyimler sunan Instagram gönderileri, YouTube vlog'ları veya blog yazıları, katılımcıların zihinlerinde idealize edilmiş bir hayat tablosu oluşturmuş ve *“orada ben de mutlu*

olabilirim” düşüncesini beslemiştir. Nitekim K2 sosyal medyada gördüğü içeriklerin kendisini çok motive ettiğini “Beni çok motive etti... Hollanda’nın çok göç edilebilir bir ülke olduğunu düşündüm.” (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü) sözleriyle vurgulamıştır.

K4 de benzer biçimde *“Sosyal medyada gördüklerimiz bizi olumlu etkiledi açıkçası. ‘Onlar yapabiliyorsa biz de yapabiliriz’ diye düşündük. Genel olarak yurtdışında yaşayan insanların hikâyelerinden ister istemez ilham alıyoruz bence.”* ifadesiyle, başkalarının başarı hikâyelerinden güç aldıklarını dile getirmiştir (K4, 30, Pazarlama Uzmanı). Bu ifadeler, sosyal medyanın göç niyetini nasıl pekiştirebildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Katılımcılar, görece ayrıcalıklı bireylerin sadece iş veya zorunluluk nedeniyle değil, *“daha iyi bir yaşam kalitesi”* arzusuyla başka ülkelere yerleşmesini ifade eden yaşam tarzı göçü (lifestyle migration) literatüründe değinildiği üzere (O’Reilley,2009), yaşam kalitelerinin iyileşmesi arayışıyla hareket ederken sosyal medya içeriklerinden beslenmişlerdir. Bu katılımcılar, sosyal medyada sunulan haliyle Hollanda’yı ferah, ilerici ve yaşanması keyifli bir yer olarak görmüşler ve bu durum onları *“ideal bir yaşam”* arayışında motive etmiştir. Böylece sosyal medya, göç etme arzusunu ve kararını psikolojik olarak destekleyen ve güçlü tutan bir vitrin işlevi görmüştür.

Bazı katılımcılar için ise sosyal medya, karar alma aşamasından ziyade kararın uygulanması sürecinde kritik bir rol oynamıştır. Halihazırda Hollanda’ya göç etme kararını netleştirmiş olan bu kişiler, sosyal medyayı daha çok *“neyle karşılaşacağım ve nasıl hazırlanmam gerek”* sorularına yanıt bulmak için kullanmışlardır. Nitekim K10, sosyal medya içeriklerinin göç etme motivasyonunu fazla etkilemediğini ifade etmiş, kararını verdikten sonraki göç etme sürecinde ve sonrasında prosedürleri anlama ve planlama konusunda önemli bir boşluğu doldurduğunu belirtmiştir (K10, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi).

Benzer şekilde K8 de sosyal medya içeriklerinin göç kararını etkilemediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Göçeceğimi bildiğim bir noktadaydım, o yüzden beni etkilemedi. Ama beni gerçeklikle yüzleştirdi. Çünkü hep “Avrupa’da hayat çok güzel zaten ne

derdiniz var ki?” diye düşünüyorsun. Sonra biraz izleyince diyorsun ki “Tamam bu tamamen farklı bir sistem, benim bunu öğrenmem ve adapte olmam gerekecek.” O yüzden her şeyin güllük gülistanlık olmadığını fark etmiş oldum.” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

Bu bağlamlarda, sosyal medya içeriklerinin göç motivasyonu üzerindeki etkisi kişiden kişiye değişebilmekte, genel olarak bakıldığında, karar öncesinde motivasyonu besleyip cesaret verici ve karar sonrasında sürece hazırlanmada yol gösterici olmak üzere çift yönlü bir işlev göstermektedir. Sosyal medya, Appadurai’nin (1996) deyiimiyle bir *hayal dünyası* yaratsa dahi bu dünyanın perde arkasını tamamen yansıtmayabilir. Ancak katılımcıların deneyimleri, bilinçli bir medya okuryazarlığı söz konusu olduğunda sosyal medyanın göç sürecine dair önemli içgörüler sunabildiğini göstermektedir. Bir açıdan dijital platformlar, Habermas’ın kamusal alan tanımında olduğu gibi (Andersson, 2019; Habermas, 1974) göçmen adaylarının ortak bir paydada buluşarak deneyim aktarımında bulunduğu küresel bir forum sağlamıştır. Bu forumda paylaşılan idealize hikâyeler, bir yandan bireylerin motivasyonunu artırma işlevi gösterip “*daha iyi yaşam*” arayışını (yaşam tarzı göçü bağlamında) güçlendirirken, bir yandan da pratik bilgi akışı sayesinde belirsizlikleri azaltarak göç sürecini daha yönetilebilir hale gelmesine olanak sağlamıştır.

4.6.3. Kimlik, Aidiyet ve Kültürel Etkileşim

Türkiye’den Hollanda’ya göç eden yüksek nitelikli Türk expatların göç deneyimlerini anlamayı amaçlayan bu araştırmanın ilk adımında, bu bireylerin Hollanda’ya “neden” göç ettiği sorusu üzerine yoğunlaşmış ve expatların göç motivasyonlarını belirlemenin üzerinde durulmuştur. İkinci aşamada ise, Hollanda’ya göç eden Türk expatların kendilerini nasıl tanımladıkları, kimliklerini nasıl inşa ettikleri ve göç sonrasında kimlik algılarında herhangi bir değişim olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırma özelinde Türkiye’den Hollanda’ya çoğunlukla eğitim, iş ve profesyonel gelişim gibi sebeplerle kendi istekleriyle göç eden bireylerin kendilerini nasıl tanımladıklarını ve kimliklerini nasıl inşa ettiklerini analiz edebilmek, araştırmanın ileriki aşamalarında bu kimlikler üzerinden hayatlarını devam ettiren bireylerin iletişim ve entegrasyon pratiklerini, sosyal medya kullanımlarını ve kendi aralarında kurdukları toplulukları anlayabilmek açısından da kritik önem taşımaktadır.

Gatti (2009), expatları çoğunlukla profesyonel sebepler ve yurtdışı deneyimi elde etmek amacıyla göç eden yüksek eğitilmiş bireyler olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde, Hollanda hükümeti de 2004 yılında getirdiği bir göçmen statüsü olan Yüksek Nitelikli Göçmen (Kennismigrant) statüsünü tanıtmıştır ve yüksek nitelikli göçmen olmanın koşullarından biri de başvuru sahibinin yüksek eğitilmiş olması ve Hollanda’da uzmanlık gerektiren bir pozisyonda belli bir maaş kriterini karşılayacak şekilde, Hollanda Göçmenlik Bürosu tarafından onaylı bir şirkette çalışması olarak belirlemiştir (IND,2024). Bu bağlamda bakıldığında, bu çalışmada expat ve yüksek nitelikli göçmen tanımları eş anlamlı olarak kullanılmıştır; nitekim Gatti (2009) ‘nin tanımı ile Hollanda’daya özgü yüksek nitelikli göçmen tanımı paralellik göstermektedir.

Hollanda’daki yüksek nitelikli Türk göçmenlerin, ya da diğer bir deyişle Türk expatların, kimliklerini inşa süreçleri oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir zeminde gerçekleşmektedir. Araştırma bulgularına göre bu karmaşıklığın önemli nedenlerinden biri, Hollanda’da 1960’lı yıllardan itibaren yerleşmiş ve bugün büyük bir nüfusu temsil eden, çoğunlukla vasıfsız işçi olarak göç etmiş önceki kuşak Türk göçmenlerin varlığıdır. (Göç Araştırmaları Vakfı, 2024; Tuna Balder, 2023). Araştırmanın bu bölümü aynı zamanda, Hollanda’ya expat statüsünde göç eden bireylerin, kimlik inşa süreçlerinde katılımcıların sıklıkla "gurbetçi" olarak tanımladığı bu önceki kuşak Türk göçmenleri dikkate alıp almadıklarını, onlarla bir mesafe ya da aidiyet hissedip hissetmediklerini de incelemektedir.

4.6.3.1. Hollanda’da Yaşayan Yüksek Nitelikli Göçmenlerin Kimlik Algıları

Katılımcılar kendilerini nasıl tanımladıklarına yönelik soruya dair farklı yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Katılımcıların bir kısmı kendisini “expat” olarak, bir kısmı “göçmen” olarak tanımladığını belirtirken, bir kısmı da kendisini herhangi bir biçimde tanımlamaya gerek duymadığını ve tanımlayamadığını, kendisini tanımlama şeklinin zamana, mekâna ve duruma göre değişiklik gösterdiğini ifade etmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Hollanda’da yaşayan yüksek nitelikli Türk göçmenlerin kimlik algılarının çeşitlilik gösterdiğini, homojen olmadığını ve aksine esnek ve bağlama duyarlı olduğunu söylemek mümkündür.

14 katılımcının 4’ü, kendilerini nasıl tanımladıkları sorusuna “expat” olarak yanıt vermiştir. Ancak katılımcıların bir kısmının kendilerini expat olarak tanımlamalarının sebebinin, “expat” tanımına uygunluklarından değil; Hollanda’ya daha önce göç etmiş Türk kökenli göçmenlerden farklı bir grup olarak kendilerini konumlandırma çabalarından kaynaklandığı araştırma bulguları arasında yer almaktadır.

Buna örnek olarak K7 şu sözlerle kendini ifade etmiştir:

“Kendimi expat olarak tanımlıyorum. Burada yüksek nitelikli iş gücü yaptığının farkındayım çünkü. Yaptığım işten, işyerinde aldığım sorumluluklardan, insanların bana yaklaşımından bunu her gün hissediyorum...” (K7, 27, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Benzer şekilde K14 de: *“Ben expat olarak görüyorum kendimi. Hep öyle nitelendirdim. Bunun Türkiye’de bilindik adıyla “gurbetçi” olarak hiç nitelendirmedim kendimi. Diğer göçmenlerle aramızda bir fark olduğunu düşünüyorum. Çünkü bir süreçten, süzgeçten geçerek geliyorsun buraya. O yüzden birisi sorduğunda bunu belirtmek için “Expatım” diyorum. Ama birisi beni “göçmen” veya “gurbetçi” olarak tanımlarsa da bundan gocunmam. Onunla ilgili bir sorunun yok.”* (K14, 27, Erkek, Maritime Satış Mühendisi)

diyerek kendini, kendi tanımıyla “gurbetçilerden” ayrı tutma ihtiyacını dile getirmiştir.

Bu bağlamda bakıldığında katılımcıların bir kısmının, kendilerini tanımlarken aslında öncelikli olarak “gurbetçileri”, yani “ötekiyi” tanımladığı ve kendi kimliğine ait tanımlamayı da ötekinin üzerinden, yani “o gruba ait olmayış” üzerinden yaptığı sonucuna varılabilir. Bu durum Tajfel ve Turner’ın (1986) Sosyal Kimlik Teorisi ile uyum göstermektedir. Sosyal Kimlik Teorisi’ne göre, bireyler toplumu *biz* ve *onlar* olmak üzere kategorilere ayırırlar ve bu kategorizasyon hayatı anlamlandırmalarına yardımcı olur. Tajfel ve Turner’a göre sosyal kimlik, bireyin kendisini belirli bir sosyal grubun parçası olarak görmesi ve bu aidiyetin onun benlik algısına kattığı değer üzerinden şekillenen bir kimlik anlayışıdır (Tajfel ve Turner, 1986). Kendini tanımlamak, önce *onlar*’ı, yani *kendinden olmayanı*, *öteki*’yi tanımlamayı gerektirir. Ötekinin varlığı, bir bakıma kendi varlığını da meşru kılmaktadır.

Sosyal kimlik oluşumunun ilk aşaması toplumun birey tarafından *biz* ve *onlar* olmak üzere ikiye ayrılmasıdır (Tajfel ve Turner, 1986) ve araştırma bulgularına göre Hollanda’da yaşayan yüksek nitelikli Türk göçmenler “gurbetçiler” ve “expatlar” olmak üzere bu ayrımı yapmaktadır. Teoriye göre sosyal kimliğin oluşmasının ikinci aşaması bireyin kendini belli gruplarla özdeşleştirmesi ve o grubun normlarını kabul etmesidir. Araştırma bulgularına göre katılımcıların bir kısmı, yüksek nitelikli göçmen statüsünde oluşları üzerinden kendilerini “gurbetçilerden” farklı bir gruba dahil ettiklerini belirtmişlerdir.

Buna örnek olarak K1, aşağıdaki sözlerle kendini ifade etmiştir:

“Expatım çünkü göçmen çok genel bir kavram. Expat daha spesifik. Göçmen olarak tanımlayabileceğimiz birçok göç türü var. Öyle baktığım zaman evet bir göçmenim. Ama bu göçmenler arasında spesifik bir grup içerisindeyim. Ve kendimi o grup içinde tanımlamayı tercih ediyorum. Çünkü o grup içinde olmam benim eğitim durumumu, kültürel altyapımı, hayata bakış açımı, birçok özelliğimi tanımlıyor. Ve kendimi o grubun dışına alırsam kendimi çok daha genel ve benimle hiç uyumlu olmayan bir grubun içine de sokmuş oluyorum. Onları daha aşağı gördüğüm için değil. Sadece o grubun

“içinde görmediğim için kendimi oradan ayırmak istiyorum.” (K1, 25, Kadın, Satın Alma Uzmanı)

Örnekte görüldüğü üzere K1, kendini göçmenlerin bir alt kümesi olarak, ancak “gurbetçi olmayan” grubun içinde tanımlamaktadır.

Sosyal kimlik teorisinin üçüncü aşaması, bireyin kendini bir grubun üyesi olarak tanımlamasının ardından, bu grubun diğer gruplarla karşılaştırılarak değerlendirilmesini kapsar. Tajfel ve Turner’a göre, bireyler olumlu bir benlik imajı geliştirmek amacıyla ait oldukları grubu (iç grup) daha değerli ve üstün görmeye meyillidir; bu aidiyet duygusu, bireyin sosyal kimliğini ve benlik algısını şekillendirir. Bu süreçte iç grubun yüceltilmesi ve dış grubun görece olumsuz değerlendirilmesi, literatürde “iç grup kayırmacılığı” (in-group favoritism) olarak adlandırılmaktadır (Tajfel & Turner, 1986, ss. 284–285).

Bu teoriyi destekler şekilde katılımcı K4, kendi tanımıyla *expat* ve *gurbetçiler* arasındaki farktan bahsederken aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“Gurbetçi bölgelerine girdiğimde değişikliği direkt fark ediyorum zaten. Yerlerde çöpler oluyor. Korna sesleri geliyor. Ne bileyim koku değişiyor, daha baharat kokuları gelmeye başlıyor. Bir fark olduğunu düşünüyorsun o zaman. Tabii ki de ama bu yine açıklıkla ilgili bir şey. Yani 50 sene önce, 60 sene önce işçi göçüyle gelen herkes böyledir demek değil bu. Sadece sen iki kelam İngilizce öğrenmediysen ya da birazcık daha kendime bir şeyler katayım, alanımda iyi olayım diye çabalamadıysan ya da senin çocuğun o zaten “Ben burada yaşıyorum, ailem burada yaşıyor” diye saldıysa bir şeyleri, sen de kendi hayatında onu devam ettiriyorsun zaten.” (K4, 30, Pazarlama Uzmanı)

K4’ün bu ifadelerinde kendini ait hissettiği grubun daha ayrıcalıklı olduğunu düşündüğü ve karşı grup olan “gurbetçilere” bazı olumsuz özellikleri atfettiği gözlemlenmektedir. K4’ün tanımıyla “gurbetçilerin” İngilizce öğrenmemiş ve kendilerini geliştirmemiş olmaları, onlara bu olumsuz özellikleri atfederken aslında kendisini de “alanında uzman, kendini yetiştirmiş ve yabancı dil öğrenmiş” bir birey olarak tanımladığını göstermektedir.

Benzer biçimde K1 de: “Aramızda eğitim farkı var. Expatlar bu geldikleri daha modern dünyanın, Avrupalı hayatın bir parçası olmak istiyorlar. Buradan öğrenmek istiyorlar, kendilerini daha da fazla geliştirmek istiyorlar. Gelişime ve değişime açıklar. Entegrasyon içindeler. Geçmişten gelen Türklerin böyle bir efor sarf etmediğini gördüm. Buradaki yabancılara ve Avrupalı yaşam tarzına karşı çok tepkili olduklarını gördüm. Ve kendilerini buraya ait hissedememeleri ve bunun için bir çaba göstermemeleri, Türk mahallelerinden çıkmamaları sebebiyle de hiç gelişemediklerini gördüm. Yani yıllar öncesinde yaşıyorlar. Biz ama öyle değiliz expatlar olarak bence. Biz adapte olmak istiyoruz. Biz buranın bir parçası olmaya çaba gösteriyoruz. Ne kadar başarıyoruzdur bunu bilmiyorum. Ama geçmişten gelen Türklerin tepkili oldukları bir toplum yapısı var ve onun içinden çıkamamışlar gibi geliyor bana.” (K1, 25, Kadın, Satın Alma Uzmanı) ifadelerini kullanarak K4’e yakın bir yaklaşım sergilemiştir.

Bu ifadeler, Tajfel ve Turner (1986)’ın da belirttiği gibi, sosyal kimlik oluşumunun üçüncü aşaması olan grup kayırmacılığı (in-group favoritism) kavramı ile açıklanabilir. Alıntılarda görüldüğü üzere katılımcıların bir kısmı, kendilerini adaptasyona, entegrasyona ve “Avrupalı hayat tarzına” daha açık bireyler olarak tanımlayarak kendi gruplarını “gurbetçilerden” üstün gördüklerini belirtmişlerdir.

Öte yandan, kendini “gurbetçiler” ve “expatlar” ayrımı üzerinden tanımlayan katılımcıların aksine, 4 katılımcı kendisini “göçmen” olarak tanımladığını ve Hollanda’daki Türkler arasında kimlik ve tanımlama açısından bir ayrıma karşı olduklarını ifade etmiştir:

“Kendimi göçmen olarak tanımlıyorum. Expat demek bence bizim kendi kendimize uydurduğumuz bir şey, buradaki göçmenlerden bir farklılaşma ihtiyacı... Şu demek o, “Ben buraya sığınmadım. Ben buraya kendi bilgi birikimimle geldim” demek. (...) Aslında buraya mülteci olarak gelen insanla çok bir farkın yok. Hayat şartların, standartların farklı sadece. O yüzden “ben göçmenim” demeyi belki kendimize yediremiyoruz. O yüzden ben “expatım” diyoruz. Ama madem burada biz bizyiz ve şu an açık açık

konuşuyoruz: O zaman ben göçmenim, ben göçtüm buraya ve ne kadar süreyle bilmiyorum. Belki bundan sonra başka bir yere göçeceğim. Bu kadar.
 “ (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü)

“Ben (kendimi) göçmen olarak tanımlıyorum. (..) Expatlarda şunu gözlemliyorum, göçmen kelimesinden rahatsız olup, “Hayır ben göçmen değilim” diyorlar. (..) Buradaki esas amaç bence kendini 50-60'larda gelen Türk göçmenlerden sıyırmaya çalışmak. Bu kendini üstün görmek demeyeyim de, onlar gibi olmadığının ispat çabasıymış gibi geliyor bana.” (K3, 35, Kadın, Klinik Takım Müdürü)

“Kendini göçmenin dışında tanımlamaya çalışan “expat” muhabbeti benim hiç hoşuma gitmedi. (...) Göçmenlerden kendilerini daha uzakta tutmak isteyen “Hayır onlar göçmen, onlar sıradan işgücü, biz mühendisiz, biz nitelikliyiz” diyen, kendilerini daha yukarıda tutmak isteyen bir azınlık olduğunu görüyorum. Bundan hoşlanmıyorum. Bence böyle diyenler ihanet ediyorlar kendilerine benzeyen insanlara.” (K5, 29, Erkek, Araştırma Görevlisi)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere bazı katılımcılar, “expat” kimliğini sembolik bir üstünlük göstergesi olarak değerlendirerek bu etikete mesafe koymuş; bunun yerine kendilerini doğrudan “göçmen” olarak tanımlamayı tercih etmişlerdir.

Bu yaklaşım, kimliği toplumsal eşitlik anlayışıyla ilişkilendiren bir bakışı yansıtmakta, K2'nin “*Aslında mülteciden çok bir farkım yok*” (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü) ifadesi, Bourdieu'nün “sembolik sermaye” (symbolic capital) kavramına işaret etmektedir. Bourdieu'ye (1984) göre sembolik sermaye, bireylerin toplumda saygınlık, ayrıcalık ya da statü elde etmek için kullandıkları kültürel, sosyal ve ekonomik kaynakların görünmez gücüdür. Bu bağlamda “expat” etiketi, bazı katılımcıların gözünde, bu tür bir ayrıcalıklı konumu simgelemektedir. Aynı zamanda bu katılımcılar, göçmenler arasında statüye dayalı bir ayrım üretmeye yönelik sembolik sınır çizimlerine karşı çıkarak, “expat” kimliğinin farklılaşma ve dışlayıcılık aracı olarak kullanımını sorgulamaktadır.

Son olarak kimliğini “expat” ve “göçmen” olarak tanımlayan katılımcıların yanında, 14 katılımcının 6’sı kendini tanımlamaya gerek duymadığını, kendisini tanımlama şeklinin zamana ve durumlara bağlı olarak değişiklik gösterebildiğini ifade etmiştir.

Katılımcı K8, kendini tanımlama şeklinin akışkanlığını aşağıdaki sözlerle dile getirmiştir:

“Bazen expat bazen göçmen oluyorum. Hollandalı erkek arkadaşımın gözünde expatım mesela. Genç profesyonel diyen de oluyor.” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

Benzer şekilde K13 ve K12 de kendilerini farklı zamanlarda farklı şekillerde tanımladıklarını şu şekilde belirtmişlerdir:

“Çok durumdan duruma değişiyor. Çoğunlukla göçmen olarak tanımlıyorum.” (K13, 28, Kadın, Medikal Pazarlama Uzmanı)

“Göçmen, dünya insanı... değişiyor aslında. Ben kendimi nereye koysam yaşayabilirim gibi geliyor bana. İsteyerek verdiğim bir kararsa her yerde yaşayabileceğimi düşünüyorum, bunun için yalnızca kendimi ikna etmem yeterli olurmuş gibi geliyor. O yüzden kendimi adaptasyonu yüksek bir Türk olarak tanımlıyorum diyebiliriz.” (K12, 34, Kadın, İş Geliştirme Yöneticisi)

Katılımcıların bu ifadeleri, sosyolog Stuart Hall’un (1990) kimlik yaklaşımıyla paralellik göstermektedir. Nitekim Hall (1990), kimliği durağan bir yapıdan ziyade, sürekli devam eden bir oluş şekli olarak tanımlamaktadır. Hall’a (1990) göre kimlik sürekli inşa edilen, hiçbir zaman tamamlanmayacak ve devam eden bir üretim sürecidir ve kimliğin bu çok boyutlu doğası, katılımcıların ifadelerinde de kendini göstermektedir.

Katılımcılar da Hall’un (1990) ifadelerine benzer şekilde, kimliklerinin ve kendilerini tanımlayış biçimlerinin zamana, mekâna, içinde bulundukları ortama göre değişebildiğini ifade etmektedirler. *“Hollandalı erkek arkadaşımın gözünde ben bir*

expatim” ifadesini kullanan K8, erkek arkadaşıyla bir arada bulunduğu zamanlarda expat kimliğini üstlenmekte, iş yerinde genç profesyonel olarak görülmekte, Türk arkadaşlarıyla birlikte olduğu zaman ise göçmen olarak kendini tanımlamaktadır (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı). K8’in yaşadığı bu durumu, kimliğin sosyal bağlamlara göre biçimlenen bir performans olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür.

Goffman’a (1959) göre bireyler, sosyal etkileşimlerde “izlenim yönetimi” (impression management) yoluyla kendilerini farklı şekillerde sunar ve bu sunum, bulundukları ortama uygun roller üzerinden gerçekleşir. K8’in farklı sosyal çevrelerde “expat”, “göçmen” ya da “genç profesyonel” kimliklerini öne çıkarması, kimliğin ilişkisel, değişken ve performatif bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda mevcut anlatılar, aynı zamanda Stuart Hall’un (1990) kimliği tamamlanmış ya da durağan değil; tarihsel, bağlamsal ve sürekli yeniden üretilen bir temsil süreci olarak tanımlayan yaklaşımıyla da örtüşmektedir.

Kimliğini koşullara bağlı olarak değişken bir yapı olarak gören katılımcıların yanında, kimi katılımcılar da kendilerini tanımlamakta zorluk çektiklerini belirtmektedir.

K11’in “*Kendimi nasıl tanımlayacağımı bilmiyorum.*” (K11, 29, Kadın, Araştırma Görevlisi) şeklindeki ifadesi, göç deneyiminin bireyde sabit kimlik kategorilerine dair bir sorgulama yarattığı ve mevcut tanımlamaların yeterli gelmediği durumlarda kimliğin açık uçlu, tanımlanamayan bir alan olarak deneyimlendiği yönünde yorumlanabilir.

Sonuç olarak araştırmaya katılan yüksek nitelikli Türk göçmenlerin kimlik algılarının, sabit, tekdüze ve durağan kalıplarla açıklanamayacak kadar girift bir yapı olduğu görülmektedir. Bu kimlik, bir yandan sosyal karşılaştırmalar ve grup aidiyetleri (Tajfel & Turner, 1986) üzerinden şekillenirken, diğer yandan içinde bulunulan bağlama göre sürekli yeniden tanımlanabilen akışkan bir özelliğe sahiptir (Hall, 1990; Goffman, 1959).

Ayrıca bu bireylerin yaşam deneyimleri, melez ve çok boyutlu bir kimlik inşasına işaret etmektedir. Postkolonyal kuramcı Homi Bhabha'nın ortaya koyduğu üçüncü mekân (third space) kavramı bu durumu açıklamak için kullanılabilir. Bhabha'ya (1994) göre göçmenlerin kültürel kimlikleri, geldikleri toplum ile yerleştikleri toplum arasındaki “aradalık” mekânında, melez bir formda şekillenir. Bu bakış açısıyla, Hollanda'daki Türk expatlar Türkiye'deki ve Hollanda'daki kimlik kategorilerine sığmayarak bu iki dünya arasındaki etkileşimden doğan yeni ve özgün bir kimlik üretmektedirler. Bu melez kimlik, tek bir kültürel aidiyetin ötesinde, her iki kültürden öğeleri harmanlayan ve böylece kültürel saflık iddialarını geçersiz kılan bir nitelik taşır (Bhabha, 1994).

Bu doğrultuda, yüksek nitelikli Türk göçmenlerin kimlik algıları, sosyal kimlik teorisi, Hall, Goffman ve Bhabha gibi kuramcıların yaklaşımları çerçevesinde ve farklı teorik merceklerin kesişiminde anlaşılabilir hale gelmektedir. Bu çalışma, küreselleşme çağında göçmen/expat kimliklerinin sabit değil, müzakere edilen, çoklu referanslara dayanan ve bağlamsal olarak yeniden üretilen bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece Hollanda örneğindeki yüksek nitelikli Türk göçmenler hem Türkiye hem de Hollanda ile kurdukları bağlar doğrultusunda, esnek, çoğul ve hibrit bir kimlik geliştirmekte, bu kimlik de onların göç deneyimlerini anlamlandırma biçimlerine yön vermektedir.

4.6.3.2. Kimlik ve Vatandaşlık İlişkisi

Mevcut araştırma kapsamında yüksek nitelikli göçmenlerin kimlik oluşum süreçlerini anlamak için katılımcıların kendilerini nasıl tanımladıklarının yanında hukuki bir aidiyet biçimini temsil eden vatandaşlık olgusu ile kurdukları ilişkiyi de anlamak gerekmektedir. Vatandaşlık ilk bakışta soğuk bir hukuki statü gibi görünse de aslında bireylerin ulus-devletle kurduğu derin duygusal bağların, sembolik anlamların ve politik aidiyetlerin bir yansımasıdır (Brubaker, 1992; Yuval-Davis, 2011). Bu nedenle, vatandaşlıkla ilgili verilen her karar ve bu karara eşlik eden duygusal dalgalanmalar, göçmenlerin kimlik inşasında belirleyici bir rol oynar.

Bu araştırmaya katılan tüm bireyler, gelecekte Hollanda vatandaşlığına geçmeyi planladıklarını ifade etmişlerdir. Ancak Hollanda vatandaşı olabilmek için genellikle mevcut diğer vatandaşlıktan feragat edilmesi gerektiğinden (Government of the Netherlands, n.d.; IND, 2025) bu kararın yarattığı duygusal etkiler kişiden kişiye önemli farklılıklar göstermektedir. Kimi katılımcılar için vatandaşlık değişikliği hayatı kolaylaştıran pragmatik bir adımken, kimileri için bu süreç derin bir içsel gerilimi ve aidiyet sorgulamasını beraberinde getirmektedir. Özellikle Türkiye vatandaşlığından çıkmanın gerekecek olması, bazı katılımcılarda köklerinden kopma korkusu yaratırken, bazıları için bu durum daha rasyonel bir şekilde ele alınmaktadır.

Vatandaşlık ve kimlik arasındaki bu ilişki, bireylerin kendilerini nereye ait hissettiklerini, geçmişleriyle olan bağlarını ve yeni yerleştikleri toplumla kurdukları ilişkileri anlamak açısından büyük önem taşır. Bu bağlamda vatandaşlık meselesini kişinin aidiyet duygusunu gözden geçirdiği ve hem geldiği topraklarla hem de yeni vatani arasında denge kurmaya çalıştığı bir mesele olarak ele almak gerekmektedir.

Konuyla ilgili olarak K5 şu sözleri dile getirmektedir:

“Özellikle Hollandalı olmak benim için hiçbir şey ifade etmiyor. Yani Hollandalı olmak, Alman olmak veya Slovenyalı olmak umurumda değil ama Avrupa vatandaşlığı ciddi anlamda güce sahip olan bir vatandaşlık. Sadece o yüzden almak istiyorum.” (K5, 29, Erkek, Araştırma Görevlisi)

K5 bu ifadeleri ile, vatandaşlık olgusunun kendisi için bir anlamı olmadığına dikkat çekerek, Avrupa vatandaşlığının sunduğu yapısal avantajlara odaklanan bir yaklaşım sergilemektedir. Bu perspektifte vatandaşlık, bireye sağladığı pratik faydalar ve erişim imkanları bağlamında anlam kazanmaktadır. Bu durum, Ulrich Beck'in (2000) "kozmopolit vatandaşlık" teorisiyle paralellik göstermekte olup, bireylerin küresel hareketliliklerini kolaylaştırmak amacıyla vatandaşlığı stratejik bir kaynak olarak konumlandıklarını ortaya koyar. "Hollandalı olma" ile "Hollanda vatandaşlığına sahip olma" arasındaki bu ayrım, statü ve yasal haklara odaklanan pragmatik bir vatandaşlık anlayışını yansıtmaktadır.

“Benim Türk vatandaşlığıyla ilgili herhangi bir duygusal bağım yok. Çünkü benim soyadım (içinde Türk kelimesi geçen bir soyisim) zaten. Daha ne kadar Türk olabilirim? Türkiye’nin pasaportu Hollanda pasaportu kadar güçlü olsaydı hiç çıkmak istemezdim zaten vatandaşlıktan. Benim derdim sağa sola giderken vize alabilmek, ya da ne bileyim, vize almak zorunda kalmamak. Sırf Türk pasaportum var diye havaalanında başka bir sıraya girmek zorunda kalmak istemiyorum. Ama en temelinde amacım tabii ki arkama ekonomik olarak güçlü bir ülkeyi almak. Çünkü sahip olduğun pasaport demek senin arkandaki ülke demek. Sen şimdi arkanda Türkiye’nin olmasını mı istersin, Hollanda’nın olmasını mı istersin?” (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü)

K2’nin ifadesi, katılımcının vatandaşlığı kimlikten ziyade statü ve güç ilişkileri çerçevesinde değerlendirdiğini göstermektedir. Bu bağlamda katılımcı, pasaportu, arkasındaki devletin ekonomik ve diplomatik gücünü somutlaştıran bir unsur olarak görmektedir. Bu yaklaşım, Brubaker’ın (1992) vatandaşlığın sabiti bir haklar bütünü olmasının yanında, bireyin devletle kurduğu ilişkide sembolik bir konumlanma olduğu fikriyle örtüşmektedir. K2’nin duygusal bir bağlılık hissetmeden, ama sembolik bir üstünlük arzusu taşıyarak yaptığı tercih, vatandaşlığın jeopolitik bir aidiyet alanı olarak da kurgulandığını ortaya koyar.

“Sadece Hollanda’nın vatandaşı olmaktansa hem Hollanda’nın hem Türkiye Türkiye’nin vatandaşı olmayı tercih ederdim” (K6, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi)

K6’nın bu ifadesi ise, vatandaşlığa dair kararların ikili bir yapı içinde düşünüldüğünü göstermektedir. Katılımcı, tek bir ülkeye bağlı olmak yerine çoklu aidiyetlerin mümkün olduğunu ifade eder. Katılımcı, iki ülke vatandaşlığı arasında bir tercih yapmak yerine, bu kimliklerin yan yana var olabileceği çoğul bir yapıyı savunmakta; bu da kimliğin tekil ve sabit olmaktan uzak, çoğul ve konjonktürel biçimde kurulduğunu göstermektedir (Hall, 1990).

“Hollanda pasaportu çok güçlü bir pasaport... Sanırım 5. veya 6. sırada dünyada ve ben de o pasaportun bana çok fazla kapı açacağını düşünüyorum vize noktasında.” (K4, 30, Pazarlama Uzmanı)

“Evet, düşünüyorum. Aslında bunun gerçekten çok büyük sebebi de seyahat özgürlüğü. Yoksa kuş kondurmuyorlar Hollanda vatandaşı olunca. Burada tamamen olay Hollanda pasaportunun dünyadaki gücü. Çünkü gerçekten hayatımız vize almakla ve vize kuyruklarında geçti. O yüzden beni en büyük motive eden şey gerçekten seyahat konusu.” (K3, 35, Kadın, Klinik Takım Müdürü)

K3 ve K4’ün aktardıkları, vatandaşlığın pratik getirilerinin sembolik anlamlarının önüne geçtiği örneklerden biridir. Katılımcıların anlatılarında seyahat özgürlüğü, bireysel yaşam kalitesinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir ve vatandaşlık bu özgürlüğün enstrümanı olarak konumlanmıştır. Bu bağlamda vatandaşlık, bireyin günlük hayatındaki engelleri azaltmak ve hareket serbestisini artırmak için yaptığı stratejik bir tercihtir.

Katılımcıların tamamı, uzun vadede Hollanda vatandaşlığına geçme arzusunu açık bir şekilde ifade etmiştir. Ancak bu kolektif yönelime rağmen, Türkiye vatandaşlığını bırakma düşüncesi katılımcılar arasında belirgin duygusal dalgalanmalara neden olmaktadır. Özellikle Türk vatandaşlığının bırakılması gerektiği fikri, bazı katılımcılar için geçmişle bağların kopması, kimliğin temel dayanaklarının kaybı ya da bir tür "ihamet" duygusuyla ilişkilendirilirken; bazıları için bu karar daha rasyonel bir düzlemde alınmaktadır:

“Hollanda’da yaşayan bir insan olarak aslında benim için Hollanda vatandaşlığı birazcık garantör bir şey. Hollanda vatandaşlığı hakkında doğduğunda buna direkt başvuracağım ve almaya çalışacağım. Çünkü bunun burada kalmamla ilgili garanti sağlayacağını düşünüyorum.” (K14, 27, Erkek, Maritime Satış Mühendisi)

K14 bu anlatısıyla, Hollanda vatandaşlığına geçişini Hollanda’daki varlığının sürekliliğini sağlayacak bir araç olarak gördüğünü belirtmektedir.

Bu anlatılar vatandaşlığın bireysel bir kimlik temsili olmadığını, yasal konumun, emek statüsünün ve geleceğe dair belirsizliklerin kontrolü bağlamında anlam kazandığını göstermektedir. Bu da göçmenlik deneyiminde vatandaşlığın her zaman aidiyetle eş anlamlı olmadığını, bazı durumlarda sadece “orada kalabilmenin aracı” olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

Bazı katılımcılar içinse vatandaşlık meselesi zamanda duygusal ve kimliksel bir gerilim alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Kimi katılımcılar, özellikle Türkiye vatandaşlığından çıkmak zorunda kalma ihtimalinin kendilerinde kimlik belleği ve toplumsal aidiyet gibi konularda duygusal bir etki bıraktığını ifade etmektedir:

“Vatandaşlığı bırakmak demek, bana ait olan her şeyi orada bırakmam demek.” (K13, 28, Kadın, Medikal Pazarlama Uzmanı)

“İster istemez insanın içinde böyle bir huzursuzluk yaratıyor.” (K12, 34, Kadın, İş Geliştirme Yöneticisi)

“Türkiye vatandaşlığından çıkarsam öteki dünyada Atatürk’ün yüzüne bakamam diye biraz üzüliyorum... O yüzden belki diyorum ben vatandaş olana kadar çifte vatandaşlık geri gelir.” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

“Kötü hissettiriyor. Kesinlikle çok kötü hissettiriyor. İnsanlar şöyle diyor, ‘Ya tamam bırakırsın ne olacak’ diyorlar. Bence asla öyle bir şey değil... Bütün kimliğimi, her şeyimi üstüne kurduğum bir yerden kopmak gibi...” (K4, 30, Pazarlama Uzmanı)

“Bana kötü hissettiriyor. Bunu tamamen Atatürk’e olan bir borç olarak görüyorum. Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi aklıma geliyor mesela. Ya da zamanında yapılan fedakârlık... Bu ülke için, bu vatan, bu millet için yapılan fedakarlıklar aklıma geliyor. Ve benim her şey bu kadar elimin altındayken, bu kadar kolay vatandaşlığımdan vazgeçecek olmak biraz gücüme gidiyor. Buna üzüliyorum yani.” (K1, 25, Kadın, Satın Alma Uzmanı)

Bu ifadeler, vatandaşlık kararının bireyler için duygusal ve çelişkili bir anlam taşıyabileceğini göstermektedir. Katılımcılar, Türkiye vatandaşlığından çıkma fikrini kökenlerinden ve kültürel bağlamlarından kopmak olarak değerlendirmektedir. *“Atatürk’ün yüzüne bakmamak”*, *“kimliğimin inşa edildiği yeri bırakmak”* ya da *“her şeyi orada bırakmak”* gibi ifadeler, katılımcıların vatandaşlıkla kimlik arasında derin sembolik bağlar kurduklarını göstermektedir.

Vatandaşlık meselesi bu katılımcılar için hukuki bir statü olmanın ötesinde deneyimlenmektedir. Bu katılımcılar için vatandaşlık, kimliklerini inşa etmelerinde büyük bir rol oynayan ve toplumsal aidiyet ve sadakat bağlarıyla örülmüş bir semboller bütünüdür. Bu sembollerin terk edilmesi ya da dönüşmesi fikri, expat bireylerin aynı zamanda benliğini de dönüştüren, hatta kimi zaman sarsan bir süreç haline gelmektedir.

Bazı katılımcılar için vatandaşlık, güçlü duygusal çağrışımlarla yüklü bir konu haline gelirken; diğerleri bu meseleyi daha mesafeli, eleştirel ve kimlikten bağımsız bir düzlemde ele almıştır.

“Ben bu kimlik konusuna biraz da şöyle bakıyorum: İşte sokakta saçma bir hareket yapan bir Türk gördüğün zaman diyorsun ki “Türk işte..” Ama bir de şöyle bir şey oluyor mesela bir ödül töreni, bir founderlar buluşması, CEO’lar buluşması izliyorsun, ve içine bir bakıyorsun, dünya kadar başarılı Türk insanı var. Aklın hayalin durur... Amerika’da vesaire özellikle o kadar çok başarılı Türk insanı var ki... Bu sefer de yine “Türk işte... her yerdeyiz...” diyorsun. Burada mesele senin kendini nasıl konumlandırдың. Sen hangi Türk olmak istiyorsun? Sokakta insanlar gördüğü zaman, “Türk işte” denen Türk mü olmak istiyorsun? Yoksa biri televizyonu ya da YouTube’u ya da LinkedIn’i açıp başarılı birini gördüğünde, “İşte bak orada da Türk var.” denen Türk mü olmak istiyorsun? Bu tamamen senin elinde olan bir şey. Ben bunun çok vatandaşlıktan ya da duygusal bağdan öte bir şey olduğunu düşünüyorum. Vatandaşlıktan çıktığında Türklüğünü kaybetmiyorsun yani, sadece Hollanda pasaportuna sahip oluyorsun o kadar.” (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü)

“Evet düşünüyorum. Hollanda pasaportu daha güçlü olduğu için biraz olaya mantıksal bakmaya çalışıyorum. Ama şu da var, Hollanda vatandaşlığı alınca kendimi Hollandalı hissetmeyeceğim. Bundan eminim. Benim gerçekten kendimi daha Hollandalı hissetmek için burada beni işten daha duygusal olarak bağlayan bir şey olması gerekiyor Hollanda'ya. Yani bu kültüre tutkulu olmam lazım. Değilim. Ya dilini biliyor olmam lazım. Bilmiyorum.” (K6, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Bu anlatılar, vatandaşlığı kişisel kimlikten tamamen ayıran, daha esnek ve ilişkisel bir kimlik anlayışını yansıtmaktadır. K2'nin *“Vatandaşlıktan çıktığında Türklüğünü kaybetmiyorsun”* vurgusu, kimliği vatandaşlık gibi yasal formlardan bağımsız, daha sosyo-kültürel bir aidiyet biçimi olarak kurgulamaktadır.

K6'nın ifadesi ise vatandaşlığın bireyin kendini bir topluma ait hissetmesiyle otomatik olarak örtüşmediğini açık biçimde göstermektedir. *“Vatandaş olurum ama Hollandalı hissetmem”* söylemi, vatandaşlığın içselleştirilmiş bir kimlik değil; dışsal bir statü olduğunun altını çizer.

Ayrıca bu gruptaki ifadeler, Goffman'ın (1959) performatif kimlik anlayışıyla da ilişkilendirilebilir. K2'nin örneğinde olduğu gibi, birey kendini farklı bağlamlarda farklı kimlik biçimleriyle sunar. *“Hangi Türk olmak istediğine sen karar verirsin”* ifadesi, bireyin kimliğini aktif olarak şekillendirdiği bir sosyal performans olarak kurduğunu göstermektedir.

Bu anlatılara göre katılımcılar, kimliklerini vatandaşlıktan bağımsız bir şekilde algılamakta ve inşa etmektedirler. Bu noktada bir ülkenin vatandaşlığına sahip olmak kimliğin taşıyıcısı değildir. Ancak bireyin hareketliliğini, statüsünü veya yaşam kolaylığını belirleyen yardımcı bir unsur olarak konumlandırılmaktadır.

Katılımcıların tamamı Hollanda vatandaşlığını pratik gerekçelerle arzularken, bu tercihin yarattığı duygusal yansımalar, vatandaşlıkla kurulan ilişkinin bireysel deneyimlere göre nasıl çeşitlendiğini göstermektedir. Bazıları için bu karar ekonomik

güvenlik ve statüyle bağlantılı rasyonel bir tercihken, bazıları için köklerden kopuşu ve geçmişle vedalaşmayı içeren karmaşık bir duygusal sürece işaret etmektedir.

Sonuç olarak bu bölüm, vatandaşlığın göçmen kimliğinin inşasında hem bir araç, hem de bir sembol olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Yüksek nitelikli Türk expatlar, vatandaşlık üzerinden hem geçmişleriyle hem de gelecekleriyle müzakere etmekte ve bu müzakere de derinlemesine kişisel, kültürel ve politik bir süreci beraberinde getirmektedir.

4.6.3.3. Göç ve Aidiyet İlişisine Dair Bulgular

Göç olgusu, bireyler için fiziksel yer değişiminin yanında benlik algısı ve aidiyet hissinde de köklü değişimleri beraberinde getirir. Bu araştırmanın örneklem grubunu oluşturan katılımcılar, Türkiye'den Hollanda'ya gönüllü göç etmiş olmasalar da bu durum çeşitli uyum süreçlerinde karşılaştıkları zorlukların varlığını ortadan kaldırmamaktadır. Yaşadıkları yerden farklı bir ülkeye, çevreye, dile ve kültüre uyum sağlamaya ve varış destinasyonlarında yeni bir düzen kurmaya çalışan bireylerin, aidiyet duygularında dalgalanma yaşamaları kaçınılmazdır.

Bu araştırmanın bulguları, Hollanda'daki yüksek nitelikli Türk expatlar için aidiyetin, yalnızca Hollanda veya Türkiye ile kurulan doğrudan bir bağla sınırlı olmadığını ortaya koymaktadır. Aidiyetin; kişisel geçmiş, toplumsal ilişkiler, gündelik pratikler, kültürel bellek ve gelecek yönelimlerinin kesişiminde biçimlenen bağlamsal bir yapı olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırma sonuçları, katılımcıların aidiyet algılarının tek ve sabit bir ulusal referansa dayanmadığını göstermektedir. Kimi katılımcılar için aidiyet, çocukluk anıları ve kültürel köklerle bağlantılı Türkiye'ye yönelirken, diğerleri için iş, sosyal çevre ve günlük rutinlerin merkezi olan Hollanda ağırlık kazanmaktadır. Bazıları ise iki ülkeye de tam anlamıyla aidiyet hissetmediğini veya doğrudan bu kavramın kendisini sorguladığını ifade etmiştir.

Katılımcı anlatıları, Stuart Hall'un (1990) kimliği sabit bir özden ziyade tarihsel ve kültürel olarak konumlanan bir "temsil süreci" olarak kavramsallaştırmasıyla paralellik göstermektedir. Aidiyetin zaman ve bağlama göre değişen niteliği, kimliğin durağan değil, sürekli yeniden inşa edilen ve anlamlandırılan bir yapı olduğunu vurgulamaktadır.

Öte yandan, katılımcıların bazıları aidiyeti tek bir ulusal çerçeveye indirgememektedir. Anlatılarda, Türkiye ve Hollanda arasında eşzamanlı olarak kurulan çoklu bağlar dikkat çekmektedir. Bu durum, göçmen deneyiminin her iki ülkeyi de kapsayan transnasyonal bir zeminde geliştiğine de işaret eder. Steven Vertovec'in (2001) transnasyonalizm yaklaşımının da altını çizdiği gibi, göçmenler hem köken hem de yerleşim ülkeleriyle duygusal, kültürel ve sosyal bağlarını sürdürerek çoklu aidiyetler geliştirmektedir. Dolayısıyla aidiyet analizi, yalnızca coğrafi yerleşimle değil, bireyin hatıraları, güvenlik algısı ve toplumsal bağlar gibi unsurlarla da ilişkilendirilmelidir.

Katılımcıların aidiyet algıları incelendiğinde, verilen cevaplara göre 3 temel grubun ortaya çıktığı görülmektedir: (1) Türkiye'ye ait hisseden katılımcılar, (2) Hollanda'ya ait hisseden katılımcılar, (3) Hiçbir yere ait hissetmeyen/ Çifte aidiyet yaşayan / Arada kalan katılımcılar.

Kendini Türkiye'ye ait hissettiğini belirten katılımcıların ifadelerine bakıldığında, aidiyet hissiyatlarını fiziksel bir mekânda bulunmaktan ya da bir ülkede yaşamaktan çok, yaşanmışlıklara, kültürel bağlılıklara ve "tanıdıklık" hissine dayandırdıkları görülmektedir. Bu durumu K2 şu sözlerle ifade etmektedir:

"Kendini bir yere ait hissetmek diye bir şey yok bence... Ya da bir yere ait hissetme zorunluluğu yok diyeyim. Benim Türkiye'den gelmiş olmam, Türk olmam, büyüdüğüm kültür...Ben bunları yadırgamıyorum, küçümsemiyorum da. Geldiğim yerin farkındayım, bunu benimsiyorum. Ve özlediğim şeyler oluyor. Mesela kız arkadaşım geçen gün poğaça yapmış. Ve ben ağlayacak gibi yedim o poğacı... Halbuki daha birkaç ay önce Türkiye'deydik, tatile gitmiştik, bol bol yemiştik. Ama o poğacı burada (Hollanda'da) yediğinde başka bir duyguya giriyorsun. Diyorsun ki "Tamam işte bak, bu bildiğim bir

şey". Çünkü onunla büyümüşsün. En güzel anıların poğaçayla düşünsene... Üniversite anılarında hep poğaça var. Sabah yediğin, mideni yakan... Lise anılarında hep poğaça var. Ne bileyim ilk stajına gitmişsin, poğaça var. İlk defa kız arkadaşın olmuş, sabahında poğaça yemişsin... O yüzden o poğaçağı burada yediğin zaman onun kokusu, dokusu, tadı, bir şeyi sana onları hatırlatıyor ve bu beni mutlu ediyor. Bundan yana bir gocunmam yok. O yüzden mesele kendini bir yere ait hissetmekse eğer, evet Türkiye'ye ait hissediyorum. Ama ait hissettiğim yerde olmak istiyor muyum? Onunla ilgili bir fikrim yok şu anda" (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü)

K2'nin anlatısı, Sara Ahmed'in "ev" (home) kavramını duygusal ve duygusal bir kavram olarak tanımlayan yaklaşımıyla örtüşmektedir. Ahmed (1999, 2000) için aidiyet, "tanıdık olanın" beden ve gündelik nesneler aracılığıyla yeniden üretilmesidir. K2'nin verdiği "poğaça" örneği, tam da bu süreci yansıtmaktadır. Katılımcı için Türkiye'ye aidiyet, coğrafi bir sınır değildir. Aidiyet K2 için anıların tadı, kokusu ve dokunsallığıyla canlanan bir "duygusal geri çağırma" (affective re-membering) halidir. Ahmed'in vurguladığı gibi, "ev hissi" ancak bu tür somut hatırlatıcılar aracılığıyla sürdürülebilir.

Benzer şekilde K13 ve K1 de Türkiye'ye hissettikleri aidiyeti aşağıdaki sözlerle dile getirmiştir:

"Türkiye'ye ait hissediyorum kesinlikle. Baktığında Hollanda'yı seviyorum, evimmiş gibi hissediyorum. Türkiye'den buraya geldiğimde mutlu oluyorum. Kendi evim, kendi düzenim, işim, her şeyim burada ve mutluyum. Ama iç hissiyat olarak Türkiye'ye ait hissediyorum kesinlikle. Hollanda'ya ait hissetmiyorum, hiçbir zaman hissedeceğimi de zannetmiyorum. (K13, 28, Kadın, Medikal Pazarlama Uzmanı)

"Bazen hiçbir yere ait değilmişim gibi geliyor... Ama çoğu zaman Türkiye'ye daha yakın hissediyorum kendimi." (K1, 25, Kadın, Satın Alma Uzmanı)

Katılımcıların bu ifadeleri değerlendirildiğinde, Hollanda'da kendi düzenlerini kurmuş, iş ve sosyal yaşamlarını oturtmuş olsalar da katılımcıların içsel olarak Türkiye'ye yönelik daha güçlü bir bağlılık hissettikleri görülmektedir. Her iki

katılımcı da Ahmed'in (1999) "Home and Away"de vurguladığı üzere, aidiyetin "tanıdıklık hissi" (familiarity) ile kurulduğunu kanıtlar. K13 için bu Türkiye'nin duygusal çekimi, K1 için ise kültürel yakınlıktır. Ahmed'in deyişiyle, "ev her zaman bir özlem nesnesidir, çünkü ancak ondan uzaklaştığımızda onu 'ev' yaparız" (Ahmed, 1999). K13'ün Hollanda'daki konforuna rağmen Türkiye'ye duyduğu aidiyet de bu ikilemi somutlaştırır.

Öte yandan, kendini Türkiye'ye ait hisseden katılımcıların yanında, kimi katılımcılar da Hollanda'ya ait hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu katılımcılar için Hollanda'da bir düzen kurulmuş olması, ev alınmış olması, sosyal, romantik ve profesyonel ilişkilerin kurulmuş olması Hollanda'ya olan aidiyeti arttırıcı faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların ifadelerine göre "ev hissiyatı" bu ilişkiler, düzen ve rutin hissi ile gelmektedir.

K14, Hollanda'da geçirdiği süre arttıkça Hollanda'ya olan aidiyet hissini arttığından bahsetmiş ve Türkiye'ye dair yaşadığı "tanıdıklık" hissini, aslında "aidiyet" olmadığını fark ettiğini belirtmiştir:

"Türkiye'yi özliyorum ama Türkiye'ye artık ait hissetmediğimi fark ettim. Hollanda'ya daha çok ait hissediyorum. Bu, geçen zamanla oldu bu arada. Geçen seneye göre bugün daha fazla kendimi Hollanda'ya ait hissediyorum. (..) Türkiye'ye gittiğimde, oradaki hissiyatımın sadece orayı tanımaktan dolayı olduğunu fark ettim. Orayı tanıyorum çünkü sonuçta hayatımın çok büyük bir kısmı orada geçti, Türkiye'nin kültürüyle büyüdüm. Gittiğimde bunu hissediyorum ama bu oraya ait hissettiğim için değil." (K14, 27, Erkek, Maritime Satış Mühendisi)

K10 ve K8 de, K14'e benzer şekilde Hollanda'da yaşıyor olmanın ve bir düzen kurmuş olmanın Hollanda'ya ait hissetmelerine sebep olduğunu aşağı gibi ifade etmişlerdir:

"Buraya ait hissediyorum. Hatta mahalleme ait hissediyorum. Ev aldım mesela, burası artık benim evim. Güzel bir mahallem var. Esnafların yüzde yirmisini tanıyorum. Benim için mutluluk bu. Hep belli yerlere gidip, belli

yerlerde yemek yiyip, belli barlara gidip, belli şeyleri yapıp orada rahat, sanki evimdeymiş gibi hissetmek. Güvenli bir yerde yemek yiyormuş gibi hissetmek. Şurada mesela bir mahallede üç bar var. Bir tanesine sürekli gidiyorum. Gidince hemen selam veriyorlar, sarılıyorlar. Bardaki diğer insanlar da hep oraya geldiği için herkes birbirini tanıyor. Ufak sohbet ediyorum. Canım sıkılıyor mesela evde, hiçbir arkadaşım da yoksa, herkesin de planı varsa direkt oraya gidiyorum. Benim evim burası. Türkiye'ye gittiğimde evimi özliyorum. Yani burayı özliyorum. Hollanda'yı özliyorum. Orası da tabii evim gibi geliyor ama yaşadığım yer benim evim. Yani artık burada kök salmaya çalışıyorum.” (K10, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi)

“Bu konuda çok varoluşsal sorunlar yaşadığım oluyor...Ama şu an için nerede yaşıyorsam oraya ait hissediyorum gibi. Buraya artık hem rutinimi kurduğum için hem arkadaş çevremi oluşturduğum için, işimi biraz oturttuğum ve bir ilişkim olduğu için daha ait hissetmeye başladım. Yani burada bir yerim varmış gibi hissediyorum. Ama buraya extra bir bağlılığım da yok, başka bir yer olursa oraya da giderim. Hayatımı güzel bir şekilde kurabileceğim her yere okeyim diyorum.” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

Bu katılımcılar için Hollanda'ya aidiyet, mevcut yaşam pratikleri ve gündelik düzenle şekillenen dinamik bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. K10 örneğinde görüldüğü üzere, mahalle ölçeğinde geliştirilen sosyal ağlar (esnaf ilişkileri, sürekli gidilen mekânlar) ve rutinler, bireyin "evinde hissetme" duygusunu besleyen temel unsurlardır. Katılımcının yerel bağlamda kurduğu bu somut ilişkiler, aidiyetin coğrafi bir aidiyetten ziyade gündelik etkileşimlerle inşa edilen bir deneyim olduğunu ortaya koymaktadır. K8'in ifadeleri ise aidiyetin, yaşam koşullarına bağlı olarak esnek bir şekilde biçimlenebileceğini göstermektedir.

Bu bulgular, Steven Vertovec'in (2001) transnasyonal aidiyet teorisi ışığında anlamlandırılabilir. Vertovec'in öne sürdüğü gibi, göçmenler hem kültürel kökenleriyle duygusal bağlarını sürdürüp hem de yerleştikleri toplumda yeni yaşam alanları oluşturabilmektedir. Katılımcıların Türkiye'ye duydukları nostaljik bağ ile

Hollanda'daki somut yaşam pratikleri arasındaki gerilim, aidiyetin mekânsal sınırlarla kısıtlanmasının mümkün olmadığını göstermektedir.

Son olarak katılımcıların bazıları, kendilerini ne Türkiye'ye ne de Hollanda'ya tam olarak ait hissetmediklerini ve göç deneyiminin aidiyet duygularını sarsarak bu durumun zaman zaman kendilerinde duygusal zorluğa, zaman zamansa aidiyetin gerekliliğini sorgulamalarına yol açtığını şu şekilde açıklamışlardır:

“İnsan gerçekten gurbette yaşadıkça bir çağrı hissediyor, “Bak sen aslında buraya aitsin” diye bir ses çağırıyor... Fakat bence bu romantizmini kabul etmemiz gereken bir çağrı. (..) Ben çok romantik bir şekilde Ege'deki suyun mavisini görünce “oh be” diyorum ama bu gerçek anlamda oraya bir aidiyet yaratıyor mu bilmiyorum. Ben biraz aidiyeti şunlarda buluyorum galiba: Belli çabalar içerisinde olan insanlar, belli dertlere sahip olan insanlar, o insanların yazdıkları... Mesela Orhan Veli “kendini denize atamamaktan” bahsederken ya da “o ırpaların çalkantısıyla sabahın köründe kürek çekip bir yere gitmekten, hürriyete gitmekten” bahsederken kendimi ona çok ait hissediyorum ve bir bağlantı hissediyorum. Ama bu aynı aidiyeti örneğin Filistinli şairlerde de bulabiliyorum. Ya da burada bir Meksikalı arkadaşım kendi ülkesiyle ilgili politik bir durumdan bahsettiğinde de “Tamam” diyorum “Evet burası Türkiye” ve senin derdin de benim derdim de aynı. Benzer dertlere sahip olan insanlara ait hissediyorum galiba. Ama konu kendini bir “yere” ait hissetmekse, kendimi hiçbir yere ait hissetmiyorum. Bence bizim bu saatten sonra bir yere ait olmamız çok söz konusu değil. Biz aidiyetsiz çocuklarız bu jenerasyon olarak.” (K5, 29, Erkek, Araştırma Görevlisi)

“Ben hissetmiyorum. Yani Türkiye'ye de ait hissetmiyorum kendimi. Hollanda'ya zaten etmiyorum. Çok erken Hollanda'ya kendimi ait hissetmek için. Sadece şunu söyleyebilirim: Olduğum yerden mutluyum şu anda. Bir yere ait hissetmeli miyiz? O da mesela bir soru... Gerçekten bir yere ait hissetmek zorunda mıyız? Değiliz bence. Olduğumuz yerde mutlu olalım. O bana yeterli.” (K3, 35, Kadın, Klinik Takım Müdürü)

“Yüzde 65 Türkiye’ye, Yüzde 35 Hollanda’ya ait hissediyorum. (K12, 34, Kadın, İş Geliştirme Yöneticisi)”

“Daha dün bu konuyla ilgili ağladım... Çünkü ben buraya ait hissetmiyorum. Ama Türkiye’ye döndüğümde kendimi Türkiye’ye de ait hissetmiyorum. Bu arada kalmışlık hissini nasıl tanımlayacağımı bilmiyorum ama kesinlikle buraya ait değilim. (...) Bence bunun sebebi şu: Buradaki insanların dertleri bana çok boş geliyor. Buradaki (Hollanda) insanları biraz kıskanıyorum aslında ve bunu açık açık söylemek beni üzmüyor. Kıskanıyorum, diyorum ki “keşke ben de böyle büyüseydim”, “keşke ben de bu kadar rahat olabilseydim”. Ama ne kadar insanlarla konuşsam da terapiye gitsem de A yapsam da B yapsam da olmuyor, bu hissiyatım değişmiyor.” (K11, 29, Kadın, Araştırma Görevlisi)

Yukarıdaki alıntılarda görüldüğü gibi bazı katılımcılar, aidiyeti ortak duygulara, paylaşılan hikayelere ve benzer yaşam deneyimlerine bağlı olarak tanımlamaktadır. Örneğin K5, Orhan Veli'nin şiirlerinden, Filistinli şairlerin dizelerinden ve Meksikalı bir arkadaşının yaşam öyküsünden derin bir yakınlık duyduğunu ifade etmektedir. Bu durum, aidiyet kavramının geleneksel "vatan" ya da "milliyet" kalıplarını aşarak evrensel ve insani deneyimler etrafında şekillendiğini ortaya koymuştur.

Araştırma bulgularına göre, aidiyet hissinin belirsizleştiği ya da iki farklı yer arasında bölündüğü durumlar, katılımcılar açısından zaman zaman duygusal bir yük haline gelebilmektedir. K11’in *“Terapiye gitsem de değişmiyor.”* ifadesi, göçün bazı insanlarda derin bir aidiyet eksikliği, kök salamama ve kimlik karmaşası yaratabildiğini düşündürmektedir. Bu durum, Stuart Hall’un (1990) kimliği bir yolculuk olarak gören tanımıyla bir kez daha paralellik göstermektedir. Katılımcılar da bu yolculukta, bir yere tam olarak ait olamamanın yarattığı boşluk hissiyle baş etmeye çalışırken, aynı zamanda *“Ait olmak zorunda mıyım?”* sorusunu kendilerine sormaktadır. Bu sorgulama, geleneksel aidiyet anlayışlarını (milliyet, vatandaşlık gibi) aşarak, göçmenlerin kimliğini bazen *“iki kültür arasında”*, bazen de *“hiçbir yere ait olmama”* duygusuyla yaşadığını ortaya koyar.

4.6.3.4. Hollandalıların Türk Algısı

Araştırmanın bu bölümü, Hollanda'dalıların gözünde Türk algısı ve imajının nasıl olduğunu, yüksek nitelikli göçmenlerin varlığının Türk algısına etki edip etmediğini katılımcıların deneyimleri üzerinden açıklamaya çalışmaktadır.

Hollanda'daki Türk varlığına bakıldığında, yaklaşık yarım milyonluk bir Türk kökenli nüfusun olduğu görülmektedir. Nitekim bu topluluk, Hollanda'nın en büyük etnik azınlık topluluklarından birini oluşturmaktadır (CBS, 2024). Bu kadar uzun süredir varlık gösteren bir diaspora hakkında, Hollanda toplumunda çeşitli kalıp yargıların ve kolektif imgelerin oluşması kaçınılmaz olmaktadır.

Hollandalıların Türk kökenli göçmenler hakkındaki yargıları, tarihsel süreç içinde de olumsuz olarak nitelendirilmiştir. Nitekim mevcut araştırmanın katılımcılarının gözlemleri ve kişisel deneyimleri de bu durumu destekler niteliktedir. Bu algıyı çoğunlukla, 1960'lar ile Hollanda'ya gelen birinci nesil Türk göçmenlerin profilleri oluşturmuştur. Bu dönemde göçen ilk bireyler genellikle Türkiye'nin az gelişmiş ve daha kırsal bölgelerinden gelen, düşük eğitim düzeyine sahip kişilerdir. Bu kişiler, ilk etapta çoğunlukla bir süre çalışıp para biriktirdikten sonra Türkiye'ye dönmeyi hedeflemiş, bu nedenle uzun süre boyunca Hollanda toplumuyla sosyal ve kültürel ilişkiler kurma ve Hollanda toplumuna entegre olma motivasyonunda olmamışlardır (Akkaya, 2012). Bu durumdan ötürü bu göçmenler gündelik yaşamlarını etnik çevreler içinde sürdürmüş, Hollanda dilini öğrenmede yetersiz kalmış ve kendi geleneklerini sıkı bir biçimde korumaya meyilli olmuşlardır. Bu kapalılığın sonucu olarak da Hollandalıların gözünde Türk algısı “içe kapalı”, “değişime kapalı” ve “uyum sağlamakta güçlük çeken” olarak işaretlenmiştir (Yağmur & Van de Vijver, 2012).

İkinci ve üçüncü kuşağa gelindiğinde ise Türk kökenli bireylerin, Hollanda'da doğup, doğdukları ülkenin anadilinde eğitim almalarına rağmen; dil yeterliliği, akademik başarı ve üniversiteye geçiş oranları bakımından çeşitli zorluklarla mücadele ettikleri görülmüştür (Yücel, 2015). Benzer şekilde, K8'de

Hollandalılarla girdiği bir etkileşimi anlatırken “Bana “*Sen çok iyi İngilizce konuşuyorsun, üniversite okumuşsun, buradaki Türkler genelde okumuyor.*” diyorlar.” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı) diyerek, Hollanda’da yerleşik bulunan Türklerin eğitim konusunda yaşadıkları sıkıntıların Hollandalılar tarafından da görüldüğünü belirtmiştir.

İkinci ve üçüncü kuşak göçmenlerin, ev sahibi toplumla daha kolay bütünleşme beklentileri olsa da bu bireylerin de içe kapalı etnik çevrelerde yaşamaya devam etmeleri sebebiyle birinci kuşaktan anne babalarının ve dedelerinin kaderini paylaşarak Hollanda toplumunda ve Hollanda’daki Türk algısında kalıcı bir dönüşüm yaratamamışlardır. Bu durum da üç kuşaktır devam eden ve sürekli yeniden üretilen “Türk algısının” Hollandalıların gözündeki sağlamlığını gözler önüne sermektedir.

Öte yandan Avrupa kamuoyundaki “Türk” ve “Türkiye” algılarının da birbirini beslediği görülmektedir. Avrupa’daki Türk kökenli göçmenlerin çoğunluğunun Türkiye’nin daha geleneksel ve az gelişmiş yerlerden gelmesi sebebiyle (Katinka Barysc, 2007), Avrupa kamuoyunun Türkiye algısı da bu yönde olmuştur. Nitekim Türkiye algılarını günlük hayatta etkileşime girdikleri Türk kökenli göçmenler üzerinden şekillendiren Avrupalıların, Türkiye’nin son yıllarda yaşadığı toplumsal ve siyasal dönüşümleri, modernleşme çabalarını ve iç dinamiklerindeki çeşitliliği de özümseyemediği ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle Avrupalıların zihinlerinde hala 1980 öncesinin ya da daha eski zamanların Türkiye’sine ait kalıplar olduğunu söylemek mümkündür (Katinka Barysc, 2007). Bu durumu benzer şekilde deneyimleyen K14 “(...) *Biz zaten bu sınırları, bu algıları yıkmak için bu ülkeye geldik. Bana burada “Sen hiç Türk gibi değilsin.” diyorlar. Sürekli duyduğum bir şey bu... Ben de onlara diyorum ki “Türkiye de çok değişti zaten, 60’lı yıllardaki gibi değil ki... Siz hala eski hali gibi düşünüyorsanız öyle değil. Zaten Hollanda da 60’lardaki haliyle aynı değil.”* (K14, 27, Erkek, Maritime Satış Mühendisi), sözleriyle günümüzde dahi kimi Hollandalıların gözünde 60’lı yılların Türkiye’sine dair bir imaj olduğunu ifade etmektedir.

Bu tarihsel arka plan ve toplumsal perspektif, Hollanda toplumundaki genel Türk imajını yansıtmaktadır. Günümüzde dahi, Türk kökenli bireylerin işgücü marketinde dezavantajlı konumda olması, sosyal hayatta daha az görünür olması ve

kültürel temsillerde stereotiplere indirgenmesi bu tarihsel perspektifin izlerini taşımaktadır. Nitekim yapılan çeşitli araştırmalar, Türk kökenli bireylerin iş başvurularında etnik kökenleri sebebiyle ayrımcılığa uğradıklarını göstermiş (Mislandtime,2020), hatta kimi bireyler sadece Türk soyadına sahip oldukları için başvurulara dönüş alamadıklarını, ancak Hollandalı eşlerinin soyadlarını kullanmaya başladıktan sonra iş görüşmelerine çağırıldıklarını belirtmişlerdir (Siebers, 2024; Thijssen ve diğ., 2021). Bu durum da günümüzde Türk kökenli bireylerin iş gücündeki dezavantajlı konumlarına örnek oluşturmaktadır.

Benzer şekilde araştırma bulguları da söz konusu tarihsel imajın günümüzde de etkisini sürdürdüğünü iddiasını destekler niteliktedir. Araştırma bulgularına göre, Hollanda toplumunda Türkler ile ilgili birtakım kalıpyargılar hala canlılığını korumaktadır. Katılımcılar, Hollandalıların Türklerle ilgili algılarını kendi deneyimlerine dayanarak şu sözlerle etmişlerdir:

“Hollandalılara Türkler denince akıllarına hemen korna çalmak geliyor, bayağı bilinen bir şey bu. Türkler korna çalar. Böyle biliniyoruz.” (K12, 34, Kadın, İş Geliştirme Yöneticisi)

“(...) Bir Hollandalı arkadaşım bana “Türkler kendi bayram tatillerinde kapalı oluyorlar, ama bizim bayram tatillerimizde çalışıyorlar, genelde akşamın geç saatlerine kadar kapatmayanlar Türkler oluyor.” demişti.” (K13, 28, Kadın, Medikal Pazarlama Uzmanı)

Bu iki alıntı, korna çalmak gibi küçük bir davranışın bile bütün bir gruba mal edildiğini, bayramlarda çalışma biçiminin ise farklılık olarak görülerek “bizden değil” hissi yarattığını, bunlara bağlı olarak da Türklerin hala kalıplaşmış (stereotipik) gözlemlerle değerlendirildiğini göstermektedir.

“Hollandalılar biz Türkleri çok tutucu görüyorlar.” (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü)

K2’nin bu ifadesi, Hollandalıların Türk toplumunu dini değerler ve inanç bağlamında muhafazakâr bir kimlikle ilişkilendirdiğini göstermektedir. Bu ifade, Azak’ın (2008) çalışmasıyla paralellik içindedir. Nitekim Azak (2008) çalışmasında,

Türk topluluğunun çoğunluğunun Müslüman kimliğini güçlü biçimde koruyarak Hollandalı çevre tarafından “tutucu” bir grup olarak algılandığını ortaya koymuştur. Aynı şekilde, Beek & Fleischmann (2019) da dini bağlılık düzeyinin entegrasyon alanlarıyla ilişkili olarak sınırlayıcı bir etki yaratabileceğini göstererek söz konusu bulguları desteklemektedir.

“Bizi iş gücü olarak görüyorlar. Eskiden fabrikada çalışan iş gücü olarak görüyorlardı. Şimdi de kurumsal hayatta modern köle olarak. Yani bizi kendilerinden biri olarak görmüyorlar kesinlikle.” (K1, 25, Kadın, Satın Alma Uzmanı)

K1’in bu ifadesi ise, sınıfsal temelli kalıpyargıların beyaz yaka alanlarda ve yüksek nitelikli göçmenlere karşı da devam ettiğini göstermektedir.

Tüm bu alıntılar, Hollanda toplumundaki Türk algısının hala belli bir ölçüde geçmişten gelen kalıp yargılar ile sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır. Katılımcılar, kültürel davranış biçimleri, dil yeterliliği, eğitim düzeyi ve dini inançlar gibi konularda hala sabit ve dışlayıcı bir Türk algısıyla karşılaştıklarını belirtmektedirler.

Bununla birlikte, son yıllarda Türkiye’den gelen ve mevcut araştırmanın da örneklemini oluşturan yeni nesil yüksek nitelikli göçmenlerin varlığı, bu sabit Türk imajını dönüştürme potansiyeli taşımaktadır. 2016’dan itibaren hız kazanan ve özellikle mühendis, akademisyen, yazılım geliştirici gibi meslek gruplarına mensup bireylerden oluşan bu yeni göçmen profili, eğitim düzeyi, dil yeterliliği ve kültürel sermayesi açısından önceki kuşaklardan ayrılmaktadır. Perspektif dergisi tarafından yayımlanan verilere göre, yalnızca 2016 yılında 540 kişi yüksek vasıflı göçmen statüsüyle Türkiye’den Hollanda’ya göç etmişken, bu sayı 2017’de 780’e, 2018’in ilk 11 ayında ise 1020’ye yükselmiştir (Perspektif, 2022). Bu yeni grup hem profesyonel ortamlarda hem de sosyal hayatta daha görünür hale geldikçe, Hollandalıların zihnindeki Türk imajına dair bazı kalıpların sorgulanmasına da zemin hazırlamaktadır.

Nitekim araştırma bulguları da bu duruma paralel olarak Türk imajının değişmeye başladığına dair işaretler barındırmaktadır. Bulgulara göre katılımcılar

Hollandalılarla kurdukları doğrudan ilişkilerde “alışıldık Türk profilinin” dışında algılandıklarını söylemiş, bazı durumlarda karşı tarafın Türkiye kökenlilere dair düşüncelerini temelden değiştirdiklerini ifade etmişlerdir:

“(...) Bir kere bir arkadaşım bana “Sen benim Türk algımı değiştirdin.” demişti. Çünkü onun Türk algısı birlikte ilkokul okuduğu Muhammed'di. Ve onun “Türklüğü” benim “Türklüğüm” çok farklıydı. Muhammed daha konservatif, Muhammed daha gelenekçi... Bu yüzden Hollandalılar bizi de öyle görüyor. Şu an benim olduğum ya da senin olduğun gibi laik Türkler olarak görmüyorlar. Ancak bence bu değişiyor.” (K11, 29, Kadın, Araştırma Görevlisi)

“(...) Türkler ve Hollandalılar arasındaki farkları konuşuyorduk. Bana “Sen hiç Türklere benzemiyorsun.” dedi.” (K12, 34, Kadın, İş Geliştirme Yöneticisi)

“(...) Bana hep “Türk’e benzemiyorsun” diyorlar. (...) Ben de bana böyle diyenlere “Senin pek Türk arkadaşın yok herhalde, ben çok stereotip bir Türk’üm aslında.” diyorum. “Senin tanıdığın Türkler nasıl ki?” diye soruyorum.” (K10, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi)

“Yunan iş arkadaşım dövmem olduğunu görünce “Sen hiç Türk gibi değilsin” dedi. Çok şaşırdım. Sen bunu en son söyleyebilecek insansın, senin bir kere anneannen İzmirli.” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

Bu alıntılar, bireysel karşılaşmaların Hollandalıların zihnindeki yerleşik Türk imajını sorgulattığını ve kimi zaman da dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır. Katılımcılar, özellikle eğitim, yaşam tarzı veya görünüm gibi özellikleri üzerinden “alışıldık” Türk profilinin dışında algılanmakta ve bu durum karşı tarafın şaşkınlığıyla dile getirilmektedir.

Katılımcıların deneyimlediği “Sen benim Türk algımı değiştirdin” gibi ifadeler, bireysel karşılaşmalar yoluyla Türk kimliğine dair toplumsal algıların yeniden şekillenebildiğini göstermektedir. Bu durum, yalnızca bireysel övgü

düzeyinde kalmayıp, yüksek eğitim, seküler yaşam tarzı, profesyonel görünürlük ve kültürel sermaye gibi unsurlar aracılığıyla daha geniş bir düzlemde algı dönüşümünü mümkün kılmaktadır. Yanaşmayan (2019) da yüksek nitelikli yeni göçmenlerin, önceki kuşaklardan farklı olarak kültürel ve sınıfsal farklar üzerinden konumlandığını ve bu farkların göç edilen ülkede “daha olumlu” karşılanabildiğini belirtir.

4.6.3.5. Expatların Gözünden Gurbetçiler

Bu çalışma bağlamında, Hollanda’ya 1960’lı yıllarda Türkiye’den Avrupa’ya işçi göçü ile gelen “eski göçmenler” için halk dilinde ve literatürde de kullanılan “gurbetçi” kavramının kullanılması tercih edilmiştir. Gurbetçi kavramı coğrafi bir yer değişikliği anlamına gelmesinin yanında göçmenlik deneyimine yüklenen tarihsel, kültürel ve duygusal anlamları da içermektedir. Gurbetçi kavramının kökünü oluşturan gurbet terimi, “sıla” olarak da betimlenen memleketten ayrılma durumu olarak tanımlanmaktadır. Gurbet terimi duygusal anlamda yabancılık, hasret ve aidiyet kaybını ifade ederken sıla ise mekansal ve duygusal olarak aidiyetin kurulduğu yerdir (Zırh, 2012; Delaney, 1991). Bu bağlamda “gurbetçi” terimi, istenmeyen bir ayrılık ve uzakta olma halini kapsar (Su, 2022, ss. 183; Karpat, 1976).

“Gurbetçi” kullanımı, Avrupa’daki Türk göçmenlerin göç deneyimlerine özgü duygusal ve kültürel bir yapı sunarak bu gruba ait toplumsal algıya ilişkin tarihsel sürekliliği de yansıtmaktadır. Bu bağlamda mevcut çalışmada, “expat” olarak tanımlanan yeni nesil yüksek nitelikli göçmenlerle karşılaştırma yapılırken, 1960’lardan itibaren göç eden Türkler için “gurbetçi” kavramı tercih edilmiştir.

Günümüzde göçmen topluluklarına ilişkin ırk ve etnik köken gibi klasik ayırım kategorileri yetersiz kalabilmektedir. Bu bağlamda aynı etnik kökene sahip olan bireyler arasındaki göç zamanlaması, eğitim düzeyi, ekonomik konum, dini inanç, dil yeterliliği ve entegrasyon düzeyi gibi içsel farklılıkları da kapsayan “süper-çeşitlilik” (super-diversity) kavramı öne çıkmaktadır (Vertovec, 2007). Bu anlayış

bağlamında göçmenler heterojen topluluklardır ve bunun anlaşılmasında etnik temelli ayrımların yanı sıra bireylerin sosyal sermaye birikimleri, eğitim durumları, sosyo-ekonomik durumları ve hareketlilik biçimleri gibi faktörlerin de hesaba katılması gerektiği öne sürülmektedir (Vertovec ve Meissner, 2015). Mevcut çalışma kapsamında Hollanda'daki Türk göçmenler de homojen bir gruba temsil etmez, aksine göç edilen tarihler, kuşaklar arası farklılıklar, sosyal konumları gibi faktörler itibarıyla kendi içinde çeşitlilik gösteren bir göçmen topluluğunu oluştururlar. Katılımcıların anlatılarında genel olarak “expat” ve “gurbetçi” olarak adlandırılan bu iki grup arasında öne çıkarılan mesafe, bireylerin kendilerini tanımlama, konumlandırma ve diğer grupları da temsil etme biçimi açısından dikkat çekmektedir.

“Yani tabii ki fark var çünkü, mesela kendimden örnek vereyim, ne kadar çok Türkiye'deki gündemi takip etsem de gerçekten oradaki kadar olamadığımı hissediyorum kendimde. Ve sadece 3 senede böyle hissettim. Bir de burada doğmuş olsam nasıl olurdu diye düşündüğümde, Türkiye'den tamamen kopuk olurum diye düşünüyorum. Dolayısıyla onların da öyle olduğunu düşünüyorum. Yani Türkiye'de yaşamakla ilgili pek bir farkındalıklarının olduğunu düşünmüyorum. Senede bir kez gidip bir ay orada tatil yapmakla Türkiye'deki yaşamla ilgili pek bir fikirlerinin olabileceğini zannetmiyorum. Zaten bence bu expat ve o bahsettiğimiz göçmenleri bu kadar birbiriyle çatıştıran sanırım şey de o. Yani onlar Türkiye'deki yaşamı çok iyi bildiklerini iddia ediyorlar ama öyle değil. Biz de zaten orada mutsuz olduğumuz için buraya geldik, biz tam tersini söylüyoruz vesaire... Sanırım biraz çatışma da oradan çıkıyor. Bence benim Norveç'in gündelik hayatıyla ilgili ne kadar fikrim varsa, onların da Türkiye'nin gündelik hayatıyla o kadar fikirleri olabilir ancak.” (K3, 35, Kadın, Klinik Takım Müdürü)

Bu ifade ile K3, Hollanda'daki expatlar ile daha önceki dönemlerde göç eden Türk göçmenler (gurbetçiler) arasındaki farkı, Türkiye ile kurulan bağ üzerinden değerlendirmektedir. Katılımcının expatları, Türkiye hakkında daha güncel ve deneyimsel bilgiye sahip olan topluluk, gurbetçileri ise sınırlı Türkiye ziyaretleri kapsamında şekillenmiş, yüzeysel ve geçmişe dayalı bir Türkiye algısına sahip olan topluluk olarak değerlendirdiği görülmektedir. Bu bağlamda ortaya konan “biz” ve

“onlar” ayrımında expatlar, Türkiye’yi daha doğru anlayan ve temsil eden bireyler olarak gurbetçilere nazaran daha yetkin olarak konumlandırılmıştır. Katılımcı, gurbetçilerin Türkiye hakkında özellikle iddialı yorumlarda bulunmalarını eleştirmekte, kendi göç deneyiminde yaşadığı kopukluktan yola çıkarak bu durumu expatlar ve gurbetler arasındaki çatışmanın kaynağı olarak göstermektedir. Bu ifadeye göre K3’ün gözünde expatların gurbetçilere göre daha bilgi sahibi, Türkiye ile daha bağlantılı ve daha “olması gereken” konumda betimlendiği söylenebilir.

“Onların buradaki yaşamı da çok zor. Gerçekten zor. Çünkü ne tam Hollandalı olabilmişler, ama Türk de olamıyorsun tabii ki. Gerçekten çok kötü bir şey. Çok arada kalmış bir hayat. Tabii bu tartışma çok farklı yerlere de gider. Hollandalı olabilmek için o zaman ne yaptın? Sen bu kadar komün halinde, Türklerle beraber kapalı yaşamaya 40-50-60 yıl devam edersen, ne kadar Hollandalı olabilirsin ki?” (K10, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Burada K10, gurbetçilerin Hollanda’da sürdükleri yaşamı “Hollandalı olmak” ve “Türk olmak” üzerinden tanımlayarak içinde bulundukları arada kalmışlığı vurgulamaktadır. Katılımcı, bu arada kalmışlığa ilişkin bir empati göstermekle beraber, bir yandan da bu arada kalmışlığı eksik ve sorunlu bir entegrasyon sürecinin sonucunda gerçekleşen olağandışı bir durum olarak değerlendirmektedir. Katılımcının ifadelerine göre, Hollanda’da yaşayan gurbetçiler, kendi geleneksel yaşam tarzlarını korumaya çalışan kapalı bir komün olduklarından Hollanda toplumunun bir parçası olamamışlardır.

“Çok kendi içlerine kapalılar. (..) Burada bir tanıdığım var, kızın babası açık açık diyor ki “Benim kızım Türk olmayan biriyle evlenemez”. Müslüman bile demiyor bak. “Türk olmayan biriyle evlenemez”.” diyor. Ve senin kızın Hollanda’da doğmuş, büyümüş. Senin kızın Hollandaca konuşuyor. Senin kızının Hollanda pasaportu var. Ve sen kızına Türk biriyle evlenmesini dayatıyorsun.” (K11, 29, Kadın, Araştırma Görevlisi)

K11’in bu ifadesi, Hollanda’da kendi içine kapalı bir yaşam tarzı sürdüren gurbetçilerin bu yaşam biçimini sonraki kuşaklara da aktarmaya çalıştıklarını

vurgulamaktadır. Özellikle Türk olma kimliğine ilişkin belirlenmiş katı sınırların, sonraki kuşakların bireysel yaşam tercihleri üzerinde etkili olmasını eleştirmektedir. Katılımcı tarafından bahsedilen durum, katı ve çağdaş gerçeklikten uzak bir tutum olarak değerlendirilmiştir. Bu yönüyle katılımcının, dışa kapalı bir grup aidiyeti ve kapalı bir kimlik inşasına yönelik eleştiri getirerek bu yapının modern ve çok kültürlü bir toplumda sürdürülebilir olmadığını düşündüğü söylenebilir.

Katılımcı K10 ve K11'in yaklaşımları, Homi Bhabha'nın "üçüncü mekân" (third space) ve melez kimlik kuramlarının önerdiği hibritliğin yaratıcı potansiyelini göz ardı etmekte, "üçüncü mekan"da bulunan dönüşüm ve yeniden kurulum olasılıklarına yer vermemektedir (1994). Katılımcılar tarafından "arada kalmışlık" durumu, Bhabha'nın çerçevesinin aksine üretken bir kimlik alanı olarak algılanmamakta, daha çok katılımcılar tarafından bir çeşit yerleşememe hali olarak değerlendirildiği için normatif ve homojen bir entegrasyon anlayışını yeniden üretmektedir. Bu çerçevede melezlik bir imkân değil, bir sorun olarak tanımlanmakta, modern ve çokkültürlü bir topluma uyumun ön koşulu olarak net bir aidiyet talep edilmektedir.

Benzer biçimde, diaspora kuramlarında (Anthias, 2013) vurgulanan çoklu aidiyetlerin geçişkenliği ve stratejik kullanımı, bu anlatılarda yer bulmamaktadır. Aksine, Hollanda'daki "Türklerin" ya da onların çocuklarının yalnızca etnik ya da ulusal saflığı koruma çabası içinde oldukları, bu nedenle Hollandalı olmayı başaramadıkları ima edilmektedir. Bu söylem, Berry'nin asimilasyon odaklı entegrasyon modelinde yer alan "uyum sağlamak için önce kültürel farklılıklarını terk et" beklentisini yansıtırken, Yuval-Davis ve Floya Anthias gibi düşünürlerin savunduğu aidiyetin bağlama duyarlı ve gündelik olarak müzakere edilen bir süreç olduğu anlayışıyla çelişmektedir (Anthias, 2012).

"Bence arada çok fark var kesinlikle. (...) Açık olmamalarından kaynaklanan bir şey bu. Buraya geldiğin zamanki kültürü yani bundan 50 yıl önceki kültürü yine yaşatmaya çalışırsan farklılıklara çok kapalı oluyorsun ve başka birisi farklı bir şey yaptığında ona karşı nefret söylemi oluyor. (...)" (K4, 30, Kadın, Pazarlama Uzmanı)

Bu alıntıda katılımcı, expatlar ile gurbetçiler arasında fark olduğunu açıkça ifade etmiş, bu farkların kaynağı olarak ise gurbetçilerin yeni fikirlere ve farklılıklara kapalı olmaları, 50 yıl önceki normları sürdürmeye çalışmalarını göstermekte ve bu kapalılıktan doğan farklılıklara tahammülsüzlüğün nefret söylemi üretimine yol açtığını öne sürmektedir. Bu bağlamda gurbetçilerin kültürel anlamda donmuş bir yapı içinde kaldıkları ve değişen toplumsal koşullara uyum sağlayamadıkları yönünde bir eleştiri yapılmakta ve aynı zamanda dolaylı biçimde expat grubu da daha açık, kapsayıcı ve çağdaş bir konuma yerleştirirken eski kuşak göçmenleri toplumsal uyum açısından eksik ve sorunlu bir grup olarak betimlenmektedir.

“Bence çok uçuk bir fark var. Buraya 60’larda gelen kişiler genelde bildiğim ve büyüklerden dinlediğim kadarıyla eğitim seviyesi zaten düşük olan kişiler. “Ne iş olsa yaparım bir şekilde” diyerek ailesine gelir sağlamak amacıyla buraya gelen kişiler. Ve sonrasında buraya ayak uydurmak yerine işte kendi değerlerine, kendi değerlerinden de ziyade dini değerlere tutunmuşlar. O yüzden onların hala çocukları bile benim şu ana kadar gördüğüm kadarıyla kızlar sadece Türklerle evleniyor, erkekler gayrimüslim biriyle de evlenebiliyor ama hala çok sıkı dini değerlerine bağlılar, herkes oruç tutuyor, hiçbiri domuz eti yemiyor, içki içmiyor, içse bile gizli gizli içiyor vesaire. O yüzden biraz daha tutucu ve çok etrafa açık olmayan bir durumları var.” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

Bu ifadelerde de katılımcının gurbetçiler ve expatlar arasında keskin bir ayrım yaptığı görülmektedir. Gurbetçiler geçmişte yaşayan, eğitim seviyesi düşük, dini kimliğine, dini pratiklere ve evliliğe ilişkin tercihleriyle de kendi değer sistemlerine sıkı sıkıya bağlı bir göçmen topluluğu olarak betimlenmektedir. K8 dolaylı yoldan kendisini donmuş ve modernleşememiş olarak değerlendirdiği gurbetçilerden ve onların kapalı sistemlerinin dışında tutmaktadır.

“Evet, kesinlikle bir fark var. Bayağı bir fark var. Bence yeni gelen Türkler buradaki lokal komüniteye entegre olmakta biraz daha iyiler. Önceden göçmüş Türkler çok entegre olamamış. Daha başka farklar da var mesela hayat görüşü, yaşam tarzı, alışveriş yaptıkları yerler, görünüşleri, giyim

tarzları, konuşmaları, davranışları, hayat anlayışları her şey farklı.” (K13, 28, Kadın, Medikal Pazarlama Uzmanı)

Bu alıntıda da K13 expatlar ve gurbetçilerin giyim tarzından konuşma biçimine kadar birçok alanda ayrıştıklarının altını çizmekte, bu ayrılmanın birincil kaynağını grupların entegrasyon düzeyleri ile ilişkili olarak göstermekte ve kendisini daha uyumlu açık olarak konumlandırmaktadır. Bu bağlamda entegrasyon bir başarı entegre olamama ise geri kalmışlık olarak kodlanmakta, expat kimliğini daha olumlu gurbetçi kimliğini ise daha olumsuz bir bağlamda sunan, normatif bir değerlendirmeye dayanmaktadır.

“Yani ciddi ciddi politik, ekonomik farklılıklar olduğuna son derece eminim. Şunu görüyorum: Bu hayatta umursadığımız şeylerin farklılığının, günlük yaşantımızı ne kadar farklı kıldığını, etkilediğini ve bunun sonucunda da gerçekten belli bir göç geçmişine sahip olsak da aslında çok farklı insanlar olarak ortaya çıktığımızın farkındayım. Bunu alıp da “Biz doğru batılılaştık, onlar batılılaşamadı” ya da “Biz yanlış batılılaştık, onlar batılılaşmayı reddederek daha doğru Türkler olarak kaldılar” gibi böyle bir şeye oturtmak bana çok yanlış geliyor.” (K5, 29, Erkek, Araştırma Görevlisi)

K5 ise, expatlar ve gurbetçiler arasında gündelik yaşam pratiklerine de doğrudan yansıyan belirgin ekonomik, politik ve kültürel farkları olduğunu ifade etmektedir. Katılımcı “biz” ifadesi ile expatları “onlar” ifadesiyle gurbetçileri işaret ederek herhangi bir grubun doğru veya yanlış bir şekilde batılılaştığına dair söylemleri yanlış bulduğuna dikkat çekse de aynı göç geçmişine sahip olmalarına rağmen çok farklı insanlar olduklarını belirtmektedir. Bu bağlamda farklılıkların kabul edildiği ancak bunların herhangi bir grubu daha olumlu veya olumsuz bir yerde konumlandıran genel geçer değer yargılarına dönüşmelerinin reddedildiği görülmektedir.

“(…) Ben eğer buraya birkaç kuşak önce gelen Türklerle sonradan gelen Türkler arasında bir fark olduğunu düşünen bir Hollandalıya denk gelirsem onlara şunu soruyorum: “Peki ben senin gözünde bir 3. Dünya ülkesi olan Türkiye’den gelip, senin gözünde gelişmiş bir ülke olan Hollanda’da doğup

büyümüş bir Türk'den nasıl daha iyi olabiliyorum? Yani buradaki Türkler bana göre daha vasıfsızsa, buradaki Türkler bana göre daha tehlikeliyse, buradaki Türkler bana göre daha az medeniyse, sence bunda senin bir parmağın yok mu?” Bunu sorduğumda bir tık afallıyorlar. “Bilmiyorum. Neden acaba?” diyorlar. Neden biliyor musun? Sen çünkü buradaki Türkleri kendin gettolaştırmışsın. Sen buradaki Türkleri zaten itmişsin bir kenara. (...) Hollandalılar buradaki Türklerle burada büyümemiş olan Türklerin arasındaki vizyon farkının farkındalar. Çünkü buraya gelen zaten az çok yine okumuş, etmiş, bir şeyleri başarmış, ne bileyim, en azından dil öğrenmiş, sadece Hollanda'ca konuşmuyor. En azından iyi İngilizce öğrenebilmiş insanların, daha vizyonlu insanların, daha modern, buradaki hayata uyum sağlayabilecek insanların gelebildiğinin ya da geldiğinin farkındalar. Ama yani o Türklerle bu Türkler arasındaki farkı yaratmada kendi parmakları var mı, yok mu, bunun farkındalar mı? Bence bunu kendilerine hiç sormuyorlar. Bu noktada hiç öz eleştiri yaptıklarını düşünmüyorum.” (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü)

K2'nin bu ifadesi, hem Hollandalıların Türk göçmenlere dair yargılarına karşı yönelttiği açık bir eleştiriyi hem de Hollanda'daki Türk topluluğu içinde kendi konumunu nasıl kurguladığını ortaya koymaktadır. Buradaki, “biz” ve “onlar” ayrımı hem expatlar ile gurbetçiler arasında hem de Türkler ile Hollandalılar arasında olmak üzere iki düzlemde gerçekleşmektedir ve bu bağlamda expatlar (kendisi), gurbetçiler (vasıfsız ve gettolaşmış Türk göçmenler) ve Hollandalılar (gurbetçileri gettolaşmaya itenler) olmak üzere üç farklı temsil evreni kurulmaktadır.

Burada K2, expatlar ve gurbetçiler arasındaki ayrımı Hollanda devletinin dışlayıcı politikalarına bağlayarak yapısal bir eleştiri sunmaktadır. Bu, daha refleksif bir tutumdur çünkü yalnızca gurbetçileri değil, Hollanda sistemini de sorgulamaktadır. Ancak yine de bu sorgulama, kendi konumunu daha avantajlı ve haklı gösteren bir biçimde örgütlenir. Katılımcı hem dışlayıcı sisteme işaret eder hem de bu dışlanmışlığın sonucu olan farklılıkları kendini üstün gören bir dille ifade eder.

Bu bölümdeki bulguların büyük bölümünde, Pierre Bourdieu'nün kültürel sermaye ve habitus kavramları merkezî bir çözümleyici olarak öne çıkmaktadır (Erel,

2010; Huang, 2023; Newman ve diğ., 2014; Sippola ve diğ., 2022). Katılımcılar, kendilerini daha eğitimli, daha mobil, daha seküler ve Hollanda toplumuna daha iyi entegre olabilmış bireyler olarak konumlandırırken; gurbetçileri ise geleneksel, içine kapanık, düşük kültürel sermayeye sahip ve modernleşememiş bir grup olarak temsil etmektedirler. Bu söylemde, alışveriş yapılan yerlerden giyim tarzına, dil kullanımından gündelik davranış kalıplarına kadar uzanan geniş bir yelpazede kültürel habitus farklılıkları vurgulanmakta ve bu farklar üzerinden bir tür göçmen-içi kültürel hiyerarşi kurulmaktadır. Bourdieu'nün işaret ettiği gibi habitus, bireylerin geçmiş deneyimlerinin ve sosyal konumlarının içselleştirilmiş uzantısıdır (Erel, 2010; Huang, 2023; Newman ve diğ., 2014; Sippola ve diğ., 2022); bu nedenle birinci kuşak gurbetçilerin Türkiye'den taşıdığı yaşam pratiklerinin yeni kuşaklara da aktarılması, katılımcılar tarafından “dönüşüme direnç” ve “kapanmışlık” olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda expat katılımcılar, kendi yüksek kültürel sermayeleri sayesinde bu alışkanlıklardan sıyrıldıklarını ve yeni koşullara daha iyi uyum sağladıklarını ima ederek, sosyal alan içindeki sembolik üstünlüklerini yeniden üretmektedirler.

Bulgular, expatlar ve gurbetçiler arasındaki farkın özellikle entegrasyon düzeyi üzerinden tanımlandığını, göçmen kimliğinin sosyokültürel, zamansal ve sınıfsal olarak farklılaşan bir yapıda ele alındığını göstermektedir. Bu bağlamda, Steven Vertovec'in süper- çeşitlilik (super- diversity) kavramı mevcut çalışmadan elde edilen Türk göçmenler arasındaki farklılıklara ilişkin bulguları açıklamada temel bir çerçeve sunmaktadır (2007). Mevcut çalışmada katılımcılar, bu çeşitlilik içinde kendilerini daha “açık”, “mobil”, “dil bilen” ve “Hollanda lokaline entegre” bireyler olarak konumlandırırken, gurbetçileri ise daha kapalı, geleneksel, sınırlı sermayeye sahip ve “entegrasyonda başarısız” bireyler olarak konumlandırmaktadırlar.

Expatlar ve gurbetçiler arasında bulunduğu belirtilen bu farklılıklar gözlemci bir tespit olmakla birlikte bir çeşit kimlik inşasını da içermektedir. Sosyal kimlik teorisi (Tjfel & Turner) bağlamında bu kimlik inşasında katılımcılar, “biz” (expatlar) ve “onlar” (gurbetçiler) şeklinde bir ayırım oluşturmakta, iç grup (ingroup) ve dış görüp (outgroup) kurgusu üzerinden kendi kimliklerini daha dışa dönük ve gelişmiş, diğerini ise daha geleneksel ve içe dönük olarak temsil etmektedirler.

Ancak bu ayrım dışarıdan, yani bir Hollandalı tarafından dile getirildiğinde (örneğin “Siz Türk gibi değilsiniz” şeklinde bir ifadeyle dile getirildiğinde) aynı katılımcılar bu kez Türk kimliğini savunma refleksi geliştirir. Hollandalıların “farklı” olarak gördüğü expat kimliği önce olumlu bir ayrım gibi kabul edilirken, bu fark “Türklüğü” tümüyle dışarıda bıraktığında tehdit olarak algılanır ve savunmaya neden olur. Bu pozisyon, aynı zamanda Gayatri Spivak’ın “alt sınıfı temsil etme” (Can Subaltern Speak?) eleştirisini de düşündürmektedir (1988). Çoğu zaman gurbetçilerin adına konuşulur, onların durumu analiz edilir ve dışarıya anlatılırken oluşan temsil, doğrudan yaşam pratiklerine ya da deneyimlerine dayanmaz; daha çok expatların sınıfsal, kültürel ve modernlik temelli farklarını vurgulayan bir söylem üretmekle kalır. Spivak’ın sorduğu “Alt sınıflar kendi adlarına konuşabilir mi?” sorusu burada günceldir: Temsil, sessizleri konuşturmaz; konuşanı daha baskın hale getirir.

Expatların gözünden gurbetçiler bağlamında incelenen anlatılar, expat konumundaki katılımcıların, gurbetçiler ile aralarında nasıl bir sınıfsal, kültürel ve sembolik sınır çizdiklerini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, sekülerlik, yüksek eğitim düzeyi, mobilite, çokdillilik ve Hollanda toplumuna entegre olabilme gibi pozitif varlıklar üzerinden kendilerini yeniden tanımlamakta, buna karşılık gurbetçi kimliğini kapalı, dindar, geleneksel, düşük eğitilmiş ve geçmişe sıkışmış bir pozisyonda çerçevelemektedir. Ancak bu yeniden konumlanma, mevcut etnik hiyerarşiyi sorgulamak yerine içselleştirilmiş stereotiplere dayanarak onu yeniden üretmektedir. Ayrıca, bazı katılımcıların Hollandalıların genellemelerine karşı çıkarken benzer homojenleştirmeleri gurbetçilere yöneltmeleri ve bu sınır çizme stratejileri hem dışarıya karşı hem de göçmen gruplar içerisinde hiyerarşik ve dışlayıcı sınırlar üretmektedir.

4.6.4. Hollanda’da Yaşayan Türk Expatların Dijital İletişim Pratikleri

Tablo 4.4: Katılımcıların Sosyal Medya Kullanımı

Katılımcı	Instagram	Twitter	Facebook	LinkedIn	YouTube	TikTok
K1	X	X		X	X	X
K2	X			X	X	
K3	X	X	X	X	X	X
K4	X	X		X	X	X
K5	X			X	X	X
K6		X		X		
K7	X	X		X		
K8	X			X	X	X
K9	X	X	X			
K10	X	X		X		
K11	X			X		
K12	X				X	
K13	X		X	X	X	X
K14	X	X		X	X	X

4.6.4.1. Platform Özelinde Sosyal Medya Kullanım Biçimleri

Sosyal medya platformları, göç deneyiminin farklı aşamalarında expatlar için farklı işlevler üstlenmektedir. Daha önce “Göç Öncesi Sosyal Medya Kullanımı” başlığı altında da tartışıldığı gibi, sosyal medya platformları expatların bilgi

arayışına, karar verme süreçlerine, duygusal hazırlıklarına ve hayali toplulukların kurulmasına aracılık etmektedir. Bu durum, Benedict Anderson'ın (1983) ortaya koyduğu “hayali cemaatler” kavramının dijital çağdaki dönüşümüne işaret etmektedir. Nitekim Kornbluh (2022), sosyal medya ve dijital platformların bireylerde ulus benzeri kolektif kimlik duyguları yarattığını belirterek, bu yapıları “Imagined Communities 2.0” olarak tanımlamaktadır. Araştırma bulguları da göç sonrasında sosyal medyanın bireylerin profesyonel bağlantılar kurma, kimlik sunumu ve gündelik yaşamla bağlantıya geçme gibi pratiklerinin ayrılmaz bir parçası haline geldiğini göstermiştir.

Araştırmanın bu bölümünde Kullanımlar ve Doyumlar (Uses and Gratifications) Kuramı, Hollanda'da yaşayan Türk expatların sosyal medya kullanım alışkanlıklarını anlamlandırma açısından teorik çerçeve olarak kullanılmaktadır. Daha önce bahsedildiği üzere, kurama göre bireyler medya içeriklerini belirli ihtiyaçlarını gidermek ve belirli doyumlara ulaşmak amacıyla seçici biçimde kullanırlar (Katz, Blumler & Gurevitch, 1973). Bu yaklaşım, expatların neden farklı doyumlar amacıyla farklı platformlara yöneldiklerini açıklamada yol gösterici olmaktadır.

Araştırma bulguları, katılımcıların sosyal medyayı hem aktif biçimde hem de çoğunlukla birden fazla platformu eş zamanlı olarak kullandığını ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların tümü, aynı anda en az 4 farklı sosyal medya platformunu aktif olarak kullanmaktadır. İstatistiklere bakıldığında, global ölçekte de bu kullanım örüntüsünün yaygın bir eğilim olduğu görülmektedir. 2024 verilerine göre, aylık 3,07 milyar aktif kullanıcısıyla Facebook dünyanın en büyük sosyal ağı olarak ön plana çıkmaktadır. Youtube 2,5 milyar, Whatsapp ile Instagram ise 2 milyar ile onu takip etmekte ve sosyal medya ekosisteminin büyüklüğünü gözler önüne sermektedir (DataReportal, 2024).

Özellikle son yıllarda hızla büyüyen TikTok ise 1,5 milyar kullanıcıya ulaşmış ve dünya genelinde en çok kullanılan ilk beş platform arasındaki yerini almıştır (DemandSage, 2025; Statista, 2024). Snapchat, Wechat ve Telegram gibi mesajlaşma uygulamaları da yüz milyonlarca kullanıcıları ile bu çeşitliliğe katkı sağlamaktadır (RecurPost, 2025; Similarweb, 2025). Yine global ölçekte

bakıldığında, bir sosyal medya kullanıcısının her ay ortalama 6.8 farklı sosyal medya platformunu aktif biçimde kullandığı görülmekte (DataReportal, 2024), bu durum da mevcut araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırma bulguları sonucunda, katılımcıların neredeyse tamamının farklı platformları birbirinden farklı amaçlarla tercih ettiği görülmüştür. Zaman zaman sosyal medya platformlarının işlevleri iç içe geçse de (örneğin hem Youtube’u hem Instagram’ı hem eğlence hem bilgi alma amacıyla kullanmak) bu durum platformların işlevsel sınırları olduğunu işaret etmektedir. Örnek vermek gerekirse LinkedIn çoğunlukla profesyonel ağ kurma ve sektörel gelişmeleri takip etme amacıyla kullanılırken, X’in gündem takibi işlevi ön plana çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında, katılımcıların birçoğu için X platformu haber ve politika merkezli içeriklerin takibi açısından önemli bir mecra olarak belirtilmiş ancak son yıllarda sahipliğine dair geçirdiği değişimler sebebiyle bazı katılımcılar tarafından eleştirilmiştir. Instagram ise çok yönlü işlev gösteren platformlardan biri olarak araştırma bulgularında yer etmiştir. Nitekim katılımcılar Instagram’ı sosyal bağları sürdürme, gündem takibi yapma ve eğlence gibi birçok farklı amaçla kullandıklarını belirtmişlerdir. Facebook, en az kullanılan platform olarak kendini gösterirken, TikTok ise başlarda mesafeli yaklaşıldığı belirtilmiş olsa da katılımcıların yarısının kullandığı bir platform olarak sık kullanılan platformlar arasında yerini almıştır. Son olarak Youtube’un ise hem bilgi edinme hem de eğlence amaçlı kullanılan bir platform olarak çok işlevli olduğu görülmüştür.

Araştırma bulgularına bakıldığında, Instagram’ın⁶ katılımcıların en sık tercih ettiği platformlardan biri olduğu görülmektedir. Nitekim 14 katılımcının 13’ü, farklı işlevlerle günlük olarak Instagram’ı kullandıklarını belirtmişlerdir. Diğer platformlarla karşılaştırıldığında ise, Instagram’ın kullanım amaçları bakımından en çeşitli işlevlere sahip platform olduğu saptanmıştır. Katılımcıların ifadelerine göre Instagram eğlenmek, zaman geçirmek, bilgi edinmek, gündem takibi yapmak ve sıklıkla aile ve arkadaşlarla iletişimi sürdürmek gibi işlevlerle kullanılmaktadır. Bu yönden bakıldığında Instagram’ın, katılımcıların sosyal medya kullanım alışkanlıklarının merkezinde olduğunu söylemek mümkündür.

“Kullanımlar ve Doyumlar (Uses and Gratifications) kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, Instagram’ın katılımcıların (1) Eğlence ve zaman geçirme, (2) Bilgi edinme ve gündem takibi (3) Sosyal bağların sürdürülmesi ve (4) Kimlik sunumu olmak üzere dört farklı ihtiyaçlarına yanıt verdiği görülmektedir.

Katılımcı K2, bu sosyal bağ kurma işlevini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Instagram arkadaşlarımla beni gerçekten bağlıyor. Kullanmak çok istemiyorum ama kullanmak zorundayım. Çünkü İzmir'de arkadaşlarım var. Ankara'da arkadaşlarım var. Almanya'da arkadaşlarım var. Dünyanın farklı yerlerine göçen bir sürü tanıdığım var... Bu insanlarla aktif olarak bağ kurmam için ciddi olarak hayatımdan zaman ayırıp onlara “Merhaba, nasılsın, ne yapıyorsun?” diye sormam lazım. Storyler bu ihtiyacı ciddi

⁶ **Instagram:** Instagram, 2010 yılında Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından kurulmuş ve kısa sürede global ölçekte yaygınlaşmış görsel tabanlı bir sosyal medya platformudur (Britannica, 2015). Başlangıçta statik görseller ve fotoğraf paylaşımına ağırlık veren platform, zaman içinde Reels ve Stories gibi özellikleri bünyesine katarak video içeriklerinin de ön plana çıktığı çok formatlı ve etkileşim odaklı bir yapıya dönüşmüştür. Instagram'da kullanıcılar filtereler, metin açıklamaları ve etiketler gibi özellikleri kullanarak paylaşım yapabilmekte bu paylaşımlar aracılığıyla hem kendilerini ifade edip hem de sosyal etkileşimde bulunabilmektedirler. Sprout Social verilerine göre 2025 yılı itibarıyla Instagram'ın yaklaşık 2 milyar aktif kullanıcısı bulunmaktadır ve bu durum platformu diğer platformlar arasında Facebook ve Youtube'un ardından üçüncü sıraya yerleştirmektedir (Sprout Social, 2025; DemandSage, 2025). Aynı raporun verilerine göre platformda geçirilen günlük sürenin ortalama 30 ile 33 dakika arasında değiştiği gözlemlenmektedir (Sprout Social, 2025).

anlamda gideriyor. Bağlı tutuyor beni tanıdığım insanlara.” (K5, 29, Erkek, Araştırma Görevlisi)

K5’in bu ifadesi, Instagram’ın sosyal bağların sürdürülmesi işlevine karşılık gelerek bireyler arası mesafeyi azaltmasına ve gündelik iletişimi kolaylaştırmasına örnek teşkil etmektedir. Katılımcılar, fiziki olarak uzaklaştıkları arkadaş ve aileleriyle olan bağlarını koparmamak adına Instagram’ı bir köprü olarak kullanmakta ve Story ve görsel içerikler üzerinden mikro-iletişimler kurmaktadır. Bu bağlamda Instagram’ın hem bireysel doyum hem de sosyal bağlılık açısından expat yaşamının önemli dijital bileşenlerinden biri haline geldiğini söylemek mümkündür.

Mevcut araştırmanın bulgularına göre, X’in,⁷ Kullanımlar ve Doyumlar Kuramının haber alma ve kamusal tartışmalara katılım doyumuna karşılık verdiği gözlemlenmiştir. Ancak platformun yakın zamanda geçirdiği değişiklikler, özellikle katılımcıların iddialarına göre algoritmanın manipüle edilmesi, kutuplaşmanın artması ve içeriklerde negatif söylemlerin çoğalması gibi sebepler kimi katılımcıların platformla arasına mesafe koymasına sebep olmuştur. Bu durum, platformun kullanıcılara sağladığı doyumun yerini duygusal yorgunluğa bıraktığının işareti olarak yorumlanabilir.

Ek olarak bu çalışma çerçevesinde katılımcıların platformu hala “Twitter” olarak adlandırdığı, yani yeni adı olan “X”i kullanmadıkları gözlenmiştir. Bu da platformun ad değişikliği gibi büyük çapta değişikliklerin kullanıcıların gözünde yer etmesinin uzun sürebileceğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Araştırma bulguları, X’in katılımcılar tarafından en fazla haber alma ve gündemi takip etme işleviyle kullanıldığını göstermektedir. Kimi katılımcılar platformu yalnızca Türkiye’deki ve dünyadaki gelişmeleri takip etmek için kullandığını belirtirken, kimi katılımcılar da faaliyet gösterdikleri sektörlerdeki gelişmeleri takip etmek için X kullandıklarını ifade etmişlerdir. Yine de bu

⁷ **X (Twitter):** X, 2006 yılında Twitter adıyla Jack Dorsey, Noah Glass, Biz Stone ve Evan Williams tarafından kısa metin paylaşımı odaklı bir platform olarak kuruldu (Britannica, 2025). 2022 yılında Elon Musk, platformu Twitter Inc. üzerinden 44 milyar dolara satın aldı ve Temmuz 2023’te platformun adını “X” olarak değiştirerek platformu büyük bir yeniden markalama sürecine soktu (The Verge, May 2024; Wikipedia X, Mayıs 2025). 2025 yılından bakıldığında, platformun dünya çapında yaklaşık 611 milyon aylık aktif kullanıcısı bulunmaktadır (DemondSage, 2025).

işlevselliğe rağmen, katılımcıların platforma yönelttiği eleştiriler dikkat çekicidir. Bazı katılımcılar, X'in giderek toksik ve negatif bir alana dönüştüğünü belirterek platformu kullanmayı tamamen bıraktıklarını açıklamışlardır.

K8, bu durumla ilgili görüşlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“(...) Twitter’ı bıraktım çünkü çok fazla negatif duygunun yoğun olduğu bir yer olduğunu düşünüyorum Twitter’ın. Twitter’da bu “echo chamber” dedikleri şey var ya hep kendi görüşünden olan insanları görüyorsun... Benimle aynı görüşte olan insanlar da çok pozitif bakmıyorlar ülkenin durumuna. O yüzden artık bunları görmek istemediğime karar verdim ve bıraktım Twitter’ı.”* (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

Benzer şekilde, K2 de Elon Musk’ın platformu satın almasının ardından platformla ilgili yaşadığı deneyimleri şu sözlerle ifade etmiştir:

“Elon Musk satın aldıktan sonra Twitter’ı bıraktım. Son zamanlarda artık algoritması tamamen şeytan icadı bir algoritmaya dönüşmüş ve tüm platform tamamen sana şiddet, ırkçılık ve gericilik pompalıyor... Aslında bence inanılmaz bir haber alma kaynağıydı, sansürsüzdü. X olmadan önce yani Twitter’ken... Ne zaman bu adam (Elon Musk) aldı tüm platform sağ görüş propagandası aracı haline geldi.” (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü)

Bu anlatılar, bir noktada artık X platformunun “kullanımdan doğan doyum” yerine “kullanımdan doğan kaçış” ürettiğini göstermektedir. Kullanımlar ve Doyumlar çerçevesine tekrar başvurulmak istenirse, platformun başta sunduğu bilgiye ve haberin kaynağına erişim gibi doyumların yerini toplumsal kutuplaşma ve algoritmik daralmanın aldığını söyleyerek platformun işlevini yitirdiği yorumunu yapmak mümkündür.

K5, yine benzer bir durumu “Ne yazık ki Twitter berbat bir hale geldi. Eskiden çok güzel bir kitle iletişim aracıydı.” (K5, 29, Erkek, Araştırma Görevlisi) diyerek ifade etmiştir.

Sonuç olarak, araştırma kapsamında kullanıcıların X ile ilgili görüşlerinin iki uçta toplandığını öne sürmek mümkündür. Bir taraftaki katılımcılar hala haber alma ve gündem takibi gibi doyumları X platformundan sağlamaktadır, öte yandan diğer taraftaki katılımcılar platformun geçirdiği dönüşümler sebebiyle bu alanı terk etmeyi seçmişlerdir.

Mevcut araştırma bulgularına bakıldığında Youtube'un⁸ katılımcılar arasında en sık kullanılan sosyal medya platformlarından biri olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar Youtube'u eğlenceli içerikler tüketmenin yanında, bilgi alma ve belirli ilgi alanlarına yönelik araştırma yapma gibi konularda da kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu yönüyle bakıldığında, Youtube'un kullanım amaçlarının çok yönlü olduğu ve bu çok yönlü işlevsellik açısından katılımcıların Instagram kullanımıyla benzerlik gösterdiği görülmüştür. Özellikle daha önce "Göç Öncesi Sosyal Medya Kullanımı" bölümünde bahsedildiği üzere, katılımcılar bilgi alma konusunda Youtube'u rehber aldıklarını belirtmişlerdir.

Linkedin'i⁹ diğer sosyal medya platformlarından ayıran en önemli özelliklerden biri ise kullanıcılarının çoğunun yüksek eğitimli olmasıdır. (Metricool, 2025; Sprout Social, 2025). Bu veri dikkate alındığında LinkedIn'in profesyonel

⁸ **Youtube:** Youtube, 2005 yılında Chad Hurley, Jawed Karim ve Steve Chen tarafından kurulmuş ve bir süre son Google tarafından satın alınmış video temelli bir platformdur (Britannica, 2025). Platform günümüzde küresel düzeyde kullanılan en büyük içerik platformlarından biri olarak faaliyet göstermektedir. 2025 yılı itibarıyla Youtube aylık yaklaşık olarak 2,7 milyar aktif kullanıcıya sahiptir ve bu oran, dünya genelindeki internet kullanıcılarının neredeyse yarısına denk gelmektedir (SocialPilot, 2025; Measure Studio, 2025; DemandSage, 2025). Kullanıcılarının büyük çoğunluğunun mobil cihazlar aracılığıyla eriştiği (Moodive, 2025; SocialPilot, 2025) Youtube'un yeni kısa video formatı Youtube Shorts ise, 2025 itibarıyla 2 milyar kullanıcıya ulaşarak başka bir kısa video formatı hizmeti sunan sosyal medya platformu TikTok'a karşı güçlü bir alternatif haline gelmiştir (DemandSage Shorts, 2025).

⁹ **LinkedIn:** LinkedIn, 2003 yılında Reid Hoffman ve ekibi tarafından kurulmuştur ve 2016 yılından bu yana Microsoft tarafından işletilen bir profesyonel ağ platformudur (LinkedIn, n.d). Günümüz itibarıyla (2025) LinkedIn global ölçekte 1,15 milyardan fazla kullanıcıya sahiptir ve özellikle genç profesyoneller yoğunluklu olarak LinkedIn'i tercih etmektedir (DemandSage, 2025; Cognism, 2025).

görünürlük, kariyer fırsatları takibi ve profesyonel ilişkiler kurma gibi konularda merkezi bir platform olarak öne çıktığını söylemek mümkündür. Bu araştırmanın örneklemini oluşturan yüksek nitelikli Türk expatlar da yüksek eğitilmiş bireyler olduklarından ve profesyonel hayatlarını ön planda tuttuklarından dolayı, LinkedIn platformunu aktif olarak kullanmaları kaçınılmaz olmuştur. Nitekim araştırma bulguları da bu görüşü destekler niteliktedir: 14 katılımcının tümü LinkedIn profiline sahip olduklarını ve aktif veya yarı aktif biçimde LinkedIn kullandıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu, LinkedIn'i bir "profesyonel vitrin" olarak görmektedir ve katılımcılara göre burada yer almak mesleki görünürlüğün ve itibarın dijitalleşmiş bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Bu durumdan hareketle, sosyal medyanın aynı zamanda kariyer inşası ve öz markalaşma aracı olarak kullanıldığı yorumu da yapılabilir.

Katılımcı K1, bu yaklaşımı şu sözlerle dile getirmiştir:

"LinkedIn'de gelecek fırsatlar için görünebilir olmak istiyorum. Alanında başarılı ve güçlü figürlerin postlarını izlemekten keyif alıyorum." (K1, 25, Kadın, Satın Alma Uzmanı)

Benzer şekilde K7 ise, LinkedIn'i hem profesyonel gelişim hem de sektörel bilgi edinme amacıyla kullandığını şöyle belirtmiştir:

"Networking ve iş arama amaçlı LinkedIn kullanıyorum. Aynı zamanda sektörel gelişmeleri de oradan takip ediyorum." (K7, 27, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Bu alıntılar, LinkedIn'in bir iş bulma platformu olmasının yanında alan içi bilgi akışının takip edildiği ve örnek alınan figürlerle temas noktalarının oluşturulduğu bir alan olarak görüldüğünün de göstergesidir. Sonuç olarak LinkedIn, expat yaşamında mesleki aidiyetin, profesyonel görünürlüğün ve hedef odaklı iletişimin dijital bir uzantısı olarak diğer sosyal medya platformlarından ayrılarak ve

sosyal medya platformlarının yalnızca sosyal değil stratejik işlevlerde de kullanılabileceğini göstermektedir.

Araştırma bulgularına bakıldığında, TikTok'un¹⁰ Instagram, Youtube, LinkedIn ve X'e göre daha az tercih edilen bir platform olduğu görülmüştür. Nitekim 14 katılımcının yalnızca 7'si TikTok kullandığını belirtmiştir. Ayrıca katılımcılar TikTok kullanmaya platformun popüler oluşundan sonra görece geç başladıklarını, başlarda platforma ön yargılı ve mesafeli yaklaşıtlarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların TikTok'u ağırlıklı olarak video izleme amacıyla kullandıkları görülmüş, içerik üretme ve paylaşım yapma eğilimlerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, global ölçekte platformun kullanıcılarının genel olarak pasif tüketiciler olduğu yönündeki verilerle (Pew Research Center, 2024) uyum göstermektedir. Tüketilen içeriklere bakıldığında ise, katılımcıların TikTok'u genellikle kişisel ilgi alanları, niş hobiler ve eğlence odaklı kullandığı görülmüştür. Katılımcı K3, bu durumu şu sözlerle aktarmaktadır:

“TikTok'u sadece video izlemek için kullanıyorum. İçerikler de gerçekten çok değişiyor. Ağırlıklı olarak cilt bakımı, saç makyaj videoları... O tarz şeyler izliyorum daha çok.” (K3, 35, Kadın, Klinik Takım Müdürü)

K8 ise TikTok'un niş ilgi alanlarına ulaşma işlevini şu sözlerle vurgulamıştır:

¹⁰ **TikTok:** TikTok, 2017 yılına uluslararası markete açılmış ve kısa formda video içeriğiyle ön plana çıkmış bir sosyal medya platformudur (Schwartz, n.d). Platform, günümüz itibarıyla (2025), aylık yaklaşık 1.5-2 milyar kullanıcıya sahiptir ve bu kullanıcılar tüm dünyadaki sosyal medya kullanıcılarının yaklaşık %30'unu oluşturmaktadır (Sprout Social, 2025; DemandSage, 2025; Brenton Way, 2025).

TikTok'u diğer sosyal medya platformlarından ayıran en önemli özelliklerinden biri, içerik yönelimleriyle tetiklenen güçlü bir algoritmasının olması ve bu sayede kullanıcılara ilgi alanlarına göre oldukça kişiselleştirilmiş kısa video akışları sunabilmesidir (Schwartz, n.d). TikTok özellikle ilgi alanı takip etme, eğlence ve trend keşfi gibi konularda öne çıkmaktadır. Ayrıca TikTok'un pek çok kullanıcısının aktif içerik üreticisi olmaktan ziyade video izleyicisi olarak yer alması da dikkat çeken veriler arasındadır (Pew Research Center, 2024).

“TikTok’u genelde ilgilendiğim konularla ilgili benzer şeyleri yapan insanları görmek için kullanıyorum. Örneğin Road Biking yapmaya başladım bir süre önce ve etrafımda kimsenin ilgisi yok bu konuya. Bu yüzden ben de TikTok’dan tavsiye alıyorum, oradan bakıyorum Road Biking yapan insanlara.” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

Diğer platformlarla karşılaştırmak gerekirse, Youtube ve Instagram gibi platformlar çok yönlü işlevlerle kullanılırken ve Youtube, Instagram, X ve LinkedIn platformlarının her biri bir noktaya kadar bilgi alma doyumuyla ilişkilendirilirken, TikTok’un çoğunlukla yalnızca eğlence ve güzel zaman geçirme amacıyla kullanıldığı saptanmıştır.

Hiçbir katılımcı Facebook’ta¹¹ düzenli olarak vakit geçirdiğini veya aktif olarak kullandığını ifade etmemiştir. Bu durum, Facebook’un expat bireylerin sosyal medya kullanım haritasında artık aktif bir mecradan pasif bir arka plana doğru gerilediğini göstermektedir. Kullanım frekansının bu ölçüde düşmesi, Facebook’un expatların herhangi bir ihtiyacına karşılık vermediğini veya expatları herhangi bir doyuma ulaştırmadığını düşündürmektedir. Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı çerçevesinde bakıldığında Facebook’un başta sunduğu kimi doyumların (iletişim, bilgi ve haber alma, eğlence) artık başka platformlar tarafından (TikTok, Instagram, Youtube) karşılandığını söylemek mümkündür.

Facebook hala çok büyük bir kullanıcı kitlesine sahip olsa da platformun özellikle genç ve yüksek eğitimli kişisel arasında eski popülerliğini devam ettirmediği birçok araştırmada ortaya konmuştur (DemandSage, 2025; SocialPilot,

¹¹ **Facebook:** Facebook, 2004 yılında Mark Zuckerberg ve ekip arkadaşları tarafından kurulmuştur ve günümüzde dahi hala global ölçekte işleyen ve en yüksek kullanıcı sayılarına ulaşan bir sosyal medya platformudur (Hall, 2025). 2025 itibarıyla platformun dünya çapında 3 milyardan fazla aylık aktif kullanıcısı bulunmaktadır (RecurPost, 2025; DemandSage, 2025). Bu sayı Facebook’u, dünyadaki internet kullanıcılarının yarısından fazlasına erişen bir platform olarak ön plana çıkarmaktadır. Global ölçekte Facebook en çok kullanılan sosyal medya platformu olsa da bu durum mevcut araştırma bulgularıyla ters düşmektedir. Nitekim Facebook, katılımcılar arasında en az kullanılan platform olarak işaretlenmiştir. 14 katılımcının yalnızca 3’ü Facebook kullandığını, ancak bu platformda aktif olmadıklarını, yalnızca belli başlı hesapları ve/veya toplulukları kullanmak için platforma giriş yaptıklarını belirtmişlerdir.

2025). Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgular da bu küresel eğilimle örtüşmektedir.

Sonuç olarak, araştırma bulguları göstermektedir ki yüksek nitelikli Türk expatlar sosyal medyayı hem bireysel hem de toplumsal işlevleri doğrultusunda aktif biçimde kullanmaktadırlar. Kullanımlar ve Doyumlar kuramı çerçevesinde bakıldığında bu kullanımların bilgi edinme ve zaman geçirme gibi ilk akla gelen yüzeysel amaçların yanında, kimlik inşası, profesyonel görünürlük ve sosyal bağların sürdürülmesi gibi daha derin işlevlerle iç içe geçtiği görülmüştür. Farklı sosyal medya platformları, katılımcıların farklı ihtiyaçlarına ve doyumlarına karşılık vermektedir ve katılımcılar hangi amaçlarla hangi platformları kullanacakları seçimini bilinçli bir biçimde yapmaktadır.

Bu bağlamda sosyal medya platformları, expatların Türkiye ve Hollanda ile olan ilişkilerini düzenleyen, gündemi takip etmelerini sağlayan ve aile ve sevdikleriyle mesafelerini kısaltan dijital zeminler haline gelmiştir. Aynı zamanda sosyal medyanın ve özellikle LinkedIn'in katılımcıların profesyonel vitrini konumunda olması, kimlik sunumu ve sembolik sermaye açısından da önem arz etmektedir.

4.6.4.2. Haber Takibi

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan yüksek nitelikli Türk göçmenlerin Türkiye'deki, Hollanda ve dünyadaki gelişmeleri takip etme alışkanlıkları analiz edilmektedir. Katılımcıların gündeme ne ölçüde ilgi gösterdiği, haberleri takip edip etmedikleri ve hangi kanallardan haber alma ihtiyaçlarını karşıladıklarının yanı sıra, bazı katılımcıların özellikle Türkiye gündemine yönelik olarak mesafeli bir tutum geliştirip geliştirmediği de değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda, haber takibi alışkanlıklarının duygusal yük ve siyasi doyum gibi etkenlerle de şekillendiğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırma bulgularına göre 14 katılımcının 10'u, Türkiye'deki gelişmeleri ve gündemi düzenli veya yarı düzenli olarak takip ettiğini belirtmiştir. Bu takip alışkanlıkları incelendiğinde, genellikle çevrimiçi haber sitelerinin, sosyal medya platformlarının ve tanınmış gazetecilerin bireysel sosyal medya kanallarının öne çıktığı görülmektedir. Katılımcıların birçoğu Türkiye gündemini takip etme isteklerini hem bir alışkanlık hem de bir duygusal bağlılık olarak tanımlamıştır. Ancak gündem takibi, kimi katılımcılar üzerinde zaman zaman duygusal bir yük de yaratmaktadır. Bu durumu K3 şu sözlerle ifade etmiştir:

“Maalesef Türkiye gündemini takip ediyorum. Maalesef diyorum çünkü takip etmek gerçekten iyi mi yoksa kötü mü tartışılır bir durum... Evde sürekli Fatih Altaylı açık, Sözcü Tv açık... Kendime yenik düşünüyorum. Çünkü işin kötüsü ben çok etkileniyorum, çok içine dalınca kendime de çok kızıyorum ama yine de engel olamıyorum...” (K3, 35, Kadın, Klinik Takım Müdürü)

K3'ün bu ifadesi, gündem takibinin karmaşık duygusal süreçleri tetikleyebilen bir deneyim olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye'deki gelişmeleri takip etmek K3'e göre bir tür “haber bağımlılığına” dönüşmekte ve katılımcı kendine zarar verdiğini düşünmesine rağmen bu içeriklerden kopmakta zorlanmaktadır.

Araştırma bulguları, katılımcıların Türkiye gündemini takip etmek için çeşitli medya kaynaklarına başvurduğunu ortaya koymuştur. Bu kaynaklar arasında geleneksel televizyon kanalları, dijital platformlar ve sosyal medya figürleri ile kamuoyu tarafından tanınmış kişiler yer almaktadır. En sık kullanılan kaynaklar arasında Sözcü Tv, Fox Tv, Fatih Altaylı, Nevşin Mengü, X, Instagram, Aposto Gündem ve Hollandamedya öne çıkmaktadır.

Sözcü TV ve Fox TV, Türkiye'de muhalif çizgide konumlanan ana akım televizyon kanalları arasındadır ve bu iki kanalın haber anlayışlarının özellikle hükümet politikalarına yönelik eleştirel tutumda olduğu görülmektedir (Sözcü Medya, 2024; Fox Haber, 2023). Gündem takibini bu kanallardan gerçekleştirdiğini belirten katılımcılar, Youtube üzerinden bu kanalları izlediklerini de ayrıca belirtmişlerdir. Bu durum hem Hollanda'da televizyon üzerinden Türkiye kanallarına

ulaşmanın zorluğundan, hem de katılımcıların dijital platform kullanım alışkanlıklarından kaynaklanıyor olabilir.

X ve Instagram, katılımcılar arasında haber takibi için en sık başvuru platformlarından olmaları yönüyle öne çıkmaktadır. Katılımcılar bu platformları daha çok anlık bilgiye ulaşma, kişisel değerlendirmeler görme ve birçok haber kaynağına aynı anda erişim sağlama gibi özellikleri sebebiyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Özellikle X platformunun katılımcılar arasında gündem belirleyici ve haberin ilk kez duyulduğu, tartışmaların başladığı yer olarak görüldüğü de bulgular arasındadır. Bu durum da çeşitli kaynaklar ve raporlar ile örtüşmektedir (Statista, 2024; Digital News Report, 2023).

Fatih Altaylı ve Nevşin Mengü ise bağımsız gazetecilik yapmaktadırlar ve dijital platformlarda aktif içerik üreten medya figürleri olarak dikkat çekmektedirler. Fatih Altaylı'nın Youtube kanalında Temmuz 2025 itibariyle 1,63 milyon abonesi bulunmaktadır (HypeAuditor, 2025) ve kanal %8'.4'lük güçlü bir etkileşim oranı ile göze çarpmaktadır (HypeAuditor, 2025). Benzer şekilde Nevşin Mengü de kendi adıyla gazetecilik faaliyetlerini yürüttüğü Youtube kanalında Temmuz 2025 itibariyle 860 bin aboneye sahiptir ve bu kanal da yaklaşık %4'lük etkileşim oranıyla (HypeAuditor, 2025) dikkat çekmektedir. Katılımcılar bu isimleri hem eleştirel hem de farklı konuları ağırlamaları sebebiyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Özellikle iki ismin de uzun yıllara dayanan gazetecilik geçmişleri ve deneyimleri sebebiyle Youtube'da yaptıkları yayınlar ve paylaştıkları videolar katılımcılar tarafından alternatif bilgi alma ve haber takibi yapma kaynağı olarak konumlandırılmıştır.

Aposto Gündem ise, günlük olarak e-posta bülteni ve uygulama aracılığıyla özetlenmiş haber sunan yeni nesil bir dijital medya girişimi olarak katılımcıların dijital medya kullanım pratikleri arasında yerini almıştır. (Aposto, 2024) Aposto Gündem, günlük olarak e-posta bülteni ve uygulama üzerinden özetlenmiş haber sunan yeni nesil bir dijital medya girişimidir. Katılımcılardan bazıları, gündemi daha sade ve düzenli biçimde takip etmek amacıyla bu platformu tercih ettiklerini ifade etmiştir (Aposto, 2024).

Katılımcıların ifadelerine göre bu kaynakları tercih etmelerinin sebebi, bu medya kaynaklarının eleştirel biçimde sunulması, bilgilerin filtrelenerek sadeleştirilmesi ve gündeme hızlı erişim gibi faktörler öne çıkmaktadır.

Katılımcıların önemli bir bölümü, Türkiye’deki gelişmeleri takip etmenin yanında, Hollanda’daki ve dünyadaki gelişmeleri de takip ettiğini ifade etmiştir. Ancak araştırma bulguları, bu takibin Türkiye gündemini takip biçiminden daha düşük bir frekansta ve daha seçici olduğunu göstermiştir. Katılımcıların bir kısmı, Hollanda’daki gelişmeleri yerel medyadan değil ancak çeşitli uluslararası medya kanallarından, expat topluluklarından ve expatlara yönelik haber içeriği üreten sosyal medya kanallarından takip ettiklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda katılımcılar, dil bariyeri sebebiyle Hollanda yerel mediasından haber ve gündem takibi yapamadıklarını da ifade etmektedirler. Dünya gündemine yönelik haber kaynakları ise mobil uygulamalar ya da İngilizce içerik ve haber paylaşan büyük uluslararası haber ağları olarak öne çıkmaktadır.

Araştırma bulgularına göre dünya gündemini takip etmek için başvuru kaynakların başında BBC News gelmektedir. Global ölçekte yaygın ve kapsamlı haber akışı sağlayan BBC, katılımcılar için özellikle Avrupa’daki siyasi ve ekonomik gelişmeler konusunda başvuru bir kaynak olarak öne çıkmaktadır (British Broadcasting Corporation, 2024). Benzer şekilde, özellikle iş dünyasını ve sektörel gelişmelerini takip eden katılımcılar, Bloomberg’e bir haber kaynağı olarak sık sık başvurduklarını belirtmişlerdir.

Hollanda özelindeki gelişmeleri takip etmek isteyen katılımcıların birçoğu ise doğrudan medya kuruluşları yerine sosyal medya üzerinde Türkçe içerik üreten kaynaklara yöneldiğini belirtmiştir. K9 bu durumu “*Hollanda gündemini, Hollanda gündemini paylaşan expat hesaplarını takip ederek takip ediyorum.*” (K9, Kadın, 30, Gıda Güvenliği Uzmanı) sözleriyle ifade etmiştir. 14 katılımcının neredeyse tümü, Instagram’da faaliyet gösteren ve Hollanda’da yaşayan Türkler için Hollanda gündemine dair güncel bilgi ve haber içeriği üreten bir sosyal medya hesabı olan Hollandamedya’yı takip ettiklerini belirtmiştir. Temmuz 2025 itibariyle Hollandamedya’nın Instagram’da 192 bin takipçisi bulunmaktadır ve video başına 71 binlik ortalama izlenme ile dikkat çekici bir istatistik sunmaktadır (Hollandamedya

Instagram profili, 2025). Araştırma bulguları, bu tarz hesapların haber takibini sağlamanın yanında dijital bir topluluk hissi ve kültürel aidiyet sunduğunu da ortaya koymuştur.

Son olarak kimi katılımcılar, Türkiye ve Hollanda/dünya gündemlerini doğrudan medya üzerinden değil ancak kişisel networkleri ve sosyal çevreleri üzerinden takip ettiklerini belirtmişlerdir. Araştırma bulguları, özellikle arkadaş grupları, Whatsapp sohbetleri ya da Instagram hikayeleri üzerinden elde edilen bu bilgi parçacıklarının katılımcılar için bir tür “sosyal filtre” işlevi gördüğünü göstermiştir. Bu durum, yüksek nitelikli Türk göçmenlerin bir kısmının gündemle olan ilişkilerini medya repertuarları üzerinden değil ancak topluluk temelli bilgi akışları üzerinden kurduğu yönünde yorumlanabilir (Couldry & Hepp, 2017).

4.6.4.3. Haber Kaçınması

Günümüzün dijitalleşen ve küreselleşen dünyasında haber içeriklerine erişim her zamankinden daha kolay olsa da bazı bireyler özellikle politik ve toplumsal gündemden bilinçli olarak uzak durmayı tercih etmektedir. Bu durum literatürde “bilinçli haber kaçınması” (selective news avoidance) olarak adlandırılmıştır. Bilinçli haber kaçınması, bireylerin kendilerinde stres, kaygı veya çaresizlik hissi uyandıran haber içeriklerinden uzak durma davranışı şeklinde tanımlanabilir (Skovsgaard & Andersen, 2020).

2023 yılında Reuters Enstitüsü’nün yayınladığı Dijital Haber Raporu’na göre, küresel ölçekte kullanıcıların %36 sı zaman zaman haberlerden kaçındığını belirtmiştir. Bu oranın genç, eğitimli ve şehirli kesimlerde ise daha yüksek olduğu görülmüştür (Newman et al., 2023). Haber kaçınması ilgisizlik veya duyarsızlıktan kaynaklanan pasif bir davranış biçimi olarak değerlendirilmemelidir. Nitekim haber kaçınması durumu, zihinsel ve duygusal sağlığı koruma amacı güden bilinçli bir medya stratejisi olarak yorumlanabilmektedir.

Mevcut araştırmanın bulguları da Reuters'ın raporu (Newman et al., 2023) ile benzerlik göstermektedir. 14 katılımcıdan 4'ü özellikle Türkiye gündemini aktif olarak takip etmeyi bıraktığını ve bunun bilinçli yapılan bir tercih olduğunu dile getirmiştir. Katılımcılar bu durumun sebebini sıklıkla olumsuz içeriklere ve haberlere maruz kalmaktan kaynaklanan zihinsel bir yorgunluk olduğunu ifade etmektedirler.

K7, daha önceden X platformunda gündem takibi yaptığını ancak bilinçli olarak bu alışkanlığını değiştirdiğini şu sözlerle aktarmaktadır:

“Eskiden Twitter’ı gündemi takip etmek için kullanırdım ama artık feed’imi (akışımı) değiştirdim ve tamamen eğlence odaklı bir feed (akış) elde ettim. Çünkü anasayfam tamamen haber olmuştu ve bunlar hep negatif şeylerdi. Artık bıkmıştım.” (K7, 27, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Benzer şekilde K8, Hollanda’daki politik atmosferin Türkiye’ye göre daha sakin olduğunu ifade etmekte ve bu durumu olumlu olarak nitelendirerek Türkiye’nin politik gündem yoğunluğuna dikkat çekmektedir:

“(…) Kimsenin bizim kadar siyaset takip etmemesi çok güzel bu ülkede.” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

Katılımcılarda gözlenen haber kaçınma eğiliminin sadece zihinsel yorgunluk ve duygusal yük kaynaklı olmadığı görülmüştür. Katılımcılar aynı zamanda çaresiz hissetmeleri ve bireysel çabaların sonuç vermeyeceğini düşündükleri için artık haber takibi yapmadıklarını belirtmişlerdir. K4 bu konuda şöyle demektedir:

“(…) Açıp da bir haber sitesi bakmıyorum artık. Çünkü bir şey değiştirebileceğimi düşünmüyorum. Gündemle ilgili her şeyi öğrenmenin artık bana bir katkısı olduğunu da düşünmüyorum. Sadece üzüyor, düşündürüyor...Ben bundan kopmak istedim. (...) Hollanda’da mesela görüyorsunuz ülkenin çok büyük bir kısmı cumhurbaşkanının ismini bile bilmiyor. Ama Türkiye’ye bakıyorsunuz çocuklar bile politikaya hakim, çocukların bile bir siyasi görüşü var. (...) Yani başka bir hayat da var ve bu hayatı yaşamak sizin elinizde. Sen bir sürü zorluktan geçmişsin, emek

vermişsin, kendini bir şekilde sıyırmışsın oradaki hayattan ve buraya geldiğinde de o hayatın peşinden gelmesini istemiyorsun aslında...” (K4, 30, Pazarlama Uzmanı)

Bu alıntıların ışığında katılımcıların ifade ettiği haber kaçınma pratiklerinin, literatürde tanımlanan “bilinçli haber kaçınması” kavramı ile büyük ölçüde örtüştüğü görülmüştür. Özellikle Türkiye’deki siyasi ve toplumsal gündemle katılımcıların arasına koyduğu mesafe, Skovsgaard ve Andersen’in (2020) belirttiği gibi hem içerikten duyulan memnuniyetsizlikle hem de bu içeriklerin bireyde yarattığı çaresizlik hissi ve kontrol kaybı ile şekillenmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde haber kaçınmasının bir medya tüketim stratejisi olmasının yanında göç sürecinin duygusal boyutuna dair önemli bir gösterge olduğunu söylemek mümkündür.

4.6.4.4. Sosyal Medyada Expat Hayatının Temsiline Dair Bulgular

Sosyal medya, günümüzde bireylerin deneyimlerini paylaşma aracı olmanın ötesine geçmiş, kültürel temsiller üretilmesine, bunların yayılmasına ve meşrulaşmasına alan tanıyan bir araca dönüşmüştür. Expat yaşantısı da bu araçlarda üretilen belirli imgeler, anlatılar ve normlar aracılığıyla kurgulanan bir temsil biçimini yansıtmaktadır. Park ve Gerrits’e göre sosyal medya içerikleri bir anlatı biçimi olmasının dışında bir kimlik müzakeresi alanı oluşturmakta ve bu alan hedef kitleye göre şekillenmektedir (2021).

Bulguların bu bölümünde katılımcıların Hollanda’daki expat hayatına ilişkin sosyal medya temsillerine yönelik düşünceleri ve eleştirileri incelenmiştir. Katılımcılar, sosyal medyada expat yaşamına dair zorlukların görünmez kılınması, içeriklerin birbirini tekrar eden ve özgünlükten uzak nitelikte olması ve Hollanda’daki gündelik yaşamın doğru temsil edilmemesi sorunlarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların sosyal medyadaki temsillere dair bu gözlemleri, dijital platformlardaki temsil biçimlerinin toplumsal beklentiler, görünürlük stratejileri ve algoritmik dinamiklerle şekillendiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca katılımcıların

temsil biçimlerine ilişkin ortaya koydukları bu durum Parks ve Gerrits'in dijital medyanın hem bireysel hem de toplumsal kimliklerin sürekli olarak yeniden üretildiği ve sergilendiği bir alan haline geldiğine ilişkin görüşü ile de örtüşmektedir (2021).

Bu görüşe göre, bir anlatı alanı olarak sosyal medyada birey bilgi paylaşımının yanı sıra kendisini de bir hikâyenin öznesi olarak sunmakta, bir kimlik kurgulamakta ve toplumsal olarak görünür hale gelmektedir. Ancak kurgulanan bu kimlik, sabit bir özellik niteliğinde değil, arkadaşlar, iş çevresi, takipçi kitlesi, aile gibi hedef kitlelere göre müzakere edilen farklı kimlik temsilleri olarak gerçek benlikten çok görülmek istenen benliğe odaklanmaktadır. Sosyal medya kullanımı spontane bir anlatı olmaktan ziyade stratejik bir performans olduğu için burada sunulan kimlik dijital topluluğun değerleri, normları ve beklentileriyle şekillenmektedir. Ancak bu süreçte bazı yaşantılar vurgulanırken bazıları görünmez kılınarak seçici bir görünürlük alanı oluşturulmaktadır.

Park ve Gerrits'in bu yaklaşımına paralel olarak katılımcılardan bazıları Hollandada'ki expat yaşamının sosyal medyada tüm gerçekliğiyle ve zorluklarıyla gösterilmediğini ifade etmişlerdir. Hollandaki yaşamın Türkiye'den daha konforlu olduğuna dair paylaşımlar izleyicilerin ilgisini çekeceğinden, Hollanda'daki yaşama ilişkin sosyal medyada da ütöpik sayılabilecek bir algı oluşturulduğu söylenebilir.

“Başkalarının videolarını gördüğümde şunu merak ediyorum: “Onun göç hikayesi nasıl acaba? Acaba mutlu mu? Acaba buraya ait hissediyor mu?” Bunları düşünüyorum.” (K1, 25, Kadın, Satın Alma Uzmanı)

K1'in bu ifadesi, sosyal medya aracılığıyla tanımadığı bireylerin göç deneyimlerine yönelik duyduğu merakı ve empatik ilgiyi yansıtmaktadır. Bu durum, Horton ve Wohl'ün (1956) geliştirdiği bireylerin medya yoluyla karşılaştıkları kişilere karşı tek taraflı, ancak gerçek ilişkileri andıran duygusal bağlar geliştirebileceğini öne süren *Parasosyal Etkileşim Kuramı* bağlamında değerlendirilebilir. Katılımcının takip ettiği bireylere ilişkin soruları, sosyal medyada karşılaştığı kişilerin yaşam öykülerini içselleştirdiğini ve onlara yönelik bir tür tanıdıklık duygusu geliştirdiğini göstermektedir. Sosyal medyada içerik üreticilerinin

göçle ilgili deneyimlerini kamusal bir alanda, duygusal bir tonla paylaşımları, o içeriği tüketen kişilerde samimi ve içsel bir bağ kurma eğilimi doğurmakta, buna bağlı olarak kişisel bir merak ortaya çıkarmaktadır.

“(Sosyal medyada başka expatları) *Takip ediyorum. Bazen çok hoşuma gidiyor. Özellikle kendimden bir şeyler buluyorsam bu kişide, genç bir kızsaa, yurtdışında hayat kurmaya çalışıyorsa, deneyimlerini anlatıyorsa çok seviyorum, takip ediyorum. Özellikle Amsterdam’a gelmiş birisi olması gerekmiyor. Almanya’ya gitmiş olabilir, Londra’ya göçmüş olabilir...*” (K13, 28, Kadın, Medikal Pazarlama Uzmanı)

K13’ün ifadesi ise sosyal medyada yer alan göç anlatılarının kimlikssel özdeşleşme ve duygusal aidiyet geliştirme araçları olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Katılımcının özellikle kendinden bir şey bulduğu zamanlara dair vurgusu, dijital içeriklerin kullanıcılar nezninde bireysel deneyimlerle kesiştiği noktada anlam kazandığını göstermektedir.

“(Başka expatların paylaşımlarını görmek) *Bayağı empati hissettiriyor. Duygularıyla, yaşadığı şeylerle yakınlık hissediyorum, kendime destek buluyorum. Bazen de motive ediyor beni.*”

Katılımcı, sosyal medyada karşılaşılan expat anlatılarının bireyin kendi deneyimini anlamlandırmasına yardımcı olan kaynaklar olduğunu ortaya koymaktadır.

“*Ben expat influencer takip etmiyorum. Çünkü çok ilgimi çekmiyorlar. Bana kapımın önündeki stroopwaffle’cıyı* anlatıyor, ben pencereden görüyorum zaten anlattığı yeri. O yüzden beni enterese etmiyor.*” (K2, 28, Erkek, Servis Koordinatörü)

“*Türklerin içerikleri genelde şu oluyor, “Amsterdam’da bu yeri biliyor musunuz? Amsterdam’daki bu gizli kafeyi biliyor musunuz? Hollanda’daki bilmem neci...”*” (K14, 27, Erkek, Maritime Satış Mühendisi)

Katılımcıların bu ifadeleri, sosyal medya içeriklerine karşı geliştirilmiş eleştirel ve mesafeli bir tutumu yansıtmaktadır. Katılımcı, K2 *“Kapımın önündeki stroopwaffle’cüyı anlatıyor”* ifadesiyle, sosyal medya üzerinden üretilen expat temsillerinin yüzeysel anlatılar sunduğunu ima etmektedir. Bu bağlamda, göçmen izleyici kitlesinin homojen olmadığı bireylerin içeriklerle farklı düzeylerde bağ kurduğu sonucuna varılabilir. Katılımcıların, expat içeriklerini estetikleştirilmiş, onlar için ilgi çekici olmayan ve tüketime yönelik bir vitrin oldukları yönünde eleştirmektedir. Benzer şekilde K14, gündelik hayatın sosyal medya üzerinden *“keşfedilecek gizli kafe”* gibi yüzeysel imgelerle temsil edilmesini anlamsız bulmakta ve bu tür içeriklerin bilgi üretmekten çok turistik bir haritalamaya hizmet ettiğini belirtmektedir. Ayrıca, katılımcının içeriklerde kendisine dair bir yansıma ya da aidiyet hissi geliştirememesi, anlatılan dijital hikâyelerin her birey için aynı şekilde anlamlı ya da motive edici olmadığını göstermektedir.

“Ben şuna çok gıcık oluyorum mesela süpermarkette alışveriş yapıp sonra fişlerini karşılaştırarak video çekenlere... Hollanda’nın ucuz bir yer olduğunu nasıl herhangi birisi düşünebilir veya iddia edebilir? (..) “Bakın Avrupa’da hayat ne kadar iyi ne kadar daha insani...” şeklinde Türkiye’ye içerik yapan, Avrupa’yı Türkiye’ye bu şekilde pazarlayan insanlar hoşuma gitmiyor.” (K7, 27, Erkek, Yazılım Mühendisi)

K7 bu sözleriyle, sosyal medya üzerinden kurulan idealize edilmiş Avrupa temsillerine yönelik açık bir eleştiri sunmakta ve süpermarket fişleri üzerinden yapılan fiyat karşılaştırmalarını, Avrupa’da hayatın Türkiye’den daha ucuz ve konforlu olduğuna dair yanıltıcı bir anlatı biçimi olarak değerlendirmektedir. Bu tür içerikler, dijital temsilde gerçeklik ve kurgu arasındaki sınırın silikleştiği bir noktaya işaret eder. Sosyal medya mecralarında zorlukların görünmez kılınarak yalnızca olumlu yönlerin yansıtıldığı bir göç temsili, bu konudaki içerik tüketicilerinde çarpık bir gerçeklik algısı oluşmasına neden olabilir.

“Ben bu Türkiye’de her şey çok kötü, Avrupa’da her şey çok iyi algısını çok sevmiyorum. O tarz içerik üreticilerini çok sevmiyorum. Bence çok kıt bir politikanın analiz üretmesinin sonucu bu. Gerçekten Türkiye’de çok kötü olan şeyler var. Fakat bunların Avrupa’da ne kadar daha iyi olduğunun da bence

gerçekten tartışılması gerekiyor. Örneğin en son Hollanda genelindeki Filistin protestolarından sonra bizim şehirdeki bir adamı sırf sosyal medyada yaptığı paylaşımdan dolayı tutukladılar. Sosyal medyada birisini paylaşım yaptı diye tutuklamak çok Türkiye bir şey. İnsanların Türkiye'de çok şikâyet edebileceği bir şey. Ama burada da yapıyorlar işte. Türkiye'de demokrasi düzgün işlemiyor. Hay hay. Burada çok mu düzgün işliyor? (..) Orada yolsuzluk var da burada yok mu?" (K5, 29, Erkek, Araştırma Görevlisi)

K5'in bu anlatısı göçmen deneyiminin dijital mecralarda idealize edilmiş biçimlerde sunulmasını ve özellikle Avrupa'daki hayatın sorunlardan arındırılmış ve arzulanabilir bir versiyonunun Türkiye'deki izleyiciye pazarlanmasını eleştirmektedir. Bu eleştirel yaklaşım, dijital temsildeki içerik seçiciliğine, anlatının doğruluğuna ve politik içeriğine dair farkındalık barındırmaktadır. K5, Avrupa'daki toplumsal ve siyasal sorunların da görünür kılınmasını talep ederek, sosyal medyada üretilen tek yönlü göçmenlik anlatılarına karşı içeriden bir etik sorgulama yürütmektedir.

"Ben kendimde Avrupa'nın aslında ne olduğunu göçmek düşüncesine sahip olan Türklere anlatma gibi bir misyon görmüyorum ama bu tarz içerik üreten insanlar böyle bir misyonu üstleniyorlar ve böyle bir misyon üstlenirken hep çok toz pembe bir dünya sunuyorlar. Bir yandan da toz pembe sunmak zorundalar çünkü arzulanabilir olmak zorunda Avrupa... Arzulanabilir olmazsa niye insanlar o hesabı takip etsin? Bunu buraya kadar anlıyorum. Ama kendi influencerlık kariyerlerini kurarlarken gerçekten insanlara ne kadar zarar verebileceklerinin ve ne kadar yanlış bilgi satabileceklerinin farkındalar mı ya da ne kadar unutupuyorlar bunu emin değilim." (K5, 29, Erkek, Araştırma Görevlisi)

"Buradaki hayatın genelde ya çok iyi kısımları yansıtılıyor ya da bana öyle geliyor. Ben layoff olan, işten çıkarılan birçok kişi biliyorum ama kimse hayatın o kısmını paylaşmıyor. Genelde herkes çok güzel giden bir hayatı paylaşıyor. Ben hiç %100 Türkçe çalışmaktan %100 İngilizce çalışmaya geçerken yaşanan sıkıntıyla ilgili, zorluklarla ilgili bir şey duymadım mesela." (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

“(.) Çok doğru temsil edilmiyor sanırım. Bazı hesaplar iyi temsil ediyor ama her şey daha toz pembe gözüküyor. Şehir çok güvenli, herkes çok özgür, her şey mükemmel. Ama bence gerçekte öyle değil.” (K12, 34, Kadın, İş Geliştirme Yöneticisi)

Katılımcıların bu ifadeleri, içerik üreticilerinin takip edilme ve ilgi görme arzusuyla hareket ettiklerini ancak bu durumun bilgi üretmekle ve gerçekliği tam anlamıyla yansıtmamakla ilgili etik bir sorumluluk da doğurduğunu ifade etmektedir.

“Bir yerde çok tekrar ediyor bütün içerikler. Tabii ki herkes sabah ofise gidiyor. Kimsenin kendi masası yok. Herkes tabii ki sabah kahvesini alıyor, toplantıya giriyor ve bir noktada özellikle Amsterdam’da yaşayanlar böyle çok müthişmiş gibi anlatıyorlar ve herkes bunu söylemeye devam ediyor... Biz de oradayız, orada çalışıyoruz, öyle bir şey yok. Böyle bir hayat yok.” (K13, 28, Kadın, Medikal Pazarlama Uzmanı)

K13’ün ifadesi, sosyal medyada expat yaşamına dair içeriklerin giderek tek tipleştiği, gerçeklikten uzaklaştığı ve bir tür statü performansına dönüştüğü yönünde eleştirel bir farkındalık içerir. Goffman’ın (1959) izlenim yönetimi yaklaşımıyla değerlendirildiğinde ise bu tekrar eden temsiller, bireylerin belirli bir sosyal rol (başarılı, entegre olmuş expat) etrafında kendilerini sunma çabasının ürünü olarak okunabilir. Dolayısıyla K13’ün eleştirisi, sosyal medyada göçmen temsillerinin hem temsil çeşitliliğini daralttığını hem de gerçekliğe dair algıyı tekilleştirdiğini gösteren önemli bir içgörüdür.

“Ben şu konuda çok sinirliyim: Kimse Hollanda’nın yağmurlu halini paylaşmıyor. Hep böyle güzel güneşli kanallar vesaire paylaşılıyor, hep Amsterdam’da bir kanalın yanından çekilmiş fotoğraflar atılıyor. Bu ülkeye 2023 Eylül’de geldim ve 2023 sonbaharı, 2024 kışı korkunç yağmurluydu. “Hollanda’nın 30 yılda en çok aldığı yağmur” diye istatistik paylaşıyordu. O yüzden sinir olmuştum. Bu ülkenin bu kadar yağmurlu olduğunu bana kimse söylemedi. Bu bu anlamda sosyal medya yüzünden bir hayal kırıklığı yaşadım.” (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı)

K8'in ifadesi, sosyal medya temsillerinin göç deneyiminde nasıl bir beklenti-gerçeklik kopuşu yaratabileceğini çarpıcı biçimde ortaya koyar. Katılımcının Hollanda'ya dair yaşadığı hayal kırıklığı, platformlarda sıklıkla paylaşılan güneşli kanal manzaralarının, ülkenin yoğun yağışlı ve kasvetli iklim koşullarını görünmez kılmasıyla ilgilidir. Bu durum, Marwick'in (2013) ve Abidin'in (2016) belirttiği üzere, sosyal medyada arzulanabilirlik ve estetik değer uğruna süregelen bir idealizasyon pratiğinin sonucudur.

4.6.5. Dijital Topluluklar ve Diasporik Bağlar

Araştırmanın bu bölümü, Hollanda'da yaşayan yüksek nitelikli Türk expatların sosyal medya ve dijital iletişim kanalları aracılığıyla kendi aralarında oluşturdukları dijital toplulukları, bu toplulukların yapısını, temel işlevlerini ve toplulukların bireylerin uyum ve entegrasyon süreçleri ile ilişkisini analiz etmeye ayrılmıştır.

Bireylerin göç deneyimleri sırasında karşılaştıkları yabancılık, yalnızlık ve bilgi eksikliği gibi durumlar, bireyleri çevrimiçi gruplar aracılığıyla bir araya gelmeye itebilmektedir. Bu dijital toplulukların göçmen hayatındaki rolü, göç ve medya literatüründe de gün geçtikçe daha fazla ilgi görmektedir. Brinkerhoff (2009), dijital toplulukların bireyler arasında bilgi aktarımının yapıldığı ve aynı zamanda kolektif kimliklerin üretildiği alanlar olduğunu söylemektedir. Vertovec'e (2009) göre ise, diaspora aidiyeti dijital teknolojiler sayesinde mekân-ötesi bir özellik kazanmaktadır. Öte yandan, Sandra Ponzanesi ve Koen Leurs (2014; 2018), bu tarz sosyal ağların göçmenlerin kimlik inşa süreçlerinin merkezinde yer alarak mikro düzeyde topluluk inşasında rol oynadığını vurgular.

Mevcut araştırmanın bulgularına göre, 14 katılımcının 12'si aktif olarak dijital topluluklara üye olduklarını belirtmiştir. Yalnızca iki katılımcı hiçbir grupta yer almadığını ifade ederken, 12 katılımcının tümünün en az 2 grupta yer aldığı görülmüştür. Araştırma özelinde bu dijital topluluklar, Whatsapp, Telegram,

Facebook gibi çevrimiçi platformlarda, Hollanda’da yaşayan Türk expatların bir araya gelerek oluşturduğu topluluklar olarak tanımlanmıştır.

Katılımcıların yer aldığı dijital topluluklar incelendiğinde, expatların bir araya gelerek hem içerik hem yapı olarak birbirinden farklı nitelikler gösteren gruplar oluşturdukları ortaya çıkmıştır. Expatlar, ihtiyaçları ve özel ilgi alanları doğrultusunda bu grupları oluşturabilmektedir. Katılımcıların dahil olduğu gruplar incelendiğinde expatların 3 farklı kategoride dijital topluluk oluşturduğu görülmüştür:

- 1 Lokasyon Temelli Gruplar: Expatların bulunduğu şehirler, mahalleler ve bölgeler temelinde oluşturduğu gruplardır. Bu gruplarda amaç aynı bölgede yaşayan expatların bir arada olmasıdır.

Katılımcı K4, yaşadığı şehirdeki toplulukla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Whatsapp’da Utrecht Özgürlük diye bir grup var, ilk oraya girmiştik aslında. Utrecht’de yaşayanların olduğu 300-400 kişilik bir grup.” (K4, 30, Kadın, Pazarlama Uzmanı).

Benzer şekilde, “Rotterdamlı Türkler” ve “Amsterdam Kızları” grupları da katılımcıların dahil olduğu gruplar arasındadır. Bu topluluklardaki bireylerin ortak noktasının bulundukları lokasyon olması sebebiyle, diğer topluluk türlerine göre görece daha kalabalık nüfuslu topluluklar oldukları görülmüştür.

- 2 Okul ve Mezun Grupları: Kimi katılımcılar, özellikle Türkiye’de mezun oldukları lise veya üniversitelerin Avrupa’da yaşayan mezunları için kurulan gruplar olduğunu ve bunlara dahil olduklarını belirtmişlerdir.

Kimi katılımcılar ise Hollanda’da yüksek öğrenim gördükleri üniversitelerde bir araya gelerek görece daha küçük gruplar oluşturmuşlardır. “PhD Groningen” grubu, bu tarz gruplara örnek oluşturmaktadır. (K11, 29, Kadın, Araştırma Görevlisi)

Katılımcı K14 ise “*Mezun olduğum lisenin bir Avrupa için farklı farklı Whatsapp grupları var, Hollanda için de bir tane var. Yaklaşık 100-150 kişilik bir grup, o grupta varım. Onun dışında farklı gruplara da girip çıkıyorum ara ara.*” (K14, 27, Erkek, Maritime Satış Mühendisi) diyerek, bu toplulukların büyüklüğünü ve sosyal niteliğini ortaya koymaktadır. Sosyalleşme işlevinin bu gruplarda görece daha fazla ortaya çıktığı da bulgular arasındadır.

- 3 Tematik veya İlgi Alanlarına Yönelik Gruplar: Bu topluluklar, belli temalar veya özel ilgi alanları çevresinde toplanarak bilgi alışverişi, sosyalleşme ve yardımlaşma işlevlerini gerçekleştirmek amacıyla kurulan gruplardır.

Bu toplulukların, göç sürecinin farklı aşamalarında ortaya çıkan pratik sorunlara çözüm arayışından doğduğunu söylemek mümkündür. K12 bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Whatsapp gruplarının sanırım çoğuna dahilim. İş arama sürecimde özellikle çoğuna dahil olmak durumunda kaldım. Sonra ev arama sürecinde ev gruplarına girdim, kadın gruplarına girdim... Öyle aşırı aktif paylaşım yapmıyorum ama dahilim birçoğuna.” (K12, 34, Kadın, İş Geliştirme Yöneticisi)

K1 ise Telegram’da yer alan ev arama gruplarını örnek vererek, bu tür tematik grupların pratik yararına dikkat çekmektedir:

“Hollanda’da yaşayan bazı mezun gruplarında varım. Onun dışında “Rotterdamlı Türkler” grupları var, “Rotterdam Kadınlar” grupları var. Ev arayışındayken Telegram’da ev arama gruplarına girmiştım..Sonra bu gruplardan çıkmadım çünkü illa bir yerden bana dokunacağını düşündüm. Nereden ne çıkacağı belli olmaz, insanlarla kontakta olmak iyi bir şey bence.” (K1, 25, Kadın, Satın Alma Uzmanı)

Araştırma bulgularına göre katılımcılar bu gruplarda gözlemci olmakla yetinmemiş, gruplardaki diğer bireylerle etkileşime girerek topluluğa aktif biçimde

katkı sağlamışlardır. Grup içi etkileşim çoğunlukla karşılıklı bilgi alışverişi, sohbet veya soru-cevaba dayanmaktadır. K6 ise konuyla ilgili şu sözleri kullanmıştır:

“Ben gruplarda aktifim. Yani bildiğim bir konuya tabii ki cevap yazıyorum. Bazen ben de bir şey soruyorum mesela. Yardım istiyorum. Bunların olumlu etkisi olduğunu düşünüyorum.” (K6, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi)

K10 ise, göç deneyiminin başlangıcında bu topluluklardan yarar gördüğünü hatırlatarak, dayanışma döngüsüne katkıda bulunmayı sürdürdüğünü belirtmektedir:

“Bazen eğer denk gelirse, görürsem ben de soru cevaplamaya çalışıyorum. Çünkü ilk geldiğimde birkaç soru sormuştum. Gerçekten cevabımı aldım.” (K10, 34, Erkek, Yazılım Mühendisi)

4.6.5.1. Dijital Toplulukların Expat Hayatındaki İşlevi

Expatların kendi aralarında kurduğu dijital sosyal ağlar incelendiğinde bu ağların bireysel deneyimleri kolektif yapılarla buluşturan ve göç deneyiminin getirdiği zorlukları hafifletmeye yardımcı olan çok boyutlu dijital ağlar oldukları görülmüştür. Araştırma bulguları da bu çok işlevli yapıyı desteklemektedir. Hollanda’da yaşayan yüksek nitelikli Türk expatların katıldığı dijital toplulukların, üç temel işlev etrafında şekillendiği gözlemlenmiştir:

1. Bilgi Alışverişi İşlevi: Gündelik yaşamın pratik yönlerine dair bilgi aktarımı, deneyim paylaşımı ve öneri ağı oluşturulması,
2. Yardımlaşma ve Destek Mekanizması İşlevi: Karşılıklı dayanışma, duygusal ve fiziksel yardım süreçlerinin yürütülmesi,
3. Sosyalleşme İşlevi: Yeni sosyal bağların kurulması, arkadaş çevresinin genişletilmesi ve topluluk hissinin güçlendirilmesi.

4.6.5.1.1. Bilgi Alışverişi İşlevi

Bu işlev, katılımcıların en sık vurguladığı dijital topluluk işlevlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, dijital toplulukların günlük yaşamla ilgili pratik bilgiye erişim konusunda kolaylık sağladığını ifade etmektedir. Expatlar, göç edilen ülkeye dair alışveriş, ulaşım, bürokratik işlemler vb. gibi çeşitli temel bilgileri bu ağlar üzerinden edinmektedir. Bu ağlar, arama motorlarından ve resmi kaynaklardan elde edilemeyen veya kişisel deneyimlere dayalı bilgileri içermekte ve karşılıklı etkileşim yoluyla aktarılmaktadır. K11 bu durumu şöyle aktarmıştır:

“Geçen gün bir soru sormuş biri, benim konuyla ilgili deneyimim vardı ben cevap verdim. Ya da benim bir sorum olduğunda başkası cevap veriyor. Bu çok iyi oluyor.” (K11, 29, Kadın, Araştırma Görevlisi)

K12, göç sonrası karşılaştığı en basit sorunları bile bu gruplar sayesinde çözdüğünü şu ifadelerle vurgular:

“Kadınlar grubuna her şeyi soruyorum neredeyse. İlk taşındığım zaman Albert Heijn'dan bir zeytinyağı almıştım çok kötüydü. Hemen kadınlar grubuna sordum bana İtalyan bir marka önerdiler. Çok da memnun kaldım. Ya da ne bileyim yatak alacaktım yatak önerisi sordum, manikür pedikür için yer sordum. Bir yere başvuracaksam “Şu şirkette çalışan kimse var mı? Referans olabilir mi?” diye soruyorum. Her konuda kullanıyorum yani. Ya da birisi benim bildiğim bir şey sorarsa yardımcı olmaya çalışıyorum.”* (K12, 34, Kadın, İş Geliştirme Yöneticisi)

4.6.5.1.2. Yardımlaşma ve Destek Mekanizması İşlevi

Expatların oluşturduğu dijital toplulukların ikinci işlevi, topluluk üyelerinin karşılıklı olarak birbirlerine çeşitli konularda yardım etmesi ile ortaya çıkmaktadır.

Katılımcılar, bu gruplarda birbirlerinin ihtiyaçlarına yanıt verdiklerini ve ciddi bir dayanışma ağı kurduklarını ifade etmişlerdir. Bu dayanışma ağı, göçmenlerin günlük hayatta karşılaştıkları sorunları birbirlerinden destek alarak aşabilmelerini sağlamaktadır. Katılımcı K4, başka topluluk üyeleri için ilaç temininden resmi belge taşımaya kadar birçok konuda aktif rol üstlendiğini şu sözlerle aktarmıştır:

“Bu gruplarda ciddi bir yardımlaşma var bence. Orada şu bile çok dönüyor mesela ‘İlaça ihtiyacım var ve Türkiye’den gelecek birisi bunu getirebilir mi?’ Ben öyle çok kişinin belgelerini götürdüm. Avukatlık süreci varmış belge verilmesi gerekiyor ben götürdüm. Ya da Türkiye’den buraya ilaç taşıdığım çok oldu.” (K4, 30, Pazarlama Uzmanı)

Araştırma bulguları, bu toplulukların aynı zamanda duygusal destek mekanizması olarak işlev gördüğünü de ortaya koymuştur. Katılımcılar, özellikle kadınların bir araya gelerek oluşturduğu gruplarda bireylerin kişisel sorunlarını paylaşarak destek arayışına girebildiklerini dile getirmişlerdir.

Bu duruma, K3’ün “Amsterdam Anneleri” grubuyla ilgili deneyimi örnek oluşturabilir:

“Facebook’ta Amsterdam Anneleri grubu var. Facebook’u gerçekten kapatmamamın sebebi de sanırım o grup. Çünkü gerçekten çok faydalı şeyler paylaşıyorlar... Bir de orada her şey paylaşıyor, ama gerçekten her şey. Çocuğuna bakıcı arayandan tut, usta arayana, temizlikçi arayana kadar... Kadının mesela çocuğu okulda zorbalığa uğramış onu anlatıyor, ‘Nasıl yardım alabilirim?’ diye soruyor. Ya da eşinden şiddet gören bir kadın var, anonim olarak anlatıyor ‘Nasıl boşanabilirim? Nasıl destek alabilirim?’ diye soruyor. Bunu bile okudum yani. Her şey paylaşıyor orada. Güzel de bir şey hakikaten... Çünkü bazen ne yapacağını bilemiyorsun ve orada anlatıyorsun derdini...” (K3, 35, Kadın, Klinik Takım Müdürü)

Benzer şekilde K7, dahil olduğu gruplardan birinin üyeleri tarafından gördüğü desteği şu sözlerle anlatmaktadır:

“(...) Buraya geldikten sonra bir sakatlık geçirdim, bir ay civarı doğru düzgün yürüyemedim. Bu gruplardaki arkadaşlar hep “Bir şeye ihtiyacın var mı? Hastaneye gidilecekse biz götürelim” diye sordular.” (K7, 27, Erkek, Yazılım Mühendisi)

Bu örnekler, dijital toplulukların expat bireylerin zor zamanlarında başvurabildikleri birer dayanışma mecrası haline geldiğini göstermektedir.

4.6.5.1.3. Sosyalleşme İşlevi

Araştırma bulguları, dijital toplulukların aynı zamanda bireylerin sosyalleşmelerine ve yeni bağlantılar kurmalarına olanak sunan alanlar olduğunu ortaya koymuştur. Göç deneyimi boyunca yalnızlıkla baş etmek durumunda kalan bireyler için çevrimiçi sosyal medya grupları bu boşluğu doldurabilecek köprü işlevi görmektedir. Katılımcı ifadeleri, bu gruplar sayesinde Hollanda’daki ilk sosyal bağlarının kurulduğu yönündedir. Bu dijital topluluklar içinde organize edilen buluşmalar ve etkinlikler, bireylerin sosyal bir deneyim yaşamasına katkı sağlamıştır. K4, dijital toplulukların kendi sosyal hayatına katkılarını şu sözlerle aktarmaktadır:

“(...) Özellikle geldiğim ilk veya ikinci haftasında kadınlarla ilgili bir grupta “Hadi bir kahve içelim” oldu ve oraya gittim. Çok küçük bir gruptu. Ama oradan tanıştığım birisiyle hala görüşüyorum. Ya da mesela 8 Mart’ta kadınlarla ilgili bir yemek düzenlendi. Orada böyle bir sosyalleşme, farklı insanlarla tanışma oldu. Bunlara gidince en azından isim- yüz eşleştirmesi yapabiliyorsunuz. Farklı hayatları görüyorsunuz. Benden çok büyük olanlar vardı, 30 yıldır burada olanlar vardı. Deneyim oluyor bunlar hep size.” (K4, 30, Pazarlama Uzmanı)

Aynı zamanda bu dijital toplulukların zamanla daha küçük ve samimi gruplara dönüşebildiği de katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu dönüşüm, dijital ortamda kurulan bağlantıların fiziki ortama taşınabilmesi açısından da anlamlıdır.

Nitekim bu dönüşümler sayesinde gruplardaki üye sayıları azalmakta ve sanal ortamdan fiziki ortama geçiş kolaylaşmaktadır.

Katılımcı K8, *“TR- NL Expat diye Whatsapp’da bir topluluk açıldı, ben de varım orada. Sonra onun altında birkaç tane alt grup açıldı, bir tanesi de Den Haag Kadınlar grubuydu. Sonra biz orada yaşayan ve enerjisi tutanlar olarak başka bir grup kurduk, oradan daha küçük bir gruba geçtik derken bir çevremiz oluştu. Şimdi oradan bir arkadaşla beraber kurduğumuz bir kitap kulübümüz var.”* (K8, 28, Kadın, Gıda Güvenliği Uzmanı) diyerek dijital toplulukların dönüşüme açık yapısını ortaya koymaktadır.

4.6.5.2. Dijital Toplulukların Expatların Uyum ve Entegrasyon Süreçleri ile İlişkisi

Mevcut araştırma sonucunda, dijital toplulukların gerçekleştirdikleri işlevler sayesinde kimi katılımcıların Hollanda’ya uyum ve entegrasyon süreçlerini kolaylaştırıcı etki yaptığı ortaya konmuştur. Dijital toplulukların sağladığı bilgi alışverişi, yardımlaşma ve sosyalleşme işlevleri, expat bireylerin göç deneyimi boyunca karşılaştıkları zorlukları hafifletmekte ve bunun sonucunda dolaylı olarak uyum ve entegrasyon süreçlerine olumlu etki etmektedir. K3, dahil olduğu grupların uyum sürecine katkısını şu şekilde anlatmıştır:

“(Uyum sürecini) Etkiledi tabii ki. Çünkü bir sürü şey öğrendik o gruplardan bilmediğimiz, Hollanda’yla alakalı bir sürü şey. Ne kadar çok şey bilersen de o kadar kolay adapte oluyorsun sonuçta. Dolayısıyla bize çok olumlu katkıları oldu.” (K3, 35, Kadın, Klinik Takım Müdürü)

K4 ve K5 de benzer şekilde toplulukların uyum süreçlerine etkilerini şu şekilde anlatmışlardır:

“(Uyum sürecini) Bence kesinlikle olumlu anlamda etkiledi. Bir kere şunun farkında olmak çok rahatlatıcı bir şey: Bir problemle karşılaştığımda bir

şekilde cevabını alabilirim. Orada 500 kişi var. Hani o grup olmasa başka bir grupta yüzlerce kişi var. Mutlaka bir şekilde sorunun cevabını bulabilirim. Ne kadar internette bilgiler olsa da deneyimle eşleştirmek çok farklı oluyor. Bu rahatlatıcı bir şey. Tek olmadığınızı görüyorsunuz. O çok güzel bir şey. Yani şu anda bu binada sadece bir tek expat ben alabilirim ama Hollanda'nın ya da bu mahallenin farklı yerlerinde bir sürü başka expat var. Kendinden olan birisini görmek bence çok iyi hissettiren bir şey, yalnız hissetmiyor insan.” (K4, 30, Pazarlama Uzmanı)

“Ne kadar aktif kullanıyorum bilmiyorum ama orada gerekirse bu şekilde başvurabileceğim bir topluluğun varlığı biraz Türk pasaportu gibi güven veriyor bir noktada.” (K5, 29, Erkek, Araştırma Görevlisi)

Bu ifadeler bir arada değerlendirildiğinde, dijital toplulukların yalnızca bilgi paylaşımı ya da sosyalleşme alanları değil; aynı zamanda gündelik uyumu kolaylaştıran, yalnızlığı azaltan ve sembolik aidiyet hissini güçlendiren dinamik yapılar olduğu söylenebilir. Bu durum, Theemling'in dijital mecraları “sosyal geçiş alanları” olarak tanımlayan yaklaşımıyla ve Vertovec'in çok katmanlı aidiyet fikriyle de paralellik göstermektedir.

Hollanda'daki yüksek nitelikli Türk expatların dijital topluluklara katılımı, gündelik hayatı kolaylaştıran ve yeni geldikleri topluma uyum süreçlerini kolaylaştıran bir mekanizma olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcı anlatıları, bu dijital grupların bilgi paylaşımından duygusal desteğe, sosyal bağ kurmaktan sembolik aidiyete kadar uzanan geniş bir yelpazede işlev sağladığını göstermiştir.

Benedict Anderson'ın (1983) *hayali cemaatler* kavramı, bu bağlamda dijital toplulukların nasıl bir kolektif “biz” duygusu yarattığını anlamak için önemli bir teorik zemin sunar. Katılımcıların hiç tanımadıkları kişilerle ortak bir grup içinde olmakla birlikte “birilerinin orada olduğunu bilmenin” verdiği güven duygusunu vurgulamaları, Anderson'ın ulus bağlamında tarif ettiği tahayyülün dijital diaspora bağlamında da işlediğini göstermektedir. Bu hayali topluluklar, fiziksel olarak birbirinden uzak bireyleri, ortak deneyimler, dil ve kültürel referanslar aracılığıyla bir araya getirir ve onlara bir anlam, süreklilik ve kolektif hafıza sunar.

Bu kolektif hafıza ve dayanışma kültürü, dijital diasporalar üzerine çalışan Vertovec'in (2001) kavramsallaştırmasıyla da birebir örtüşmektedir. Vertovec'e göre, diaspora artık belirli bir coğrafi mekânla sınırlı değildir; aksine dijital teknolojiler aracılığıyla yerelden koparak çoklu bağlamlara yayılır. Katılımcıların farklı şehirlerde, farklı amaçlarla kurulan gruplar aracılığıyla birden fazla dijital topluluğa aynı anda dahil olması, bu çok-merkezli aidiyetin bir yansımasıdır.

SONUÇ

Bu araştırmada Hollanda’da yaşayan Türk expatların göç etme motivasyonları, kimlik inşa süreçleri ve dijital etkileşim pratikleri bütüncül bir perspektifle incelenmiştir. Yapılan derinlemesine görüşmeler doğrultusunda elde edilen bulgular, expat bireylerin göç kararlarının hem Türkiye’den itici hem de Hollanda’dan çekici faktörler doğrultusunda şekillendiği görülmüştür. Bu sebeple expatların göç motivasyonlarına dair elde edilen bulgular, Lee’nin İtme-Çekme (Push and Pull) Kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda, expatların göç motivasyonlarını etkileyen kararlar arasında Türkiye’den itici sebepler ekonomik belirsizlik ve gelecek kaygısı, politik ve kültürel sebepler ve güvenlik duygusuna ilişkin kaygılar olarak ortaya konmuştur. Ekonomik sebepler değerlendirildiğinde enflasyonun hızla yükselişi, döviz kurundaki dalgalanmalar, alım gücünün düşmesi ve konut krizi gibi etmenler yüksek eğitilmiş bireylerde gelecek kaygısının oluşmasına yol açmıştır ve genç ve yüksek eğitilmiş bu profesyoneller geleceklerini başka bir ülkede kurma arayışına girmişlerdir. İfade özgürlüğünün kısıtlanması ve politik baskıların yanında expatların hem fiziksel hem zihinsel ve ruhsal sağlıkları hakkında endişe duymaları da bu kararı pekiştirmiştir.

Öte yandan Hollanda’ya çekici sebeplerin profesyonel gelişim ve kariyer fırsatları, bireysel yönelimler ve arzular ve eğitim ve akademik fırsatlara yönelik faktörler olduğu saptanmıştır. Kimi katılımcılar denizcilik ve yazılım gibi Hollanda’nın büyüme gösterdiği alanlarda mesleklerini icra etmeleri sebebiyle Hollanda’da profesyonel gelişim olanakları bulurken, kimi katılımcılar Hollanda’daki akademik atmosfer ve eğitim fırsatlarını değerlendirmek istemiştir. Bir grup katılımcı ise Avrupa yaşam tarzını deneyimleme arzusu, dünya vatandaşı olma ve mobilite ihtiyacı gibi sebeplerin göç kararlarını pekiştirdiğini belirtmiştir. Bu bağlamda bakıldığında Hollanda’da yaşayan Türk expatların göç motivasyonlarının birçok farklı faktöre dayandığını, ancak temel motivasyonun çalışma ve oturma iznine çalıştıkları şirketin/kuruluşun sponsor olması sebebiyle profesyonel güdümlü olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırma bulgularına göre Hollanda’da yaşayan Türk expatlar, göç öncesinde sosyal medya ve dijital iletişim araçlarını göç deneyimiyle ilgili belirsizlikleri azaltmak ve göç öncesinde ve süresince karşılaşacakları durumlarla ilgili bilgi almak amacıyla kullanmaktadırlar. Katılımcıların bir kısmı, göç öncesinde sosyal medyadan araştırma yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu durumda sosyal medya, expatların hayatında bir enformasyon aracı olarak göze çarpmaktadır. Expatlar göç öncesinde sosyal medyadan hem idari hem de gündelik yaşam ile ilgili konularda araştırma yapmışlar ve sosyal medya ile hem enformasyon açıklarını kapatmışlar hem de içerik üreticileri ile iletişime geçerek göç süreci ile ilgili birinci ağızdan deneyime dayalı bilgi almışlardır. Katılımcıların bu noktada sosyal medya kullanım alışkanlıkları incelendiğinde Instagram, Facebook ve Whatsapp grupları, Reddit ve Ekşi Sözlük gibi forumların bilgi alma ve yaşam tarzı hakkında araştırma yapma amacıyla sıklıkla kullandığı görülmüştür. Son olarak göç öncesi sosyal medyadan araştırma yapan bu katılımcılar, tükettikleri sosyal medya içeriklerinin göç motivasyonlarına olumlu katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Kimi katılımcı için bu içerikler göç kararına doğrudan olumlu katkı yaparken, kimi katılımcı ise göç kararını verdikten sonra kararı pekiştirici etki yapmıştır.

Diğer taraftan bir grup katılımcı ise göç öncesinde sosyal medyadan araştırma yapmadığını belirtmiştir. Bu gruptaki katılımcılar sosyal medya araştırması yapmamalarıyla ilgili iki temel sebep göstermişlerdir: (1) Halihazırda Hollanda’da/yurtdışında/Avrupa’da yaşam deneyimi olan bağlantılarının olması, (2) Sosyal medyada dolaşımda bulunan içeriklerin kaynağına duydukları güven eksikliği. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Hollanda’da/yurtdışında/Avrupa’da halihazırda arkadaşları/akrabaları/sosyal ve profesyonel çevresi bulunan expatların göç öncesinde enformasyon eksikliklerini bu bağlantılar aracılığıyla kapattıkları görülmüştür. Nitekim bu sayede expatlar birinci ağızdan, deneyime dayalı ve güvenilir bilgi edinebilmektedirler. Bu bağlantılara sahip olmayan expatlarda sosyal medya, bu bağlantıların yerine geçmektedir. İkinci grupta olan ve sosyal medyada bilgi veren içeriklere mesafeli yaklaşan grup ise sosyal medyadaki içeriklerin güvenilirliğini sorgulamakta ve göç gibi hassas ve birçok bürokratik işleminden geçmeyi gerektiren bu süreçte doğru bilgiyi sosyal medyadan elde edemeyeceklerini düşünmektedirler.

Göç öncesinde sosyal medyadan araştırma yapan ve yapmayan iki grup da incelendiğinde ortak bir nokta keşfedilmiştir. Bu da göçmen adaylarının göç

öncesinde karşılaştıkları enformasyon eksikliğidir. Bu noktada, bu araştırma, expat niteliği ile Hollanda'ya göç etme niyetinde olan yüksek eğitilmiş bireylerin erişebileceği doğru ve güvenilir bilgi kaynaklarının eksikliğini ortaya koyması yönüyle literatüre özgün bir katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın bir sonraki aşamasında, Hollanda'da yaşayan Türk expatların kimliklerinin nasıl inşa edildiği ve aidiyet algılarının nasıl olduğu analiz edilmiştir. Bulgular bu expatların kimlik ve aidiyet algılarının homojen olmadığını, ancak kişiden kişiye ve bazen durumdan duruma göre dahi değiştiğini göstermiştir. Nitekim kimi katılımcılar kendilerini “expat” olarak tanımlarken, kimi katılımcılar expat tanımının ayrıştırıcı ve ötekileştirici bir ifade olduğunu belirterek bu tanıma eleştiri getirmiş ve kendilerini “göçmen” olarak tanımlamıştır. Son gruptaki katılımcılar ise kendilerini tanımlamakta güçlük çektiklerini ve/veya kendilerini tanımlayış biçimlerinin zamana, mekâna ve bağlama duyarlı olduğunu belirtmiştir.

Kendilerini “expat” olarak tanımlayan katılımcıların kimlik algısının çoğunlukla *biz* ve *onlar* perspektifinden kurulduğu ve expat tanımlamasının, Türkiye'den Hollanda'ya 60'lı yıllarda işçi anlaşmaları ile gelen ve daha sonra Hollanda'da Türk toplumunu oluşturan Türk kökenli göçmenlerden, kendi ifadeleriyle “gurbetçilerden” bir sıyrılma stratejisi olarak kullanıldığı görülmüştür. Katılımcılar expat kimliğini “*yüksek eğitilmiş olma, yabancı dil bilme, Avrupa yaşam tarzına entegrasyonu yüksek olma, kendini kişisel ve profesyonel anlamda geliştirmiş olma*” üzerinden tanımlamaktadırlar. Aynı zamanda bu tanımlamalar ve expat kimliğine atfedilen nitelikler, katılımcıların gözünde kendilerini gurbetçilerden farklı bir noktada konumlandırmalarına olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda expat kimliğinin, “göçmen” kimliğinin bir alt kümesi olarak, “gurbetçi olmayan” kümesinde deneyimlendiği görülmektedir. Öte yandan kendini “göçmen” olarak tanımlayan katılımcılar ise “expat” tanımlamasının ayrıştırıcı özelliğine işaret ederek, kendini “expat” olarak tanımlayan bireyleri eleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Kimi katılımcıların ise kendini tanımlamakta zorluk çektiği ve kimliklerinin bağlamlara duyarlı olması sebebiyle karmaşıklık hissettikleri saptanmıştır.

Araştırma bulgularına göre tüm katılımcılar ilerleyen yıllarda bir hak edişleri doğması dahilinde Hollanda vatandaşlığına geçmek istediklerini belirtmişlerdir. Ancak Hollanda devletinin getirdiği kurala göre, böylesi bir durumda Türkiye vatandaşlığının bırakılması gerekmektedir (Government of the Netherlands, n.d.;

IND, 2025). Katılımcıların kimi bu duruma pragmatik bir yaklaşım getirirken, kimi katılımcılarda bu durumun duygusal bir yoğunluk yarattığı görülmüştür. Ek olarak, araştırma sonuçları Hollanda’da yaşayan Türk expatların kimlik inşalarının sahip oldukları pasaportlar veya bir ülkenin vatandaşı olma ile ilgili olmadığı görülmüştür. Nitekim expatlar, bir ülkenin pasaportuna sahip olmayı mobilite ihtiyacını karşılayan bir araç, arkalarına aldıkları ülkenin gücü ve Hollanda’daki varlıklarının garantörü olabilecek bir olgu olarak alımlamaktadırlar. “Hollanda vatandaşı” olmak veya “Hollanda pasaportuna sahip olmak” ve buna karşılık “Türk vatandaşlığından çıkacak olmak”, expatların kimlik algısını etkilememektedir. Katılımcılar, Hollanda pasaportuna sahip olmanın kendilerini “Hollandalı” yapmayacağı gibi, Türk kimliklerinde de bir azalma veya sarsılmaya yol açmayacağını ifade etmişlerdir. Bu durumda Hollanda’da yaşayan Türk expatların Türk kimliğine dair alımlamalarının hukuki bir statü üzerine inşa edilmediği, ancak daha çok kültürel bağlamlar, tanıdıklık hissi ve ortak geçmiş üzerine inşa edildiği söylenebilir.

Benzer şekilde katılımcıların aidiyet duyguları üzerine bir analiz yapıldığında, Hollanda’da yaşayan Türk expatların aidiyet biçimlerinin üç temel temada toplandığı görülmüştür: (1) Hollanda’ya aidiyet duygusu geliştirenler, (2) Türkiye’ye aidiyetlerini devam ettirenler ve (3) Hiçbir yere ait hissetmeyen/ Çifte aidiyet yaşayan / Arada kalanlar. Bu bağlamda ilk grup incelendiğinde, göç edilen ülkede geçirilen zaman ile o ülkeye dair oluşan aidiyet duygusunun kimi katılımcılarda doğru orantılı olduğu görülmüştür. Bazı katılımcılar, Hollanda’da geçirdikleri süre arttıkça kendilerini Hollanda’ya daha çok ait hissettiklerini belirtmişlerdir. Buna ek olarak bireylerin Hollanda’da “kurulu düzenlerinin” oluşmaya başlaması, aidiyet duygusunu arttırıcı faktör olarak işaret edilmiştir. Örnek vermek gerekirse Hollanda’da ev sahibi olmak, yaşanılan şehri/mahalleyi tanımak, sosyal ve profesyonel bağlantılar geliştirmek gibi kişiyi Hollanda’ya bağlayan faktörlerin çoğalması expatlarda Hollanda’ya aidiyet hissedilmesi hususunda olumlu etki yapmaktadır. Bu noktada bu gruba dahil olan katılımcılar “ev” hissiyatlarını gündelik hayatlarını geçirdikleri çevreler ve kişiler üzerinden alımlamaktadırlar. Öte yandan aidiyetlerinin hala Türkiye’ye yönelik olduğunu belirten katılımcılar, “ev” kavramını kolektif hafıza, ortak yaşanmışlıklar ve kültürel bağlam üzerinden tanımlarlar. Üçüncü ve son gruba dahil olan katılımcılar ise aidiyetlerinin tek bir yere ait olmadığını, zaman zaman hiçbir yere ait hissettiklerini hatta bu durumu bir adım öteye taşıyarak temelde bir yere ait hissetmenin insan yaşamında bir gereklilik olmadığını ifade etmişlerdir.

Kimlik ve aidiyet kavramlarına ilişkin analizler çerçevesinde, katılımcılar Hollandalıların Türk algısına dair görüşlerini de belirtmişlerdir. Bu görüşler incelendiğinde (1) Hollandalıların gözünde Türklere dair geçmişten gelen birtakım kalıpyargıların hala varlığını sürdürdüğü ancak diğer taraftan (2) Hollanda'daki yüksek nitelikli Türk göçmenlerin Hollandalıların gözündeki Türk imajını değiştirme potansiyeli taşıdığı tespit edilmiştir. Katılımcıların ifadeleri, gündelik hayatta Hollandalılar ile girdikleri etkileşimlerde Türk kökenli göçmenlere dair birtakım stereotipik fikirler ile karşılaştıkları yönündedir. Nitekim Hollandalılar Türkleri “tutucu”, “geleneksel” ve çoğunlukla “içe kapalı” olarak değerlendirmektedirler (Yağmur & Van de Vijver, 2012). Ancak Hollanda'daki Türk expatlar, *iyi İngilizce konuşmaları, yüksek eğitilmiş olmaları, modern, vizyonlu ve Avrupa hayatına uyum sağlayabilecek düzeyde olmaları* gibi özellikleri sayesinde ev sahibi toplumun gözündeki imajlarını tazelemektedirler. Bu bağlamda mevcut araştırma, Hollanda'daki yüksek nitelikli Türk expatların Hollandalılar'ın Türk kökenli göçmenlere dair olan “tutucu”, “içe kapalı” ve “geleneksel” şeklindeki imajlarını “modern”, “Avrupa yaşam tarzına entegrasyonu yüksek” ve “iyi eğitilmiş” imajına çevirme potansiyelini ortaya koyması yönüyle literatüre bir kez daha özgün bir katkı sunmaktadır.

Hollanda'da yaşayan yüksek nitelikli Türk göçmenlerin dijital iletişim pratikleri ve sosyal medya kullanımları incelendiğinde, Instagram, TikTok, Youtube, Facebook, X ve LinkedIn olmak üzere birçok farklı sosyal medya platformunu aynı anda aktif olarak kullandıkları görülmüştür. Katılımcıların sosyal medya kullanım alışkanlıkları, Kullanımlar ve Doyumlar (Uses and Gratifications) Kuramı çerçevesinde analiz edilmiş ve expatların farklı platformları farklı amaçlarla kullandıkları tespit edilmiştir. Bu kullanımlar incelendiğinde Instagram ve Youtube'un en fazla sayıda ihtiyaç ve amaca hizmet ettiği görülmüştür. Nitekim katılımcılar, eğlenceli vakit geçirme, bilgi alma ve sosyal etkileşime girme gibi çeşitli amaçlarla bu platformları kullanmaktadırlar. Öte yandan TikTok çoğunlukla yalnızca eğlenceli zaman geçirme işlevi ile kullanılırken, Facebook en az kullanılan platform olmuştur. LinkedIn katılımcılar arasında en fazla kullanılan platform olmasıyla beraber, yoğun profesyonel güdümlü yüksek nitelikli expatlar için bu platformun profesyonel bir vitrin işlevi gördüğü saptanmıştır. X ise platformun Elon Musk tarafından satın alınmasının ardından geçirdiği değişimler sebebiyle kimi katılımcılar tarafından bilinçli bir biçimde terk edilmiştir.

Katılımcıların haber ve gündem takibi alışkanlıkları incelendiğinde, yüksek nitelikli expatların haber takip etme işlevlerinin tamamını dijital iletişim platformları aracılığıyla gerçekleştirdiği görülmüştür. Bu bağlamda bakıldığında, televizyon ve gazete gibi medya araçlarının haber takibi açısından expatlar tarafından kullanılmadığı saptanmıştır. Expatlar, Türkiye gündemini Sözcü Tv Youtube Kanalı, Now Tv Youtube kanalı, Nevşin Mengü & Fatih Altaylı gibi gazetecilerin Youtube kanalları gibi kanallardan takip ederken, yoğunluklu olarak X ve Instagram'ı da gündem takibi amaçlı kullanmışlardır. Dünya ve Hollanda gündeminin ise BBC ve Bloomberg gibi uluslararası yayın yapan kuruluşların mobil uygulamalarının yanında Hollandamedya gibi Instagram'dan Hollanda gündemine dair Türkçe içerik paylaşımı yapan expatlara yönelik sosyal medya kanallarından takip edildiği görülmüştür. Katılımcıların bir kısmında ise bilinçli biçimde haber kaçınması tespit edilmiştir.

Mevcut araştırma kapsamında expatların sosyal medya kullanım alışkanlıkları değerlendirilirken, katılımcıların Hollanda'daki expat hayatının sosyal medyada temsiline ilişkin görüşleri de analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, expatların expat hayatının sosyal medya temsiline dair görüşleri iki ana eleştiride toplanmıştır: (1) Sosyal medyada expat/göçmen hayatı gerçeklikten uzak ve toz pembe gösterilmektedir, (2) Sosyal medya içerikleri birbirini tekrar etmektedir ve özgünlükten uzak içerikler üretilmektedir. Bu durum, expatların göç deneyimi süresince yaşadıkları zorlukları görünmez kılmakta ve Avrupa/Hollanda hayatının sosyal medyada idealize edilmesi potansiyel göç adayları için yanıltıcı olabilmektedir.

Araştırmanın son aşamasında ise, Türk expatların sosyal medya ve dijital iletişim kanalları aracılığıyla kendi aralarında kurdukları topluluklar ve bu toplulukların işlevleri incelenmiştir. Analizler sonucunda, Facebook, Whatsapp ve Telegram gibi platformlardan çeşitli amaçlarla bir araya gelerek oluşturulan bu toplulukların bir dijital diaspora niteliği taşıdığı görülmüştür. Bu dijital topluluklar incelenirse üç temel topluluk niteliğinden söz edilebilir (1) Lokasyon temelli topluluklar, (2) Okul ve mezun grupları, (3) Tematik ve ilgi alanlarına yönelik topluluklar. Bu bağlamda lokasyon temelli topluluklar, belli şehir, mahalle ve bölgelerde yaşayan expatların bir araya gelerek oluşturduğu topluluklardır. "Utrecht Özgürlük" ve "Rotterdamlı Türkler" gibi gruplar katılımcılar tarafından lokasyon temelli topluluklara örnek olarak verilmiştir. Öte yandan okul ve mezun grupları,

Türkiye’de belli bir lise veya üniversiteden mezun olup Hollanda’ya gelen expatların oluşturduğu topluluklar olabileceği, Hollanda’da belli bir okulda yüksek öğrenim gören expatların oluşturduğu topluluklar da olabilmektedir. “PhD Groningen” grubu da Groningen Üniversitesi’nde Doktora yapan Türk öğrencilerin oluşturduğu bir grup olarak bu gruplara örnek teşkil etmektedir. Son olarak tematik ve ilgi alanlarına yönelik gruplar ise ev arama, iş arama, kitap kulübü gibi çeşitli hobilere yönelik gruplardır. Expatlar, bu topluluklara aktif olarak katılmakta ve soru-cevap, çevrimiçi sohbet ve fiziksel buluşmalar gibi yöntemlerle etkileşime girmektedirler.

Araştırma sonucunda, expatların kendi aralarında oluşturdukları dijital toplulukların üç temel işlevi olduğu görülmüştür: (1) Bilgi alışverişi işlevi, (2) Yardımlaşma ve Destek Mekanizması işlevi, (3) Sosyalleşme işlevi. Bu işlevlerin her biri, expat hayatında farklı farklı ihtiyaçlara yanıt vermekte ve expatların göç deneyimleri boyunca karşılaştıkları çeşitli zorlukları hafifletmektedir. Bilgi alışverişi işlevi, daha önceki bölümlerde ele alındığı gibi, expatların göç öncesinde ve göç boyunca deneyimledikleri bilgi eksikliğini gidermektedir. Expatlar bu topluluklarda birbirlerine rahatça soru sorabilmekte ve birinci ağızdan ve deneyime dayalı bilgiye erişebilmektedirler. Benzer şekilde yardımlaşma ve destek mekanizması işlevi, expatlarda bir komünite hissiyatı oluşturmakta ve sosyalleşme işlevi ise sanal ortamdan fiziki ortama geçiş sağlayarak expatların yalnızlığını gidermekte, komünite hissiyatını güçlendirmektedir. Bu işlevler göze alındığında, expatların oluşturduğu dijital toplulukların dijital diaspora niteliği taşıdığı ve bireylerin aidiyet duygularını güçlendirdiğini söylemek mümkündür. Ek olarak katılımcılar, bu tarz dijital toplulukların Hollanda’ya entegrasyon ve uyum süreçlerine olumlu yönde katkısı olduğunu da belirtmişlerdir. Bu bağlamda mevcut araştırma, göçmenlerin oluşturduğu dijital toplulukların ve dijital diaspora niteliği taşıyan mekanizmaların expat hayatındaki işlevlerini yapısal biçimde ortaya koymasıyla da literatüre başka bir özgün katkı daha sağlamaktadır.

Sonuç olarak, expatlık olgusunun göç literatüründe ayrı bir kavramsal kategori olarak ele alınması gerekmektedir. Yüksek nitelikli göçmenlerin deneyimleri, klasik iş gücü göçü modellerinden ayrılmakta ve özgün kuramsal yaklaşımlar gerektirmektedir. Araştırma bulguları, expatların göç öncesinde ciddi bir enformasyon eksikliğiyle karşı karşıya kaldıklarını ve bu boşluğu sosyal medya

aracılığıyla doldurmaya çalıştıklarını göstermektedir. Ancak bu süreçte, doğruluğu teyit edilmemiş, eksik veya yanıltıcı bilgilere ulaşma riski artmaktadır. Bu nedenle, göç öncesi ve sonrası dönemlere yönelik olarak resmî kurumlar tarafından expatlara hitap eden daha güvenilir, güncel ve erişilebilir bilgilendirme kaynaklarının oluşturulması önem taşımaktadır. Bu içeriklerin çok dilli, dijital ortamda erişilebilir ve hedef kitlenin ihtiyaçlarına göre özelleştirilmiş olması, bilgiye eşit erişim ve doğru yönlendirme açısından kritik bir adım olacaktır. Türkiye bağlamında nitelikli göçün arka planındaki siyasal ve yapısal nedenler daha sistematik biçimde araştırılmalı; beyin göçüne yol açan koşullar kamu politikalarının merkezine alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa* (Vol. 1). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adams, B. G., & Van de Vijver, F. J. (2015). The many faces of expatriate identity. *International Journal of Intercultural Relations*, 49, 322-331.
- Ahmed, S. (1999). *Home and away: Narratives of migration and estrangement*. *International Journal of Cultural Studies*, 2(3), 329-347.
- Ahrens, J., & King, R. (2023). *Onward migration and multi-sited transnationalism: Complex trajectories, practices and ties* (pp. 1-22). Springer.
- Akter, A., Tan, K. H., & Muslim, N. (2024). Versatility of social networking sites in meeting the acculturation needs of migrant populations between 2019 and 2023. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 1-17.
- Al Ariss, A., & Crowley-Henry, M. (2013). Self-initiated expatriation and migration in the management literature. *Career Development International*, 18(1), 78-96.
- Alencar, A. (2018). Refugee integration and social media: A local and experiential perspective. *Information, Communication & Society*, 21(11), 1588-1603.
- Alencar, A., & Tsagkroni, V. (2019). Prospects of integration and media use among Syrian refugees in the Netherlands. *Media and Communication*, 7(2), 184-194.
- Althusser, L. (2014). *On the reproduction of capitalism: Ideology and ideological state apparatuses*. Verso Books.
- Alver, F. (2001). Alman Basınında Türkler ve Türkiye. *Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*, 18(18), 135-155.
- Anderson, B. (2020). Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism. In *The new social theory reader* (pp. 282-288). Routledge.
- Andersson, K. B. (2019). *Digital Diasporas: An Overview of the Research Areas of Migration and New Media Through a Narrative Literature Review*. *Human Technology*, 15(2), 142-180.
- Anthias, F. (2012). Transnational mobilities, migration research and intersectionality. *Nordic journal of migration research*, 2(2), 102-110.
- Anthias, F. (2013). *Identity and Belonging: Conceptualisations and Political Framings*. *KLA Working Paper Series No. 8*, Kompetenznetz Lateinamerika – Ethnicity, Citizenship, Belonging.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

- Arends-Tóth, J., & Van de Vijver, F. J. (2006). Issues in the conceptualization and assessment of acculturation. In *Acculturation and parent-child relationships* (pp. 33-62). Routledge.
- Avcu, T. (2020). Avrupa’da aşırı sağ’ın yükselişinin göç politikalarına etkileri: Hollanda örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 235-247.
- Azak, U. (2008). Islam And Turkish Immigrants In The Netherlands. *Turkish Studies*, 3,
- Bahl, R., Chang, S., McKay, D., Buchanan, G., & Cheong, M. (2025, March). A Whole New World: Migrant Journeys Through Digital Information Landscapes. In *Proceedings of the 2025 ACM SIGIR Conference on Human Information Interaction and Retrieval* (pp. 247-262).
- Bamberg, M. (2005). Narrative discourse and identities. *Narratology beyond literary criticism*, 213-237.
- Bamberg, M., & Georgakopoulou, A. (2008). Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis.
- Baser, B. (2017). Turkey’s ever-evolving attitude-shift towards engagement with its diaspora. In *Emigration and diaspora policies in the age of mobility* (pp. 221-238). Cham: Springer International Publishing.
- Batur, C. (2019). *Mülteci Krizinin Avrupa’Da Aşırı Sağın Yükselmesine Etkisi: Almanya, Avusturya ve Hollanda Örnekleri* (Master's thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Baym, N. K. (2015). *Personal connections in the digital age*. John Wiley & Sons.
- Beek, M., & Fleischmann, F. (2020). Religion and integration: does immigrant generation matter? The case of Moroccan and Turkish immigrants in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(17), 3655-3676.
- Benet-Martínez, V., & Haritatos, J. (2005). Bicultural Identity Integration (BII): Components and psychosocial antecedents. *Journal of Personality*, 73(4), 1015–1050.
- Benson, M. (2016). *Lifestyle migration: Expectations, aspirations and experiences*. Routledge.
- Benson, M., & O’Reilly, K. (2009). Migration and the search for a better way of life: A critical exploration of lifestyle migration. *The Sociological Review*, 57(4), 608–625.
- Berry, D. P. (2009, August). Expatriates, Migrants, Gender, Race, And Class. In *Academy of Management Proceedings* (Vol. 2009, No. 1, pp. 1-6). Briarcliff Manor, NY 10510: Academy of Management.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*,

46(1), 5–34.

Bhabha, H. K. (2012). *The location of culture*. routledge.

Bhandari, N. B. (2022). Homi K. Bhabha's Third Space Theory and Cultural Identity Today: A Critical Review. *Prithvi Academic Journal*, 5(1), 171–181.

Boomgaarden, H. G., & Vliegenthart, R. (2009). How news content influences anti-immigration attitudes: Germany, 1993–2005. *European Journal of Political Research*, 48(4), 516–542.

Boyarín, J. (2002). *Powers of diaspora: Two essays on the relevance of Jewish culture*. U of Minnesota Press.

Boyd, D. (2010). Social network sites as networked publics: Affordances, dynamics, and implications. In *A networked self* (pp. 47–66). Routledge.

Brinkerhoff, J. M. (2009). *Digital diasporas: Identity and transnational engagement*. Cambridge University Press.

Brubaker, R. (2005). The 'diaspora' diaspora. *Ethnic and racial studies*, 28(1), 1–19.

Bucher, T. (2018). *If... then: Algorithmic power and politics*. Oxford University Press.

Butler, J., & Trouble, G. (1990). Feminism and the Subversion of Identity. *Gender trouble*, 3(1), 3–17.

Cakmak, M. (2021). "Take me back to my homeland dead or alive!": The myth of return among London's Turkish-speaking community. *Frontiers in sociology*, 6, 630558.

Candidatu, L. (2021). *Diasporic mothering and Somali diaspora formation in the Netherlands*. *Global Diaspora & Media*, 2(1), 39–55.

Candidatu, L. (2021). Diasporic mothering: Somali women and the negotiation of belonging in the Netherlands. *Journal of African Media Studies*, 13(1), 63–78. https://doi.org/10.1386/jams_00030_1

Canpolat, M. D. (2022). Book Review: *Unending Migration: From Guest-worker to Transnational Citizen*. *Turkish Journal of Diaspora Studies*, 2(1), 87–90.

Castles, S., De Haas, H., & Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (5th ed.). Palgrave Macmillan.

CBS Netherlands (2023). *Turkish population in the Netherlands: historical statistics and demographic change*.

Cebe, M. (2021). *Hollanda'da Türk Göçmenlerin Entegrasyonu*.

Chan, M. M. (2014). *Impacts of expatriates' international experience on self-identity* (Doctoral dissertation, Pepperdine University).

Chan, W. Y. (2014). Chinese immigrant parents' construction of identity and community in New Zealand. (Doktora tezi, örnek alınan çalışma).

Cohen, R. (1997). *Global Diasporas: An Introduction* (3rd ed.). Routledge.

- Couldry, N. (2012). *Media, society, world: Social theory and digital media practice*. Polity.
- Crul, M., & Doornik, J. (2013). The Turkish and Moroccan second generation in the Netherlands: Divergent trends between and polarization within the two groups. *International Migration Review*, 47(4), 103–134.
- Cuadrado, A., et al. (2023). *Migration Identity Project*. Leiden University.
- Cuadrado, C., Laddommatou, M., Pittet, N., Tinca, D., & Moretti, I. (2023, September 1). *Expatriates or immigrants? Navigating in-between categories in the Netherlands*. Leiden Anthropology Blog.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- De Genova, N. (2002). Migrant ‘illegality’ and deportability in everyday life. *Annual Review of Anthropology*, 31, 419–447.
- Dekker, R., & Engbersen, G. (2012). How Social Media Transform Migrant Networks and Facilitate Migration. (THEMIS Working Paper No. 64, Oxford University).
- Delaney, C. (1991). *The Seed and the Soil: Gender and Cosmology in Turkish Village Society*. University of California Press.
- Der Knaap, G. (2017). *Digital Media and Immigrant Politics in the Netherlands*.
- Durugönül, E. (2013). Turkish return migration from Europe. *European Review*, 21(3), 412-421.
- Encyclopaedia Britannica. (2025). *Twitter: Origins and early development*. Retrieved August 5, 2025, from Encyclopædia Britannica website
- Faist, T. (2000). *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. Oxford University Press.
- Faist, T. (2013). The mobility paradigm and its challenges. *Erdkunde*, 67(2), 95–108.
- Faist, T. (2013). The mobility turn: a new paradigm for the social sciences?. *Ethnic and racial studies*, 36(11), 1637-1646.
- Fassin, D. (2011). *Humanitarian Reason: A Moral History of the Present*. University of California Press.
- Fechter, A. M. (2007). Transnational Lives: Expatriates in Indonesia. *Ashgate*.
- Fechter, A. M., & Walsh, K. (2010). Examining 'expatriate' continuities: Postcolonial approaches to mobile professionals. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(8), 1197–1210.

- Foucault, M. (1969). Michael Foucault Archaeology of Knowledge. *Translated by AM Sheridan Smith. London and New York: Routledge.*
- Foucault, M. 1972–1977. Power/Knowledge: Selected Interview and Other writings, 1972-1977.
- García, A. L. (2021). Cultural resilience and adaptation among Latina immigrants in the Netherlands. *Student Theses Utrecht University.*
- Gatti, E. (2009). Defining the Expat: the case of high-skilled migrants in Brussels. *Brussels Studies. La revue scientifique pour les recherches sur Bruxelles/Het wetenschappelijk tijdschrift voor onderzoek over Brussel/The Journal of Research on Brussels.*
- Georgakopoulou, A., & Bamberg, M. (2008). *Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis.* John Benjamins.
- Georgakopoulou, A., & Nunes, J. (2017). Sharing the moment as small stories: The interplay between practices and affordances in the social-media curation of lives. *Discourse, Context & Media, 20*, 68–76.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age.* Stanford University Press.
- Gilroy, P. (1993). *The black Atlantic: Modernity and double consciousness.* Harvard University Press.
- Goffman, E. (1956). *The Presentation of Self in Everyday Life.* University of Edinburgh Social Sciences Research Centre.
- Government of the Netherlands. (2024). Highly skilled migrant permit. <https://www.government.nl/>
- Gökmen, H. (2010). Avrupa'da Müslümanlar ve İslamofobi (Hollanda örneği).
- Gökmen, H. (2022). *Entegrasyon Bağlamında Kimlik Mücadelesi: Avrupa'da Müslüman Olmak. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Doctoral dissertation, Doktora Tezi).
- Gumperz, J. J. (1982). *Discourse strategies* (No. 1). Cambridge University Press.
- Güleç, M. (2022). Hollanda'da Azınlık Dili Olarak Türkçenin Yönetimsel Dönüşümü. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi, 6(3)*, 378-406.
- Gündüz, U. (2019). Kitlelerin yeni göç mekânları olarak sosyal medya ve sanal göç ilişkisi. *International Journal of Cultural and Social Studies, 5(2)*, 465-489.
- Habermas, J. (1991). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society.* MIT press.

- Habermas, J. (2020). The public sphere: An encyclopedia article. In *Critical theory and society* (pp. 136-142). Routledge.
- Hall, S. (1990). "Cultural Identity and Diaspora." *Identity: Community, Culture, Difference*, ed. J. Rutherford, 222-237. London: Lawrence & Wishart.
- Harris, J. R., & Todaro, M. P. (1970). Migration, unemployment and development: A two-sector analysis. *The American Economic Review*, 60(1), 126–142.
- Haşar, E. (2020). *Migration and Retention for Regional Development*.
- Haşar, E. Ç. (2020). *Migration and Retention for Regional Development: Perspectives from Highly Skilled Turkish Migrants in the Netherlands* (Master's thesis).
- Hatunoğlu, B. Y. (2002). *Hollanda'da Türk Sivil Örgütlenmesi ve Türkiye Örneği* (Doctoral dissertation, Sakarya Üniversitesi (Turkey)).
- Haythornthwaite, C. (2002). Strong, weak, and latent ties and the impact of new media. *The information society*, 18(5), 385-401.
- Hoey, B. A. (2005). From Pi to Pie: Moral Narratives of Noneconomic Migration and Starting Over in the Postindustrial Midwest. *Journal of Contemporary Ethnography*, 34(5), 586–624.
- Hollifield, J. F. (2000). The politics of international migration: How can we bring the state back in? In C. Brettell & J. Hollifield (Eds.), *Migration Theory: Talking Across Disciplines* (pp. 137–185). Routledge.
- Holmes, S. M., & Castañeda, H. (2016). Representing the "European refugee crisis" in Germany and beyond: Deservingness and difference, life and death. *American Ethnologist*, 43(1), 12–24.
- Huang, X. (2023). Understanding Bourdieu – Cultural capital and habitus. *Review of European Studies*, 11(3), 45–58. <https://doi.org/10.5539/res.v11n3p45>
- Hünler, O. S. (2007). *Factors Related to Psychological Adjustment of Newcomer Turkish Immigrants in the Netherlands*.
- Hünler, O. S. (2007). *Factors related to psychological problems and life satisfaction of newcomer Turkish immigrants in the Netherlands* (Doctoral dissertation, Middle East Technical University (Turkey)).
- Immigration and Naturalisation Service. (2024). *Highly skilled migrant: Conditions*. Government of the Netherlands.
- IND (2024). *Kennismigrant – Highly skilled migrant*. <https://ind.nl>
- IND (2024). *Residence permit: Highly skilled migrant*. Dutch Immigration and Naturalisation Service. Retrieved from ind.nl

- Işıkhan, B. (2025). Türk Gençlerinin Ulus Ötesileşen İlişkilerde Kültürel Aktarım ve Entegrasyon Süreçlerinin Değerlendirilmesi (Hollanda Örneği). *Bozok Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 123-154.
- İyi, M. (2021). *Almanya Türklerinin 60 Yılı*.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., Horenczyk, G. & Schmitz, P. (2003). The interactive nature of acculturation: Perceived discrimination, acculturation attitudes and stress among young immigrants in Finland, Israel and Germany. *International Journal of Intercultural Relations*, 27(1), 79–97. [https://doi.org/10.1016/S0147-1767\(02\)00061-5](https://doi.org/10.1016/S0147-1767(02)00061-5)
- Journal of Ethnic and Migration Studies, 36(8), 1197–1210.
- Kara, B. (2012). *Kültürel kimliğin oluşumunda reklamların rolü: Fransa'da yaşayan 3. nesil Türk göçmenlerin reklamları alımlaması* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Karpat, K. H. (1976). *The gecekondü: Rural migration and urbanization*. Cambridge University Press.
- Kaşkaya, S. (2024). Navigating new beginnings: Understanding the migration decision-making of highly skilled Turkish women in Germany and the Netherlands (Yüksek lisans tezi, TED Üniversitesi).
- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1973). Uses and gratifications research. *The public opinion quarterly*, 37(4), 509-523.
- Kaya, A. (2013). (Re) Considering the Last Fifty Years of Migration and Current Immigration Policies in Germany. *German Politics and Society*, 31(2), 1-12.
- Kaya, K., & Okutan, B. B. (2016). Çok kültürlü seküler toplumda Türk genç yetişkin kadınların dini sosyalleşmeleri: Amsterdam örneği. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Keles, J. Y. (2015). Digital diaspora and social media: Kurdish identity, discourse and activism. *Middle East Journal of Culture and Communication*, 8(1), 68–91. <https://doi.org/10.1163/18739865-00801004>
- Kim, S., et al. (2023). *Online Social Integration of Migrants*.
- King, R. (2015). 12 Sunset Migration. *An Introduction to International Migration Studies*, 279.
- Koelet, S., De Valk, H. A. G., & Hartung, A. (2021). Discrimination, integration, and sense of belonging among Somali refugees in the Netherlands. *BMC Public Health*, 21, 342. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10313-z>

- Kolbaşlı Muyan, G. (2017). Interactions between family reunification and integration: Marriages of second generation Turkish Dutch from Turkey.
- Komito, L. (2011). Social media and migration: Virtual community 2.0. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(6), 1075–1086.
- Kornbluh, A. (2022). Imagined Communities 2.0. Rethinking Marxism, 34(3), 406-412.
- Kroes Advocaten Immigration Lawyers. (2024). *IND salary thresholds 2024*. <https://www.kroesadvocaten.nl/en/ind-salary-threshold-2024/>
- Kunz, S. (2020). 'Expatriate, migrant?' *The social life of migration categories and the polyvalent mobility of race*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(11), 2145–2162.
- Kunz, S. (2021, December 18). *In conversation – Sarah Kunz on the migrant category “expat”*. The Lifestyle Migration Hub (Interview).
- Kütük, B. *Hollanda Türklerinde Ulusötesi Medya Kullanımı*.
- Kütük, B. Ş. (2015). Hollanda’da Yaşayan Türklerde Kimlik ve Ulusötesi Medya Kullanımı. *Hüta*, (22).
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47–57.
- Lee, S., Choi, D., Truong, L., Sawhney, N., & Paakki, H. (2025, April). Into the Unknown: Leveraging Conversational AI in Supporting Young Migrants' Journeys Towards Cultural Adaptation. In *Proceedings of the 2025 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (pp. 1-19).
- Leiden Anthropology Blog. (2018). *Expatriate or immigrant? The power of naming*.
- Leonard, P. (2010). Organizing whiteness: Gender, nationality and subjectivity in postcolonial Hong Kong. *Gender, Place & Culture*, 17(3), 365–381.
- Leurs, K. (2015). *Digital passages: Migrant youth 2.0 – Diaspora, gender and youth cultural intersections*. Amsterdam University Press.
- Leurs, K., & Ponzanesi, S. (2018). Connected migrants: Encapsulation and Cosmopolitanization. *Popular Communication*, 16(1), 4-20.
- Leurs, K., & Ponzanesi, S. (2018). *Digital Diasporas: Postcoloniality, Media and Affect*. Amsterdam University Press.
- Levitt, P., & Glick Schiller, N. (2004). Conceptualizing Simultaneity: A Transnational Social Field Perspective on Society. *International Migration Review*, 38(3), 1002–1039.
- Lucassen, L., & Lucassen, J. (2011). *The Immigrant Threat: The Integration of Old and New Migrants in Western Europe since 1850*. University of Illinois Press.

- Mahmut Mete. (2023). *Sosyal Kimlik Teorisi ve Göçmen Kimliğinin Ötekileştirilmesi*.
- Mai, F. (2017). Expatriate 2.0: New media for new expatriates. *Transitions: Journal of Transient Migration*, 1(1), 101-116.
- Mai, N. (2017). *New Media for New Expatriates*.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431–466.
- Mete, M. (2023). Sosyal kimlik teorisi ve göçmen kimliğinin ötekileştirilmesi süreci: Stereotipleştirmeye yönelik psikopolitik bir analiz. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 18(2), 469-488.
- Mezzadra, S., & Neilson, B. (2013). *Border as Method, or, the Multiplication of Labor*. Duke University Press.
- Mora, N. (2011). Tarihten günümüze alman kolektif belleğinde Türk imgesi ve medyada yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 21-33.
- Natarajan, A., Moslimani, M., & Lopez, M. H. (2022, Dec 16). *Key facts about recent trends in global migration*. Pew Research Center.
- Nguyen, A. M. D., & Benet-Martínez, V. (2013). Biculturalism and Adjustment: A Meta-Analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(1), 122–159.
- Nowicka, M. (2014). Migrant networks and the reshaping of urban social space: Migrants in Polish cities. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40(2), 270–290.
- O'Reilly, K. (2015). Migration theories: A critical overview. In N. Triandafyllidou (Ed.), *Routledge Handbook of Immigration and Refugee Studies* (pp. 25–33). Routledge.
- Oiarzabal, P. J., & Reips, U.-D. (2012). Migration and Diaspora in the Age of Information and Communication Technologies. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38(9), 1333-1338.
- Özcan, E. D. E. (2017). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.
- Özgüzel, S., & Çetintürk, V. E. (2016). Karşılaştırmalı Perspektiften Türkiye ve Hollanda'da Düşünce Kuruluşları ve Sivil Toplum Örgütleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 5(15), 63-78.
- Park, E., & Gerrits, J. (2021). *Social media use in migrant identity negotiation*.

- Park, S., & Gerrits, L. (2021). How migrants manifest their transnational identity through online social networks: Comparative findings from a case of Koreans in Germany. *Comparative Migration Studies*, 9(1), 10.
- Penninx, R., & Schrover, M. (2001). *Immigration and Ethnicity in the Netherlands: Dutch Research and Literature*. *International Migration Review*, 35(4), 1222–1244.
- Perspektif. (2022, December 1). *Yükselen bir fenomen: Türkiye'den Avrupa'ya beyin göçü*. *Perspektif – Dosya*. Retrieved August 5, 2025, from <https://perspektif.eu/2022/12/01/yukselen-bir-fenomen-turkiyeden-avrupaya-beyin-gocu/>
- Pew Research Center. (2020). International migration statistics.
- Ponzanesi, S. (2020). Digital diasporas: Postcoloniality, media and affect. *Interventions: International Journal of Postcolonial Studies*, 22(8), 977-993.
- Ponzanesi, S., & Candidatu, L. (2022). *Digital diasporas: Staying with the trouble*. *Communication, Culture & Critique*, 15(2), 261–279.
- Portes, A., Guarnizo, L. E., & Landolt, P. (1999). The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and Racial Studies*, 22(2), 217–237.
- Purtaş, A. (2022). *Avrupa'da Türk Kimliğinin Oluşumu: Hollanda Örneği*.
- Ricoeur, P. (1984). *Time and Narrative* (Vol. 1). University of Chicago Press.
- Roberts, R. (2023). “Somehow I’m an expat and he’s a migrant”: Intersectional identities, multiple migrations and family decision-making amongst middling migrant couples. In J. Ahrens & R. King (Eds.), *Onward Migration and Multi-Sited Transnationalism (IMISCOE Research Series)*, 125–144. Springer, Cham
- Routledge. IND. (2024). Kennismigrant – Highly skilled migrant. <https://ind.nl>
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.
- Schiller, N. G., Basch, L., & Blanc-Szanton, C. (1995). *From immigrant to transmigrant: Theorizing transnational migration*. *Anthropological Quarterly*, 68(1), 48–63.
- Schwartz, S. J., Montgomery, M. J., & Briones, E. (2010). The role of identity in acculturation among immigrant people: Theoretical propositions, empirical questions, and applied recommendations. *Human Development*, 53(2), 59–71. <https://doi.org/10.1159/000321882>

- SCP (2019). *Ervaren discriminatie in Nederland*. Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://migrant-integration.ec.europa.eu>
- Sipahioğlu, B. Ö. (2020). Avrupa'da Türk Diasporası: Hollanda Örneği Üzerinden Türkiye'nin Diaspora Politikası. *Turkish Studies-Economics, Finance, Politics*, 15(4).
- Sipahioğlu, M. (2023). *Avrupa'da Türk Diasporası*.
- Spivak, G. C. (1988). *Can the Subaltern Speak?* In C. Nelson & L. Grossberg (Eds.), *Marxism and the Interpretation of Culture* (pp. 271–313). University of Illinois Press.
- Stark, O., & Bloom, D. E. (1985). The new economics of labor migration. *The American Economic Review*, 75(2), 173–178.
- Su, J. (2022). of Mobility in Istanbul's Old City¹. *Locating the Mediterranean: Connections and Separations across Space and Time*, 177.
- Sucu, S. A., & Gündüz, U. (2019). Kitlelerin yeni göç mekânları olarak sosyal medya ve sanal göç ilişkisi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 466-490.
- Sultana, A. (2020). Negotiating identities in transnational spaces: A case study of a Bangladeshi Muslim woman. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(2), 295–312. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1625137>
- Susen, S. (2023). A new structural transformation of the public sphere? With, against, and beyond Habermas. *Society*, 60(6), 842-867.
- Suutari, V., & Brewster, C. (2000). Making their own way: International experience through self-initiated foreign assignments. *Journal of World Business*, 35(4), 417–436.
- Şahin, İ. Sosyo-Kültürel Bir Tecrübe Olarak Türk Dış Göçü: Amersfoort (Hollanda) Örneği. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(2).
- Tajfel, H. (1982). *Social identity and intergroup relations*. Cambridge University Press.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1997). *Intergroup conflict, social identity and categorization*. In W. Austin & S. Worchel (Eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations*. Brooks/Cole.
- Temel, M., & Koçak, Ö. F. (2020). İslam karşıtı söylemlerin Avrupa medyasındaki izleri. *Journal of Media and Religion Studies*, 3(2), 181-196.
- Theemling, A. (2013). *The Use of Online Social Media and Expatriates*.

- Theemling, R. (2013). The use of online social media and expatriate adjustment and integration in the Netherlands. *Unpublished Master Thesis, Erasmus School of History, Culture and Communication, Erasmus University Rotterdam*]. <https://thesis.eur.nl/pub/15589/Theemling-R.pdf>.
- Thijssen, L., Lancee, B., Veit, S., & Yemane, R. (2021). *Discrimination against Turkish minorities in Germany and the Netherlands: field experimental evidence on the effect of diagnostic information on labour market outcomes*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(6), 1222–1239.
- Todaro, M. P. (1969). A model of labor migration and urban unemployment in less developed countries. *The American Economic Review*, 59(1), 138–148.
- Torun, T. (2020). *Jürgen Habermas'ın Kamusal Alan Kavrayışı: Rasyonel Politik İrade Oluşumu*. *Kaygı*, 19(1), 220–238.
- Türkan, B. (2024). *Hollanda'da Yaşayan Türklerde Sosyokültürel Hayat*.
- UNHCR. (2023). What is a migrant? <https://www.unhcr.org>
- Üzümlü, G. (2007). *Dutch nationalism and the question of foreigners in the Netherlands* (Doctoral dissertation).
- van der Knaap, D. M. (2017). *Expatriate life: experiences of expats living in the Netherlands* (Master's thesis).
- Van der Valk, I. (2012). *Islamophobia in the Netherlands*. I. Van der Valk.
- Van Doorn, M., Scheepers, P., & Hello, E. (2020). Integration paradox in the Netherlands: Socioeconomic integration and perceived discrimination among immigrants. *BMC Public Health*, 20, 454.
- Verkuyten, M. (2018). Bicultural identity and immigrant well-being. *Current Opinion in Psychology*, 32, 12–16. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2019.06.024>
- Vertovec, S. (2001). Transnationalism and identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27(4), 573-582. (Örnek çalışma olarak Vertovec'in diaspora üzerine vurguları)
- Vertovec, S. (2009). *Transnationalism*. Routledge.
- Wallerstein, I. (1974). *The Modern World-System I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*. Academic Press.
- Yağmur, K., & Van de Vijver, F. J. (2012). Acculturation and language orientations of Turkish immigrants in Australia, France, Germany, and the Netherlands. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(7), 1110-1130.

- Yanasmayan, Z. (2019). *The Migration of Highly Educated Turkish Citizens to Europe: From Guestworkers to Global Talent*.
- Yaşar, F. (2023). *Hollanda'da Yaşayan Türklerin Kimlik Deneyimleri*.
- Yaşar, R. (2023). *Hollanda'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin kültürel kimlik deneyimleri* (Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul).
- Yaşar, R. (2023). *Hollanda'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin kültürel kimlik deneyimleri* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Yılmaz, E. A., & Özer, Y. E. (2022). İtme çekme kuramı bağlamında Türkiye'deki Suriyelilere yönelik bir alan araştırması: Aydın ili örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 282-295.
- Yılmaz, P. (2022). *Batı avrupa'da yükselen popülist radikal sağ ve avrupa birliğine etkisi: Avusturya, hollanda ve fransa örnekleri* (Master's thesis, Kırşehir Ahi Evran University (Turkey)).
- Yüksel, E. (2019). *Avrupa'da Yükselen Sağ Popülizm: Almanya, Avusturya Ve Hollanda Örnekleri Üzerinden Sağ Popülist Liderlerin Yeni Medyayı Kullanma Pratikleri* (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- Zhao, Y., Wang, X., & Li, L. (2024). The effect of social media engagement on social integration among older migrants. *Palgrave Communications*, 10, Article 36. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03622-0>.
- Zırh, B. (2012). Constructing Transnational Kinship Relations: The Experiences of Turkish Migrants in Germany. *Identities*, 19(2), 1760–1780.
- Zygmunt Bauman. (2000). *Liquid modernity*. Blackwell Publishing.

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : T.C. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ

Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Hazırlayanın Adı Soyadı : Berse CANÖZLER

Tez Başlığı : HOLLANDA’DA YAŞAYAN TÜRK EXPATLARIN GÖÇ ETME
MOTİVASYONLARI, KİMLİK İNŞA SÜREÇLERİ VE DİJİTAL İLETİŞİM KANALLARI
ARACILIĞIYLA GELİŞTİRDİKLERİ SOSYAL AĞLARIN İNCELENMESİ

Savunma Tarihi : 08/09/2025

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Barış KARA

JÜRİ ÜYELERİ :

Unvan, Ad-SOYADI

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Barış KARA

Dr. Öğr. Üyesi İdil Engindeniz

Prof. Dr. Kaan Taşbaşı

Doç.Dr. Demirhan Burak ÇELİK
Enstitü Müdürü